

Secolul 20

PREZENTAREA ARTISTICĂ:
GETA BRĂTESCU

C o p e r t a :

VLADIMIR TATLIN :
Marinarul

(probabil un autoportret)
1911—1912

Secolul 20

Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Comitetul de redacție:

ACAD. AL. PHILIPPIDE, ION BRAD, OV. S. CROHMĂLNICEANU,
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA, MIHNEA GHEORGHIU,
DAN HĂULICĂ REDACTOR-ȘEF, ȘTEFAN AUG. DOINAȘ REDACTOR-ȘEF ADJUNCT,
GEORGETA HORODINĂ, TATIANA NICOLESCU, FLORIAN POTRA

10

[106]

1969

SUMAR

ANDREI BELII

MARINA ȚVETAIEVA: *Un duh captiv*, în românește de Madeleine
Fortunescu ● 4

ROMANUL SECOLULUI XX

Andrei Belii

PETERSBURG

în românește de Tatiana Nicolescu și Marin Sorescu ● 11

ZDENĚK MATHAUSER: «*Bufo*ul mistic», în românește de Sanda
Apostolescu ● 62

TATIANA NICOLESCU: *Petersburg*, simbol și istorie ● 65

VASILI AXIONOV

SUPRANORMATIVA

nuvelă cu exagerări și vise, în românește de Aneta Ilie și Ioanichie Olteanu ● 73

ROBERT ANDERSON

CEAI ȘI SIMPATIE

piesă în trei acte, în românește de Sanda Râpeanu

VALERIU RÂPEANU: *Drama aspirației spre puritate* ● 125

A R T E

VALENTINA HODASEVICI: *Tatlin* ● 171

CORRESPONDENȚĂ DE LA NEW YORK

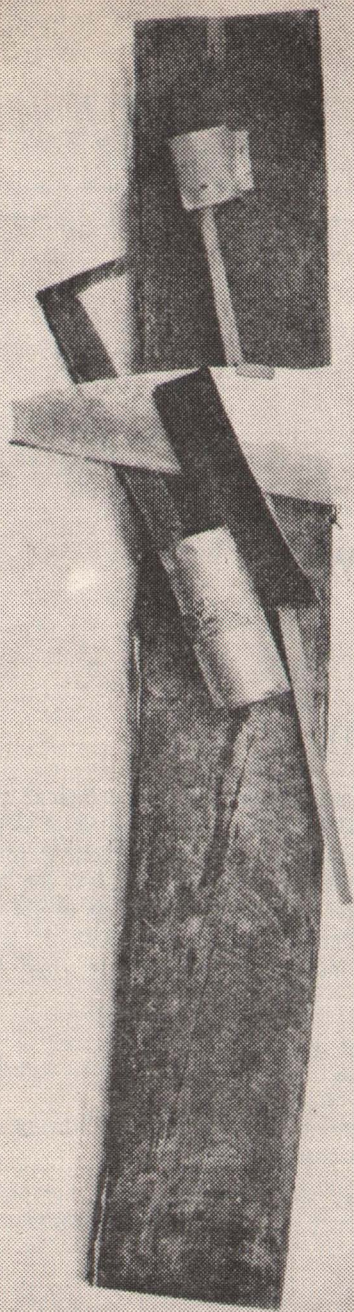
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA: *Expoziția Brâncuși* ● 180

MĂRTURII

TEODOR VÂRGOLICI: *Despre originalitatea liricii românești în limba franceză* ● 183

JURNAL «SECOLUL 20»

Cotidian și spectacol teatral la Budapesta, de Alexandru Baciș; Literatură și învățământ; Completări la antologia Baudelaire, de Geo Șerban ● 189

MARINA ȚVETAIEVA

Un duh captiv

— Și mîntuiește-ne pe noi, Doamne, și binecuvîntează pe tata, pe mama, pe doica, pe Asia, pe Andriușa, pe Natașa, pe Mașa și pe Andrei Belîi. . .

. . . De ce se ruga pentru el Alia cea de trei anișori? Belîi nu fusese la noi în casă. Cartea lui, Porumbelul de argint, era însă pomenită adevseori. . . Și cine oare poate avea un porumbel de argint dacă nu un înger, și cine altul decît un înger se poate numi Belîi?¹ Un înger alb cu un porumbel de argint în mîină. Și pentru acesta se ruga fetița mea de trei ani. . .

.....
« Zossen, 16 mai 22.

Stimată Marina Ivanovna.

Îngăduiți-mi să-mi exprim adîncă admirație stîrnită de mult inspirata melodie a cărții dumneavoastră Despărțirea.

¹ Belîi—alb.

ANDREI BELÎ

O citesc toată seara cu glas tare; și aproape o fredonez. De mult n-am avut o asemenea delectare estetică.

În ce privește melodica versului, atât de necesară... cartea dumneavoastră este prima (asta — necondiționat).

Scriu și mă întreb: oare, nu-mi supraapreciez impresia? Oare, Melodia nu mi s-a năzărit?

Și totuși, nu, nu: deschid cu mare plictiseală toate cărțile noi de poezii. Cu plictiseală am deschis și astăzi Despărțirea. Și iată-mă o seară întreagă sub imperiul farmecului ei. Iertați-mă pentru exprimarea atât de sinceră a entuziasmului meu și fiți încredințată de totalul meu respect și devotament

Boris Bugaiev.

Scrisoarea aceasta era scrisă cu litere atât de mari, încât fiecare din puținii cărora le-am arătat-o după moartea lui Belî, spuneau: « Nu se scrie

aşa. Este scrisoarea unui nebun ». Nu, nu a unui nebun, ci a unui om care doreşte să rămână într-un cadru, să ocupe prin dimensiunea literelor acel loc, care ar fi rămas din nemărginire. . . , să dezvăluie printr-o gravitate aparentă — o gravitate lăuntrică. Aşa, de pildă, un copil, într-un text obişnuit de scrisoare, deodată. . . apăsînd cu tot umărul: « Mamă, am crescut foarte mult ! » Sau: « Mamă, te iubesc îngrozitor ». Iar noi, domnilor, declarăm la un poet nebunie lucrurile cele mai raţionale, mai primare şi mai legitime.

.....
« . . . Eu nu citesc niciodată versuri. Şi nu mai scriu niciodată. O dată, la trei ani, înseamnă asta, oare, că eşti poet? Poezia trebuie să fie singura posibilitate de exprimare şi o necesitate imperioasă permanentă, omul trebuie să fie predestinat poeziei ca lupul — urletului. Atunci este poet. Dar dumneata, dumneata eşti o pasăre ! Dumneata cînti ! Dumneata cînti în mine cu fiecare vers, eu te cînt mai departe, dumneata cînti în mine mai departe, şi eu nu pot să te opresc în mine. De la aceea au şi trecut două zile. . . Şi mă tem (deşi nu trebuie să te temi de asta) că acum, în curînd, şi eu însumi. . . »

« . . . scriu poezii. Da, după Despărţirea dumitale, scriu din nou poezii. Mă gîndeam că nu sînt poet. Pot să nu scriu versuri cu anii. Şi asta înseamnă că nu sînt poet. Şi deodată, după Despărţirea dumitale, a ţîşnit. Nu mă mai pot opri. Te scriu pe dumneata mai departe. Va fi o carte întreagă: După Despărţire, după despărţirea de Ea, după Despărţirea dumitale. În gînd, ţi-o consacru dumitale şi dacă nu pun dedicaţie, asta numai pentru că ea îţi aparţine, face parte din dumneata şi eu nu pot să-ţi dăruiesc un lucru care este al dumitale, fiindcă asta ar fi o lipsă de modestie. . . »

.....
Poate pentru că era vară, poate pentru că era întotdeauna turburat, în el sălăşluind de pe atunci mortala lui boală, niciodată nu l-am văzut palid, ci întotdeauna trandafiriu, de-un trandafiriu galben aprins, de aramă. Din pricina acestui trandafiriu, se adîncea şi albastrul ochilor, şi argintul părului. Iar din pricina acestui argint al părului, şi costumul cenuşiu pe care-l purta părea de argint strălucitor. Argint, aramă, azur, — iată culorile în care mi-a rămas Belli, văratecul Belli, berlinezul Belli Belli al poznaşei sale veri din anul o mie nouă sute douăzeci şi doi. . .

.....
Nu m-a privit niciodată ca persoană, dar poate c-a simţit mai mult fiinţa mea întreagă, întregul viu al vigoarei mele decît cel mai atent preţuitor şi comentator şi, poate, că nimănui în viaţă nu i-am dat cu toată dragostea mea atîta cît i-am dat lui printr-o simplă prezenţă de prietenie. Printr-o prezenţă în cameră. Printr-o tovărăşie pe stradă. Alături.

Lîngă el mă simţeam întotdeauna în siguranţa unui anonim deplin. El nu era preocupat de sine, ci de năpasta sa, nu numai dată, dar şi congenitală: năpasta naşterii sale pe lume.

Nu un egoist, ci un egocentric al suferinţei, al boalei incurabile — viaţa, de care nu s-a lecut decît la 8 ianuarie 1934.

.....
Dualismul său nu numai că se vădea în [cele două nume]: Boris Nikolaievici Bugaiev şi Andrei Belli, dar era provocat de ele. « Cu cine vorbeşti? Cu mine, Boris Nikolaievici, sau cu mine, Andrei Belli? »... Iar Belli trebuia să se sfîşie între acel Boris pe care l-a primit şi arbitrar creatul Andrei. A rămas sfîşiat pentru totdeauna.

Fiecare pseudonim înseamnă în subconştient o renunţare la ereditate, la continuitate, la filialitate. O renunţare la tată. Dar nu numai la propriul tată, dar şi la sfîntul sub ocrotirea căruia ai fost pus, şi la credinţa în care ai fost botezat, şi la propria ta copilărie, şi la mama care te ştie de Borea şi nu cunoaşte nici un fel de Andrei, o renunţare la toate rădăcinile, fie ele bisericeşti, fie de sînge. « Avant moi le deluge ! » Eu sînt eu !

O deplină şi înfricoşătoare libertate a măştii: masca unui alt chip decît al tău. O totală lipsă de răspundere şi o neajutorare totală.

Oare, nu asta căuta Andrei Belli în Doctorul Steiner, oare, nu un părinte care să fie în acelaşi timp şi un scutier a ceea ce e pămîntean, şi un apărător a ceea ce ţine de cer, elemente la care, în zorii zilelor sale, a renunţat cu atîta entuziasm şi îndrăzneală?

... Atrăgea privirile, mai precis: oamenii se uitau la el ca la un spectacol, după care cortina cădea imediat, lăsîndu-l singur ca uriaşul Teatru imperial, unde rămîn numai şoarecii.

Şi aveai la ce să te uiţi. Orice ţărîină sub piciorul lui devenea un teren de tenis: palma — o rachetă. Ca şi cum pămîntul îl azvîrlea într-o parte, de acolo — într-altă parte, şi pe urmă iarăşi înapoi. Pămîntul şi cerul se jucau pur şi simplu cu el de-a mingea.

Noi: ne uitam.

Credulitatea lui avea ca măsură numai lipsa lui de încredere. El credea — se încredea ! — în primul venit, dar ceva în el îl oprea să aibă încredere în cel mai bun prieten. De aceea, nici nu avea.

Cît de mult se temea întotdeauna: să nu jignească, să nu stingherească, să nu fie de prisos ! Cum dispărea, nu la timp, ci înainte de vreme, imediat, din pricina firii sale suspicioase, născocindu-şi o treabă urgentă ce se dovedea a fi vizitarea primei cafenele întîlnite în cale, de care era sătul pînă peste cap. Ce intrare de om care o ia înainte, ce privire de om care-o

la înainte și acea spaimă din ochi depășind pînă și ochii, spaimă cu care pipăia ca și cum ar fi avut antene, cotrobăia de parcă ar fi fost o mîină și cu care, cînd ajungea la exasperare, mătura podeaua și pereții — tot solul, întreg văzduhul, toată atmosfera camerei, spaimă care pe mine, prima m-ar fi paralizat dacă, dintr-o dată venindu-mi în fire, nu m-aș fi năpustit asupra spaimei lui ca împotriva unui cîine rău: « Boris Nikolaievici ! Doamne, cît sînt de bucuraoasă !

Și ce strălucire lua locul spaimei !

Nu cunosc viața lui de pînă la mine, dar știu că aveam în fața mea un om hăituit. Senzația de hăituială și martirajul n-au nici o nevoie de prizonieri și călăi, ele se mulțumesc cu cei mai obișnuiți dintre noi: cu singura condiție ca în fața noastră să se afle cineva străin de noi; un negru, o fiară sălbatică, un marțian, un poet, un strigoi. Acest cineva străin de noi se naște hăituit.

Despre Belli se vorbea întotdeauna cu intonația « săracul ». « Ei, cum se simțea aseară Belli ? » « Parcă ceva mai bine ». Sau: « Astăzi, Belli se simțea perfect ». Ca despre un grav bolnav. Bolnav fără scăpare. Cu acea nuanță, fie ea cît de înfimă, de imperceptibilă, dar negreșit de superioritate: superioritatea sănătății asupra bolii, a bunului simț asupra nebuniei, a normei asupra cazului, oricît de strălucit ar fi acesta.

Rămîne ultimul episod: călătoria nocturnă făcută cu el la Charlottenburg. Și aceasta din urmă a rămas în mine ca un vis desăvîrșit. Tot așa de simplu cum mi-a prins sufletul și nu i-a dat drumul pînă la sfîrșitul călătoriei, tot așa și eu nu i-am lăsat pînă la sosire mîna pe care, de data asta, i-am luat-o eu.

Țin minte doar statuile dîndu-se la o parte, răscrucile spintecate, rotundul piețelor — cenușiul, trandafiriul, albastrul. . .

Cuvinte nu-mi amintesc, afară de acel sacadat: « Weiter ! Weiter ! » care răsuna nu dincolo de Berlin, ci dincolo de pămînt.

Cred că în această călătorie l-am văzut prima oară pe Belli în elementul său fundamental: zborul; în elementul său vital și grozav — cel al spațiilor goale și de aceea i-am și luat mîna: ca să-l mai țin pe pămînt.

Lîngă mine ședea un spirit captiv.

Cum s-a întîmplat ? Nu s-a întîmplat de loc. N-a fost nici o despărțire, A fost o dispariție.

.....
Dar a mai existat un salut: ultimul. . .

În noiembrie 1923 — un răcnet, un țipăt scris pe trei pagini din Berlin la Praga: « Columba mea ! Numai dumneata ! Numai pentru dumneata ! Găsește-mi o cameră alături, oriunde te-ai afla, alături, eu n-o să te stin-

gheresc, n-o să intru, trebuie numai să știu că în spatele peretelui există o căldură vie — vie ! — Dumneata. Sufăr ! Sînt rupt în bucăți. Sub aripa dumitale ! » (Și așa mai departe, și așa mai departe, patru pagini, pagini pline de țipăt liric, alternînd cu indicații practice, pueril neajutorate, și chiar cu descrierea camerei rîvnite; să aibă o masă, masa asta să stea în picioare, să fie o fereastră pe care să te uiți și, dacă e posibil, nu spre zidul unei case de locuit, dar dacă a mea se află acolo, atunci e bună și aceasta, nu-i nimic, numai să fie alături). « Viața mea din acest an a fost un coșmar. Dumneata ești singura mea salvare. Fă o minune !. . . Găsește, găsește camera ».

I-am răspuns pe loc că există o cameră: alături de a mea, pe o înaltă colină pragheză — Smihova, că pe fereastră se văd copaci și spații. . .

. . . Ce nu i-am scris ! I-am scris totul !

Camera a așteptat. Și cehii au așteptat. Și prietenii condamnați la scalvie, au așteptat.

Și eu am așteptat.

Peste cîteva zile, deschizînd ziarul Ruli¹, citesc la rubrica de cronici că, la data de atîta noiembrie 1923, scriitorul Andrei Belfi a plecat în Rusia sovietică.

Data respectivă era data strigătului lui către mine. Adică, plecase tocmai în ziua cînd mi-a trimis scrisoarea la Praga. Poate că în seara aceleiași zile.

— Dar a pomenit, oare, el de mine vreodată ? I-am întrebat în 1924 pe unul din cei veniți la Praga unul din ultimii care-l văzuse pe Belfi la Berlin. Acesta, cu șovăială:

— Da, . . . dar într-un fel cam curios.

— Adică, în ce fel curios ?

— Așa: « Firește, mi-e dragă Țvetaieva, oare cum să nu-mi fie dragă Țvetaieva: cînd și ea este fată de profesor. . . » Judecați și dumneavoastră că . . .

Eu, însă, tăcînd, am judecat altfel.

Altceva n-am mai auzit despre el.

Nimic decît zvonuri confuze: că locuiește undeva lîngă Moscova. . . , că scrie mult, că publică mult, că nu participă la contemporaneitate, și că. . . e uitat.

(Geister auf dem Gange):

Drinnen gefangen ist Einer !

La 10 ianuarie 1934, fiul meu de opt ani, Mur, punînd mîna pe Ultimele știri²

¹ Ziar rusesc care apărea la Berlin. Ruli = cîrmă.

² Ziar rusesc care apărea la Paris.

— Mamă, a murit Andrei Belî !

— Ceee ! ! ! ? ?

— Nu, nu acolo la morţi. Uite aici.

Între această exclamaţie a băieţelului meu de opt ani şi rugăciunea de atunci a fetei mele de trei, era cuprinsă întreaga mea tinereţe şi, poate, că întreaga mea viaţă.

Andrei Belî a murit « din pricina săgeţilor solare », aşa cum proorocise în 1907:

În strălucirea aurului am crezut

Şi m-au ucis săgeţile solare. . .

adică în urma insolaţiei pe care a avut-o la Koktebel, în fosta vilă a lui Voloşin, astăzi casă de creaţie. Înainte de-a muri, Belî l-a rugat pe unul din prieteni să-i recite aceste versuri, depăşind astfel pentru ultima oară evenimentele.

Domnilor, uitaţi-vă la ultimul portret al lui Andrei Belî, apărut în Ultimele ştiri.

Spre dumneavoastră, pe nişte poduri necunoscute, îndepărtându-se de o clădire, cu un baston în mână, într-o poză de zbor îngheţat, păşeşte un om. Un om? Sau. . . un duh necurat? Da, un duh, îmbrăcat în palton şi avînd pe palton şase nasturi — i-am numărat, dar ce numărătoare, ce greutate a convins vreodată pe cineva. . . ?

Fotografie întîmplătoare? O plimbare? Nu ştiu, aşa cum nu ştiu nici alţii, dar, aruncîndu-mi în fugă ochii pe această fotografie, am numit-o: trecere. Aşa şi nu altfel, cu acelaşi pas, cu aceeaşi pălărie veche, cu acelaşi baston, îndepărtîndu-se de aceeaşi clădire, pe aceleaşi poduri şi, ca întotdeauna, fără să observe trecerea, a păşit Andrei Belî pe lumea cealaltă.

În româneşte de MADELEINE FORTUNESCU

Teritorii redescoperite
Romanu secolului 20

ANDREI BELÎI

PETERSBURG

roman

Excelențe, noblețe, domnilor, cetățeni !. . .

.....
Ce înseamnă al nostru imperiu rusesc?

Al nostru imperiu rusesc este o unitate geografică, ceea ce înseamnă o parte a planetei binecunoscute, Pământ. Imperiul rusesc cuprinde: în primul rînd Rusia mare, Rusia mică, Rusia săracă, și Rusia roșie; în al doilea rînd, regatul Georgiei, al Poloniei, al Kazanului și al Astrahanului; în al treilea rînd el cuprinde. . . Dar — și așa mai departe, și așa mai departe.

Imperiul nostru rusesc este alcătuit din numeroase orașe: capitale, orașe capitale de gubernii, orașe capitale de județ și orașe uitate de Dumnezeu; de asemenea înțîia cetate de scaun și maica orașelor rusești.

Înțîia cetate de scaun este Moscova, iar maica orașelor rusești-Kievul.

Petersburgul sau Sankt-Petersburgul, sau prescurtat Piter (ceea ce-i același lucru), aparține cu adevărat imperiului rusesc, iar orașul țar, orașul lui Konstantin (sau cum se spune Constantinopol) aparține imperiului rusesc în virtutea dreptului de moștenire. Dar asupra acestei probleme nu insistăm.

O să insistăm mai mult asupra Petersburgului. Există Petersburg sau Sankt-Petersburg sau Piter (ceea ce, de fapt, e același lucru). În baza aceluiasi raționament, Nevski-Prospekt este prospectul Petersburgului.

Nevski-Prospekt are o nemaipomenită calitate: el reprezintă un spațiu pe care circulă publicul. Case numerotate îi delimitează dimensiunile. Numerele se succed în ordinea caselor și, în felul acesta, găsirea casei necesare este o nimica toată. Nevski-Prospekt, ca orice alt prospect, este o cale de circulație publică, adică un prospect pentru circulația publicului (nu a aerului, de pildă), clădirile ce-l mărginesc de-o parte și de alta, ca niște hotare, sînt destinate. . . hm !. . . ca să zic așa. . . pentru public. Seara, Nevski Prospekt este luminat electric. Ziua, Nevski Prospekt nu pretinde nici o electrificare.

Nevski Prospekt este drept ca o linie dreaptă (între noi fie vorba) pentru că este un prospect european; iar orice prospect european nu este pur și simplu numai prospect, ci (așa cum am mai spus) un prospect european, pentru că. . . da. . .

De aceea Nevski Prospekt este un prospect în linie dreaptă.

* Fragmente din roman.

Nevski Prospekt este un prospect nu lipsit de importanță în această cetate de scaun nerusească. Alte orașe rusești reprezintă un morman de căsuțe de lemn.

Petersburgul se deosebește de toate acestea în mod categoric.

CALEAȘCA ZBOARĂ PRIN CEAȚĂ

Chiciura stropsea străzile și prospectele, trotuarele și acoperișurile.

Chiciura stropea trecătorii: le dăruia gripă; împreună cu stropii de ploaie se furișa gripa pe sub gulerul ridicat: al elevului, al studentului, al funcționarului, al ofițerului, al indivizilor necunoscuți; indivizii priveau în jur melancolici; admirau prospectul; indivizii circulau pe prospectele fără de sfârșit fără să cîrtească, alături de alții ca și ei, printre vîrtejuri și bubuituri, ascultînd glasul muzicii de automobil.

Se poticneau de cheiul fluviului, unde totul lua sfîrșit: glasul muzicii, indivizii.

Depart, departe de tot, parcă mai de departe decît s-ar fi cuvenit, insulele se pitulasera speriate, se făcuseră mici de tot; clădirile se micșoraseră și ele; părea că se vor lăsa în apă și în aceeași clipă vor năvăli peste ele adîncurile și verdea tulbure al apelor; deasupra acestui verde tulbure, prin ceață, tremura și bubuia podul Nikolai.

Într-o dimineață mohorîtă ușile casei galbene se deschisera larg: ferestrele dădeau spre Neva; lacheul, în livrea, făcea semne disperate vizitiului. Caii suri, zvîcniră, caleașca cu blazon — unicornul străpungînd un cavaler — răsări în fața intrării.

Comisarul de poliție cu aer viteaz, trecea prin fața casei; căpătă o mutră timpă și luă poziție de drepti în clipa în care Apollon Apollonovici Albeuhov în palton cenușiu, cu cilindru negru, înalt, cu chipul împietrit, semănînd a presse-papier, coborî în goană scările de la intrare și urcă și mai repede în caleașcă, îmbrăcînd din mers mănușile negre de antilopă.

Apollon Apollonovici Albeuhov aruncă o privire fugară, distrată, către comisar, către caleașcă, vizitiu, podul negru, întinderile Nevei, deasupra cărora se conturau palide negurile, iar în depărtare coșurile uzinelor, și de unde privea speriată insula Vasilievski.

Lacheul îmbrăcat în livrea cenușie, trînti grăbit porțița caleștii. Caleașca se avîntă în ceață; comisarul aruncă o privire peste umăr spre negura slinoasă, într-acolo unde se avîntase caleașca; oftă și porni; lacheul privi și el; spre întinderile Nevei deasupra cărora se conturau palide negurile iar în depărtare coșurile uzinelor și de unde privea speriată insula Vasilievski.

Aci, chiar de la început, trebuie să întrerup firul narațiunii pentru a prezenta cititorilor mei locul unde se va desfășura drama.

Acolo unde părea să nu aibă pondere decât mîzga cețurilor apăru în contururi mate, coborînd parcă din cer, Isaki negru, cenușiu, afumat; tot căuta să iasă la iveală din ceață monumentul călare al împăratului Nikolaie, la picioarele căruia se zări din negură un grenadier cu cușmă mițoasă.

Caleașca sbura spre Nevski.

Apollon Apollonovici Ableuhov se legăna pe pernele de atlas; patru pereți perpendiculari îl despărțeau de vulgul străzii; îl despărțeau de oameni, ca și de coperțile roșii, ude, ale revistelor ieftine, ce se vindeau la intersecție.

Caracterul planificat și simetric al orașului domoli nervii senatorului, atîtați și de conflictele din familie și de mișcarea de rotație neputincioasă a mecanismului nostru statal.

Gusturile lui se distingeau prin armonie și simplitate.

Mai mult decât orice îi plăcea prospectul în linie dreaptă; acest prospect îi aducea aminte de cursul vremii între două puncte ale vieții.

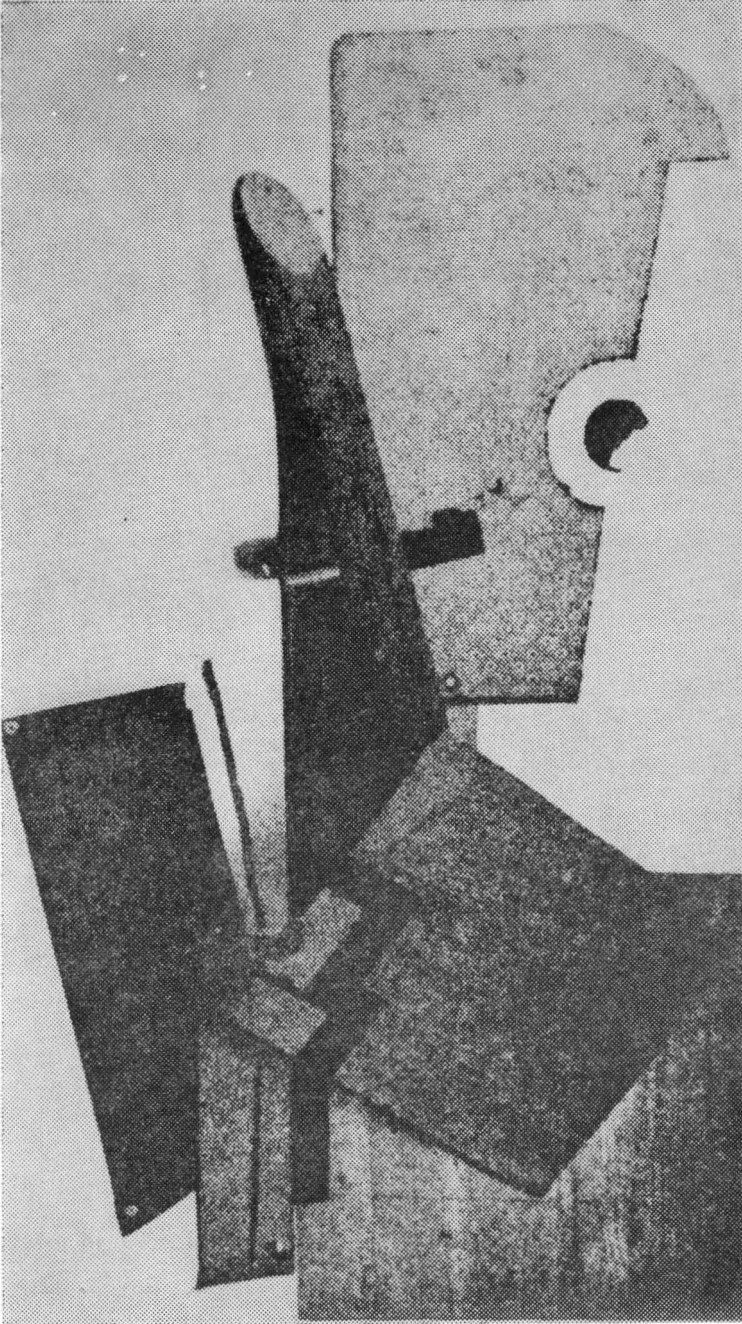
Casele se contopeau — cuburi — într-un șir armonios cu cinci etaje; acest șir se deosebea de linia vieții: printre peregrinările celui ce purta insigne cu briliante, acest loc se dovedi a fi cel în care și-au terminat existența mulți demnitari.

Sufletul senatorului era cuprins de inspirație, în timp ce cubul lăcuit străpunsese linia lui Nevski; în depărtare se zăreau case și numere; în depărtare era circulație; acolo, în zile senine, în depărtare, departe de tot, străluceau orbitor: săgeata de aur, norii, o rază roșietică la apus; acolo, în zile de ceață, nu era nimeni și nimic.

Dar de fapt erau linii acolo: Neva, insulele. Probabil în zilele acelea îndepărtate, cînd din mlaștinile acoperite cu mușchi se înălțau acoperișuri semețe, catarge, fleșe, străpungînd ceața umedă, ceața verzuie.

— cu pînzele sale veni val-vîrtej la Petersburg
Olandezul zburător pornit din întinderile plum-
burii ale mărilor baltice și germane, pentru
ca aci să dureze, prin înșelăciune, pămînturi
de negură, și să dea nume de insule valurilor
de nori plutitori.

Lui Apollon Apollonovici nu-i plăceau insulele: populația de acolo muncește prin uzine, e brutală; acolo în fiecare dimineață roiuri de mii de oameni pornesc spre fabricile cu multe coșuri; locuitorii insulelor fac parte din populația imperiului, recensămîntul general îi include și pe ei.

Apollon Apollonovici n-avea chef să meargă mai departe cu raționamentele: insulele trebuie zdrobite! Țintuite cu fierul podului uriaș, străpunse cu săgețile prospectelor!.

Privind melancolic negurile fără de margini, pe neașteptate, se umflă cubul negru al căleștii, se întinse și parcă se înălță deasupra; dorea să-și ia zborul înainte iar, prospectele să-i vină în întâmpinare, prospect după prospect, pentru ca toată suprafața sferică a planetei să fie încinsă, ca de niște inele de șarpe, de cuburile, negre cenușii ale clădirilor; pentru ca pământul, strivit de prospecte, într-o goană cosmică pe traiectorii drepte, să întretaie infinitul cu o lege în linie dreaptă: pentru ca rețeaua de prospecte paralele, întretăiată de altă rețea de prospecte, să ia proporții de beznă mondială pe suprafețele pătratelor și ale cuburilor; câte un pătrat de locuitor, pentru ca...

Figura geometrică care îl liniștea cel mai mult după linie era pătratul.

Avea obiceiul să contemple îndelung cu capul liber de gânduri piramide, triunghiuri, paralelipipede, cuburi, trapeze.

Apollon Apollonovici se desfăta ore de-a rîndul privind pereții în patru unghiuri, stînd în centrul unui cub perfect, negru, capitonat, cu atlas; Apollon Apollonovici era născut pentru a trăi în celulă; numai dragostea pentru planimetria statală îl forțase să accepte multilateralitatea unui post de răspundere.

.....
Prospectul umed, lunecos, se întretaie în unghi drept, de 90 de grade, cu un prospect tot umed; la punctul de intersecție se afla un sergent...

Se înălțau case aidoma celor dinainte; aceleași valuri cenușii de oameni treceau; era aceeași ceață verde-gălbui.

Paralel cu prospectul ce gonea era un alt prospect gonind și el cu același șir de cutii, cu aceleași numere, cu aceiași nori.

Există infinitul prospectelor gonind și infinitul fantomelor gonind și întretăindu-le. Petersburgul în întregimea lui este un infinit de prospecte ridicate la puterea N.

În afară de Petersburg nu mai există nimic.

LOCUITORII INSULELOR FAC LUCRURI DE MIRARE

Era ultima zi a lui septembrie.

Pe insula Vasilievski, în adîncul liniei numărul 17, o casă uriașă, cenușie, privea din ceață; o scară murdară ducea la etaj; uși și iar uși; una se deschise.

Un necunoscut cu mustăcioară ca pana corbului apără în prag.

În mînă i se legăna un pachetel, n-aş zice mic, şi totuşi nici prea mare, învelit într-o basma murdară cu marginile roşii.

Scara era neagră, presărată cu coji de castravete şi frunze de varză, storcite de picioare. Necunoscutul lunecă.

Cu o mînă se apucă de balustradă, cealaltă (în care se legăna pachetelul) descrie un zigzag; necunoscutul ţinea cu tot dinadinsul să apere pachetelul de o întîmplare neplăcută — căderea pe treptele de piatră, de aceea în mişcarea cotului său se schiţă un gest de acrobat.

Întîlnind portarul care urca scara cu o legătură de lemne sub braţ, necunoscutul manifestă foarte multă grijă pentru soarta pachetelului, care s-ar fi putut agăţa de vreun băţ de lemn.

Cînd ajunsese jos, o pisică neagră, cu coada ridicată, îi tăie drumul, scăpînd la picioarele necunoscutului nişte măruntaie de pasăre; faţa acestuia se schimonosi.

Reacţie proprie domnişoarelor.

Ea mai caracterizează uneori şi pe contemporanii noştri istovîţi de insomnie. Necunoscutul suferea de insomnie: o aluzie era încăperea tăbăcită de fum; o mărturie, reflexul albaştriu al pielii fine de pe chipul său.

Necunoscutul se opri în curtea dreptunghiulară, asfaltată toată, îngheuită de jur împrejur de mormanul cu cinci etaje şi zeci de ferestre. În mijlocul curţii erau aşezate stive de lemne umede; prin gang se vedea o frîntură din linia 17, pe care şuiera vîntul.

O, linii !

Voi păstraţi amintirea Petersburgului lui Petru.

Petru a trasat cîndva liniile paralele; ele s-au investmîntat de granit, cu garduri, de piatră sau lemn; linia lui Petru a devenit linia epocilor de mai tîrziu: a Ecaterinei, rotunjită, cu anfiladă de coloane.

Printre clădirile uriaşe au rămas căsuţele mărunte din epoca lui Petru: una de bîrne; alta verde; una albastră numai cu un cat, cu o firmă de un roşu tipător « Birt »; miresme de tot soiul îţi înfundă aci nasul; miroase a sare marină, a sardele, a odgoane, a haine de piele, a pipe, a foi de cort.

O, linii ! . . .

Cît de mult s-au schimbat: cît de mult le-au schimbat zilele aprige !

Necunoscutul îşi aminti: într-o seară de vară, la geamul căsuţei aceleia parcă smălţuite, o bătrînică molfăia din buze; în august, fereastra se închise; în septembrie fu scos afară un sicriu.

Îşi zise în sinea lui că viaţa se scumpeşte; muncitorii o duc greu; de acolo Petersburgul se înalţă cu fleşele prospectelor şi legiunile de uriaşi din piatră.

De acolo a pornit Petersburgul; din valurile de nori au luat ființă clădirile; acolo părea că domnește un duh rău și rece; de acolo, din haosul în luptă, cineva privea fix, cu ochi de piatră, străpungînd ceața cu craniul și urechile. Toate acestea le gîndea necunoscutul; strînse în buzunar pumnul; își aminti că frunzele cad. Știa totul pe de rost. Frunzele care cădeau erau pentru mulți ultimele frunze ale vieții. Deveni o umbră albăstruie.

... În ce ne privește vom spune: o, oameni ai Rusiei, oameni ai Rusiei! Nu lăsați să năvălească mulțimea de umbre de pe insule! Peste apele Letei s-au și aruncat poduri negre și umede. Desfaceți-le... E prea tîrziu... Umbrele năvălesc pe pod; printre ele, umbra neagră a necunoscutului. În mîna lui se legăna ritmic un pachetel, n-aș zice mic, dar nici prea mare.

DOUĂ STUDENTE SĂRĂCĂCIOS ÎMBRĂCATE...

— « Ați auzit? » răsună undeva în dreapta; dispăru.

Iar apăru la suprafață: — « Se pregătesc... » — « Să arunce... » În spate, șoapte: — « Pe cine? » În întuneric, o pereche rosti: — « Abl... » Perechea trecu: — « Pe Ableuhov?! » Perechea termină fraza undeva în depărtare... — « Abl... pe mine... ziua... cutare... încercă... » Perechea icni. Necunoscutul încremeni zguduit de ce auzise. — « Se pregătesc? »

CARE CROITOR?

Apartamentul lui Nikolai Apollonovici era alcătuit din dormitor, birou și salonaș.

Tot dormitorul era ocupat de un pat uriaș; o plapumă de mătase îl acoperea; peste ea cuverturi.

Odaia de lucru era tapisată cu rafturi de stejar gemînd de cărți; o draperie de mătase luneca pe inele, dezgolind șirurile de cotoare de piele.

Mobila biroului era îmbrăcată în verde închis; minunat era bustul... bineînțeles, al lui Kant.

De doi ani, Nikolai Apollonovici nu se scula mai devreme de amiază. Cu doi ani și jumătate înainte se scula la ora nouă dimineața și apărea în tunică închisă pînă sus.

Nu se plimba prin casă în halat de buhara, fesul nu împodobeia salonașul turcesc; cu doi ani și jumătate în urmă, Anna Petrovna, mama lui Nikolai Apollonovici și soția lui Apollon Apollonovici a părăsit căminul conjugal, inspirată de-un artist italian; după fuga cu artistul, Nikolai Apollonovici

își făcu apariția în căminul părintesc în halat de Buhara; întâlnirile din fiecare dimineață la cafea, luare, bineînțeles, sfârșit.

Cu mult înaintea fiului, își sorbea cafeaua senatorul.

Nikolai Apollonovici începu deci să apară în halat, făcu rost de papuci tăărăști și de fes.

Astfel, studentul eminent deveni oriental pasionat.

Nikolai Apollonovici tocmai primise o epistolă scrisă de o mână necunoscută: niște versuri nenorocite, cu o semnătură pătimasă: « suflet în flăcări ».

Nikolai Apollonovici se sucea prin odaie căutînd ochelarii, mutînd cărțile, condeiele, penițele:

— « A-a-a ! »

— « La naiba . . . »

Ca și Apollon Apollonovici, Nikolai Apollonovici avea deprinderea de a vorbi de unul singur.

Gesturile lui erau repezi ca și gesturile părintelui; ca și Apollon Apollonovici era mărunțel de stat și lipsit de prestanță, ochii trădau îngrijorare pe chipul care zîmbea mereu; cînd se cufunda într-o contemplare serioasă, privirea încremenea: trăsăturile chipului alb de parcă ar fi o icoană zugrăvită, deveneau seci, precise și reci; noblețea chipului o exprima fruntea ca de marmoră, cu vinișoare umflate; pulsarea vinișoarelor pe frunte trăda scleroză.

Vinișoarele albastrii se armonizau cu cearcănele ochilor uriași, de culoare albastrelor (în clipe de emoție ochii deveneau negri: pupilele se măreau).

Nikolai Apollonovici avea un fes turcesc pe cap; de-l scotea, vedea o claie de păr alb gălbui, care împlînzea severitatea rece a chipului, cu încăpăținarea întipărită pe el. E greu să găsești această nuanță de păr la oameni maturi, ea se întâlnește adesea la tîncii mici de tot, mai ales în Bielorusia.

Aici, în odaia lui, Nikolai Apollonovici devenea propriul său centru; se transforma într-o serie de premise logice decurgînd din centru, prefigurînd gîndirea, sufletul și chiar această masă: el era aici unicul centru al universului atît posibil, cît și imposibil.

Acest centru făcea deducții.

Dar în clipa în care Nikolai Apollonovici reuși să respingă mărunțișurile cotidianului și prăpastia absurdurilor, care se cheamă univers și viață, haosul pătrunse din nou.

Nikolai Apollonovici ridică ochii de pe carte.

— « Ei? . . . »

Răsună un glas surd și respectuos.

— « Vă caută cineva . . . »

După ce închidea ușa cu cheia, studiind principiile sistemului său năzuind pas cu pas spre unitate, își simțea trupul dizolvându-se în « tot »; capul i se confunda însă cu căpșorul umflat al becului electric.

Transpunându-se în felul acesta, Nikolai Apollonovici devenea cu adevărat o ființă creatoare.

Îi plăcea să închidă ușa căci orice foșnet, orice pas de om străin, îi tulbura conștiința.

Tot așa și acum.

— « Ce e ? »

Din depărtare răspunse glasul :

— « A venit un om. »

.....
În clipa aceasta, pe chipul lui Nikolai Apollonovici răsări o expresie de bucurie :

— « A, trebuie să fie de la croitor : Croitorul mi-a adus costumul . . . »

Ridicînd poalele halatului, făcu cîțiva pași în direcția ușii de la intrare : în dreptul balustradei se aplecă, privi jos și strigă :

— « Dumneata ești ? »

— « Croitorul ? »

Care croitor ?

.....

SCANDALURILE SE ÎNȚEȚEAU PE STRADĂ

Zile de negură, zile ciudate; trece cu pași amorțiți de frig, octombrie cel plin de otravă; la miază-zi arborase neguri putrede; șoaptele pădurii de aur îl învăluiau; șoaptele se așterneau pe pămînt, și purpuriul plopului foșnind se învolbura și fugea de sub picioare, sușotea împletind din frunze roșcatul vârtej; dar piuitul acela dulce ce se scaldă în septembrie prin valurile de frunze de mult pierise. Iar pițigoii se juca orfan printre ramurile negre care toamna întregă șueră prin păduri, grădini și parcuri.

Crivățul înghețat înainta spre noi cu nori de plumb; dar toți credeau în sosirea apropiată a primăverii, fiindcă o anunțase un ministru popular.

Plugarii conteniseră să-și zgîrie pămîntul; aruncînd cît colo plugurile, grapele, se strîngeau pîlcuri pe lîngă case; discutau și răsduceau cum să pornească toți într-o unire, buzna, spre conacul boieresc cel cu coloane; în nopțile lungi, străluceau la orizont, sîngeriu, incendiile de prin sate.

Da ! Așa era la țară !

Așa era și la oraș. Prin ateliere, tipografii, frizerii, lăptării, birturi, se tot învîrtea un individ vorbăreț; căciulă miștoasă trasă pe frunte, de

pe câmpiile scăldate în sânge ale Manciuiei, un brauning nu se știe de unde luat, înfundat în buzunarul paltonului, o foiță tipărită cu greșeli, întinsă în dreapta și în stînga.

Toți se temeau de ceva, toți așteptau ceva; mulțimile năvăleau în stradă, se strîngeau grupuri-grupuri, și iar se împrăștiu; așa la Arhanghelsk, la Nijnikolîmsk, la Saratov, la Petersburg, la Moscova; toți făceau la fel, toți se temeau de ceva, toți așteptau ceva; năvăleau în stradă, se strîngeau grupuri-grupuri și iar se împrăștiu.

Petersburgul e încercuit de uzine cu zeci de coșuri.

Dimineața pornesc într-acolo roiuri de mii de oameni; suburbia e înțesată. Toate uzinele erau într-o frămîntare cumplită; muncitorii deveniseră niște indivizi vorbăreți; printre ei circula brauningul; și încă ceva.

Frămîntările, ce cuprinseseră Petersburgul ca într-un cerc, pătrunseră și în interiorul orașului; puseseră stăpînire mai întîi pe insule; apoi peste podul Liteinîi și Nikolai— pe Nevski Prospekt; circulau cu mii de picioare; compoziția acestei mulțimi de picioare se schimba și un ochi atent ar fi observat apariția căciulii negre și mițoase de pe câmpiile scăldate în sânge ale Manciuiei; scăzuse simțitor procentul de jobene; începuseră să răsunе strigătele alarmante ale băiețandrilor antiguvernamentali care goneau cu sufletul la gură de la gară la Palatul Amiralității, cu ziaarele filfîind în mînă.

Zile de negură, zile ciudate; trecea octombrie cel plin de otrăvă; vîrtejuri cenușii de praf goneau prin oraș; purpuriul foșnitor se așternea supus la picioare, ca să se învîrtească pe sub picioarele trecătorilor, şușotind și împletind din frunze roșcatul vîrtej de cuvinte.

Așa erau zilele. Iar noaptea te furișai oare prin maidanele suburbiilor ca să asculți aceeași melodie monotonă în «u»? Uuuuuuuuuuuuu: așa răsuna în spații, dar era oare o melodie? Melodie cu un sens ciudat, care atîngea o forță și o claritate rară; Uuuu-uuuuuuuu, răsuna parcă șoptit peste câmpiile din apropierea Moscovei, Petersburgului, Saratovului. Dar sirena uzinei nu suna, vîntul nu bătea, cîinii nu lătrau.

Ai auzit tu acest cîntec de octombrie, de octombrie al lui 1905?

SCUMPUL MEU DELVIG MĂ CHEAMĂ

Sprijinindu-se de balustrada de marmoră, Apollon Apollonovici se împiedică în covor; fără să vrea își încetini mersul; lucru perfect firesc; privirea i se fixase pe un portret uriaș al ministrului.

Simțea cum îl trec fiori prin șira spinării; atît era de rece în minister. Se temea de spațiile largi.

Peisajul rural îl înspăimînta de-a dreptul: dincolo de troiene, de ghețuri, de zig-zagul pădurii, se întesau viscoalele. Acolo, dintr-o întîmplare stupidă, fusese la un pas de moarte.

Asta se petrecuse cu vreo cincizeci de ani în urmă.

În acea clipă, cînd era gata să înghețe, niște degete reci intrîndu-i în piept, îi mîngîiară cu asprime inima: mîna de gheață îl îmbiă; el urcă treptele carierei, privind mereu înainte, aceeași întindere nemăsurată; de acolo, de sus, îl chema mîna de gheață, acolo zbura nemăsuratul imperiu rusesc.

Pentru mulți ani s-a statornicit Apollon Apollonovici la adăpostul zidurilor orașului, nutrînd ură împotriva depărtărilor stinghere ale provinciei; a fumului căsuțelor de țară, împotriva stăncuțelor; o singură dată îndrăznise să străbată aceste întinderi într-un expres; cu misiune importantă din Petersburg la Tokio.

Despre șederea sa în Japonia, Apollon Apollonovici nu povesti nimănui.

Ministrului avea obicei să-i spună:

— Rusia este asemenea unei întinderi de gheață pe care aleargă lupii înfometați după hrană!

Ministrul îl privea, în timp ce-și mîngîia cu palma albă mustața căruntă și bine îngrijită; tăcea și ofta; se gîndea cînd o să iasă la pensie. . .

Dar muri.

Apollon Apollonovici rămase singur cuc; în urma lui — veacurile nemăsurate; înaintea lui, o mînă de gheață deschidea întinderi nemăsurate.

Întinderi nemăsurate îi veneau în întîmpinare.

Rusie! Rusie!

Oare, tu ești cea care bocești cu vînturile, viscoalele și zăpezile? Senatorul avu impresia că un glas îl cheamă de acolo de pe colină; dar acolo numai lupii flămînzi tăbărau grămadă.

Fără îndoială, senatorul simțea crescînd în el o boală, teama de spații largi.

Boala se accentua; de atunci, de la moartea aceea tragică; chipul prietenului îl vizita noaptea, și noaptea îl privea cu ochii țintă, mîngîindu-și mustața căruntă și bine îngrijită:

El nu mai e și Rusia a părăsit-o.

De el slăvită. . .

Acest fragment de poezie îi revenea în auz cînd Apollon Apollonovici străbătea sala imensă.

*Și gata mie-mi vine rîndul
Mă cheamă Delvig cel iubit*

*În tinerețe ani de-a rîndul
Prietenul nedespărțit
Și la ospete. . .*

Recitînd fragmente din poezie, ieșea cu p s grăbit și țepăn să primească solicitanții : fiecăruia îi întindea degetele.

DISCUȚIA CONTINUA

Discuția lui Nikolai Apollonovici cu necunoscutul continua.

— « Am primit însărcinarea », spuse necunoscutul, luînd din mîna lui Nikolai Apollonovici scrumiera, « să vă predau spre păstrare acest pachetel ».

— « Numai atît? » exclamă Nikolai Apollonovici, căruia nu-i venea încă să-și creadă ochilor; chipul lui căpătă o deosebită vioiciune; se ridică repede, îndreptîndu-se spre pachetel, necunoscutul se ridică și el; cînd Nikolai Apollonovici întinse mîna să ia pachetelul, mîna necunoscutului îl apucă brutal de degete :

— « Vă rog foarte serios să fiți mai cu grijă, Nikolai Apollonovici. . . »

— « Aha, da, da. . . » — Nikolai Apollonovici, de fapt nu auzise și apucă pachetelul trăgînd de capătul basmalei.

— « Nikolai Apollonovici, vă repet, aveți mai multă grijă. . . »

Nikolai Apollonovici se miră. . .

— « Literatură? »

— « A, nu. . . »

.....

În clipa aceasta răsună clar un sunet metalic de parcă cineva ar fi închis un lacăt; tăcerea fu întreruptă de chițaitul subțirel al unui șoarece; un taburet se răsturnă; necunoscutul se refugie într-un colț.

— « Nikolai Apollonovici, Nikolai Apollonovici », răsună glasul necunoscutului, « un șoarece, un șoarece. . . Ordonăți mai repede slugii : . . . așa, ca să zic, e. . . a. . . să-l ia de aici : eu. . . nu pot. . . »

Trebuie să recunoaștem că Nikolai Apollonovici era ridicol : cu capcana de șoareci în mînă; Nikolai Apollonovici examina cu cea mai mare atenție captivul cenușiu.

— « Un șoricel, zise el ridicînd ochii spre lacheul care apăruse; lacheul repetă :

— Întocmai, un șoricel. . . »

— Tot umblă, umblă. . . »

Necunoscutul ieși din refugiul său :

— « Un șoricel. . . », spuse Nikolai Apollonovici : Nikolai Apollonovici nutrea sentimente gingașe față de șoareci.

.....

În sfârșit, Nikolai Apollonovici duse pachetul în odaia sa, mirat pentru o clipă doar de greutatea lui; trecînd în birou, se împiedicase de covorul înflorat, piciorul i se încurcase într-o cută; se auzi un zgomot metalic; necunoscutul sări ca ars; în spatele lui Nikolai Apollonovici mîna descrie acea linie în zigzag care-l înspăimîntase pe senator.

Dar nu se întîmplă nimic; necunoscutul începu să-i explice :

— « Singurătatea mă omoară; m-am desvătăat să mai vorbesc, cuvintele mi se încălesc. »

Nikolai Apollonovici strecură printre dinți :

— « Asta se întîmplă multora ».

Pachetul fu pitit după o fotografie de birou care înfățișa o brunetă; acoperindu-l cu chipul brunetei, Nikolai Apollonovici căzu pe gînduri; buzele lui schițară un rînjat ca de broască.

În spate răsună :

— « Mă împiedic în fiecare frază, vreau să spun un cuvînt și în locul lui spun altceva; sau, brusc, uit cum se cheamă obiectele cele mai obișnuite; repet într-una lampă, pentru ca, la un moment dat, să mi se pară că nici nu există un cuvînt ca acesta. Iar de întreat n-am pe cine ».

Referitor la pachetel : dacă Nikolai Apollonovici și-ar fi băgat bine în cap cuvintele oaspetelui de a fi mai cu grijă cu acesta, ar fi înțeles probabil că pachetelul ce părea cu totul inofensiv, nu era chiar atît de inofensiv.

Dar, cum am mai spus, Nikolai Apollonovici era ocupat cu fotografia.

— « E greu să trăiești în vidul lui Toricelli. . . »

— « Toricelli? » Nikolai Apollonovici nu auzea nimic.

— « Chiar așa, și asta în numele colectivității. Dar ce fel de colectivitate, ce fel de societate văd eu? Societatea guzganilor. Brrr ! Casa mea forfotă de guzgani. . . »

Necunoscutul nimerise ca din întîmplare peste tema sa preferată; nimerind peste tema sa preferată, uitase de scopul pentru care venise, de legătura umedă și de cantitatea de țigări fumate; ca toți oamenii flecari din fire, obligați să tacă, simțea uneori nevoia să vorbească oricui despre orice, prietenului, dușmanului, portarului, sergentului de pe stradă, vreunui copil, manechinului. . . din vitrina frizeriei. Noaptea vorbea de unul singur. În atmosfera acestui salon luxos, necesitatea de a flecări se trezise brusc :

— Se zice că « eu »-l nu există, există numai niște « noi ». Dar spuneți-mi, vă rog, de ce oare? Uite, și memoria mă lasă, singurătatea mă dărimă. Uneori mă și înfurii !

În această clipă, necunoscutul se întrerupse. Nikolai Apollonovici care închisese sertarul, întorsese capul spre necunoscut și-l văzu umblînd prin birou, scuturînd scrum peste tot, și contemplînd dominoul de mătase ce stătea aruncat; văzînd aceasta, se roșise, numai așa reuși să schimbe cîmpul de atenție al oaspetelui.

— Ce domino minunat, Nikolai Apollonovici !

Nikolai Apollonovici se aruncă spre domino.

Îl smulse de parcă ar fi fost un hoț prins asupra faptului, îl ascunse în grabă; după ce-l ascunse, se potoli, dar necunoscutul, trebuie să recunoaștem, uitase de domino, reluîndu-și subiectul preferat.

— « Ha-ha-ha ! » și aprinse din mers o țigară. « Pe semne că dumneata te întrebi cum pot să mă descurc singur. Acționez după propria mea chibzuială; ce pot face? Chibzuiala mea determină un drum în activitatea lor; la drept vorbind, nu eu sînt în partid, ci partidul este în mine. . . Asta te miră? »

— « Mărturisesc, mă miră; mărturisesc, n-aș lucra împreună cu dumneata ».

— « Și totuși pachetul l-ai luat, deci lucrăm împreună ».

— « Ei, ce muncă e asta. . . »

— « Da, așa-i, așa-i ». După o clipă, îl privi și îi spuse franc.

— « De mult voiam să vorbesc cu dumneata de la om la om; văd puțină lume; dumneata cunoști metodică fenomenelor sociale și l-ai citit pe Marx; eu nu l-am citit; să nu-ți închipui, sînt un om cu lectură, dar nu la asta mă refer, nu la număr ».

— « Atunci la ce? . . . Uite, am niște coniac în dulap, vrei? »

— « Da, de ce nu? »

Nikolai Apollonovici deschise dulăpiorul dînd la iveală o carafă de cristal și niște pănărele.

Nikolai Apollonovici își trată musafirul cu coniac.

În timp ce turna, Nikolai Apollonovici își zise că i se oferă prilejul să refuze propunerea; dar din lașitate nu voia să pară acum un laș; și apoi nu ar fi vrut să se împovăreze cu o discuție, cînd putea să refuze și în scris.

— « Citesc acum pe Conan Doyle », turuia necunoscutul. Mărturisesc că lecturile mele trebuie să vi se pară ciudate. Citesc Istoria gnosticismului de Grigori din Nissa, pe Sirianul, Apocalipsul. În aceasta rezidă toate privilegiile mele, orice s-ar zice, sînt colonel în mișcare, avansat (pentru vechime) la Statul Major; iar dumneata Nikolai Apollo-

novici, cu metoda și inteligența dumitale, ești numai plutonier; în schimb, ești tare în teorie; în ce privește teoriile, generalii stau prost; ei sînt ca arhierii, iar un tînăr absolvent de academie, care l-a studiat pe Harnack, este pentru un arhieru o anexă bisericească plicticoasă, așa și dumneata nu ești decît o anexă ! »

Necunoscutul căzu pe gînduri și-și mai turnă un păhărel; bău și iar turnă.

— « Ai fost exilat ? »

— « Da, în Iakutia ».

Tăcură.

Băură un păhărel.

— Din Iakutia am șters-o cu bine; m-au scos într-un butoi de murat varză; acum lucrez în ilegalitate; să nu vă închipuiți că acționez în numele unor idealuri utopice, sau al logicei de fier. Nu uitați că am fost cîndva nietzschean. Sîntem cu toții adepți ai lui Nietzsche. Și dumneata ești, dar dumneata n-o recunoști; pentru noi, adepții lui Nietzsche, masa frămîntată de instincte sociale (așa ai vorbi dumneata) se transformă într-un aparat de execuție, în care toți oamenii (chiar și cei ca dumneata) sînt niște clape pe care degetele pianistului în zbor (remarcați expresia mea) gonesc, învingînd toate greutățile. Așa sîntem noi cu toții ».

— « Adică sportivi ai revoluției ? »

O tăcere jenantă se așternu din nou. Nikolai Apollonovici scotea fire de păr de cal din pernă; nu se băga în discuția teoretică; se obișnuise să discute după toate principiile clasice.

— « Totul se bizuie pe contraste: binele societății m-a dus în spațiile ghețurilor veșnice, și pe măsură ce mă cufundam acolo în pustiu, prejudecățile de partid mă părăseau treptat; categoriile, cum ai zice dumneata ».

Pe stradă, dincolo de geamuri, prin ceața verzuie, trecea o unitate militară. Soldați în haine cenușii, baionetele negre în ceață.

Nikolai Apollonovici simți un fior rece, ciudat. Brusc:

— « Ce-o fi ? »

Nikolai Apollonovici ridică privirea.

— « Nimic deosebit. Uite, a sosit tăticul dumneavoastră ».

.....
Lui Apollon Apollonovici nu-i plăcea cînd se puneau huse prin odăi; parchetele răsunau strident.

Sala semăna cu un coridor de dimensiuni uriașe. Din tavanul cu ghirlande, din cercul de sculpturi înfățișînd tot felul de fructe, cobora o lustră de cristal învelită într-o husă transparentă; picăturile de cristal tremurau.

Parchetul semăna cu o oglindă.

În jurul pereților ca de zăpadă fuseseră rînduite scaune cu picioare înalte, cu incrustații aurii, tapisate cu pluș galben deschis; de jur împrejur stîlpi mici de alabastru alb; pe stîlpi se înălța un Arhimede de alabastru; o mîină grijulie atîrnase ici colo rame rotunde; dincolo, o frescă în tonuri deschise imita Pompeiul.

Mîina grijulie fusese a Annei Petrovna; și Apollon Apollonovici strînse buzele. Trecu în birou cu un pachet mare, rotund, în mîină; închise ușa cu cheia; spațiile trezeau o tristețe nelămurită; părea că de acolo, de undeva, fuge un om ciudat.

GREVA

Căciulile mițoase, manciuriene, năvăliră în stradă și se împrăștiară în mulțime; mulțimea creștea; indivizii cu căciuli manciuriene se îndreptau în aceeași direcție; spre clădirea sumbră cu acoperișul purpuriu: în dreptul clădirii sumbre, mulțimea era formată numai din indivizi și din căciuli manciuriene.

Și se înghionteau, se înghionteau pe poarta de intrare, ce se mai înghionteau, ce se mai înghionteau! Putea fi oare altfel? Muncitorul n-are vreme de politețuri.

De-a lungul colțului, lîngă caldarîm, intimidată, tropăia o unitate de sergenți de stradă; comisarul șef era încurcat, cenușiu tot, într-un paltonaș cenușiu, striga din cînd în cînd, ținînd cu respect sabia și plecînd ochii în jos; din spate, observații, replici, rîsete și chiar doamne, doamnelor înjurături vulgare de la mic burghezul Ivan Ivanovici Ivanov, de la nevasta Ivaniha, de la negustorul de rangul întîi Puzanov (comerț cu pește și transport fluvial pe Volga) care trecea pe acolo și se răsculase împreună cu ceilalți, iar comisarul striga:

— «Circulați vă rog, circulați»!

Dincolo de gard, caii cu copitele vătuite fornăiau cu insistență, de după parii ascuțiți cînd și cînd se ivea cîte un cap lăptos. Dacă te-ai fi ridicat la înălțimea gardului, ai fi văzut: aduși din stepe, cu biciuri în mîină, cu puști pe umăr, se umpleau de ură și de ură, tot mai nerăbdători se foiau în șa; căluții cu coamă lungă se foiau.

Era un detașament de cazaci adus de la Orenburg.

Înăuntrul clădirii era o pîclă portocalie, luminată de lumînări. Nu vedeai nimic altceva decît trupuri, trupuri, trupuri: gîrbovite, pe jumătate gîrbovite, puțin gîrbovite și drepte: trupurile acoperiseră totul, se așezaseră peste tot; ocupaseră amfiteatrele în povîrniș și nu se mai vedea tribuna.

— « Uuuu-uuuu-uuuu ! » În spațiul gol răsună ca un tunet și dincolo de acest « uuu-uuuu » se auză din când în când :

— « Revoluția... Evoluția... Proletariat... Grevă... » Din nou « Grevă... » Încă : « Grevă... »

Zgomotul crește.

Se spune într-una că și acolo, și dincolo, și dincolo, și dincolo e grevă. Și dincolo, și dincolo, și dincolo se pregătește greva. De aceea trebuie să trecem la grevă, să declarăm grevă chiar pe loc, fără a ne mișca din loc!

EVADAREA

Alexandr Ivanovici se întorcea acasă pe prospectul vecin cu Neva. O flăcără se proiectă. Prin bolta Kanavkăi se zărea Neva. Pe puntea concavă aceeași umbră.

Alexandr Ivanovici se întorcea în lăcașul mizer ca să stea în singurătate și să urmărească viața guzganilor. Ieșirea de dimineață fusese o evadare din lumea lor; observațiile făcute de Alexandr Ivanovici îl duseră la concluzia că liniștea nopții depinde de felul cum își petrece ziua; cele trăite pe stradă, prin cârciumi, prin ceainării, le aduci acasă.

Dar el cu ce se întorcea?

Trăirile i se arătau ochilor într-un nesfârșit convoi; Alexandr Ivanovici își reținea trăirile în ordine inversă, de parcă s-ar fi ascuns după propriul său spate; avea impresia că i se deschisese spinarea, și din această spinare, ca dintr-o ușă, se pregătea să sară asupra lui un trup gigantic: cele întâmplate pe ziua de azi.

Alexandr Ivanovici își zicea că în clipa în care se va întoarce acasă, evenimentele petrecute în cursul zilei vor năvăli pe ușă.

În urma lui rămăsese puntea care luca.

Dincolo de punte, lângă catedrala Isaki, stînca se profila în neguri: misteriosul călăreț întindea mîna grea acoperită de cocleală; deasupra căciulii mițoase a grenadierului ce păzea palatul, calul se ridicase în două copite; sub copite se clătina căciula mițoasă a grenadierului.

Umbra acoperise uriașul chip al Călărețului: palma se înfipsese în cerul luminat de lună.

Din nebuloasele clocotitoare a acelor vremuri de cînd a sosit aici în goană acest călăreț de aramă, din clipa în care și-a aruncat calul pe granitul finlandez, Rusia s-a despicat în două; în două s-a despicat și soarta patriei; în două s-a despicat Rusia, plîngînd și suferind pînă în ultima clipă.

Tu, Rusia, ești ca și acest cal ! În întuneric, în gol, ai ridicat cele două copite din față; iar cele două din spate s-au împlîntat puternic în solul de granit.

Vrei tu, oare, să te rupi de piatra ce te ține, așa cum s-au rupt de sol unii dintre fiii tăi fără de minte, vrei și tu să te rupi de piatra care te ține și să rămii atîrnînd în aer fără frîu, pentru a te arunca apoi în haosul apelor? Sau poate, vrei să te azvîrli sfîșiind negurile, străbătînd văzduhurile ca, împreună cu fiii tăi, să dispari printre nori? Ori, ridicată în două picioare, pentru multă vreme, tu Rusie, ai căzut pe gînduri în fața destinului amenințător care te-a aruncat aici — în mijlocul acestor ținuturi de miază-noapte, întunecate, unde apusul durează ore în șir, iar timpul e cînd noapte cu ger, cînd strălucire de zi? Ori, speriată de salt, îți vei lăsa, oare, din nou, copitele jos, și, fornăind, vei purta uriașul călăreț în adîncul spațiilor întinse spre ținuturi de miraj?

NU, AȘA N-ARE SĂ FIE!

Odată ridicat în două picioare, măsurînd cerurile cu ochii, calul de aramă nu-și va mai coborî copitele: saltul peste istorie se va înfăptui; mare frămîntare fi-va; pămîntul se va despica, munții se vor nărui de mare cutremur; cîmpiile strămoșești vor țîșni spre cer de același cutremur. Pe coaste vor urca Nijni, Vladimir, și Uglici.

Iar Petersburgul se va scufunda.

Popoarele lumii se vor urni din locurile lor; încăerare mare iscase-va, încăerare cum n-a mai fost; oștirile galbene ale asiaticilor, pornite din cuiburile lor vor înroși cîmpiile europene cu oceane de sînge; Țusima va fi, Țusima ! Va fi o nouă Kalka !. . .

Cîmpie de la Kulikovo, te aștept !

Va străluci în ziua aceea și ultimul Soare deasupra pămîntului meu strămoșesc. Dacă tu, soare, nu te vei înălța, atunci, o soare, sub călcîiul greu al mongolului vor coborî țărmurile Europei și spuma mării, va năvăli peste ele; ființele pămîntului vor fi doborîte din nou în fundul oceanelor, în haosul primar de mult uitat. . .

Înalță-te, o soare !

.....

Un ochi de cer albastru gonea pe sus; în întîmpinarea lui zbura, printre nori, o pată de fosfor în flăcări, care se transformă pe neașteptate în crai-noi strălucind de-ți lua ochii; totul luă foc: apele, burlanele, granitul, două zeițe deasupra arcului, acoperișul unei case cu patru etaje; iar cupola catedralei Sfîntul Isaki privi luminoasă; luă foc cununa de lauri de aramă; se stinseră luminițele pe insule; în mij-

locul Nevei vaporul misterios deveni o barcă de pescari; pe puntea căpitanului sclipi pentru o clipă pipa marinarului cu nas vinețiu și căciula cu urechi; o mică lanternă a celui de cart.

Pentru Alexandr Ivanovici destinele oamenilor se luminează limpede: putea să vadă ce va fi și ce nu va fi niciodată, atât de limpede era totul; în propriul lui destin nu se încumeta să iscodească; rămase cutremurat.

Luna se propti în nori. . .

Goniră din nou ca turbate, plete de neguri; pata de fosfor clipea misterios. . .

Un urlet asurzitor, neomenesc ! Un automobil cu farurile aprinse, duhnind a benzină, trecu sub arcu Statului Major spre fluviu: chipuri galbene, mongoloide, străbătură piața.

ALARMA

Vorbind în limbaj trivial, Apollon Apollonovici Abieuhov nu suporta nici un fel de ieșiri în lume; unica ieșire care-și avea rost era audiența la ministru pentru prezentare de raport, după cum observase odată un director al Ministerului de Justiție.

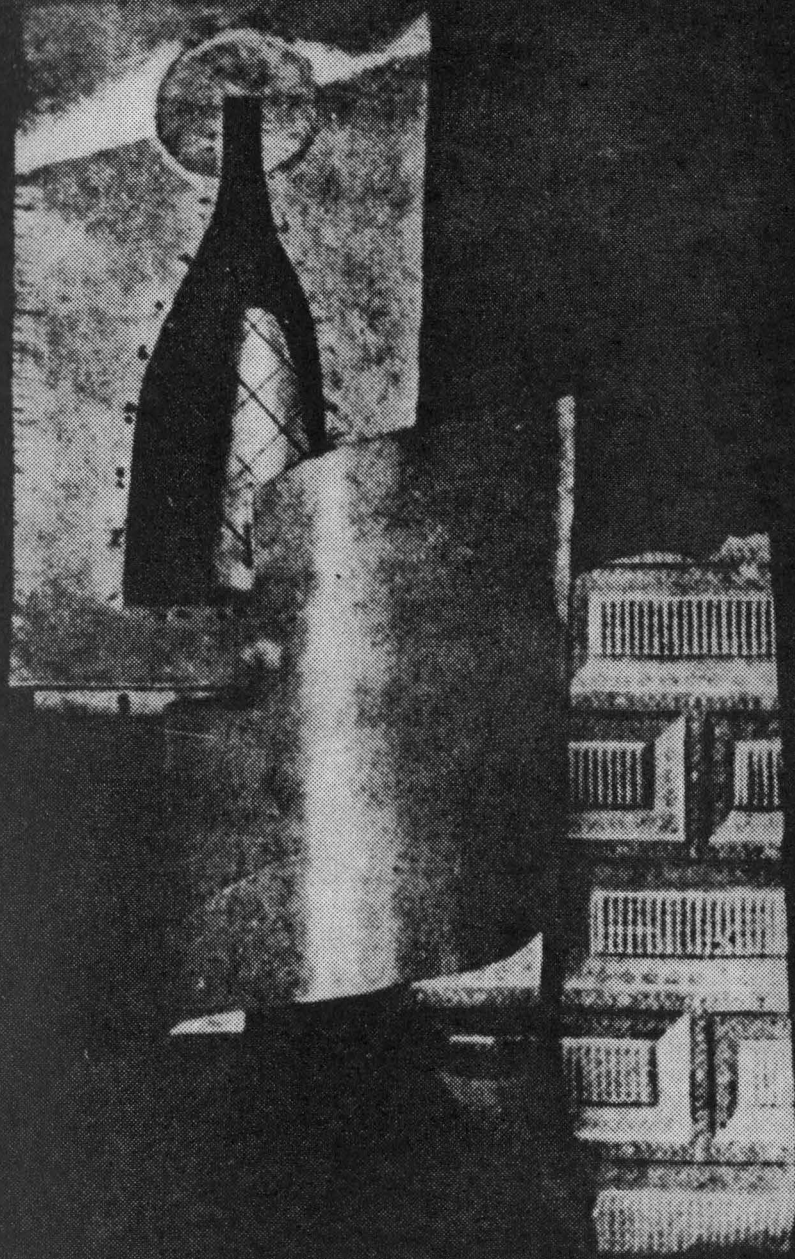
Apollon Apollonovici nu suporta discuțiile de la om la om, care te obligau să-l privești pe interlocutor în ochi. De pe masa lui telefoanele își întindeau firele spre toate departamentele. Apollon Apollonovici asculta cu plăcere zumzetul telefoanelor.

O singură dată, întrebând din ce departament se sună, respectivul lcvise cu palma receptorul telefonului și Apollon Apollonovici avu impresia că cineva îl pălmuiise.

Orice schimb de cuvinte urmărea un scop evident și direct ca o linie dreaptă. Tot restul era legat de ceștile de ceai și de consumarea țigărilor; Apollon Apollonovici socotea că poporul rus e format din bețivi și consumatori de nicotină. (Pentru folosirea ultimului produs propunea să se mărească impozitele); pe omul rus îl trăda nasul lui roșu, iar Apollon Apollonovici era ca un taur, când vedea roșu i se făcea negru înaintea ochilor.

El, personal, poseda un năsuc cenușiu și o talie fină de tot, de domnișoară de șaisprezece ani, lucru cu care se mândrea.

Ducându-se în vizită la familia Tukatov, Apollon Apollonovici urmărise un singur scop: să lovească în departamentul care începuse să cochetze cu partidul moderat, suspect nu pentru că ar nega ordinea, ci pentru că dorea să schimbe un pic, un pic această ordine. Apollon Apollonovici disprețuia compromisurile.

Nemulțumit, Apollon Apollonovici se socoti totuși dator să rămână cîtva timp la Tukatov și să contemple: picioare în convulsiunile dansului și pliurile sîngerii ale unor vestminte ridicole; cîrpele acestea, le mai văzuse cîndva în piața din fața catedralei Kazanski; cîrpele se numeau steaguri acolo.

Cîrpe roșii, la o serată, de față cu șeful departamentului, i se părură o glumă proastă; picioarele în convulsiile dansului treziră în imaginația lui un etalon trist de prevenire a crimelor.

Apollon Apollonovici deveni antipatic.

În sine își zicea: dacă îngăduim aceste dansuri nevinovate în aparență, dansurile vor continua pe străzi.

Și Apollon Apollonovici dansase în tinerețe: polcă, mazurcă,

O împrejurare accentuă atmosfera tristă: un domino ciudat îi provocase un acces de anghină (fusesse anghină cu adevărat? se îndoia). Dominoul — un caraghios — îl întâlnise pe sală și cu gesturi nefirești alergase în întîmpinarea lui.

Apollon Apollonovici încercase să-și amintească unde mai văzuse aceste gesturi nefirești, dar nu-și putuse aduce aminte.

Apollon Apollonovici ședea țeapăn de parcă ar fi înghițit un băț; în mîna ținea o ceșcuță de faianță; picioarele i se sprijineau perpendicular pe covor, gamba subțiri formau împreună cu partea de sus un unghi de nouăzeci de grade; Apollon Apollonovici aducea cu un egiptean desenat pe covor.

Apollon Apollonovici își expunea sistemul său de măsuri represive; unui profesor de statistică, leader al partidului moderat și redactorului unui ziar conservator, fiu de popă liberal.

Nici cu unul nici cu altul nu avea ce discuta; amîndoi cu burți mari; amîndoi cu nasuri roșii (din cauza băuturilor alcoolice). Unul era fiu de popă; Apollon Apollonovici avea o ciudățenie explicabilă; nu putea suporta fiii de popă. Cînd Apollon Apollonovici discuta în interes de serviciu cu preoții, simțea întotdeauna un miros urît de transpirație de picioare.

Pe nașteptate, Apollon Apollonovici începu să se învîrte între cele două surtucuri aparținînd fiului de popă și trădătorului moderat. Emoția se datora unei vibrații puternice pe timpan: pianistul căzuse din nou cu degetele pe claviatură, iar consonanțele sonore erau pentru Apollon Apollonovici ca un scrijelit pe sticlă.

Apollon Apollonovici vedea convulsiile de picioare ale criminalilor; mă iertați, ale unor tineri ce dansau; și iarăși dominoul îi atrase atenția.

Apollon Apollonovici încerca zadarnic să-și aducă aminte unde-l mai văzuse. Dar nu putea să-și amintească.

Cînd se apropie respectos un domn mîncat de molii, Apollon Apollonovici se învioră la maximum.

Explicația consta în aceea că domnul mîncat de molii era un personaj necesar în epoca de tranziție, a cărui existență Apollon Apollonovici în principiu o condamna; da . . . ce să-i faci? De vreme ce personajul exista, trebuia să te împaci cu el. Domnul mîncat de molii avea măcar această trăsătură bună că, știind exact cît îi poate pielea, nu căuta să se înzorzoneze cu fraze sonore, cum făcea profesorul; nici nu bătea obraznic cu pumnul în masă ca redactorul; el slujea în tăcere departamentul, fiind în slujba departamentului. Apollon Apollonovici îl aprecia pe domnul mîncat de molii, întrucît acesta nu încerca să se situeze pe picior de egalitate cu el, cu alte cuvinte era lacheu pe față. Și față de lacheii pe față Apollon Apollonovici era politicos.

Apollon Apollonovici se cufundă într-o discuție cu personajul.

Ceea ce află din această discuție, îl lovi asemenea trăznitelui: domnoul sîngeriu la care se gîndise cu cîteva clipe înainte, după spusele domnului mîncat de molii, se dovedi a fi . . . Nu ! (Apollon Apollonovici făcu o grimasă de parcă ar fi înghițit lămîie). Dominoul se dovedi a fi chiar fiul său !

Era el oare fiul lui cu adevărat? Fiu, poate, fiul Annei Petrovna, datorită preponderenței întîmplătoare a singelui matern; iar sîngele matern, după informațiile luate . . . se dovedi a fi sînge de popă. (Aceste informații, Apollon Apollonovici le luase după fuga soției !) Sîngele de popă *murdărise* neamul Ableuhovilor, dăruindu-i un fiu pur și simplu păcătos; numai un *degenerat* putea săvîrși asemenea acțiuni (în neamul Ableuhovilor nu se mai întîmplase nicicînd așa ceva).

Ceea ce-l miră cel mai mult pe senator, era faptul că despre purtările păcătoase ale fiului său începuse să scrie deja presa evreiască; Apollon Apollonovici regreta că nu avusese vreme să parcurgă rubrica « Faptele zilei ».

Apollon Apollonovici se ridică intenționînd să treacă repede în camera vecină, dar de acolo îi țîșni înainte un elev de liceu în surtuc; Apollon Apollonovici era cît pe-aci să-i întindă mîna; privindu-l mai de aproape, constată că . . . Apollon Apollonovici era cît pe-aici să nimerească cu capul într-o oglindă, rătăcindu-se prin odăi.

Peste măsură de nervos, Apollon Apollonovici se apropie de mesele jucătorilor de cărți, manifestînd pe neașteptate și politețe, și curiozitate, referitor la cele mai diverse probleme: pe profesorul de statistică îl întrebă netam-nesam despre gubernia Ploșcegorsk; pe un funcționar al Zemstvei îl interogă în ce privește folosirea piperului pe insula Newfawndland.

În urechi îi răsunau șoapte și râsete ironice; picioarele dansatorilor se opriră pe neașteptate din convulsiile lor; spiritul lui se potoli pentru o clipă, dar apoi creierul începu să lucreze cu o claritate cumplită; presimțirea fatală se confirma: fiul lui era un ticălos fără pereche, zile de-a rândul purta domino, își punea mască, indigna presa.

Nikolai Apollonovici ajunsese într-un hal . . (gîndul nu-i spunea clar anume în ce hal . .)

În orice caz, Apollon Apollonovici își pierdea postul: nu putea să-l accepte înainte de a fi spălat petele rușinoase aduse de fiul rătăcit.

Apollon Apollonovici întinse fiecăruia cîte un deget și ieși în goană din salon însoțit de gazde; străbătînd odaia privi în jur, zări și lîngă pereți o grămăjoară de matroane cărunte care șușoteau.

La urechi îi ajunsese șoapta:

— « Puișor. »

Apollon Apollonovici nu putea să sufere puișorii decapitați care se vindeau în prăvălie.

SCRISOAREA

Nikolai Apollonovici plecase de-acasă cu un sfert de oră înaintea senatului; se trezi complet buimac în fața casei Tukatov: ca într-un vis negru prin ploaia neagră, socotind mecanic numărul de trăsuri oprite și urmărind mișcările cuiva trist și lung care făcea ordine.

Pe neașteptate, cel trist și lung trecu chiar prin fața lui: comisarul de poliție, mîniat pe studentul în uniformă, își flutură barba cîniepie.

De parcă totul ar fi fost vis, prin ploaia neagră privea pata ruginie a felinarului; se vedea un colț din casa vecină; căsuța era neagră, fără etaj, cu sculpturi în lemn.

De-abia se mișcă Nikolai Apollonovici din loc că observă: în băltoacă lipăiau niște tălpi moi; încercă să se stăpînească; tălpile moi nu i se supuneau; aveau toată aparența unor picioare, dar picioarele nu le mai simțea (nu erau picioare), drept care se propti de o ieșitură a căsuței negre.

Lucrul era firesc în situația lui; în chip firesc își descheie mantaua și dezvăluie pata roșie a dominoului; începu să-și scotocească buzunarele și scoase un plic mic și mototolit, citindu-l din nou, a nu știu cîta oară, căută să găsească urmă de glumă, sau de ironie:

« Ținînd minte propunerea făcută în vară, ne grăbim tovarășe să vă comunicăm că vi se va da sarcina de a trece la îndeplinirea acțiunii. . . » Mai departe, Nikolai Apollonovici nu putu citi pentru că mai departe

era scris numele tatălui său. Iar apoi: « Materialul necesar sub formă de bombă, v-a fost transmis la vreme într-un pachetel; ar fi de dorit ca sarcina să fie adusă la îndeplinire în zilele ce urmează. . . » În continuare, urma lozinca: și lozinca era cunoscută, și semnătura; scrisese: Necunoscutul.

Nici o îndoială.

Nikolai Apollonovici își simți mîinile și picioarele moi, buza îi spînzura.

Nikolai Apollonovici încercă să se agațe de gînduri deșarte; cîte cărți sînt pe rafturi, cîte cărți încap pe raftul bibliotecii, ce desen avea dantela care împodobeia fustița persoanei altădată iubită (că această persoană era Sofia Petrovna, nu-și mai aducea aminte).

Căuta să nu gîndească, să nu înțeleagă: parcă există înțelegere pentru așa ceva? Așa ceva venise, îl strivise, urla în el ei, și—pînă la urmă — îți faci vînt în gîrlă.

În adîncul sufletului cineva mugi plîngăreț de parcă un taur ar fi căzut înjunghiat.

Căuta să se agațe de aparențe: o cariatidă nu e rea. . . Dar, nu ! Așa ceva nu văzuse niciodată: stă spînzurată deasupra flăcării, iar dincolo o căsuță neagră.

Nu !

Căsuța își avea rostul ei și totul avea un rost: totul se încurcase, totul o luase razna; el însuși o luase razna.

Iată picioarele. . . Nu, nu ! Nu sînt picioare, ci niște membre moi care atîrnă de pomană.

Intrarea în fața căreia simțea că înnebunește se deschise larg și de acolo năvăli lumea: caleștile porniră, luminile felinarelor o luară din loc. Nikolai Apollonovici se deslipi și el cu greu de lîngă căsuță și o porni pe ulicioară.

Ulicioara era pustie, la fel de pustie ca și sufletul. O clipă încercă să-și amintească că evenimentele lumii acesteia trecătoare nu-i prejudiciază întru nimic gîndirea, și creierul în funcțiune, raționînd, este doar un fenomen al conștiinței; adevăratul spirit — contemplarea — este în stare să-i lumineze calea: chiar cu aceasta să-i lumineze; chiar. . . și. . . aceasta. . . În jur totul îi amintea de aceasta; îi amintea, împrejmuindu-l roată ca un gard; la picioare observă un gang și o băltoacă.

Nici o lumină.

Zadarnic se străduia conștiința să dea lumină; nu se făcu lumină; cumplită beznă ! Privind în jur, se tîrî pînă la pata felinarului; sub pată gingivea o șuviță de apă pe trotuar, luneca în vîrtej o coajă de portocală.

Nikolai Apollonovici începu să citească iar.

«Ținînd minte propunerea făcută în vară. . . » citea pentru a nu știu cîta oară Nikolai Apollonovici, căutînd să găsească un nod în papură; dar nu-l putea găsi.

«Ținînd minte propunerea făcută în vară. . . » Propunere fusese; o uitase; o singură dată își amintise, dar atunci venise ca un val domnoul; privi fugar trecutul apropiat: acolo exista o doamnă oarecare, așa, o doamnă.

Nu exista nici un centru al conștiinței: era numai un gang; în suflet o gaură și atîta tot; Nikolai Apollonovici cugeta la gaură. Unde și cînd mai stătuse el așa ca acum? Își aduse aminte: în același chip stătuse în suflarea vîntului de pe Neva, aplecat peste balustrada podului și privise apa infectată de bacili. (Totul fusese cîndva aieva și se repetase de multe ori).

« . . . Ne grăbim să vă comunicăm că. . . » citea Nikolai Apollonovici; întoarse capul; în spatele lui răsunară niște pași; o umbră misterioasă flutură în curentul din ulicioară. Peste umăr privind, Nikolai Apollonovici zări: joben, baston, palton, barbișon și nas.

Totul trecu fără să-i acorde atenție (se auzeau doar pașii și bătaia inimii); Nikolai Apollonovici întoarse capul, privi pîcla slinoasă — într-acolo unde dispăruseră grăbiți pașii; rămase mult timp aplecat (și, totul fusese cîndva aieva), cu gura deschisă ca o arătare destul de ridicolă de parcă i-ar fi lipsit brațele (era îmbrăcat în manta à la Nikolai), pelerina, ca o aripă dănțuia caraghios în vînt.

«Materialul necesar sub formă de bombă v-a fost transmis la vreme într-un pachetel. . . » Nikolai Apollonovici căută nod în papură: nu mi-a fost transmis; nu-i decît o glumă. . . Bomba nu-i la el?!

.....
În pachetel?!

.....
Își aminti: pachetelul, vizitatorul, ziulica aceea de septembrie; și toate celelalte; luase pachetelul, pachetelul, era ud.

Îl cuprinse o spaimă nemăsurată: simțea bătăile inimii; întunericul îl învăluisese; «eul» era o încăpere neagră, dacă nu chiar o pivniță neagră; și aici, în întuneric, în locul inimii, zvîcni o scînteie mică. . . cu o repeziciune turbată se transformă într-un balon uriaș, umflat, roșu; balonul se umfla, se umfla, se umfla; balonul crăpă; totul se desumflă. . . Numai la doi pași de el se opri în fața unui gard vechi un domn mîncat de molii, cu un neg pe nas: să-și facă nevoile; întoarse chipul spre Ablehov.

— «Probabil, de la bal?»

— « Da, de la bal. . . »
 — « Ei, nu-i nimic grav, nu-i o crimă să te duci la bal ». — « Știu ».
 — « Așa? »
 — « Sub manta vi se vede o bucată de domino ». — « Zău? »
 — « Și ieri se vedea ». — « Cum așa? »
 — « Lîngă Zimneia Kanavka. . . »
 — « Domnule. . . »
 — « Lăsați. Sînteți deci dumneavoastră dominoul? »
 — « Adică, ce domino? »
 — « Da, chiar dominoul *acela* ». — « Nu vă înțeleg: acostati un om necunoscut. . . »
 — « Cîtuși de puțin un necunoscut: sînteți Nikolai Apollonovici și în același timp sînteți *Dominoul Roșu* despre care scrie în ziare »
 Domnul nu se oprea din flecăreală.
 — « Îl cunosc pe părintele dumneavoastră: adineaori am discutat cu el ».
 — « Credeți-mă, nu sînt decît niște zvonuri prostești », — se înfioră Nikolai Apollonovici.
 Terminîndu-și nevoile, domnul se încheie la pardesiu și-i clipi familiar cu ochiul:
 — « Încotro? »
 — « Pe insula Vasilievski », minți Nikolai Apollonovici.
 — « Și eu tot pe Vasilievski ».
 — « Adică, pe Naberejnaia. . . »

 — « Se vede că nu știți exact unde vreți să vă duceți și în acest caz haideți să intrăm într-un restaurant ».

TOVARĂȘ DE DRUM

Apollon Apollonovici Ableuhov, îmbrăcat în palton gri, cu cilindru negru, înalt, dădu buzna speriat pe poartă.

Cineva îi strigase numele; conturul negru al caleștii intră în cercul de lumină al felinarului expunîndu-și blazonul (unicornul străpungînd un cavaler); Apollon Apollonovici se pregătea să sară în caleașcă și să dispară împreună cu ea în ceață, dar ușa de la intrare fu dată de perete; domnul mîncat de molii, care descoperise adevărul cel mai adevărat, apăru în stradă și apoi dispăru grăbit în stînga.

Apollon Apollonovici lăsa piciorul pe pământ și atinse cu mânășă bordura cilindrului; dădu poruncă vizitiului să revină acasă fără el; de cincisprezece ani istoria vieții sale nu mai cunoscuse o faptă ca aceasta: clipind din ochi a mirare, cu mîna dusă la inimă, alergă să-l prindă din urmă pe domn; mîna îi flutură.

Comunică acest amănunt cu privire la comportarea personajului nu de mult decedat, cu unica intenție de a atrage atenția celor ce intenționează să culeagă materiale cu privire la biografia sa, despre care s-a scris de curînd în ziare.

Vîntul îi smulse cilindrul de pe cap; Apollon Apollonovici se așeză pe vine deasupra unei băltoace să-și pescuiască cilindrul; strigă din urmă spinării:

— « Ei, ascultă ! »

Dar spinarea nu asculta.

— « Oprește-te. . . »

În clipa aceea spinarea întoarse capul și recunoscîndu-l pe senator alergă întru întîmpinarea lui; (nu spinarea alerga întru întîmpinarea senatorului, ci stăpînul spinării, domnul cu neg); se miră și se apucă să pescuiască cilindrul din băltoacă.

— « Excelența voastră ! Apollon Apollonovici ! Prin ce minune?. . . Uitați-l, poftim! » (Cu aceste cuvinte, domnul mîncat de molii înmîna bărbatului de stat cilindrul după ce în prealabil îl șterse cu mîneca paltonului.

— « Dar caleașca dumneavoastră. . . ? »

Apollon Apollonovici îl întrerupse.

— « Aerul de noapte îmi priește. . . ! »

Amîndoi porniră în aceeași direcție.

Apollon Apollonovici ridică ochii spre tovarășul de drum: clipi de cîteva ori, apoi rosti, — rosti cu oarecare jenă:

— « Eu, știi. . . iți » (Apollon Apollonovici greșise terminația cuvîntului)

— « Știți. . . Aș dori să am adresa dumneavoastră, Pavel Pavlovici. . . »

— « Iakovlevici . . . »

— « Pavel Iakovlevici, n-am memoria numelor. . . »

Apollon Apollonovici descheie paltonul, scoase o agendă legată în piele: se opriă sub un felinar.

— « Adresa mea variază: cea mai stabilă este: insula Vasilievski linia 18, casa numărul 17. Cismarul Besmertnîi. Funcționarului de circă Voronkov ».

Apollon Apollonovici ridică arcada sprîncenelor, trăsăturile exprimară uimire.

— « Dar, de ce, începu el, de ce . . . ? »

— « Numele meu e Voronkov, în timp ce eu sînt de fapt Morkovin? Cu adevăratul meu nume de familie figurez pe Nevski . . . »

Apollon Apollonovici își zise : «Ce să-i faci, existența unor atari personaje într-o epocă de tranziție, în limitele legalității este o necesitate, tristă, totuși necesitate»

— « Excelență, după cum vedeți, eu mă ocup în momentul de față cu cercetări . . . »

— « Da, aveți dreptate. . . »

— « Se pregătește o crimă care periclitează siguranța statului Fiți atent : e o băltoacă. . . O crimă . . . »

— « Așa? . . . »

— « În curînd, totul va fi scos la iveală . . . uite aici un loc uscat. Îngăduiți-mi să vă iau la braț . . . »

Apollon Apollonovici străbătea piața : teama de spații largi se trezi în el și-l forță să se lipească de domnul mîncat de molii.

Încercă să-și ia inima în dinți, mîna de gheață îl atinse; îl apucă de braț și-l conduse evitînd băltoacele : mergea, mergea, mergea mereu. Urma brațul de gheață; spațiile îi zburau în față. Apollon Apollonovici aruncă o privire respectuoasă spre păzitorul ordinei existente.

— « Se pregătește un act terorist . . . ?

— « Victima o să fie un mare demnitar . . . »

Apollon Apollonovici primise o scrisoare de amenințare; era anunțat că în cazul în care va accepta postul, va fi omorît de o bombă; Apollon Apollonovici disprețuia scrisorile anonime; scrisoarea a rupt-o și slujba a primit-o.

— « Mă iertați, vă rog. Dar pe cine vizează de astă dată ? . . . »

Se produse ceva ciudat; toate obiectele din jur se micșorară, se înmuieră, păreau mai aproape decît trebuie; iar domnul Morkovkin părea o veche, veche cunoștință; un zîmbet îi flutură pe buze.

— « Cum pe cine? Pe dumneavoastră, excelență, pe dumneavoastră. » Apollon Apollonovici nu-și putea imagina cu adevărat că mîna lui pe care mînușa venea ca turnată, că aceste picioare, că această inimă obosită (credeți-mă !) din cauza exploziei unei bombe oarecare . . .

— « Cum așa ?

— « Uite așa; foarte simplu . . . »

Simplu? Apollon Apollonovici nu putea crede : mormăi enervat din favoriți (favoriți!), și-și bosumflă buzele (buzele nu vor mai fi nici ele); apoi se gîrbovi, lăsă capul în jos și privi cum se scurge pe sub picioarele lui un șuvoi de apă murdară pe trotuar. În jur totul șoptea, gîngurea; șoapte bătrînești de toamnă.

Domnului Morkovin i se făcu milă de această umbră bătrână ce se cufunda parcă în noroi și adăugă:

— «Excelență, nu vă înspăimîntați, s-au luat toate măsurile de precauție; nu vom îngădui; nici azi, nici mâine nu vă paște nici o primejdie . . . Mai așteptați un pic . . . »

Fără să vrea, Morkovin își zise: «Ce-a mai îmbătrînit; e pur și simplu o ruină . . . » Apollon Apollonovici întoarse chipul său imberb, zîmbi trist.

În cîteva clipe Apollon Apollonovici își veni în fire, întineri și porni prin pîcla murdară, țepăn ca un baston, cu profilul său care aducea a mumie de faraon.

Noaptea se înnegrea, albăstrea și învinețea jucînd cu petele roșii de lumină ale felinareilor; se înălțau ziduri, garduri, clădiri și de acolo izvorau șoaapte.

Of, ce umezeală, ce mîzgă !

.
L-am lăsat pe necunoscutul nostru într-o cîrciumioară. Întoarse capul *brusc*; avea impresia că ceva moale și lipicios îi picura după guler și se prelingea pe șira spinării; întoarse capul; în spate nu era nimeni, dar pe ușa dădea buzna, dădea buzna mulțimea.

În clipa în care necunoscutul întoarse capul de la ușa, intră un grăsan cu nutră respingătoare, se îndreptă spre necunoscut; sub picioarele lui scîndurile scîrțîiau; chipul gălbui, bine ras, puțin aplecat într-o parte înota în a doua bărbie; chipul lucea de parcă ar fi fost uns.

Necunoscutul nostru întoarse iar capul: individul îi făcea semn cu căciula de lutru cu urechi lungi:

— «Alexandr Ivanîci . . . »

— «Lippancenko . . . »

Individul avea gulerul legat cu o cravată — o cravată roșie de atlas, țipătoare, prinsă cu un ștras mare; individul purta o haină maron deschis, în dungii; pantofii galbeni străluceau a lac.

După ce luă loc la aceeași măsuță cu necunoscutul, individul exclamă:

— «O cafea . . . și te rog niște coniac; am eu acolo o sticlă de-a mea . . . »

În jur se auzea:

— «Tu ai băut . . . »

— «Băut . . . »

— «Ai mîncat . . . »

— «Mîncat . . . »

— «Să-ți spun drept, ești un mare porc . . . »

.

— « Atenție » — strigă necunoscutul; grăsanul căruia necunoscutul îi spusese Lippancenکو se pregătea să-și pună cotul său maron deschis pe o foaie de ziar ce acoperea un pachetel.

— « Ce anume ? » Lippancenکو dădu foaia la o parte, văzu pachetelul, buzele îi tremurară.

— « Asta . . . asta . . . asta să fie . . . ? »

Buzele continuau să-i tremure de parcă ar fi fost niște felii de somon tăiat, nu galben roșcat, ci galben-unsuroase.

— « Tare sînteți lipsit de precauție Alexandr Ivanovici, ce să vă spun, » Lippancenکو întinse spre pachetel degetele sale noduroase pe care străluceau inele cu pietre false, degete umflate, cu unghiile mîncate (iar pe unghii se zăreau urme de vopsea maron corespunzătoare aceleiași culori de păr; un observator atent ar fi putut ajunge la concluzia că individul își vopsea părul).

— « O singură mișcare (dacă aș fi pus numai cotul) se putea . . . întîmpla o catastrofă . . . »

Cu deosebită grijă individul așează acum pachetelul pe scaun.

— « Ei da, catastrofa ar fi fost pentru amîndoi . . . » făcu o glumă neghioabă necunoscutul.

.
Iar în jur se auzea:

— « Să nu mă faci porc . . . »

— « Nu te fac . . . »

— « Mă înjuri, îmi scoți ochii c-ai plătit . . . »

— « Lăsați, mîncăți mai bine, așa e mai bine . . . »

.
— « Uite ce e Alexandr Ivanîci, uite ce-i dragul meu, pachetelul ăsta — și Lippancenکو îl privi cu coada ochiului, du-l imediat lui Nikolai Apollonovici. »

— « Iartă-mă, dar pachetelul îl pot păstra și eu . . . »

— « Nu e bine. Dumneata poți fi arestat pe cînd acolo, va rămîne în bună stare . . . »

Aplecîndu-se, grăsanul începu să-i șoptească la ureche:

— « S-ș-ș . . . »

— « Pe Ableuhov ? »

— « S-ș-ș . . . »

— « Lui Ableuhov . . . ? »

— « S-ș-ș . . . »

— « Cu Ableuhov . . . ? »

— « Da, dar nu cu senatorul, cu fiul său; lui să-i dai o dată cu pachetelul și o scrisorică, uite-o aici . . . »

Capul lui Lippancenکو, cap cu frunte îngustă, se prăvălea peste chipul necunoscutului; ochisorii iscoditori priveau fix; buza tremura; în același timp, parcă sugea; necunoscutul asculta cu atenție șușoteala grăsanului, căutînd să pătrundă conținutul ei acoperit de zgomotul vocilor din restaurant; buzele grețose foșneau (de parcă ar fi foșnit furnicile fugind dintr-un furnicar dărîmat) părea că aceste șoapte rostesc lucruri cumplite, vorbesc de univers, de sisteme planetare; dar cine asculta cu atenție își dădea seama că șoaptele îngrozitoare erau de fapt discuții banale:

— « Scrisorica să i-o dai » . . .

.

PEPP PEPOVICI PEPP

Nikolai Apollonovici alergă spre ușă; din mers răsturnă un scaun; ajunsese în fugă la masă.

— « Doamne . . . aoleu . . unde e »?

— « —

— « ? »

— « ! »

— « A ! »

— « . . .

— « Ei uite »

— « Bine » . . .

— « . . .

Nikolai Apollonovici discuta de unul singur.

Da ! se grăbise . . . iar sertarul nu-l asculta; zvîrli din sertar un pachetel de scrisori, o fotografie mare de birou; o femeiușcă drăgălașă; o privi; fotografia fu azvîrlită cît colo; dedesubtul fotografiei era un pachetel; îl cîntări în palmă; greu; îl lăsă repede din mînă.

Începu să desfacă basmaua în care era legat pachetelul: se învîrtea încolo și încoace, semănînd cu senatorul, mai bine zis cu o fotografie a senatorului de pe la 1860.

Degetele tremurînde nu reușeau să desfacă nodul; de altfel nici n-avea rost să-l desfacă, totul era clar. Totuși desfăcu basmaua: îl cuprinse o uimire fără margini.

« O bombonieră » . . .

— « A ? ! »

— « O panglicuță ! . . . »

Iar cînd rupse panglicuța speranța i se năruî (avusese totuși o speranță); în bombonieră sub panglica trandafirie, în locul bomboanelor dulci de la Ballay se afla o cutioară de tinichea.

Tot aici observă un mecanism de ceas aplicat lateral : trebuie să învîrți cheița metalică pentru ca acul negru și ascuțit să se fixeze pe ceas. Nikolai Apollonovici simțea că nu va putea întoarce această cheiță : nu exista niciun mijloc pentru a întrerupe mersul mecanismului; și pentru a tăia pe loc orice cale de retragere, Nikolai Apollonovici prinse cheița metalică între degete; fie pentru că îi tremurau degetele, fie pentru că simțea amețeală, se prăbuși în bezna pe care dorise s-o evite : cheița se întoarse încet . . . o oră, două ore . . . iar Nikolai Apollonovici . . . zbură undeva în colț; privi chiorîș măsura pe care se afla cutia de tinichea ce servise altădată pentru sardele grase (într-o zi mîncase și el prea multe sardele, făcuse indigestie și de atunci nu se mai atîngea de ele); o cutie de sardele ca oricare alta; rotundă . . .

— « Nu ! »

Ce conținut cumplit avea cutia de sardele!

O viață cu totul în afara realului izbucni; acul mare, minutarul, înaintau încet; acul secundar, subțire ca un fir, zglobiu, porni să sară pe cadran pînă în clipa în care . . .

— conținutul îngrozitor al cutiei de sardele va începe să crească fără măsură; atunci cutia va sări în țândări . . .

— gazele se vor împrăștiia iute în cercuri concentrice, măsura va exploda cu bubuit strașnic și va crăpa : trupul va fi sfîșiat o dată cu așchiile; împreună cu gazele se va răspîndi peste tot ca o masă lipicioasă;

— într-o sutime de secundă zidurile vor cădea, iar conținutul lor înmiit va fi proiectat spre cerul cenușiu în așchii, pietre și sînge.

Coame de fum vor zbura în goană trimițîndu-și cozile pînă spre Neva.

De vreme ce întorsese cheița trebuia sau să pună cutia undeva (de pildă în dormitorul alb) sau s-o strivească sub călcîie.

S-o strivească sub călcîie?

Urechile îi tremurară; simți o greață de parcă bomba ar fi fost o pilulă pe care ar fi înghițit-o; simți cum i se umflă coșul pieptului. Niciodată n-are s-o poată strivi !

Nu-i rămîne decît s-o arunce în Neva, dar pentru asta mai e vreme : trebuie să mai întoarcă cheița de vreo douăzeci de ori și totul se va amîna; întîrzie s-o facă; istovit se așeză în fotoliu; îl cuprinse o toropeală; mintea slăbită, smulgîndu-se din strînsoarea trupului, desena fără sens inutile arabescuri.

.
Nikolai Apollonovici nu-și consacrase zadarnic filozofiei cei mai buni ani ai vieții; era străin de magie; magia încetoșă, întuneca reprezentarea izvorului perfecțiunii; pentru filozof, perfecțiunea este ideea, Dumnezeu,

ca să spunem așa. Ca să spunem așa Nikolai Apollonovici respecta pe creatorii marilor religii.

Da: de ce despre religii? Are oare vreme să se gîndească . . . Ultima efortare a lui Nikolai Apollonovici de a se trezi din toropeală nu fu încununată de succes; nu-și aduse aminte de nimic; totul părea tăcut . . . banal; gîndul slăbit, smulgîndu-se din strînsoarea trupului desena fără sens arabescuri debile.

Nikolai Apollonovici Ableuhov îl respecta în chip deosebit pe Budha, socotind că budhismul este superior tuturor religiilor din două puncte de vedere: psihologic, fiindcă ne învață să iubim și animalele; teoretic — Lama din Tibet a contribuit la dezvoltarea lui pe plan logic; Nikolai Apollonovici și-aduse aminte că citise logica lui Darma-Chirti cu comentariile lui Darma-Tarra . . .

Asta în primul rînd.

În al doilea rînd: din cînd în cînd, pășind pe ușa de la intrare se simțea cuprins de o stare foarte, foarte stranie: i se părea că tot ce era dincolo de ușă nu era așa, ci cu totul altfel; dincolo de ușă nu era nimic, dacă dădeai la o parte ușa intrai într-un infinit cosmic . . . unde nu-ți rămînea . . . decît să te arunci cu capul în jos ca să zbori pe lîngă stele și planete într-o atmosferă de 273° minus.

JUDECATĂ

Aceasta era starea în care ședea în fața cutiei de sardele; vedea și nu vedea; auzea și nu auzea; trupul i se prăvăli de pe parchet în atmosfera de zero grade; capul îi coborî pe nesimțite pe masă (peste cutia de sardele); prin ușa deschisă spre coridor privea abisul pe care Nikolai Apollonovici încercă să-l dea la o parte, pornind spre călătoria îndepărtată sau spre vis (ceea ce am remarca noi este unul și același lucru); deschizînd ușa, deschidea infinitul cosmic.

Din ușă, din infinitul acela, îl privi: un cap (apăru și dispăru); un cap de om; strămoșii lui tătari, avuseseră relații cu lama tibetani; în sîngele familiei Ab-Lai-Uhov ei foiau de-a binelea. Oare nu de aicea gingășia față de budhism? Se făcea simțită ereditatea; în vinele sclerozate, ereditatea pulsa în milioane de globule.

Visul se întrerupse; cineva înainta chinuitor și mut; sunete străvechi roiau în cîntece, aducînd a urlete de taxiuri, gata să calce din goană.

— « Potoliți-vă . . . neliniști înfocate . . . »

— « Dormi . . . beznă neagră . . . »

— « Aaaa, — urlă în dreptul ușii. Să fi fost clacsonul unui taxi? Nu. Era o mutră străveche.

Nikolai Apollonovici sări în sus.

Capul : al lui Confucius sau Budha? În ușa foșnea un halat de mătase în ape; își aminti de propriul său halat de Buhara ca și acesta cu ape și desene în pene . . . ; pe fondul lui de un safiriu cețos se țirau dragoni. Șapca cu boruri în cinci etaje părea o mitră de episcop; deasupra capului strălucea o aureolă cu mii de raze. În mijlocul ei un chip brăzdat de riduri rînjea *cronic*; un venerabil mongol intrase în odaie; suflau vînturi de mii de ani.

Nikolai Apollonovici își zise: chipul strămoșului mongol îl luase Cronos; în mîna necunoscutului căuta să vadă coasa tradițională; coasa nu exista: mîna îmbietor mirositoare ca primul crin al primăverii, gălbuie, ținea o farfurioară orientală și pe aceasta o grămăjoară parfumată de mere trandafirii, merele paradisului.

Raiul nu-l nega : dar raiul sau grădina nu erau compatibile cu imaginea supremei fericiri (era kantian); era un om al Nirvanei.

Iar prin Nirvana înțelegea : Nimic.

Nikolai Apollonovici începu să fantazeze : se simțea un străvechi locuitor al spațiului turanic; se întrupase în făptura și sîngele boierimii ruse pentru a îndeplini un țel străvechi; pentru a submina toate temeliile; în sîngele stricat trebuia să crească Străvechiul Dracon și să pustiască cu focul său; străvechiul Orient ploua cu bombe peste epoca noastră și Nikolai Apollonovici era o străveche bombă turanică; acum inima îi era sfîșiată revăzîndu-și patria; pe chipul său apăru o expresie mongoloidă; i se părea că este mandarin al Imperiului de mijloc, îmbrăcat într-un surtuc, căci plecase în Apus (oricum avea o misiune secretă).

Astfel străvechiul locuitor al spațiului turanic îmbrăcat temporar într-un dominou arian se repezi spre teancul de caiete în care fixase principiile metafizicei sale; toate caietele alcătuiau un dosar uriaș, dosarul întregii vieți; o faptă mongolică se simțea în însemnările sale la toate punctele și la toate paragrafele : era misiunea ce i se încredințase.

Musafirul, venerabilul descendent din spații turanice, stătea în picioare: mîinile se ridicară în sus ritmic, îmbrăcămîntea filfii de parcă ar fi fost niște aripi de pasăre nevăzută; fondul încețoșat se luminează, căpătă adîncime și deveni pe neașteptate cer; privea în aerul sfîșiat al unei oădi de lucru obișnuite; spătura de un safiriu închis apăru în odaia ticsită de biblioteci (în felul acesta halatul deveni o crăpătură uriașă pe cer); stelele străluceau pe el . . .

Nikolai Apollonovici se aruncă spre musafirul său (amîndoi erau originari din spațiile turanice) cu caietul în mînă.

— « Kant (și Kant era tot un turanic). »

— « Valoarea ca un nimic metafizic! »

— « Relații sociale, întemeiate pe valoarea! »

— « Destrămarea lumii ariene printr-un sistem de valori. »

— « În concluzie, misiunea mongolilor »

Bătrînul turanian îi spuse:

— « Sarcina nu e clară; primul paragraf — Prospectul. »

— « În loc de valori, numere: ale caselor, etajelor și odăilor pe veșnicie. »

— « În locul noii orînduiri circulația rînduită a cetățenilor pe Prospect. »

— « Nu dărîmarea Europei — fixitatea ei. » . . .

— « Misiunea mongolilor. » . . .

.
E condamnat; chipul brăzdat de riduri se apropie, îl atinge: privi urechea și înțelese că bătrînul locuitor al spațiilor turanice care îi preda regulile înțelepciunii, nu este altul decît Apollon Apollonovoci; iată împotriva cui îndrăznise el să ridice mîna.

.
— « Cum așa . . . Asta? Cine . . . așa ceva? »

— « Tată . . . »

— « Cine? . . . »

.
Judecata sosi.

Vremea încetase să mai curgă. Totul era pierdut.

— « Tată ! »

— « Ai vrut să mă faci țândări; totul va pieri. »

— « Nu pe tine, ci . . . »

— « Totul se prăbușește; totul se năruie pe Saturn . . . »

Afară era întuneric: universul se afla într-o stare incandescentă. Se umfla peste măsură, se rotea cumplit.

— « Cea . . . tourne . . . » urlă Nikolai Apollonovici care pierduse pe nesimțite ponderea trupei.

— « Nu, șa . . . tourne . . . »

.
Trupul își pierduse ponderea și totuși îl simțea: centrul invizibil pe care-l prezentase înainte conștiința lui, părea să aibă aceeași întruchipare ca și altădată; logica se transformase în oase; silogismele se roteau în jur sub formă de tendoane; conținutul logicii căpătase trup; «eu » își reluasă imaginea sa în carne și oase; în trupul sfîșiat apărură un «eu » străin: fugise de pe Saturn și se întoarsese pe Saturn.

Sedea cum șezuse de atîtea ori înainte pe scaun, dar fără trup, totuși în trupul lui (ce ciudat !) afară, în întuneric, se auzea: turn, turn.

Cursul anilor gonia înapoi.

— « Din ce mileniu sîntem noi? »

- Dar Saturn, Apollon Apollonovici, începu să rîdă și răspunse :
- « Din nici unul, nici unul, vremea e în punctul zero . . . ? »
 - « Vai, vai, atunci ce înseamnă : eu exist ».
 - « Zero . . . »
 - « Dar zero ? . . . »
 - « Bombă . . . »

Nikolai Apollonovici înțelese că el este bomba; crăpă și produse o explozie . . .

Se trezi din vis; ședea cu capul pe cutia de sardele.

Ce vis groaznic . . . Dar ce anume visase ? Nu-și putea aminti : coșmarurile de copil reveniră : În cutia de sardele Pepp Peppovici Pepp se umfla ca un balon.

— Pepp Peppovici Pepp este o bombă partinică : face zgomot pe tăcute; Pepp Peppovici Pepp se va umfla, umfla.

Și Pepp Peppovici Pepp va crăpa.

— « Ce-i cu mine . . . ? . . . Aiurez ? »

În cap simți cum i se învîrte totul : ce să facă ? Mai rămăsese un sfert de oră : să mai învîrtă cheia ?

Răsuci cheia de douăzeci de ori, de douăzeci de ori se auzi un sunet răgușit; fantasmagoriile dispărură; dimineața rămase dimineață, ziua zi, seara seară; dar la capătul nopții nu se mai putea amîna mișcarea cheii : zidurile se vor dărîma.

I ICUL BURGHEZ

Apollon Apollonovici se ridică.

Se smulse de lîngă vrafal treburilor obișnuite : semne de întrebare, semne de exclamare; mîna tremura ținînd creionul deasupra măsutei de sidef. Înțelese.

Caleașca cu blazon nu va mai zbura pînă la cariatide; nu-i vor ieși în întîmpinare : umărul de 80 de ani, chipiul cu trei colțuri și sabia; Port-Arthur-ul nu mai poate fi recuperat; China se va ridica în răzmeriță și o dată cu ea călăreții lui Gingishan.

Apollon Apollonovici ascultă; tropot în zare; de fapt nu tropot : umblă Semenionîci; vine, trece.

Lui Apollon Apollonovici nu-i plăcea perspectiva Nevei : norii zburau în roiri verzuie, se concentrău în smocuri de fum coborînd spre mare; acolo, adîncurile Nevei loveau ca oțelul în granit; săgeata se înălța în ceața verzuie; . . . Apollon Apollonovici privi îngrijorat în jur : zidurile, căminul familial, activitatea, totul s-a terminat.

Și ce-i de făcut?

Sloiuri nu ziduri ! Puțin cam reci . . . Ei, ce să-i faci? Viața de familie e viață de familie; adică, Nikolai Apollonovici este un îngrozitor, ca să zicem așa . . . ; iar Anna Petrovna, care la bătrînețe devenise . . . o

— Beee.

Joc de gânduri !

Totul părea să fugă dincolo de granițele conștiinței; își aminti : Nikolai Apollonovici scund, cu ochi iscoditori și cu o încălceală (trebuie să recunoaștem că așa e) de tot felul de interese intelectuale.

Își aminti de o fată (poveste de acum treizeci de ani); o ceată de admiratori; un om relativ tânăr, consilier de stat, suspina după ea.

Prima noapte : o expresie de repulsie ascunsă sub un zîmbet supus; în noaptea aceea, Apollon Apollonovici, consilier de stat, a înfăptuit o ticăloșie cu acte în regulă : a violat o fată; violul a durat un an; a fost conceput Nikolai Apollonovici printre zîmbete, desfrîu și supunere; e oare de mirare că Nikolai Apollonovici a devenit o îngemănare de repulsie, teamă și desfrîu? Ar fi trebuit ca ei să se ocupe de educația acestei ticăloșii, căreia i-au dat naștere. Să-i dea un chip uman.

Dar ei nu făceau decît s-o amplifice . . .

Amplificînd pînă la maximum ticăloșia, o rupseseră la fugă care încotro; Apollon Apollonovici să conducă departamentul, Anna Petrovna să-și satisfacă poftele sexuale cu Mantalini (artistul); iar Nikolai Apollonovici se refugiase în filozofie, în întruniri, în mustăcioare.

Căminul familial se transformase într-o scursoare de ticăloșii.

În această ticăloșie se întorcea acum, dar în locul Annei Petrovna întâlnea o ușă încuiată care ducea în apartamentul ei; avea cheia (dar în partea aceea a casei intrase doar de două ori și făcuse guturai).

În locul fiului vedea ochii sinilii, clipind, evitîndu-l; o privire de hoț sau o privire de om speriat; ticăloșia stă pitită.

.

Un impuls de nebiruit îl împinse spre odaia fiului; ușa scîrțîi; se deschise salonul; se opri în prag; mic, bătrîn; jucîndu-se cu ciucurii roșii ai halatului, examina harababura : colivia cu papagali verzi, taburelul arab din fildeş cu incrustații de aramă; văzu absurdul : de pe taburet atîrnau pulpanele dominoului căzut lîngă capul leopardului bălțat cu botul rînjind; rămase o clipă morfăind, își frecă bărbia argintie de parcă ar fi căzut promoroacă pe ea; scuipă a dezgust (istoria cu dominoul o cunoștea); domino de bufon, fără cap, se lăbărța cu pulpanele de atlas și mînecele fără mîini; pe o săgeată sudaneză ruginită atîrna masca.

Lui Apollon Apollonovici i se păru că în odaie e zăpușeală: în loc de aer simțea plumb topit; parcă cineva ar fi turnat aici gânduri groaznice, gânduri de nesuportat . . . Neplăcută încăpere . . . Grea atmosferă . . .

Iată gura cu un zîmbet de om suferind, iată ochii sinilii, iată părul în-sorit și vîlvoi: îmbrăcat într-o tunică, cu talie foarte fină, strîngînd în mînă o mînușă albă de antilopă, Nikolai Apollonovici, bine ras (poate parfumat) cu sabia în mînă, suferea în ramă: Apollon Apollonovici privi cu atenție portretul făcut în primăvara trecută; trecu în odaia vecină.

Biroul deschis îi reținu atenția; sertarul era tras afară; Apollon Apollonovici dădu dovadă de curiozitate instinctivă; se apropie de birou și apucă o fotografie uitată pe masă, pe care începu s-o răsucească, pierdut în gânduri (fiind un om distrat uită de conținutul sertarului); fotografia înfățișa o brunetă.

Era distrat pentru că medita asupra unei probleme foarte înalte, ce evolua pe o traiectorie a gândurilor, iar senatorul gonea pe urmele ei; mașinal, coborî privirea și văzu: nu mai răsucea fotografia, ci un obiect greu; iar gândul fixa un tip de om de stat, care în limbajul popular este denumit de obicei carierist.

Mîna senatorului trase obiectul; apucă mecanic fotografia și se trezi din gânduri ținînd obiectul de formă rotundă: înăuntru lui era un zgomot; ultimul lucru la care s-ar fi gîndit era pieirea (adesea ni se întîmpla să bem cafea cu frișcă stînd pe marginea prăpastiei); examinează obiectul rotund cu cea mai mare atenție ascultînd tic-tacul ceasului: înăuntru era un mecanism de ceas! un mecanism într-o cutie de sardelă? . . .

Obiectul nu-i fu pe plac . . .

Pentru o mai atentă examinare, duse obiectul în salon; îl duse cu capul plecat . . .; se gîdea la același tip de om de stat; oameni de acest fel se apără întotdeauna cu fraze ca: « *precum se știe* », atunci cînd de fapt nimic nu se știe, sau « *știința ne învață* », atunci cînd știința nu ne învață nimic.

Apollon Apollonovici se repezi în colțul celălalt al salonului unde se înălța pe niște labe de leu o statuie de bronz cu picioare lungi; așează obiectul greu pe o tavă chinezească; își plecă chelia uriașă; deasupra ei se lăbărța abajurul de sticlă al lămpii cu desene violete, fine.

Sticla se afumase de vremuri; desenul fin era și el înnegrit.

.

SUB UN MORMAN DE OBIECTE SE CLĂTINA . . .

Ușa fu dată de perete. Nikolai Apollonovici se trezi în vestibulul din care cu atîta grabă fugise mai înainte; pe pereți străluceau ornamentele: arme vechi; săbii ruginite, halebarde plecate; Nikolai Apollonovici părea

cu totul altul; cu o mișcare bruscă smulse o pălărie italiană cu boruri mari; trăsăturile figurii sale albe, uscate și reci, aveau precizia unui chip zugrăvit pe icoană; o clipă rămase îngîndurat, privirea îi lunecă spre scutul coclit alături de care strălucea un coif lituanian, și arunca scînteii mînerul în formă de cruce al unei săbii de cavaler.

Roșu la față, cu pelerina mototolită, schiopătînd puțin, în goană, de parcă ar fi zburat, urcă treptele scării acoperite de covor; sufla greu; avea febră, tremura; într-adevăr, stătuse cam prea mult în ploaie; curios era însă că piciorul care schiopăta avea genunchiul dezgolit, stofa pantalonului zmulșă, o bucățică îi atîrna; între pulpana teafără și cea zmulșă ieșea la iveală un capăt de cordon; Nikolai Apollonovici părea schiop, cocoșat, cu codiță; alerga cît îl țineau puterile pe treptele tăcute ale scării, căciula umflată de păr cînepiu flutura prin fața pereților pe care un pistol se încrucișa cu o pușcă.

Complet năuc, dădu buzna în odaia sa pestriță; strigară disperați în colivie, bătura din aripi papagalii verzi; țipătul lor îl opri din goană; pentru o clipă privirea fixă un leopard pestriț, cu gura larg deschisă, zăcînd sub picioare; scotoci prin buzunare (căuta cheia de la birou).

— « A ? ! »

— « La naiba . . . »

— « S-o fi pierdut ? »

Începu să se frămînte neputincios prin odaie, căutînd cheița uitată, cheița blestemată, cotrobăind printre bibelouri, apucînd scrumiera de aur cu trei picioare, mormăind de unul singur; ca și Apollon Apollonovici, Nikolai Apollonovici avea obiceiul să vorbească de unul singur.

Dădu buzna în odaia de alături, drept la birou: răsturnă cu zgomot taburetul arab; se miră că biroul nu era închis; sertarul blestemat era pe jumătate tras; simți că-i vine rău: cum de uitase să-l închidă? Trase sertarul afară . . . l-i-i . . .

Nu ! Nu e !

Lucrurile zăceau în dezordine : fotografia de pe birou; cutia de sardele — ioc ! deasupra sertarului apărură trăsăturile unui chip cu ochii complet negri din cauza pupilelor mărite; stătea între fotoliu și bust : bustul era, bine înțeles, al lui Kant.

Trase sertarul afară; pachetele de scrisori, hîrțiile erau în ordine; scoase totul pe masă; cutia de sardele — ioc ! . . . ; picioarele i se muiară; cum era, cu pelerina italiană, cu galoși, căzu în genunchi, capul înfierbîntat se lăsă neputincios pe brațele umede și reci; rămase țintuit locului : părul umflat ca o căciulă părea al unui mort, albicios în semiîntunericul odăii, o pată de lumină încremenită.

Sări în sus ! Se repezi la dulap ! Îl deschise larg; pe covor zburară unul după altul obiectele : cutia de sardele — ioc !; se rotea ca un vârtej prin odaie; gesturile lui iuți aminteau pe excelența sa părintele; soarta își bătuse joc de el; de la pat (scotocise totul sub perne) alergă spre cămin; își murdări mâinile; urmară rafturile de jos ale bibliotecii : cercetă printre cărți; volume după volume zburară cu foșnet.

Cutia cu sardele — ioc !

Chipul mînjit de cenușă, de praf, se clătină stingher deasupra obiectelor aruncate claie peste grămadă, degetele lungi ca de paianjen le scormoneau într-una; mîinile se întindeau de sub pelerina italiană și foiau pe podea; tremurînd, learcă de sudoare, semăna cu un paianjen pîntecos, vînător de muște; cînd fără să bage de seamă rupi țesătura fină a pînzei de păianjen, insecta uriașă, speriată, coboară tremurînd din tavan și aleargă încolo și-începe pe podea.

Fu surprins asupra faptului :

— « Nikolai Apollonovici ! »

Așa cum era, pe vine Nikolai Apollonovici întoarse capul : văzîndu-l pe Semionîci acoperi cu pelerina grămada; aducea cu o cloșcă pe ouă.

— « Îndrăznesc să vă anunț . . . »

— « După cum vedeți sînt ocupat ! »

Cu gura pînă la urechi, era leit capul leopardului ce rînjea pe podea :

— « Caut niște cărți . . . »

Fără să-și dea seama se ridică : chip mînjit de cenușă, praf și pulbere, obrații îi ardeau; era ridicol în uniforma de student cu o singură pulpană și cordonul atîrnînd.

— « Cum ai spus ? Mama ? Anna Petrovna ? »

— « E dincolo în salon cu Apollon Apollonovici . . . Numai ce-a sosit »

În această încăpere cu cîteva clipe înainte Nikolai Apollonovici fusese centrul universului, subjugat în întregime propriei sale ființe; din centru decurgea o serie de premise logice, prefigurînd totul : sufletul, ideile și chiar și acest fotoliu; pînă de curînd, fusese singurul centru al universului; de atunci trecuseră zece zile; acum conștiința de sine i se îmfundase rușinos în grămada de obiecte aruncate brambura : întocmai ca o muscă liberă, care tot rotindu-se pe marginea farfuriei se prinde pe neașteptate cu lăbuțele și aripile în mierea lipicioasă și densă.

— « Ssst ! Semionîci, Semionîci, ia ascultă » — Nikolai Apollonovici sări peste taburelul răsturnat, îl ajunse repede din urmă pe Semionîci și-l prinse pe bătrîn de mîneacă (ce degete apucătoare !).

— « Nu cumva ai văzut pe aici . . . să vezi că . . . — » se încurcă, lăsându-se pe vine îl trase pe bătrîn din dreptul uşii ce dădea spre coridor . . .
« — Am uitat . . . nu cumva ai văzut aici un obiect . . . aici în birou . . . un obiect așa, o jucărie . . . »

— « O jucărie? »

— « O jucărie de copil . . . o cutie de sardele . . . »

— « O cutie de sardele? »

— « Da, o jucărie . . . (în chip de cutie de sardele) grea, cu un mecanism, ceasul ticăia . . . Am pus-o aici, e o jucărie . . . »

Semionîci se întoarce agale, își eliberă mîneca din strînsoarea degetelor, pentru o clipă privi peretele (pe perete atîrna un scut african din piele de rinocer) cugetă o clipă și răspunse fără pic de respect :

— « Nu ! »

Nici măcar « nu, vă rog », ci pur și simplu « nu ».

— « Eu credeam că . . . »

Ei, poftim ! O zi ca asta, bucurie în familie; boierul însuși, *ministrul*, strălucește de fericire; o ocazie ca asta . . . Și aici, poftim : o cutie de sardele . . . grea . . . cu mecanism . . . o jucărie; iar el e cu pulpana ruptă ! . . .

— « Deci, îmi îngăduiți să vă anunț? »

— « Îndată, vin îndată . . . »

Ușa se închise; Nikolai Apollonovici rămase locului; nu înțelegea unde se află; alături taburetul răsturnat — lemn maron închis — în față un serviciu de narghilea; pe peretele dinaintea lui atîrna un scut african din piele cenușie, de rinocer, alături agățase o săgeată sudaneză ruginită.

Fără să înțeleagă prea bine ce face se grăbi să schimbe hăinuța care-l dădea de gol, cu un surtuc cu totul nou; în prealabil se spală pe mîini și pe față de cenușă, iar în timp ce se spală și se îmbracă repeta mașinal :

— « Doamne, cum așa, cum așa . . . Unde am putut s-o bag? . . . »

Nikolai Apollonovici nu-și dădea încă bine seama de groaza care-l cuprinsese și care decurgea din dispariția întîmplătoare a cutiei de sardele; bine că deocamdată nu-i trecuse încă prin cap că în absența lui cineva fusese în odaie și descoperind cutia de sardele cu conținutul ei cumplit, i-o luase, preventiv.

CINEVA CÎNTA O RULADĂ

Nikolai Apollonovici intră în odaia sa; privi taburelul arab, urmări incrustația de fildeș; se apropie încet de fereastra prin care se deschidea priveliștea depărtărilor: fluviul curgea, barca se clătina, apele plescăiau; din salon, venind parcă de undeva de departe, o ruladă străpunse tăcerea;

asa se mai cîntase și altădată; în sunetele acestea adormise, de obicei, pe vremuri.

În picioare, Nikolai Apollonovici se înălța deasupra grămezii de obiecte, chinându-se să înțeleagă.

— « Unde să fie oare . . . Cum așa? . . . Într-adevăr, unde oare? »

Nu-și putea aminti. Umbre și iar umbre, fotoliile în umbră erau verzi; din umbră răsărea un bust; bineînțeles, al lui Kant.

De abia în clipa aceea observă o foaie împăturită în patru; cînd nu te găsești acasă, musafirii au obiceiul să lase pe masă un bilet; luă mașinal hîrtia în mînă; recunoscuse scrisul, era al lui Lihutin; da, da, uitase cu de-săvîrșire; în absența lui venise Lihutin; el scotocise peste tot.

Iscondise în odaie.

Respiră ușurat — scăpase. Totul era clar: Lihutin! Nici vorbă, nici vorbă: cotrobăise pe aici, căutase și aflate; după ce a dat de ea, a plecat; văzuse biroul deschis; aruncase o privire înăuntrul lui; cutia de sardele îl mirase; și prin greutate și prin aspect și prin mecanismul de ceasornic: sublocotenentul Lihutin luase cutia de sardele. Nu încăpea nici o îndoială.

PEPENELE E O LEGUMĂ

După doi ani și jumătate prînziră iar împreună.

Cînta cucul; lacheul aduse supiera fumegîndă; Anna Petrovna strălucea de bucurie; iar Apollon Apollonovici . . . apropo, dacă ați văzut de dimineață pe bătrînul ramolit, nu ați fi recunoscut acum în el pe acest bărbat fără vîrstă, puternic, care se ținea drept și lua cu o mișcare fermă șervetul; mîncau supă; o ușă laterală scîrțîi; în tunică de student, cu un guler de dimensiunii uriașe (ce amintea de gulerele vremurilor de altădată ale lui Alexandru I), Nikolai Apollonovici puțin pudrat, bărbierit, spălat, se alătură, șchiopătînd, familiei.

— « Mon cher » — spuse pe un ton afectat Anna Petrovna, ducîndu-și pince-nez-ul la nas. « Văd că șchiopătezi. »

— « Cum . . . ? » Apollon Apollonovici aruncă o privire către Kolea și întinse mîna să ia piperul. — « Da, într-adevăr . . . » turnă prea mult piper în supă.

— « Ah, maman, m-am împiedicat . . . Mă cam doare genunchiul . . . »

— « Nu ar fi bine să pui o compresă cu apă de plumb? »

— « Dragă Kolea, » — Apollon Apollonovici duse o lingură de supă în dreptul gurii și-l privi pe sub sprîncene. ! « nu lua în glumă loviturile la rotula genunchiului; o lovitură poate avea cine știe ce consecințe . . . »

Înghiți lingura cu supă.

— « Ce înseamnă suflet de mamă » — Anna Petrovna își holbă ochii, și așa mari, ca de copil, plecînd capul pe spate. « N-ai zice . . . e un om în toată firea, iar eu tot îi duc grijă ! . . . »

În chip firesc toți uitară că timp de doi ani și jumătate nu lui Kolea îi dusesse grija; locul lui Kolea îl luase un bărbat cu mustați lungi, cu ochi negri ca niște măsline; acestui bărbat străin îi legase în fiecare zi cravata violetă de mătase, acolo în Spania; îi dăduse purgativ.

— « Suflet de mamă; ți-amintești, cînd a fost bolnav de dezinterie . . . »

— « Întocmai . . . »

— « Consecințele dezinteriei » — se auzi din farfurioară glasul dulce al lui Apollon Apollonovici . . . « Mi se pare că și acum mai suferi ? »

— « Țin să vă raportez că și acum . . . dumnealui pînă acum . . . îi face rău . . . să mănînce fructe . . . » se auzi în această clipă glasul lui Semionîci; trăgea cu ochiul de după ușă, dar nu servea la masă.

— « Fructe ! » răsună basul lui Apollon Apollonovici; se întoarse pe neașteptate cu tot trupul spre Semionîci.

— « Fructe », morfoli acesta.

Lacheul care servea (nu era Semionîci) zîmbi dinainte cu o expresie de parcă ar fi vrut să spună tuturor :

— « Ehei, ce se mai întîmplă acum ! »

— « Semionîci », spune-mi, pepenele este un fruct ? »

— « Pepenele, excelența voastră, nu este un fruct, este o legumă . . . »

Mic, chel și bătrîn, Apollon Apollonovici, abia lătinat de ultimele licăriri ale tăciunilor, așeza o pasiență pe măsuta cu incrustații de sedef. De doi ani și jumătate nu mai făcuse pasiențe; așa rămăsese el în amintirea Annei Petrovna; înainte de discuția fatală cu doi ani și jumătate în urmă; același omuleț chel șezuse la aceeași masă, făcînd aceeași pasiență.

— « Zece . . . »

— « Nu dragă, am dat . . . uite ce aș zice eu . . . ce-ar fi Anna Petrovna să mergem în primăvară la Proletnoie » (Proletnoie era moșia Ableuhovilor; Apollon Apollonovici nu mai dăduse pe acolo de vreo douăzeci de ani).

Dintr-o întîmplare stupidă fusese cît pe aci să înghețe acolo între troiene, munți de ghiață și linia frîntă a pădurii, să tot fi fost cincizeci de ani de atunci; în clipa aceea cînd era gata să înghețe, niște degete reci îi mîngîiaseră inima; mîna de ghiață îl îmbia; în spatele lui veacurile goneau spre infinit; în față mîna deschidea spații infinite; infinitul îi zbura în întîmpinare. Mîna era de ghiață !

Dar acum ghiața începuse să se topească.

Eliberîndu-se de povara slujbei de stat, Apollon Apollonovici își aduse aminte pentru întîia oară că există depărtări stinghere de provincie, că

există sătucuri, rotocoale de fum și stăncuțe; simți dorința să vadă sătucurile, rotocoalele de fum și stăncuțele.

— « Să mergem la Proletnoie !. . . sînt atîtea flori acolo ».

Însufletîndu-se, Anna Petrovna porni iar să povestească despre frumusețea orbitoare a palatelor din Alhambra; cuprinsă de entuziasm, trebuie să mărturisim, nu-și dădu seama că apucase pe o cale greșită. Spunea mereu « noi » în loc de « eu »; « noi » adică « eu » cu Mindalini (sau Mantalini, așa se pare că-l chema).

— « Am sosit dimineața într-o căruță adorabilă trasă de măgăruși, hamurile erau împodobite, Kolea dragă, cu niște pompoane, uite așa de mari, și să vă spun drept Apollon Apollonovici, ne-am deprins să. . . »

Apollon Apollonovici asculta, așezîndu-și cărțile într-una; renunță în cele din urmă — rămasese neterminată; luminat de purpurul strălucitor al tăciunilor părea gîrbov și mic; de cîteva ori apucase mînerul fotoliului în stil empire cu gîndul să se ridice; dar la momentul oportun își dădea seama că ar fi lipsit de tact; întreprind torentul de cuvinte, se prăbușea din nou în fotoliu; căsca.

În cele din urmă observă blînd :

— « Trebuie să mărturisesc că sînt cam obosit. . . »

Și se mută din fotoliu în balansoar.

.....

Nikolai Apollonovici se oferi să-și conducă mama pînă la hotel; ieșind din salon, se întoarse să-și privească părintele; din balansoar o privire foarte tristă îl fixă (așa i se păru); da, Apollon Apollonovici ședea și se legăna în balansoar, în ritmul capului și al picioarelor; a fost ultima imagine conștientă; la drept vorbind, nu și-a mai văzut părintele; și la mare, și pe munte, și în orașe, și în sălile orbitoare ale celor mai de seamă muzee europene privirea aceea nu l-a părăsit; avea senzația că în clipa aceea Apollon Apollonovici își luase în mod conștient rămas bun de la el, înclinînd capul și mișcînd ritmic picioarele: un chip de bătrîn, un balansoar care scîrțîia, și ce privire, ce privire !

CEASUL

Își conduse mama pînă la hotel; o luă apoi pe Moika; ferestrele apartamentului erau cufundate în întuneric, Lihutinii lipseau; nu era nimic de făcut, o porni spre casă.

Cu chiu cu vai se tîrî pînă la dormitor; rămasese un timp în întuneric: umbre, umbre și pata de lumină de la felinar; ca de obicei își scoase ceasul de la mîină și privi, — era ora trei.

Totul izbucni din nou.

Era limpede : spaimele nu fuseseră biruite; încrederea pe care o cucerise în timpul serii se prăbușise din nou nu se știe unde; totul deveni confuz; vroi să bea un pic de brom, dar nu găsi; vroi să citească, dar nu găsi. . . În aceeași clipă urechea îi surprinse un sunet alarmant : tic-tac, tic-tac, un tic-tac în surdină: cutia de sardele !

Gîndul acela îl acapara tot mai mult.

Dar nu el îl chinuia, îl chinuia altceva : amintiri vechi, fantasmagorii uitate în timpul zilei; reapărute noaptea :

— « Pepp . . . Peppovici . . . Pepp . . . »

Venind de undeva din a patra dimensiune, casa galbenă apărea uriașă, umflată; gonea prin odăi; se lipea de suflet cu suprafețele sale plane; sufletul devenea și el o suprafață plană : uriaș ca un balon creștea repede, se umfla, era orbita lui Saturn . . . Vai, vai, vai; Nikolai Apollonovici simțea cum îl cuprinde frigul; vînturile îi loveau fruntea; totul se destrăma.

Nikolai Apollonovici făcea eforturi să atingă sunetul ce-l chinuia; îi căuta locul; cizmele scîrțiau ușor; se furișă spre birou, zgomotul plicticos deveni mai clar, dar lîngă birou începu să se stingă.

Era tic-tacul ceasului.

— « Tic-tac » răsună încetișor din colțul cufundat în întuneric, și Nikolai Apollonovici se furișă în partea cealaltă a odăii: de la birou pînă în colț; numai umbre și umbre; tăcere de mormînt. . .

Nikolai Apollonovici gîfîia, obosise alergînd încolo și-ncoace prin odaie cu lumînarea în mînă în mijlocul horei umbrelor; voia să prindă sunetul zburător. (Așa aleargă copiii mici după fluturi galbeni).

Părea că a pornit în direcția bună; sunetul ciudat se auzea; tic-tacul răsună clar; încă o clipă — îl va prinde (fluturașul nu va dispărea).

Unde, unde, unde?

Începînd să caute mai cu îndîrjire centrul de emisie al sunetului, îl găsi în propria-i burtă; într-adevăr o povară uriașă îl apăsa în abdomen.

Se află lîngă noptieră; iar la nivelul abdomenului, pe suprafața nopți-erei se aude un tic-tac. . . Ceasul pe care-l scosese de la mînă; îl privește distrat, arată ora 4.

Reveni la normal (da, da, sublocotenentul Lihutin luase cu el bomba blestemată); pieri sentimentul că ar aiura; pieri povara îngrozitoare din abdomen; își scoase costumul : desfăcu cu plăcere tot ce era apretat : gulerul, cămașa; își trase jos ismenele : de pe picioare, de pe genunchi; genunchiul era umflat; picioarele dispărură în cearceaful alb ca zăpada; iar Nikolai Apollonovici căzu pe gînduri, sprijinindu-și capul în palmă.

Lumînarea se stinse.

Ceasul își continua tic-tacul; în jur beznă să-ți scoți ochii; în întuneric tic-tacul adie din nou ca un fluture ce a părăsit floarea; uite-l ici,

uite-l colea; gîndurile urmau tictacul; în diferite colțuri ale trupului incendiat, toate gîndurile pulsau; în gît și în ceafă, în mîini, în creier; chiar și în împreunarea solară a părului.

Părăsind trupul, ele se desfășurau în afara lui; pornind într-o iradiere în jurul său, formau un contur conștient, pe o rază de jumătate de metru; chiar mai mult de atît; înțelese: nu el e cel ce gîndește, adică nu gîndește creierul, ci acest contur conștient care pulsează și trăiește în afara creierului; din contur fac parte pulsațiile și proiecțiile lor — totul, totul se transforma în gînduri care se inventau unele pe altele; da, da, în albul ochiului se desfășura o viață furtunoasă; punctele obișnuite se aprinseră în mii de scînteii; se proiectară din orbite în spațiu; începură să joace hora în jur, fleacuri plecticoase, roiuri de larve de lumină; la distanță de jumătate de metru; la mai mult de atît chiar; era o pulsație, se aprinse și ea.

— «Tic-tac-tic-tac».

Trecu o nouă undă...

Se gîdea la evidența situației pe care creierul o nega și împotriva căreia lupta cu îndîrjire: cutia cu sardele e aici; da, — cutia cu sardele e aici; acul ceasornicului aleargă; acul ceasornicului a ostenit să alerge; și iată-l ajungînd la punctul fatal (punctul e aproape)... Fluturînde, pulsațiile de lumină se împrăștiară ca turbate, întocmai cum se împrășteie scînteile unui foc în pădure, cînd dai cu bîta peste el; se împrăștiară, dezvăluind dedesubt un albastru imaterial; centrul sclipitor se înfipse pentru o clipă în capul numai broboane de sudoare al omului ce zăcea, acele sale tremurînde de lumină aminteau un păianjen uriaș, coborît din alte lumi, reflectîndu-se în creier, —

— Vor răsuna zgomote îngrozitoare pe care poate nici nu vei avea răgazul să le auzi, pentru că înainte ca ele să-ți lovească timpanul, timpanul tău va fi spart (și poate și alte părți ale trupului vor fi sfîșiate).

— Albastrul imaterial dispăru; o dată cu el centrul sclipitor deasupra haosului de lumină; în această clipă Nikolai Apollonovici zbură din pat într-o mișcare dementă: deveni într-o clipă pulsație torentul de gînduri nu de el gîndite; pulsațiile se învîlmășiră: în tîmplă, în gît, în ceafă, în mîini... în afara organismului.

Păși desculț; nimeri într-un colț al odăii.

Se crăpa de ziuă.

Își trase izmenele, tropăi prin coridorul întunecat: de ce, de ce? Ah! pur și simplu se temea. . . Îl cuprinse o spaimă animalică pentru viața lui; nu voi să plece din coridor; nu avea curajul să-și privească odaia; nu mai avea putere să caute bomba: totul era învălmășeală; nu mai ținea minte cîte minute, cîte ceasuri; orice clipă putea deveni fatală.

Retrăgîndu-se într-un ungher se așează pe vine.

Clipele curgeau încet; minutele păreau ceasuri; multe sute de ceasuri se scurseră; coridorul se albăstri; coridorul deveni cenușiu; se crăpa de ziuă.

Nikolai Apollonovici se convinse de absurditatea gîndurilor depănate; birui creierul; și cînd își zise că termenul trecuse de mult, versiunea după care cutia de sardale ar fi fost șterpelită de sublocotenent se răspîndi în jurul lui într-un noian de imagini euforice: Nikolai Apollonovici ședea pe vine în coridor: ca să se simtă în siguranță ori poate de oboseală; abia-abia apucă să ațipească.

Se trezi simțind pe frunte o atingere rece: deschise ochii, văzu botul bălos al bulldogului; bulldogul sufla greu și dădea din coadă; cu o mîină indiferentă îl împinse la o parte și încercă să revină la vechea preocupare; să continue; vroia să mai adauge ultimele volute ale spiralei pentru a ajunge la descoperire. Atunci înțelese: de ce pe podea?

De ce în coridor?

Tîrîș-tîrîș porni în odaie; apropiindu-se de pat continua ultimele volute ale spiralei visurilor.

— Bubui! înțelese totul. . .

În zilele prelungi de iarnă Nikolai Apollonovici va relua nu o dată firul întîmplărilor revenind la bubuitul surd: fusese un bubuit deosebit, ce nu semăna cu altul: asurzitor și surd; cu o nuanță metalică, ca de bas, apăsătoare; apoi totul se stinse.

.....

Într-o clipă se auziră voci, lipăit de picioare desculțe, urletul surd al bulldogului; telefonul sună; se deschise ușa; vîntul rece năvăli în rafale; fumuri galbene, de culoarea lămîii umplură odaia; luptînd cu vîntul se împiedică de o așchie, — o bucată din ușa făcută țandări.

Ici o grămadă de cărămidă rece, dincolo gonesc umbre: umbre de fum; dar bucățile astea de covor ars, cum de-au ajuns aici? O umbră zbieră:

— « Ei, ce te învîrți, nu vezi că în casă s-a întîmplat o nenorocire? »

Se auzea:

— « Eu pe toți ticăloșii ăștia. . . »

— « Eu sînt », încercă el.

Dar fu întrerupt imediat.

- « Bombă. . . »
- « Vai de mine !. . . »
- « A explodat. . . »
- « ? »
- « În biroul lui Apollon Apollonovici. . . »
- « ? »
- « Slava domnului. . . »

Să amintim cititorului. Apollon Apollonovici, distrat, dusesese cutia de sardele în birou. Apoi uitase de ea; bineînțeles, nu-i cunoștea conținutul.

Nikolai Apollonovici goni spre locul unde cu câteva clipe înainte fusese o ușă; ușă nici pomeneală să mai fie; era o gaură; prin ea năvălea fumul valuri, valuri; dacă ai fi privit în stradă ai fi văzut: droaie de lume; un sergent care îmbrâncea oamenii de pe trotuar; toți gură-cască priveau cu capetele ridicate în sus; prin spărturile negre ale ferestrelor și prin crăpăturile casei încercau să-și facă loc afară valuri de fum galben ca lămîia, rău prevestitor.

.....

Fără să știe de ce, Nikolai Apollonovici se retrase din fața gării unde fusese ușă; nimeri nici el nu avea idee unde. . .

— Pe pat (chiar pe pernă) ședea Apollon Apollonovici turcește și-și strîngea la piept picioarele goale, gălbioare; era în cămașă de noapte; își cuprinsese genunchii cu mâinile și plîngea; în zgomotul general nimeni nu-și aminti de el, nimeni nu-l consola; singur-singurel. . . hohotea cuprins de disperare. . .

— Nikolai Apollonovici se aruncă spre trupușorul acesta fără de puteri cum se aruncă doica spre copilașul de trei ani încredințat ei, și de care uitase; dar trupușorul plătind, copilașul, văzîndu-l, sări în sus de pe pernă și începu să agite în disperare brațele; cu o groază de nedescris și cu o energie nefirească pentru un copil.

Apoi o porni la goană din odaie, străbătînd ca un bolid coridorul.

Nikolai Apollonovici se luă după el, strigînd « opriți-l »; amîndoi se îndreptau în goană spre fundul coridorului (unde cineva tocmai stîngea un obiect în flăcări); cele două figuri urlau ciudat, produceau o impresie de groază: cămașa flutura în fugă; călcîile tropăiau, apăreau și dispăreau; Nikolai Apollonovici gonia din urmă, sărind într-un picior, lăsîndu-se greu pe piciorul drept; cu o mîină ținea un crac al izmenelor; cu cealaltă încerca să prindă poalele fluturînde ale cămășii părintelui său.

Fugea și striga :

— « Stai ! . . . »

— « Unde te duci ? . . . »

— « Stai o clipă ! . . . »

Cînd ajunseră în dreptul ușii care ducea în locul acela neasemuit, Apollon Apollonovici înșfăcă cu o viclenie de neconceput ușa; intră în locul acela; dispăru acolo.

Nikolai Apollonovici se trase pentru o clipă din fața ușii; în amintire îi rămase: gestul capului, fruntea transpirată, buzele, favoriții, — și ochii, ca piatra topită; ușa se închise; totul era pierdut; dispăruse în locul acela.

Nikolai Apollonovici bătea cu disperare: striga pînă la răgușeală, pînă la isterie, să-i dea drumul.

— « Lasă-mă să intru ! . . . »

Apoi :

— « Aaa, aaa . . . aaaa ! »

Căzu lîngă ușă.

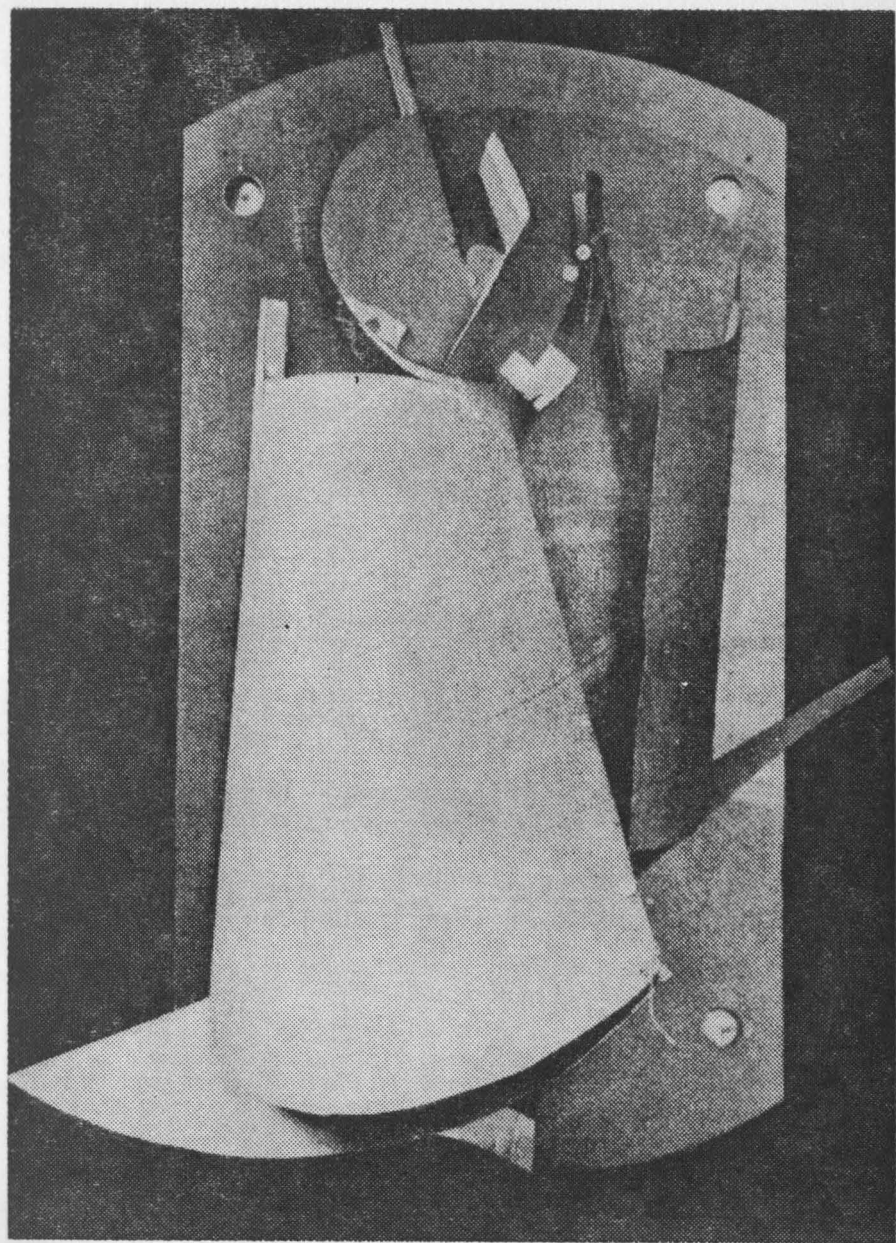
Își prinse capul în mîini; leșină; lacheii tropăiră; îl duseră în odaia lui.

Și aici punem punct.

.....

N-o să descriem cum s-a stins incendiul, ce-a discutat cu poliția, senatorul, cuprins de un cumplit atac de inimă; după această discuție s-a întrunit un consiliu de medici, care a declarat că senatorul are aorta mărită. Totuși, în tot timpul zilelor de grevă se plimbă epuizat, prin cancelarii, cabinete și apartamente ministeriale; basul lui bubuia convinscător prin cancelarii, cabinete și apartamente ministeriale cu un accent surd, apăsător. Să zicem că ceva a reușit să dovedească; cineva a fost arestat, apoi eliberat; s-au pus în mișcare relațiile și chestiunea a fost mușamalizată, nimeni nu a avut de suferit. În tot acest timp, fiul lui a zăcut de nervi: nu-și venea în fire; iar cînd își veni vîzu: doar el și mama; în casa împopoțonată nu mai era nimeni. Apollon Apollonovici se mutase la țară; toată iarna cît fusese de lungă și-o petrecuse acolo printre troiene; își luase concediu fără termen, iar din concediu trecuse la pensie; fiului îi pregătise un pașaport pentru străinătate și o sumă de bani. Ableuhova, Anna Petrovna, îl însoți pe Nikolenka. Se întoarse de abia vara. Nikolai Apollonovici nu mai reveni în Rusia pînă la moartea părintelui său.

În românește de TATIANA NICOLESCU și MARIN SORESCU

«Bufonul mistic»

Simbolistii așa-numitului al doilea val și, printre ei, în primul rând A. Belii au fost aceia care au luptat pentru crearea unei culturi integrale, sintetice și totale. În plus, Belii părea parcă predestinat sintezei prin originea și educația căpătată în familie — lupta pentru orientarea fiului purtându-se încontinuu între mama artistă și tatăl matematician. Cultura integrală a simbolistilor nu viza doar apropierea poeziei, prozei și dramaturgiei în cadrul literaturii, ci și în cadrul artei în general, apropierea tuturor ramurilor acestora de muzică și — în ultimă instanță — contopirea artei, științei și religiei. Frumosul, adevărul și bunătatea se unesc în spiritul învățăturii lui Vladimir Soloviov în mitul Înțeleptei Sofia, al « eternei feminități », care se reflectă nu numai în cunoscutele versuri ale lui Blok despre Frumoasa Doamnă, ci și în chipul Nadejdei Lvovna din *Prima întâlnire* a lui Belii.

Oricine a luptat cîndva pentru o cultură care să cuprindă întreaga lume s-a aflat în fața a doua posibilități: sau să pornească de la o extremă obiectivitate, de la enciclopedism, sau dimpotrivă să cuprindă lumea în el, în eul său subiectiv și în autobiografia sa. Ce-i drept, cele două puncte de pornire se întretaie adesea, simbolști ca Briusov și tocmai Belii au făcut mult și în acea « enciclopedie a culturilor », dar principala tendință a lui Belii este de a cuprinde totalitatea lumii în autobiografia sa. Poemul autobiografic *Prima întâlnire* și proza autobiografică *Kotia Letaev*, au în opera lui Belii o poziție întrucîtva diferită față de majoritatea cazurilor în care autobiografiile fac mai degrabă loc dominantei propriu-zise a lumii creației autorilor. La Belii, aceste opere împreună cu alte cărți de amintiri, indică direct linia principală a creației sale. În cazul lui *Kotia Letaev*, apărut inițial ca o proză antroposofică, această încadrare este subliniată și de importanța deosebită pe care antroposofia lui Steiner o acordă amintirii. Așa se face că în secțiune orizontală întregul lumii, la A. Belii, este calchiat de curba autobiografiei.

Aici se impune însă o altă întrebare: Care e sursa vieții? Ce crește din ce, ce își are rădăcinile în ce? Și în această secțiune verticală, simbolștilor, și deci și lui Belii, li se dezvăluie ca sursă Cuvîntul, Logosul: . . . cuvîntul prin corp este înfăptuit . . . și omul a fost creat prin cuvînt . . . prin cuvînt, prin denumire, omul însuși crează mai departe lucruri . . . Deci întregul lumii este cuprins în capacitățile limbii de a crea cuvinte. Aceasta are, desigur, o importanță retroactivă pentru poezie: devreme ce cuvîntul poate orice, aceasta înseamnă — pe de altă parte — că poezia se poate răspîndi în toate direcțiile activității și gîndirii umane.

Astfel poemul *Prima întâlnire* este și reminiscența autobiografică pomenită și reconstituirea mediului în care au apărut cîndva *Simfoniile* lui Belii, este și un omagiu (chiar dacă cu elemente ironice) adus amintirii filosofului și poetului Vladimir Soloviov, părintele simbolismului rus, și o nomenclatură mistică a simbolismului, o teorie postschopenhaueriană a Muzicii ca boltă a tuturor artelor, o imagine (cu elemente de satiră antiburgheză) a Petrogradului începutului de veac, este și o variantă nouă (postblokiană) a Frumoasei Doamne (care e reprezentată de data asta, în această lume, de tînăra soție a negustorului și mecena-ului Morozov,

dragostea platonică din tinerețe a poetului), este o expresie a Interesului lui Blok pentru științele naturii, este și o manipulare simbolistă a timpului și o modificare a « semnelor lui reale » (trecutul devine în chip mistic prezent, viitorul capătă puteri miraculoase), este și un apocalips, incluzînd și previziunea bombei atomice . . . În lărgirea ariei tematice a poeziei, aportul lui Belii la începutul secolului este neîndoielnic, aport continuat apoi mai ales de futuriști și de Malakovski, ca să nu vorbim de poezia anilor 20.

Dar cuprinderea întregului lumii în capacitățile creatoare ale limbii nu are doar urmări tematice, ci și stilistice: creația lui Belii îmbrățișează cele mai surprinzătoare extreme: patosul și grotescul, noblețea și nonsensul, misticul și satira, iluziile și deziluziile, eternitatea și actualitatea, așteptarea romantică și parodia, extazul și autoironia. Și atenție: toate acestea nu reprezintă o totalitate mecanică, cantitativă, ci o totalitate în felul ei — într-un fel simbolic — structurată. Simbolic dedublă.

Tocmai acest lucru este subestimat de încercările de a-l explica pe Belii « de jos în sus », nu pornind de la « totalitatea lumii », ci de la « detaliu », bazine-du-se prea mult pe « fenomenele realiste » la Belii și pe autoironia cu care Belii urmărește — *Prima întâlnire* aduce suficiente dovezi în acest sens — propriile situații de extaz spiritual. Aici se trece cu vederea de ce Belii poate fi pe alocuri atît de realist: în spatele situației sale presupune întotdeauna un al doilea plan, superior, îndepărtat. Prin aceasta se explică un paradox aparent: Belii și așa numiții « argonauți » (unul din grupurile simbolistilor ruși), presupunînd cu cea mai mare încredere că dispun în fiecare clipă de un plan superior, puteau pe de altă parte să explice cît se poate de realist, de biografic, diferite fapte din poezia lui Blok; în schimb Blok, cu picioarele mai pe pămînt, oscilînd ca poezie mai degrabă în « mijlocul noetic » dintre două planuri, era foarte nemulțumit de această explicare biografică a poeziei sale . . .

Ne-am opune categoric esteticii simboliste dacă am vedea în « simbolurile ei reale » un fel de expresie alegorică a pozițiilor suprareale și dacă le-am sprijini de contactul real cu viața. Intenția simbolistilor era cu totul alta: experienței interne pe care simbolul curent nu face decît s-o obiectivizeze, să i se adauge prin simboluri speciale întregul plan al *experienței directe exterioare*; să se desființeze simbolul ca reprezentant speculativ alegoric al « lumii superioare » și să i se încredințeze contactul cu o asemenea lume doar atunci cînd simbolul însuși este autentic, descoperit intuitiv, cînd este transformabil, cînd are sensuri multiple; să atingă situația în care sensul ascuns al simbolului să se contopească cu frumusețea lui « atît de ușor și de firesc, cum în diminețile de vară apa rîului se contopește armonios cu lumina soarelui » (Balmont).

O situație identică cu cea a « realului », « pămîntescului », « inferiorului » găsim la Belii și în cazul ironiei și al autoironiei: nici acestea nu desființază la Belii acel plan superior, pe care poetul ni-l impune mereu în extazul său exaltat, căci ironia ține cu aceleași drepturi de cea stare a spiritului ! Belii însuși recunoaște că e un « bufon mistic ». În *Prima întâlnire* scrie: *Am dezlănțuit distracția și pe loc mi-am ridicat-o în cap: cu zîmbetul undeva: în veșnicie*. El poate rîde de exaltarea lui — știe că prin asta nu-și atinge « sfințenia ». Dar dacă « unilateralul » Blok rîde de fosta credință mistică comună, e de mirare că nu ajunge la un duel cu Belii . . .

De altfel poziția dualistă a lui Belii nu reprezenta în Rusia o excepție. Ironia și exaltarea, spasmul hilar și seriozitatea nu se excludeau de nenumărate ori. Să ne amintim de confesiunea lui Levin din romanul *Anna Karenina*, și mai ales de multe din scenele operelor lui Dostoievski, de exemplu audiența fraților Kara-

mazov la Zosima cel cu frica lui Dumnezeu. La simbolizări o asemenea unitate nu e posibilă numai fiindcă la ei nu se schimbă nimic din structura lumii simboliste (superiorul și îndepărtatul rămân neclintite pe locul lor, întocmai ca ridiculul și inferiorul), ci în plus concepția simbolistă cere chiar o sinteză a superiorului cu pământescul, a absolutului cu ironizatul.

Prin proza lui Belii se revarsă un torent aproape nemărginit de conștiință, o lavă de elemente verbale și de fantezie pitorească, concepția autorului despre un univers plin de mituri și a cărui esență herakleeană este mai sigură decât realitatea sa vizibilă.

Toate acestea la un loc dau un labirint de poziții și puncte de vedere, întâlnim aici trăirea propriilor stări ale copilăriei dar și alegorizarea lor, și autoreflexele Interioare . . . Întâlnim observarea « fenomenologic » interesantă a *premisei* diferitelor date de conștiință, conținutul lor involuntar comun — dar necesar din punct de vedere noetic — (de ex. în *sensul* unei amintiri poate fi cuprinsă și preîntâmpinarea altei amintiri), întâlnim aici analiza apariției « eu-lui » în conștiință, a deosebirii lui de « non-eu » etc.

Dar tocmai toate acestea nu sînt numai știință, numai psihanaliză și numai « fenomenologie ». Belii aruncă înapoi în copilărie imaginația sa « adultă », Ilmbajul său « adult », și ajunge la o autentică stare de spirit prin intermediul acestui *experiment verbal*, « literar » ! Așa că abordarea lui Belii prin *cuvînt* este la fel de importantă ca prin psihologie și ne dezvăluie alte paralelisme, mai literare, ale lui Belii: cu expresionismul, cu suprarrealismul, dar mai ales cu originalul curent din literatura rusă care folosește — altfel în creația lui Hlebnikov, altfel la Tsvetaieva, altfel la Belii — calitatea poetică a rădăcinilor de cuvînte; acest curent are o serie de adepți și în poezia rusă contemporană.

În românește de SANDA APOSTOLESCU

PETERSBURG: simbol și istorie

Nu putem înțelege toată complexitatea mișcării literare și chiar a întregii mișcări culturale din Rusia de la începutul secolului 20, din acel deceniu și jumătate care a premers Revoluției din Octombrie, dacă facem abstracție de creația lui Andrei Belii, după cum la rindul ei opera literară, întreaga activitate a lui Belii, nu pot fi descifrate în afara contextului epocii care a generat-o. Deși partea finală a drumului său scriitoricesc se încadrează în viața literară sovietică a « anilor douăzeci » și din prima jumătate a « anilor treizeci » (născut în 1880, moare în 1934) perioadă în care el se îndeletnicește mai ales cu proza (*Însemnările unui om ciudat, Măști*, un ciclu memorialistic) sau consemnează în lucrări cu caracter teoretic rezultatele experiențelor sale de înnoire a versificației și a analizelor literare (*Ritmul ca dialectică, Arta lui Gogol*) personalitatea lui ca om și scriitor atestă o puternică înrîurire a celui « început de veac » (cum e intitulat unul din volumele sale de memorii) când Boris Nickolaevici Bugaev, student în « științele naturii » a devenit Andrei Belii.

Versurile lui din acei ani (culegerile *Aur și azur* — 1904, *Cenușa* — 1908, *Urna* — 1909) poemele în proză (*Simfonia Nordului* — 1901 — 1903, *Simfonia a doua dramatica* etc.), sau romanele și nuvelele (*Columba de argint* — 1910, *Petersburg* etc.) sînt impregnate de frământările și căutările febrile ale intelectualității ruse, pe plan filozofic, politic și artistic. Ele sînt una din expresiile cele mai pregnante ale acestor perioade scurte, plină de contradicții și de oscilații, în care avîntul și entuziasmul conviețuiau alături de pesimism, încrederea în viitor alături de conștiința tragică a unei catastrofe iminente, iar aspirațiile spre Ideal se concretizau pentru unii în lozinci optimiste, revoluționare, pentru alții în teorii mistice sau în pasivitate totală. Varietatea și bogăția de talente în mai toate domeniile vieții artistice și intelectuale, au făcut pe unii contemporani să stabilească analogii cu Grecia sau cu Italia și să vorbească despre « Renașterea rusă ». Dar această eferescență spirituală nu putea ascunde toate fisurile care existau și se adînceau mereu în organismul politic, economic și social al Rusiei, așa cum splendidele decoruri fastuoase ale lui Golovin nu puteau șterge amprenta tragismului din destinul lui Boris Godunov, în interpretarea de neuitat a lui Fedor Șaliapin.

Andrei Belii s-a autocaracterizat foarte bine prin cuvîntul « seismograf ». Într-adevăr opera sa a fost seismograful angoaselor și speranțelor, al răbufnirilor violente și al derutei, al iluziilor și dezamăgirilor pe care le-a cunoscut Rusia în anii ce au premers Revoluției din Octombrie.

Alături de Alexandr Blok și Veaceslav Ivanov, Andrei Belii a făcut parte din triumviratul reprezentativ al « generației tinere » de simbolști ruși. La început, ca și ceilalți doi, discipol fervent al filozofiei mistice a lui Vladimir Soloviov, pe care o așeza la temelie concepției sale estetice, așa cum Veaceslav Ivanov va construi pe ea teoria « simbolismului realist », specific rusească (« *a realibus ad realiora* »), Belii va ajunge curînd să acorde noțiunii de simbolism o sferă și o accepțiune mult mai largă decît cea de școală sau curent literar. Simbolismul devine vizibil asupra vieții, concepție de viață, înglobînd cultură, gîndire, artă. Încîlnat spre abstracție

în vîrtutea solidelor sale culturale filozofice, spre speculații mistice datorită înfrîurii lui Vladimir Soloviov, Belii caută în orice element al realității un mister, o expresie a transcendentalului, lumea concretă fiind pentru el numai o aparență, ce ascunde adevăruri veșnice, un univers absolut, imperceptibil pe calea simțurilor, dar unicul real. În mod firesc, simbolismul trebuia să-l atragă.

Toate mărturiile și amintirile celor ce l-au cunoscut ne vorbesc despre Belii ca despre un om al contrastelor, al evoluțiilor neașteptate, al gesturilor uluitoare, al antitezelor și exploziilor. Salturile sale erau surprinzătoare, manifestările uneori de-a dreptul extravagante (« am zvîrlit cu ananasul în soare » — cum va spune el însuși într-o poezie) dar mai puțin din dorința de a epata — așa cum o vor face curînd futuriști — cît mai ales din pornire înnăscută, funciară. Unul din contemporanii săi va asemăna gîndirea lui Belii « cu exerciții efectuate pe trapeze în zbor ». Cuvinte ca « jonglerii », « poză » l-au însoțit nu o dată și fără justificare, căci Belii era totdeauna sincer. Atît putea fi de neașteptat, de surprinzător, încît unul din contemporanii săi, exagerînd bineînțeles în mod conștient, se întreba: « a existat oare Belii cu adevărat? ». Încă din copilărie, în educația sa se războieră două elemente antitetice, favorizînd dezvoltarea unor înclînări opuse, dar deopotrivă prezente. Înfrîurirea tatălui, matematician de mare renume, spirit metodic și riguros, spirit științific mai ales, se întîlnea cu înfrîurirea mamei, fire artistică, iubind muzica, artele, literele. Instrucțiunea sa va oscila între științele naturii, științele exacte și filozofie, literatură, între ordine, rigoare și atracția spre zbor, fantezie, vis, aproape haos. Înclînarea spre filozofie și literatură va birui în cele din urmă, fără ca prin aceasta oscilațiile lui Belii să înceteze. Gîndirea sa se va zbuia între Kant și Nietzsche, Nietzsche și Schopenhauer, îl va atrage Hermann Cohen și H. Rickert, pentru ca, în pragul primului război mondial, să se pasioneze subit, dar violent, pentru antroposofia lui Rudolf Steiner și să plece la Dornach, ca să ia parte la construirea templului de acolo. Belii nu a rămas străin nici de interesul pentru marxism, care în anii aceia îi preocupa pe mulți intelectuali ruși, atît ca filozofie cît și în aplicările sale politice, concrete. Și pentru el ca și pentru alți simbolisti ruși (Blok, Briusov, Minski) revoluția din 1905 a fost momentul unei reconsiderări, a însemnat o zguduire puternică, după care viața nu mai putea continua în vechiul său fagaș. Andrei Belii a fost martor ocular al zilei de 9 ianuarie 1905. În jurnalul său intim, poetul a notat: « În zilele grele pentru Rusia ale lui ianuarie am trăit la Petersburg toată groaza acelor evenimente. S-a trezit în mine acel ceva care pînă atunci dormitase. Terenul a început să se clatine sub picioare. »

Acest moment de cumpănă, s-a oglindit și în evoluția creației literare a lui Belii. Conștiința lui profund immanentă labilă și puțin difuză așeza în centrul întregului univers « eu »-l autorului, care devenea principalul punct de atracție și totodată de sistematizare, de grupare a multiplelor impresii și idei smulse de gîndire dintr-o totalitate haotică. În *jurnalul* său, Belii declara: « Articol, temă, subiect — sînt aberații; există o singură temă — să descriu panoramele conștiinței, un singur fel — să mă concentrez în « eu »-l meu, indicat mie drept punct matematic. » Primul său volum de versuri *Aur și azur*, ca și poemele în proză « — simfoniile » — au un accentuat caracter subiectiv, transfigurînd realitatea în funcție de zig-zag-urile descrise de propria sa conștiință, de evoluțiile sinuoase ale « eu »-lui său însingurat. Eroul liric la Belii, și în acești ani și mai tîrziu, este un izolat, un prooroc care trăiește undeva pe înălțimi, deasupra oamenilor și a vieții cotidiene. Lirica sa vizionară va împrumuta accente eshatologice și va înfățișa nu o dată tablouri apocaliptice.

Cu volumul *Cenușa* — 1908 (« cartea autoincinerării și a morții », după definiția lui Belii însuși) și *Urna* — 1909, el părăsește în parte fagașul pur simbolist, pentru

a aborda teme și motive ce indică tradiția lui Nekrasov, căruia îi dedică de altfel volumul *Cenușa*, declarînd în mod semnificativ în prefață: « *realitatea este totdeauna mai presus de artă; artistul este în primul rînd om* ». Tema patriei, tema Rusiei, centrală în aceste volume îl apropie de căutările lui Blok din acea vreme și aduce inevitabil în poezia lui Belii note noi, legate de realitatea socială, de viața cotidiană, fără a însemna însă o schimbare radicală a ei. În felul acesta se pregătește apariția poemului *Hristos a înviat* (1918) inspirat din evenimentele Revoluției din Octombrie, care se apropie prin sistemul său de simboluri de Cei 12 ai lui Alexandr Blok. Deși elementul religios este subliniat la Andrei Belii, patosul revoluționar primează și determină semnificația și configurația estetică a poemului. La această epocă de după revoluția din 1905 se referă poetul în amintirile sale. « Nu vreau să spun că devenisem social-democrat — pentru aceasta nu aveam nici pregătire, nici experiență; dar deveneam simpatizant... »

În temeiul acestor căutări ale scriitorului, A. Lunacearski scria în 1908 că, dintre simbolişti, « Belii s-a apropiat cel mai mult de adevărul activ, de suflul proaspăt, primăvăratec pe care-l aduce cu sine ideologia socialistă ». Dar oscilările specifice scriitorului, zig-zag-urile conștiinței sale, acel « pro și contra » existent continuu în viața, în gîndirea, în sentimentele sale, nu erau prielnice unei dezvoltări în continuare pe aceeași linie, și cu atît mai mult unei cristalizări a pozițiilor.

În căutările sale estetice, Belii preconiza ideea unui sintcretism între literatură și alte domenii de activitate artistică: muzica, artele plastice; în acest sens au evoluat experiențele sale, atît pe făgașul practic, de creație, cît și pe cel teoretic, care au dus la contribuții interesante în problema simbolismului rus, ce și-au prelungit ecourile și după stingerea din viață a acestui curent (în deosebi volumele *Arabescuri* — 1911 și *Simbolismul* — 1916).

Pe această linie se înscriu, ca primă manifestare, preluările și transplantările de procedee din domeniul poeziei în cel al prozei, atingîndu-se în unele cazuri fenomene de adevărată osmoză. Mai mult decît în poezie, în romane Belii este în mod firesc preocupat să realizeze panorame ale epocii care devin acele « panorame ale conștiinței » de care am amintit mai înainte; în centrul lor el își așează inevitabil « eu »-l. În felul acesta epicul, presupus parte inerentă și integrantă a unui roman, este invadat, substituit, uneori eliminat, alteori puternic colorat de lirism. Realitatea este transfigurată de conștiința autorului, prezentată prin viziunea lui subiectivă.

O experiență deosebit de interesantă pe acest plan reprezintă romanul *Petersburg*. Importanța și semnificația lui trebuie considerată și în raport cu proza rusă simbolistă, în cadrul căreia îi revine unul din locurile de frunte, dar și în raport cu literatura vremii, luată în ansamblu. Alături de alte scrieri apărute după prima revoluție rusă care pornesc de la meditații și bilanțuri ale celor petrecute, pentru a încerca o descifrare a drumurilor de viitor, dacă n-ar fi să amintim decît *Satul* lui Bunin, *Vara*, suită de nuvele *Prin Rusia* sau romanele ciclului « Okurov » de Maxim Gorki, *Petersburgul* este un roman despre destinele Rusiei, un roman care încearcă să cuprindă într-o concepție filozofică desfășurarea istorică trecută și perspectivele de mîine.

Scriș în 1913, cînd Rusia oficială sărbătorea aniversarea a trei veacuri de la înscăunarea dinastiei Romanovilor și implicit trei veacuri de putere autocrată, romanul lui Belii era departe de a fi un elogiu, o odă de slăvire, fie și celui ce întemeiasă orașul-capitală ce-i purta numele; dimpotrivă, dincolo de aparențele prospere, de fațada impunătoare a statului țarist, el a intuit și a dezvăluit o existență efemeră, amenințată de iminența unei explozii, condamnată la o pieire apropiată.

Petersburgul se întemeiază pe un sistem complicat de imagini-simboluri, care se întrepătrund și se întretaie. *Petersburgul* însuși e un simbol — simbolul puterii

de stat, dar și simbolul voinței, al energiei, al puterii umane. Petersburgul este capitala durată de voință a unui om, în ciuda împotrivirilor naturii, biruind greutățile și piedicile ridicate de ea. Petersburgul este în același timp un simbol și al victoriei și al supunerii. De aceea în acest Petersburg expresia cea mai pregnantă, esențială, a istoriei neobișnuite a acestui oraș, dacă se poate spune « simbolul simbolurilor », este « călărețul de aramă ». Spiritul lui Petru, materializat în celebrul monument, stăpânește orașul, mîna lui ridicată se înalță peste clădiri și veacuri. « Călărețul de aramă » trece ca un leit-motiv prin întregul roman, ca o expresie neîndoielnică, a faptului că orașul lui Petru există, că nimic nu-i poate contesta ființa, că « Petersburgul nu este numai o aparență, dar și o realitate ce apare pe hărți în formă de două cercuri concentrice cu un punct negru la mijloc ». Dar există oare cineva care i-ar contesta această existență? Și de ce oare ar face-o? Are oare a se teme de cineva « călărețul de aramă », care încă din celebrul poem al lui Pușkin se identificase în literatura rusă cu statul puternic, « de neînvins ». Și totuși, încă poetul care declarase « Mi-e opera lui Petru dragă » / Severitatea ei întregă / Și armonia i-o iubesc. . . » consemnase izbucnirea spontană, ura neputincioasă, protestul singurec al lui Evgheni strivit de « mînia țarului temut ».

Urmași ai acestui Evgheni își duc traiul pe insule, pe acele insule care înconjoară inima orașului; numai « prin înșelăciune » au putut fi ele botezate ca atare de « Olandezul zburător », fiind de fapt, la origină, niște pămînturi fantome, mai curînd neguri și nori, decît uscat. Acum însă peisajul insulelor e dominat de zeci de coșuri de fabrică, iar populația insulelor muncește prin uzine; necioplită, deși oficial aparține Petersburgului, ea trezește doar disprețul și repulsia senatorului Apollon Apollonovici Ableuhov; « insulele să fie strivite ».

Dar tocmai de aici, din insula Vasilievski, dintr-o casă « uriașă cenușie », foarte dostolevskiană ca aspect, pornește într-o zi neguroasă de septembrie un necunoscut. Necunoscutul duce în mînă un pachetel, o legăturică nearătoasă : în ea se află mașina infernală, care trebuie să pună capăt vieții senatorului Ableuhov. . . Acest eminent om politic simbolizează însăși puterea de stat, însuși statul rus. . . Un atentat la viața lui înseamnă un act îndreptat împotriva ființei statului. . . Necunoscutul repetă gestul de amenințare a lui Evgheni. . . iar bomba aduce o notă concretă acestei amenințări.

Aprehensiunile lui Apollon Apollonovici își au justificarea : « Nu lăsați mulțimile de umbre din insule să năvălească în oraș » — își previne autorul contemporanii. Pentru a recunoaște de îndată : « E prea tîrziu. . . »

Contestarea Petersburgului înseamnă contestarea puterii autocrate a « călărețului de aramă », înseamnă prevestirea amurgului apropiat. (« E prea tîrziu » pentru a mai salva « călărețul de aramă ».) Mai ales că nu mai avem de-a face cu protestul slab și izolat al lui Evgheni. Petersburgul, trăiește acum zile frămîntate, pline de angoase, de temeri, de suspiciuni — aluzii la anul 1905. Petersburgul văzut de Belii ca un perfect desen geometric: linii drepte, linii paralele — străzile, prospectele; cuburi, paralelipiede — casele, clădirile., cu care se desface sufletul senatorului Ableuhov, acest Petersburg al ordinii, preciziei, armoniei și desăvîrșirii geometrice, cunoaște haosul, dezordinea, învălmășeala: pe Nevski-Prospect circulă locuitorii neciopliți ai insulelor, apar figuri noi, soldați demobilizați de pe cîmpurile Manciuriei, aducînd nemulțumirile maselor, care au văzut dezastrul Rusiei în războiul împotriva Japoniei, șoaapte tainice se aud prin neguri — amenințări, prevestiri sinistre; oameni misterioși se întîlnesc, își transmit mesaje secrete, pun la cale planuri îndrăznețe, prin fabrici se țin meetinguri, izbucnesc greve, spiritele se agită. . . Cauzele și atmosfera preliminară revoluției din 1905 sînt surprinse cu multă acuitate.

Dar existența și dreptul la dominație al Petersburgului mai este contestat și de orașele uitate prin funduri de provincie, vechi așezări rusești, a căror cetate de scaun fusese cândva Moscova (rivalitatea Moscova-Petersburg, notată și în *Călărețul de aramă* de Pușkin !), de toate acele sătucuri pierdute în stepă, printre troiene de zăpadă, de a căror existență trufașa capitală poate și uitase, așa cum și Apollon Apollonovici de 20 de ani nu mai fusese la țară, la Proletnoie, moșia familiei sale. Puterea de stat, autocrația trăiește izolată de popor, de tradițiile străvechi, autentice rusești, ea apare ca un fenomen străin, impus din afară.

Vechea dispută dintre «slavofili» și «occidentalosto» este reluată cu elemente noi și într-un context istoric nou. Ca și alți simbolişti (Viaceslav Ivanov, Blok, Merejkovski etc.), Belii, om de profundă, solidă și multilaterală cultură europeană «occidentală», se simțea totodată atras de unele idei slavofile. Tema Rusiei este pentru el, judecând după ciclurile *Cenușa*, *Urna*, o temă tragică. Destinul tragic al Rusiei trezește la Blok «lacrimile celei dintii iubiri», la Belii hohote de plîns, bocete, blesteme: «dispari în neant o Rusie: Rusia mea!» Tema Rusiei duce implicit la tema revoluției.

Încăerarea cumplită dintre Rusia străveche, socotită cea autentică și Rusia durată artificial de Petru, între stihia poporului și organizarea statală rigidă, închistată în norme și dogme («spiritul linear» atît de drag lui Apollon Apollonovici) încăierare pe care Belii o intuiește și o prevestește cu glas de prooroc în tablouri apocaliptice, va trezi la viață, va pune în mișcare forțe de mult adormite, va duce la reeditarea unor conflicte pe care istoria le mai consemnase. Motivul «cîmpului de la Kulikovo», teoria «scitică», ce și-au găsit afirmarea și în binecunoscutele poeme ale lui Alexandr Blok, se înscriu organic în viziunea cutremurătoare a lui Belii — o Rusie sfîșiată, în luptă cu sine însăși, în încrîncenarea trecutului cu viitorul. Străvechiul locuitor al spațiului turanic în care Nikolai Apollonovici Ableuhov descifrează un strămoș îndepărtat al său, va trece la acțiuni distrugătoare. Și nu întîmplător Nikolai Apollonovici care se simte descinzînd din spațiile turanice și îmbină admirația pentru Kant cu cea pentru Budha, devine unealta ce va pune în funcțiune mașina infernală destinată de organizația revoluționară ilegală să curme viața propriului său părinte, senatorul Apollon Apollonovici Ableuhov, apărătorul și reprezentantul Petersburgului oficial, autocrat.

Explozia prevestită și așteptată este pentru Belii o certitudine. «Ridicat în picioare calul de aramă nu-și va mai coborî copitele: *saltul peste istorie se va înfăptui*:» «Saltul peste istorie» — revoluția, apare ca o grea încercare pentru popor, pentru patria scriitorului («mare frămîntare fi-va; pămîntul despicasese-va... popoarele lumii se vor urni din locurile lor; mare încăierare isca-se-va încăierare cum n-a mai fost... Țusima va fi! O nouă Kalka! O cîmpie de la Kulikovo, te aștept!») Și, o dată cu aceasta, «de mare cutremur munții se vor nărui iar cîmpiile strămoșești vor țîșni pe cer. Nijni, Vladimir și Uglici se vor înălța, iar Petersburgul se va scufunda» (subl. ns). Dar revoluția va prileji totodată Rusiei și împlinirea rolului ei mesianic, la care visaseră altădată și slavofili și pe care Belii îl preamărește ca pe o ultimă împlinire. Atunci, «în ziua aceea va străluci și cel din urmă soare deasupra pămîntului meu natal...»

Simbol al statului autocrat rus în ajunul pierii sale, Petersburgul duce o viață fantomatică, este mai bine zis un oraș fantomatic. «Nevski Prospekt minte la fiecare pas» — spusese altădată Gogol. Belii va extinde caracterizarea asupra întregului oraș. Totul este numai aparență, minciună. Minciuna se plimbă nu numai pe Nevski, dar și pe toate bulevardele și străzile; minciuna tronează în saloane și prin ministere; minciuna s-a culbărit în familia aparent atît de onorabilă a senatorului Ableuhov; soția l-a înșelat, fiul său duce o viață dublă și dubloasă, dispare noaptea,

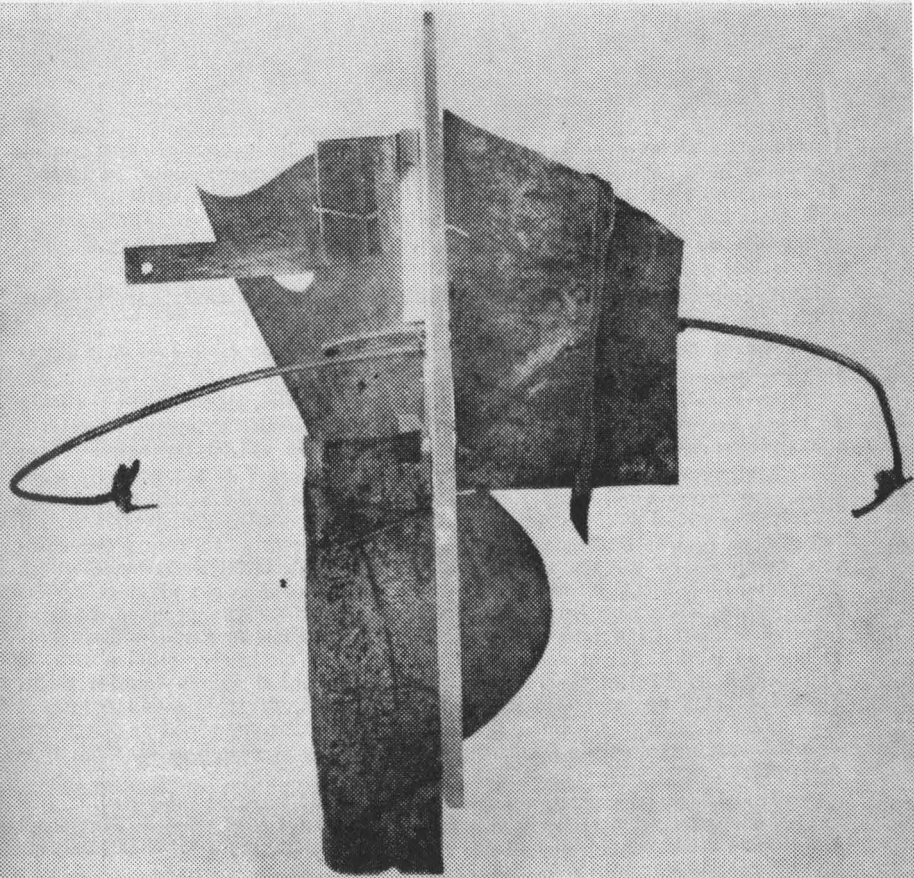
unii pretind că ar colinda orașul în chip de fantomă cu domino roșu pentru a speria trecătorii, i se bănuiesc legături cu elemente subversive, revoluționare; minciuna a otrăvit și dragostea lui Nikolai Apollonovici Ableuhov pentru frumoasa brunetă Sofia Petrovna. . . Aparențe sînt și oamenii. Ca și la Gogol, în *Nevski Prospekt* vedem haine, surtucuri, paltoane, pălării; obiectele vestimentare înlocuiesc caracterele, tipurile; oamenii apar și dispar într-o lume de fantome, fără să fi căpătat individualizare, unii trec ca adevărate umbre (« umbrele locuitorilor din insule »). Excepție fac cele cîteva personaje principale (Apollon Apollonovici Ableuhov, Nikolai Apollonovici Ableuhov, Alexandr Ivanovici, Sofia Petrovna) care au o existență mai precis conturată și a căror psihologie este analizată și urmărită de autor mai ales în planul succesiunii de idei, gânduri, sentimente, impresii, în confruntarea « eului » cu lumea exterioară și al reflectării acesteia în sfera « eului ». Ceea ce Dostoievski face disecind minuțios dialectica luptei între idei și sentimente contrarii, oglindește în dialoguri și monologuri interioare, parcurgînd traiectoriile sinuoase pe care evoluează deliberările, colocviile nesfîrșite ale eroilor cu sine însuși, Belii realizează pornind de la reacția exterioară, de la gestul personajului, de la impresia căpătată din contactul cu realitatea înconjurătoare, pentru a dezvălui corespondențele psihologice și a crea, apelînd la uriașe asociații în lanț, un univers de subtile trăiri lăuntrice care, asemenea fantasmagoricului Pepp Peppovici Pepp, pare să nu cunoască limite. Dostoievski duce foarte adînc sondajul conștiinței umane pînă în zonele cele mai îndepărtate, pînă la hotarul dintre conștient și inconștient, normal și patologic; Belii, considerînd că întreaga conștiință umană se desfășoară în planul irealului, al fantasticului, al visului, se îndreaptă mai puțin spre zonele abisale, preocupat să înregistreze variatele replici pe care « eul » le dă solicitărilor din afară și apoi să caute prelungirile libere, asociative, ale acestor replici. De aceea în timp ce la Dostoievski obiectele, realitatea înconjurătoare sînt sacrificate în folosul dezvăluirii cît mai profunde a « eului », la Belii ele trăiesc din plin, sugerînd, simbolizînd, orientîndu-ne în descifrarea stărilor sufletești ale personajului (blana de leopard, armele, fotografia, bustul lui Kant, etc., indisolubil legate de existența lui Nikolai Ableuhov.) Cuvîntul joacă un rol important, cuvîntul disecat, despicat, distilat, analizat, în valențele sale etimologice și semantice, folosit cu valoare inedită, reînviind rezonanțe arhaice sau dimpotrivă creînd neologisme. Unii dintre cercetătorii recenți, de pildă Ettore Lo Gotto compară căutările lui Belii în domeniul analizei psihologice cu cele ale lui Joyce și Proust, iar alții (A. Ripellino), relevă în ele afinități cu expresionismul. Unul din cele mai caracteristice momente de acest fel este cel al spaimei — uriașe, atotcuprinzătoare — pe care o înregistrează conștiința lui Nikolai Apollonovici cînd își dă seama că a dispărut mașina infernală din odaia sa (aventuroasă, îndelung explicată, analizată și disecată călătorie în jurul încăperii, în jurul său propriu, într-un spațiu circumscris și în același timp legat prin fire multiple de realitatea lumii exterioare și a epocii).

Fantasticul Petersburgului este din plin alimentat de o atmosferă specifică, halucinantă. Belii subliniază mereu, ca un leit-motiv, le reia, revine asupra lor, anume elemente ale peisajului pentru a realiza din ansamblul lor o atmosferă foarte apropiată de cea din romanele lui Dostoievski, — sumbră, ireală, apăsătoare, plină de angose, de incertitudini. Așa sînt negurile, vînturile, lumina lunii.

Petersburgul la Belii trăiește ca imagine arhitecturală: orașul apare ca o îngră-mădire de clădiri, monumente, case, poduri etc. Individualizate sînt numai cîteva, cele esențiale pentru personalitatea lui: Căldărețul de aramă, Catedrala Isakii, Palatul Amiralității. Restul apare difuz, fără contururi precise, fără fizionomie personală: negurile dau peisajului citadin un caracter labil, un desen straniu, orașul

pare coborât de pe alte tărimuri. La aceasta contribuie mult lumina, care, am spune, este și ea « dostoevskiană » : lumina lunii, incertă, rece, aruncând umbre misterioase, ciudate, dînd forme noi, neașteptate, obiectelor. Petele de culoare nu fac decît să accentueze caracterul neobișnuit, aproape ireal al tabloului: dominoul roșu, fluturînd prin întunericul străzilor sau în lumina strălucitoare a balului mascat, caleașca neagră a senatorului străpungînd ceața alburie. Chiar și atunci cînd Belii întreprinde descrieri minuțioase de interioare, vrînd parcă să rivalizeze cu *Suflete moarte* de Gogol, rezultatul pe care-l urmărește nu este de a da un tablou realist de mare pregnanță și exaccitate. Pe Belii nu-l interesează atît fiecare obiect în parte, ci acel ansamblu ce-l realizează totalitatea lor (ca de pildă odaia în stil oriental a lui Nikolai Ableuhov,) atmosfera pe care o creează și care este în consonanță cu anume stări sufletești, înclinații ale personajelor, în ultimă instanță « simbolică ». Astfel odaia în stil oriental subliniază « afinitățile » și « ascendența » turanică pe care și-o simte studentul Ableuhov, jongleriile sale filozofice între Kant și Budha. Realitatea trăiește prin potențele sale ireale, ca material posibil de transfigurare, ca punct de plecare pentru zborul imaginației în lumea fantasticului. Belii preia într-un anumit sens teoria dostoevskiană a « realismului fantastic », apelînd și el, în *Petersburg*, la « situații limită » (conflictul fiu-tată, cu eventuala perspectivă a morții, relațiile Nikolai Ableuhov-organizația revoluționară) la o intrigă punctată de neprevăzut, căpătînd pe alocuri alură de roman de aventuri, (misterul « dominoului » roșu). Dar Belii este mai puțin preocupat de « realism », înclinat mai curînd spre fantastic, spre o imagine tainică și ireală a lumii. Arhitectonica romanului *Petersburg* vine să sublinieze acest lucru: tablouri scurte, ce se succed rapid, unul după altul ca într-o peliculă cinematografică, cu puncte de suspensie între ele, cu pauze de înțelegere anume făcute pentru a accentua impresia de halucinant, cu unele apariții și momente de mister. Dinamismul interior al acțiunii contribuie și el în acest sens: totul gonește, zboară, aleargă în acest roman. Caleașca senatorului zboară prin neguri, dominoul roșu trece în grabă fantomatică, umbrele năvălesc, zvonurile, șoaptele sinistre se răspîndesc cu mare lăușală. Ca un simbol al goanei, al zborului, vîntul domnește: învîrtejînd frunzele, măturînd străzile, dispunînd parcă și de destinele oamenilor. Întregul oraș pare să zboare, să se avînte mereu, întocmai ca și « călărețul de aramă », undeva spre necunoscut, pe traiectoria nebuloasă înghițite de neguri. E o experiență compozițională pe care nu o va ocoli peste un deceniu Boris Pilniak, cînd își va scrie *Anul gol*. Fraza puternic ritmizată, uneori sacadată, alteori urmînd un desen muzical mai complicat, amintind de cel al prozei gogoliene de început (*Serile în sat la Dikanka în special*), dar totdeauna îmbibată de elemente din domeniul poeziei și al muzicii (un contemporan spunea în glumă, că Belii este bolnav de « anapestită cronică »), exprimînd interesantele căutări ale autorului pe linia lărgirii expresivității limbajului și a realizării unui sincretism cu muzica și pictura — contribuie și ea la sublinierea acestui tempo accelerat și profund simbolic. Dimensiunile spațiului sînt circumscrise, cele ale timpului reduse la maximum, cu unele punți mai mult sugerate, ce fac legătura cu trecutul; totul pare cuprins de vîltoare, rotindu-se într-un dans straniu, din altă lume. Și dacă termenul de « satura menippea », caracterizarea de « carnaval » poate fi folosită pentru proza lui Dostoevski, cum o face M. Bahtin discutînd problemele poeticii dostoevskiene, ele își află cu atît mai mult aplicarea în cazul romanului lui Belii, *Petersburg*. Ne aflăm într-adevăr în fața unui spectacol de carnaval în care dominoul roșu este la propriu și la figurat numai una din componente, un spectacol, în care evoluează, ca într-un joc ciudat, joc deasupra prăpastiei, macabru și ridicol totodată, alternînd hohotele de plîns cu cele de ris, disperarea cu veselia, o lume de umbre, o lume de măști. Belii subliniază caracterul de

« mască » al principalelor personaje: chipul alb, înlemnit, cu trăsături imobile, cu ochi fixi, de un albastru intens, cu o coroană de păr blond a lui Nikolai Apollonovici, trăsăturile încremenite, fără viață, ordonate și precise ale lui Apollon Apollonovici, iubitorul ordinei riguroase, masca grotescă a domnului gras, în haină maron, pantaloni maron, cu păr maron, chip măsliniu. E un spectacol de mare tensiune dramatică, evoluind în ritm de furtună, în zgomotul străzii, în învălmășeala de cuvinte disparate, frânturi de fraze, de silabe, sunete, prevestitoare de schimbări, într-un decor de neguri alburii, de depărtări cețoase, albastre și vineții, cu jocuri de lumină stranii, lunare, cu pete de culori simbolice (roșu și negru). Un mister modern? O viziune apocaliptică? Poate și una și alta, dar mai ales o panoramă a conștiinței autorului în care s-au înscris zilele și anii tulburi, frământați, din ajunul lui 1917.

VASIL AXIONOV
SUPRANORMATIVA

nuvelă cu exagerări și vise

Puzderie de albine spre seară, în grădinița din fața casei. Un permanent du-te-vino între dalie și floarea soarelui, între tutun și rezedă; raiduri de inspecție la micsandrele și micșunelele galbene din pervazul ferestrelor deschise; treabă până peste cap în văzduhul încins al centrului de raion.

Intruzie de străini obraznici: muște grase de bălegar, venind sătule de la grămada de gunoi.

Discontinuu ca un tango, zborul de adio al unui fluture amiral care ar putea fi luat drept baronul Vranghel.

Pe stradă continuă să se depună praful stîrnit de un camion acum o jumătate de ceas.

Proprietarul, muncitor get-beget ajuns la vîrsta pensiei, așezat liniștit și comod pe bancă, cu o țigară de mahorcă între degetele îngălbenite și țepene, povestește unui prieten, cu care seamănă ca două picături de apă, isprăvile fiului său:

— Sentimentele mele paterne față de el s-au atrofiat de tot. Noi, Teleskopovii, știi foarte bine, Piotr Ilici, cu mecanica ne-am dus veacul în atelierele laborator: slujitori ai industriei, ce mai! În coate și-n genunchi, Piotr Ilici, știi foarte bine. Aici, în mizeria asta de la țară, ne întoarcem numai pentru binemeritata odihnă, cînd sarea din genunchi ne descalifică; la fel s-a întîmplat și cu dumneata, Piotr Ilici. Vladimir însă, ăl mare-al meu, după ce s-a văzut cu armata făcută, aproape un septenal întreg a umblat haimana nu știu pe unde, ca să se întoarcă la Piter cu o înfățișare și niște priviri de bețiv înrăit. l-am făcut rost să intre în fabrică. Talent de Teleskopov, miini de Teleskopov, capul nostru, al Teleskopovilor, bălai și ager. Ochiul — de maestru. Îmi zburda inima-n piept, Piotr Ilici, cînd ne întorceam împreună de la uzină, dar ți-ai găsit! A început din nou s-o ia razna. . . Cu cine-o fi semănînd n-am habar. S-a așezat pe pîinea mea de pensionar — să crăpi de rușine, nu alta!. . Chemarea gliei, zice el, vatra strămoșească. . .

— Și aici lucrează undeva, ori taie frunză la ciini? întrebă Piotr Ilici.

— S-a angajat acum trei zile ca șofer la cooperativă — să crăpi de rușine, nu alta!. . Din dugheana Simkăi nu-l mai scoți de atunci. N-are o haină ca lumea pe el, dar paharul din mină nu-l lasă. . .

În acest timp, Vladimir Teleskopov se află într-adevăr în dugheana bufetierei Sima, o văduvă; cu fire voluntară. Șade pe o ladă de săpun ce scîrțîie alarmant — deși ar fi putut să-și aleagă un loc care să ofere mai multe garanții de stabilitate — și bea lichior de mandarine cu proaspătul său amic, marinarul Gleb Șustikov din flota Mării Negre. Pe perdeaua roză de plastic se văd clar desenate umbrele lor și ale paharelor licărind de flacără mandarinie. Șustikov Gleb are un profil fin cizelat, ca al unui portret de afiș, trădînd dintr-o ochire stofa unuia căruia îi stă bine să comande, în timp ce profilul lui Vladimir, cu părul zbîrlit și nasul cîrn, numai încredere nu inspiră. Se vede cum se clatină, cum se apleacă spre pahar, cum se îndreaptă iarăși.

Sima își face casa la teighea, întoarsă cu spatele spre alesul ei, ele căruia îngălate revelații continuă.

— . . . și mă cheamă la uzină canală de director și eu îi zic sînt beat, și el am să te trimit, zice, la cabinetul medical să te pună pe linia de plutire și ce specialitate am eu, asta, Gleb, n-am să ți-o spun. . .

— Volodka, nu mai bea ! zice Sima. Mîine trebuie să duci ambalajele la gară.

Trage cu o zmucitură perdeaua și se uită zîmbitoare la cei doi, apoi își întinde cu voluptate tot trupul ei volinic.

— Ehe, băiețași, iar am o rezervă supranormativă, spune ea pe un ton gales, confuz, plin de subînțelesuri. Ambalajele adunate, stocate, năpădite de mucegal. . . Cum scrie la ziar.

— Ei, rămii cu bine, Serafima Ignatievna, spune Gleb Șustikov, ridicîndu-se ca un resort și îndreptîndu-și vestonul marinăresc. Mîine plec la unitate. E tocmai bine — Volodka o să mă arunce la gară.

— Va să zică pleci, Gleb Ivanovici, spune Sima, mișcîndu-se a răsfăț prin încăpere și trimițînd peste umerii ei glorioși ochiade zîmbitoare marinarului. Ah, ce jale pe fete, cu plecarea asta a dumitale !

— Exagerezi foarte mult, Serafima Ignatievna, protestează surizînd Șustikov Gleb.

Există între ei o subtilă și tacită complicitate; putea fi și ceva mai mult, dar nu e Sima vinovată că s-a îndrăgostit de zurbagiul de Teleskopov înainte ca splendidul marinar să fi sosit în permisie. Acesta e jocul naturii și al soartei, talna vieții.

Melancolic, împovărat de gînduri și aplecat asupra unui borcan de loștrîță. Teleskopov Vladimir, vinovat de această lipsă de coordonare, nu înregistrează existența vreunui subtext.

El îl conduce pe marinar, întîrzie în pridvor privind la nemărginirea cîmpilor întunecate, la fișile proaspete de ceață, la cumpelele fîntînilor, la secera subțire care atîrnă pe cerul verde ca un hipocamp solitar.

— Hei, Seriojka Esenin, Seriojka Esenin ! se adresează el lumii. Mă vezi tu pe mine, pe Volodea Teleskopov ?

În acest timp, maestrul de gradul doi, Șustikov Gleb, se îndreaptă cu pași apăsați spre club. Știe că tractoriștii au pus ceva la cale împotriva lui, în semn de adio, dar pășește senin și lucid în calea primejdiei.

Se întunecă tot mai mult, praful continuă să se depună, insectele s-au potolit, iar vitele își mută prin somn greutatea de pe un picior pe altul, visînd la larba fragedă de a doua zi, în timp ce oamenii își mișcă picioarele în focul unui dans, lîngă cuptor, pe sub ferestrele unor case care le aparțin sau nu, și își spun în șoaptă diverse cuvinte precum : mizerabile, iubitele, bețivule, nenorocitele, scumpul meu. . .

S-a întunecat deci bine, după care au și început să apară zorile.

Distinsul intelectual Vadim Afanasievici Drojînin se pregătește și el să se întoarcă la slujbă, adică la Moscova, într-una din instituțiile de relații culturale cu străinătatea, unde lucrează în calitate de expert.

Îmbrăcat într-un costum de voiaj de tweed ușor, de culoare gri, el stă pe veranda ocolului silvic și așteaptă mașina care trebuie să-l ducă la gara Koreajsk. În jurul mesei mari stau ruralii lui părinți, veniți să-și ia rămas bun. El îl privește cu multă venerație. Nimeni nu s-a decis să ia o înghițitură de ceal sau de lapte acru, nimeni nu s-a atins de plăcinte, afară de tatăl, pădurar, care soarbe cu zgomot cotidiană lui ciorbă de varză, în timp ce mama îi ține companie mai mult de formă, abia deschizîndu-și buzele aspre.

« Ciudat obicei, oricum, să mănînce din aceeași farfurie », își zice Vadim Afanasievici, deși cunoaște de mult obiceiul ăsta încă de la naștere, ca să zicem așa.

El învăluie cu privirea pădurea fremătînd idilic în lumina dimineții, tufele de coacăze întinse pînă la verandă, frunzele împovărate de rouă, chipurile smerite ale tăcuților lui părinți: barba ascuțită a tatălui e cuprinsă, bineînțeles, în raza vederii lui, ca și pieptenele din părul încă neuscat al mamei — și le zîmbește afectuos. Părăsește cu regret această idilă, această pace, dar regretul înseamnă, desigur, puțin, în comparație cu farmecul vieții armonioase mobilate a unui distins intelectual, celibatar din Moscova.

La urma urmelor, tot ce a realizat în viață, și costumul « Fitzgerald and Sons, confecții », și ghețele « Hunt », și mustăcioara perie de sub nas, și franchețea absolut ireproșabilă, manierele ireproșabile — tot acest minunat stil englezesc este rodul propriilor sale eforturi.

Ah, unde au dispărut acele vremuri îndepărtate cînd Vadim Afanasievici își făcea apariția la Moscova îmbrăcat într-un costum de ieftină catifea reiată și purtînd în mînă o valiză de lemn !

Vadim Afanasievici nu-și imaginează că o să-ntoarcă lumea pe dos, dar e mîndru — și pe drept cuvînt — de specialitatea sa, de cunoștințele sale într-un domeniu restrîns.

Dar să dăm cărțile pe față; el e unicul specialist în genul său în problemele unei mici țări latino-americane: Haligalia.

Nimeni pe lume nu a manifestat vreodată un interes atît de viu pentru Haligalia ca Vadim Afanasievici, afară poate de un francez, vicar într-un canton elvețian. Pe vicar îl interesau totuși mai mult problemele de ordin filozofic și religios, lucru de înțeles, în timp ce cercul de interese al lui Vadim Afanasievici cuprinde toate laturile vieții din Haligalia. El cunoaște toate dialectele țării, în număr de douăzeci și opt, tot folclorul, întreagă istorie și viața economică, toate străzile și stradelele orașului Polis — capitala acestei țări — precum și ale celorlalte orașe, toate magazinele și dughenele de pe aceste străzi, numele proprietarilor lor și ale membrilor de familie, numele și firea animalelor domestice, deși nu a fost niciodată acolo. Junta, aflată la putere în Haligalia, îi refuză viza de intrare, dar haligalezii de rînd îl cunosc cu toții și îl iubesc, cu cel puțin jumătate din ei e în corespondență, le dă sfaturi privitoare la viața de familie și îi ajută în tot felul de probleme încîlcite.

Totul a început de la obișnuita lui sîrguință. Vadim Afanasievici dorea pur și simplu să devină un bun specialist haligaliolog; nu numai că a devenit, dar este cel mai bun, unicul în lume.

Cu anii, zelul s-a transformat în pasiune. Puțini oameni și-ar închipui — și, practic, nici nu-și închipuie nimeni — că acest bărbat subțirel, îmbrăcat într-un impecabil costum cu vestă de culoare gri (sau maro), care își ia zilnic cafeaua și porția de plăcintă cu mere la braseria « Național », este stăpînit de o dragoste atît de pătimașă pentru țara aceea cu climatul sufocant și torid, pe care aproape nimeni nu o cunoaște.

În fond, Vadim Afanasievici duce o viață dublă, prioritate avînd însă pentru el cea de a doua, cea haligaleză. În toate clipele vieții sale profesionale sau intime, el se gîndește la năzuințele poporului haligalez, la posibilitatea de a-l însura pe Luis, muncitor la fabrica de biciclete, cu Rosita, fiica restauratorului Kublitzki, suferă din cauza celor mai neînsemnate majorări de prețuri în această țară, din pricina corupției și a șomajului, meditează la jocul de culise al juntelor, la lupta de veacuri a poporului împotriva fabricantului de conserve de carne Syra-

cusers, care inundă mica Haligalie lipsită de apărare cu conservele sale argentinene de carne, cu pateuri, biftecuri, mușchiuleț și ghiveci vinătoare.

Din prima și — cum ar fi fost de așteptat — esențiala viață a lui Vadim Afanasievici, a rămas doar o carcasă: acel ireproșabil stil englezesc, pipa în etui-ul ei, tenisul, cafeaua și ceaiul la « Național », traversarea fără greș a străzii Arbat și a bulevardului Kalinin. E burlac și fără pasiuni. Cu excepția Haligaliei — o, da, Haligalia !...

Chiar și acum bunăoară, după două săptămîni de povețe paterne și plăcinte materne, după toată această atmosferă idilică și după speranțele ascunse cu privire la o posibilă origine nobilă — speranțe care-l ung la înlmă — simte că l-a și cuprins dorul de Haligalia, de cele două filiale ale Haligaliei: garsoniera sa ticșită de literatură și comori etnografice haligaleze și biroul de la instituție cu tăblița pe ușă: « Sectorul Haligalia. V. V. Drojnin, expert ».

Acum îl bucură plecarea iminentă și numai numeroasele borcane cu dulceață de căpșuni, vișine, și coacăze, aduse de părinți la despărțire, îi dau o senzație de neliniște.

« Ce-am să fac cu cantitatea aceasta enormă de dulceați ? »

Bătrînul Mocenkin, moș Ivan, s-a certat un ceas întreg cu băiatul și cu nora, jignit — pentru a cîta oară? — de tineretul ăsta lipsit de conștiință: nu l-au încălzit băița, nu l-au adus cvasișor ca pe timpuri, cînd bătrînul Mocenkin tăia frunză la cîini, ca inspector pentru gîndacul de Colorado, bătînd drumurile cu o servietă nouă-nouă de imitație de crocodil agățată de ghidonul bicicletei. Bătrînul Mocenkin nu văzuse în viața lui țipenie de gîndac de Colorado, decît în poză, ceea ce nu l-a împiedicat să-l urmărească vreme îndelungată prin depozitele raionale de legume, prin grădinile colhozurilor și pe loturile Individuale, înfierîndu-l în mod susținut.

Nu-i lipseau pe vremea aceea nici băița cu cvasișor, nici cana cea mai frumoasă din casă — cea cu cocoși pe ea — nici buclăcița cea mai bună, nici ștergarul brodat, nici cele două pahare de votcă prima simbătă și la masă locul de frunte sub diploma de onoare.

E cazul să adăugăm că bătrînul Mocenkin, moș Ivan, i-a lăsat băiatului o profesie sigură: l-a învățat să castreze miei și porci, curată plească pe capul acestui element necombativ, o asigurare, s-ar putea spune, pe toată viața. Și-apoi aparatul de radio « Ural », comoda, motocicletă — chiar dacă e pe butuci — toate au fost făcute de mîinile bătrînului Mocenkin.

Numai că totul a ieșit pe dos, în ciuda luminoaselor perspective de viitor. Feciorul și nora s-au pus pe făcut niște huligani de școlari fără un pic de atenție și cu o lipsă infinită de respect față de bunicul lor: nici tu « bună ziua, stimatele meu bunic Ivan Alexandrovici », nici tu « permiteți să șed, stimatul meu bunic Ivan Alexandrovici »; ei, și asta nu se mai poate înghiți la nesfîrșit !

Era un timp cînd trimitea sesizări: împotriva școlarilor huligani la organizația de plonieri, împotriva lui fiu-său la conducere (sectorul grajduri), împotriva nurorii la revista *Săteanca*, dar nu le dădeau curs niște birocrați mituiți de ai săl.

Acum însă bătrînul Mocenkin clocește o idee nouă, și numele acestei noi și strălucite idei este Pensia alimentară.

Căci pentru pensia obișnuită, bătrînul Mocenkin nu are vechimea necesară fiindcă, dacă e să vorbim cîstit, el a izbutit în timpurile noastre performanța unei vieți aproape fără muncă tot jugăind la mici paricopitate, trăind din ce pica și urmîrind diverse persoane (numai bufetiere cite i s-au perindat prin fața ochilor, ca într-un adevărat caleidoscop !) Așa se face că acum îi zboară gîndul la pensia alimentară menită să-i îndulcească anii cîți îi mai are de trăit.

Fiul ingrat cu care bătrînul Mocenkin e la cuțite vorbește. Cellați trel băieți, deși surdomuți toți trei, sînt muncitori harnici și foarte descurăreți; au părăsit de mult vatra pămîntescă și acum fac în diferite colțuri ale țării studii și aplicații practice pe tema cointeresării materiale personale pe socoteala avutului obștesc. Pe ei, lipsiți de grai și ne-la-vedere, bătrînul Mocenkin îi respectă grozav, deși ține atîrnată și deasupra lor amenințarea Pensiei alimentare.

Așa se face că în această dimineață liniștită de vară, negăsind în băiță nici abur, nici cvas — și negăsind de fapt nici băița — bătrînul Mocenkin s-a făcut foc, s-a certat cu băiatul și cu arțăgoasa lui de noră, a ridicat cirja la școlarii huli-gani și și-a umplut servieta care plutea altădată în stare de pseudocrocodil pe fluviul african Nil, cu intervenții și sesizări pentru forurile regionale.

— Cuprinde încă o dată cu o privire științietoare izba sa personală provenită din muncă, edificată de răposata lui soție și uzurpată acum de insolenta progenitură (nici tu «permiteți să mai iau o bucățică, bunicule Ivan Alexandrovici», nici tu să-ți ceară un sfat pe vreo temă școlară precum «raza de lumină în împărțirea întunericului»), și după un rinjet strîmb (las' că-i pocnesc eu cu Pensia alimentară exact unde-i doare!) se îndreaptă spre cooperativă, de unde știe că în dimineața aceasta trebuie să plece o mașină la gara Koreajsk.

Irina Valentinovna Selezniova, profesoară de geografia întregii noastre planete la școala generală, se pregătește să-și petreacă concediul în zona subtropicală a Mării Negre. Hotărîrea inițială de a pleca spre țărmurile Nevei — fluviu nu prea lung, dar cu un important debit de apă, ce se varsă în Marea Baltică prin Golful Finic — de a vizita deci orașul muzeu Leningrad, a cedat la gîndul bronzului meridional menit să-i acopere năucitoarea făptură, la imperativul capital: «nu-ți îngropa comorile, Irina!»

A trecut un an de cînd, după terminarea Institutului, tot trudește la groapa care așteaptă să-i înghită comorile, în această fundătură de centru raional a cărui Casă de cultură o frecventează din rațiuni strict geografice, pe linie de răspîndirea cunoștințelor științifice, în nici un caz pentru dans (ea, o intelectuală!)

Irina Valentinovna aruncă o privire pe geam. Iarăși! Lîngă un stîlp de telegraf, în bătaia soarelui matinal, stă Borea Kurocikin, un năstrușnic elev din clasa a șaptea, îmbrăcat într-un costum nou de culoare albastră, care îi vine ca turnat pe trupul lui de atlet în devenire; are o cravată verde și batistă roșie la buzunarul de la piept; părul lung, pieptănat cu cărare, îi strălucește de briliantină. Stă rezemat de stîlp, printre balegi de vacă, descins parcă din altă lume, scoțînd-o din sărite pe Irina Valentinovna cu înfățișarea lui spîlcuită și cu privirea sticloasă a ochilor concentrați asupra unei singure idei.

Cu aproape un an în urmă, răsfoind catalogul, Irina Valentinovna îi pusese năstrușnicului Borea Kurocikin dintr-a șaptea, fiul agronomului șef, o întrebare destul de anodină, aflată în programă:

— Explică-mi, Kurocikin, ce influență exercită mîlul fluviului Mozambic asupra dezvoltării economice a popoarelor Indoneziei? Cam aceasta era întrebarea sau, dacă nu, tot vreo aiureală de acest gen.

Răspunsul nu veni.

— Desenează, te rog, Hindukușul apusean, sau, să zicem, Karabahul de răsărit.

Mormînt.

Irina Valentinovna, uluită, se uită la umerii lui largi și la zîmbetul tipic masculin care o scotea totdeauna din fire.

— Are ochi albaștri, roști cu voce de bas năstrușnicul elev dintr-a șaptea.

— Nota unu ! Stai jos !

Roșie ca focul, Irina Valentinovna se ridică brusc și ieși din clasă cu comorile ei cu tot.

— Băieți ! mai auzi în urmă-i, după ușa închisă, strigătul năstrușnicului elev dintr-a șaptea. I-am căzut cu tronc dascălței !

Și cu asta începu totul : atît Hindukușul apusean, cît și cel răsăritean începură să se hurduce, Karabahul răsăritean se vărsa împreună cu lacul Erie în dominația economică a elementelor neocolonialiste ale tuturor Guyanelor și a zonei de silvostepă.

Irina Valentinovna nu strălucise nici ca studentă la Institut; acum însă toate se învălmășeau în căpșorul ei; la toate întrebările, chiar și la cele mai complicate, năstrușnicul elev răspundea cu cîte-o galanterie.

Și Irina Valentinovna îi trîntea, mușcîndu-și buzele, la note de unu și doi. Situația devenise aproape catastrofală : numai bețe și gituri de lebădă pe toate trimestrele, încît cu mare greutate reuși Irina Valentinovna să-l scoată pe Kurocikin cu cinciul anual.

Întreg anul școlar năstrușnicul elev a indignat-o pînă în adîncul sufletului pe profesoara care proiectase pentru primăvară o călătorie în zonele subtropicale.

Spumoase, umflate ca niște clăbuci, zboară în valiză puloverele, perloane și nailonașe bleu, roz, sidefii, negrele urzeli ale exotismului, clorăpei supraelastici, zorzoane, gablonțuri și, peste toate, ca o hartă în relief a deșertului Gobi, o înnebunitoare rochie decoltată cu volănașe pentru fox-troturi nocturne.

Încuietoarele țacăne.

— *Mărturia mută a privirii ai uitat-o prea curînd, prea curînd...* se aude la radio un cîntec de despărțire.

Irina Valentinovna iese și se îndreaptă grăbită spre cooperativă. Găinile, care ofensează cu tîrîțele lor fleșcăite orice pornire sufletească, se împrăstie cu cotcodăceli neghioabe care încotro din calea picioarelor ei scăpărînd după foxtrotul subtropical.

— Un moment, Irina Valentinovna ! îi strigă profesoarei năstrușnicul elev dintr-a șaptea, Boris Kurocikin.

El o urmărește din podeț în podeț pînă la cooperativă, în văzul întregii capitale de raion, privind-o sîngeros cu coada ochiului lui de mic leu pișicher.

Camionul aștepta în fața pridvorului cooperativei. Rezerva supranormativă de butii era într-o stare de plîns din cauza tratamentului inuman la care fusese supusă, precum și a unei îndelungi ignorări a cerințelor și nevoilor sale : turteală, zdreleală, mucegai — bună de scos la pensie. Rezemat fotogenic de capota mașinii, stătea monumentalul Șustikov Gleb din marina militară. Fața lui curată nu purta nici o urmă a discuției de ieri cu tractoriștii, Gleb fiind specialist în luptele de desant și pricepîndu-se foarte bine să-și apere frumoasa figură.

Zărirînd-o pe Irina Valentinovna, care aproape alerga spre mașină, rămase atît de uluit încît nici nu remarcă prezența năstrușnicului elev Borea Kurocikin.

— Se pare că vom fi tovarăși de drum pînă la Koreajsk, i se adresă galant marinarul, luîndu-i valijoara din mînă.

— Întocmai, răspunse cu vioiciune și elan Irina Valentinovna, încîntată de acest debut și aruncîndu-i năstrușnicului elev dintr-a șaptea o privire nimicitoare peste umăr.

— Și de acolo, scumpă duduie, încotro ?

— Merg în zona subtropicală a Mării Negre. Și dumneavoastră ?

— Aproximativ în aceeași zonă, spuse marinarul, mirat de asemenea noroc.
— Ce credeți, cum e vremea acum la subtropice? continuă profesoara, mai ales pentru a-l umili pe năstrușnicul elev.

— Cred că e o vreme care te predispozează să... o petreci într-un mod plăcut, răspunse cu un suris marinarul.

Văzînd acest suris și pricepîndu-i sensul, Borea Kurocikin plescăi din buzele lui de copil și fornăi pe nările lui de copil.

— Ei, eu am plecat, articolă el.

Și plecă într-adevăr, cu fruntea în pămînt, măturînd praful cu cloșul pantalonilor săi ultimul răcnet și scuipînd în dreapta și stînga. Și așa încasă năstrușnicul elev dintr-a șaptea înțîlia lovitură a vieții, care îl blagoslovea cu un sac de colb în cap.

Marinarul o ajută pe profesoară să se urce în camion (mirîndu-se încă o dată de bafta ce dăduse peste el), după care sări și el peste bord. Instalați confortabil pe ambalaje, ei își continuară conversația; fără să observe măcar pe cel de-al treilea pasager, bătrînul Mocenkin, moș Ivan, care se căpăra cu o înverșunată grabă pe încărcătura de butii. Din obișnuință, bătrînul Mocenkin examină rapid încărcătura din punctul de vedere al gîndacului de Colorado; nereperîndu-l, se rezemă cu spatele de cabină și începu să redacteze un denunț către raion împotriva profesoarei Selezniova care, prin intermediul genunchilor săi dezveliți, exercită o acțiune de corupție asupra forțelor armate. Ce exemplu poate lua de la un asemenea element generația care se ridică?

Căscind cu voluptate, în ușa cooperativei își făcu apariția Simka.

— Văd că te adaptezi cu succes la situații noi, Gleb Ivanovici, zise ea tărăgănînd. Vai, dumneavoastră erați, Irina Valentinovna? Iertați-mi aluzia deplasată, adăugă cu o alintată perfidie în vocea cîntată, schimbînd cu marinarul zîmbete pline de înțeles, Ei, dar dumneata unde mergi, moșulică?

— N-am dormit cu bunică-ta pe cuptor! șuieră aprig bătrînul Mocenkin. Ia mai bine scrisoarea asta și du-o la cutie! adăugă el, dîndu-i bufetierei reclamația împotriva profesoarei.

Volodea Teleskopov se năpusti la rîndul lui în pridvor ca un apucat, cu mutra lui maculată de omleta matinală.

— E-n regulă, răcni el, persoane în stare de ebrietate nu văd! Hei, Serafima, unde mi-e șapca și mănușile de căprioară? Unde mi-e foaia de parcurs și cărțulia de povești? Leși cu zece ruble, Serafima, să-ți iau un cadou de la Koreajsk, ceva de larg consum care-o să-ți placă!

— Treci să-l iei pe băiatul brigadierului silvic, zise Sima drept răspuns, după care direcția Koreajsk! Fii atent cu supranormativa, e cam cu năbădăi! Zece ruble nu-ți dau, iar de-o juma' de votcă faci tu rost. Și vezi de stai acolo cu zilele dacă vrei s-o rupi cu mine!

Acestea fiind zise, aplică fără nici o jenă un sărut feminin pe buzele lipsite de atracție ale lui Teleskopov.

Volodea se sui la volan, ambală și demară. Încărcătura se hurducă și se tasă cu zgomot, iar pasagerii se răsturnară într-o parte.

Peste zece minute, angajîndu-se într-un viraj temerar, camionul dement dădea buzna ca o furtună, numai pe roțile din dreapta, în curtea ocolului silvic.

Vadim Afanasievici ar fi luat-o din loc numai cu eleganta sa valiză — mai curînd un port-pled — dar rudele, bocînd în cor, îi aruncară cu dexteritate pe umeri rucsacul enorm și greu ca piatra, bușit cu dulcețuri. Haligalia era cît p-acl să-și piardă pe cel mai bun prieten, căci n-a lipsit mult ca povara să-l segmenteze pe expert în două părți egale.

Abia instalat lângă șofer, Vadim Afanasievici observă în camion, printre butii, o persoană de sex opus. El îi oferă locul său în cabină, dar Irina Valentinovna îl refuză net: departe de a o speria, vântul marilor plecări îi înaripa imaginația.

Bătrînul Mocenkin rezistă și el la insistențele inoportune venite din partea intelectualității, nevrînd să se lipsească de postul său de observație. Încurcat, nemaîtiind cum să-și întrebuițeze amabilitatea de gentleman, Vadim Afanasievici îi oferă locul din cabină lui Șustikov Gleb, în calitatea acestuia de reprezentant al forțelor armate.

— Las-o, dragălașule! Stai acolo și nu te mai agita! I-o tăie Gleb destul de aspru și Vadim Afanasievici, cu toată indispoziția provocată de acel « dragălașule », se instalează din nou în cabină.

În sfîrșit, porniră din loc. Traversară cu un huruit îngrozitor întreg centrul raional, gonind pe lângă Casa agronomului, în peretele căreia își îngropase fața un băietăndru cu umeri de atlet în devenire, acum zguduți de plîns; pe lângă Casa de cultură, al cărei activ masculin trimitea din pridvor salutări pasagerilor; pe lângă casa lui Mocenkin, unde amenințarea Pensiei alimentare nu era bănuită măcar; pe lângă opulenta și vicleana Sima, proiectată pe fundalul flamboyant al lichiorului de mandarine; pe lângă grădina cu dalii din care Teleskopov-senior privea cu încruntată afecțiune la camionul familiei, după care, în sfîrșit, ieșiră la cîmp deschis. Aveau șazece și cinci de kilometri pînă la Koreajsk, adică vreo două ore de mers dacă se ținea cont de starea drumului și nu se ținea de bizareriile lui Volodea.

Care bizarerii nu întîrziară să se manifeste. Pentru început, Volodea angajă cu Vadim Afanasievici o însuflețită conversație, în care, ca să fim drepecți, el era singurul care vorbea, buimăcindu-și interlocutorul intelectual cu povestea incredibilei sale vieți. . .

— . . . scurt pe doi mă reped eu la muncă și salarii cu Edik unde o mutră de șase-șase ne face vînt la sindicatul regional șosele și cu noi era ăsta cum îi zice că-l uitai Ovanesian-Petrosian-Ohanesian blondul cu care am jucat în atac la « F.C. Fluviala » din Krasnovodsk și zbirnîie careva un umăr în bufet și pune-te pe urlat în colonie am să te trimit zice zexe că asta-mi lipsea mie noroc că un cunoscut de la hidromonitor Volodea zice ascultă-mă și arde-i o declarație că minat de dorința de a-ți dedica forțele eticii eticii eticii plutăresc eu cu Edik pe Amur hai zice la Komsomolsk pe lac noi l-am excavat și ne dăm cu barca două pipițe cu noi se răstoarnă și bătrînul zice ori proces-verbal ori o cinste grasă și pică Vitka Ivașcenko activist cultural tip grozav umfla trombonul și eu băteam toba la pompe funebre la Poti acum e-al doilea an de cînd umblă țațoș ca un motan Egorka și Burkin sublocotenentul ne-a notat pe toți pipițele adio și n-am cuvinte ce amatori gata activitatea și aterizează cu o cursă de mesagerie la Kemerovo iar acolo dă-l dă-l dă-l vă place peștele? . . .

Aci tăcu brusc, se întunecă la față și fornă amenințător pe nas. Speriat o clipă, Vadim Afanasievici se lipi de spătar, apoi își zise că o fi avînd omul necazurile lui.

Viața nu era prea simplă în acest timp nici pe platforma camionului. Datorită extravagantului mod de a conduce al lui Volodea, ca și hopurilor de pe drumul de țară, încărcătura de butii era în mare suferință: scîrțîia, pîrîia, se rostogolea, se dezarticula, pierzîndu-și înfățișarea inițială. Pasagerii se pomeneau asvîrliți pe scîndurile camionului, își completau colecția de cucuie, totul părea să anunțe o vastă operație de schilodire generală, cînd marinarul Șustikov Gleb găsi o ieșire din această situație: la propunerea lui, ridicară toate butiile în picioare cu gura în sus, urmînd ca fiecare să ocupe cîte una.

Încărcătura de butii se regrupă, încercînd o senzație de stabilitate, iar pasagerii se instalează confortabil în alveolele ei, viața reluîndu-și cursul normal.

Bătrînul Mocenkin scria un denunț împotriva Simei pentru stocarea supra-normativă de butii, împotriva lui Volodea Teleskopov pentru relațiile lui cu Sima, împotriva lui Vadim Afanasievici pentru transportul en gros de dulceturi din producția particulară, continuînd totodată să adune materialul împotriva lui Gleb și a Irinei Valentinovna.

Roșie de fericire, Irina Valentinovna ciripea într-una despre regiunea subtropicală, adunîndu-și cu mîna năuncitoarele ei plete fluturate de vînt; înregistra, radiînd de o lumină interioară, expresia virilă și laconică a marinarului, în timp ce acesta surîdea sorbindu-i cuvintele «*și-și așinea privirea-n ochii ei*».

Camionul frîna brusc. Încărcătura de butii scoase un țipăt, amestecîndu-și îngrozită celulele, așa încît Irina Valentinovna se trezi brusc în imediata vecinătate a bătrînului Mocenkin, care-o ținea strîns în brațe.

Mai negru ca un nor de ploaie, sări din cabină Volodea Teleskopov.

— Gleb, dă-te jos puțin, ! zise el, privind nu la Gleb, ci la cîmpia fără margini.

Ridicînd din umeri a nedumerire, marinarul sări peste bord.

— Să ne mișcăm o clipă ! îi propuse Teleskopov.

Făcură cîțiva pași pe un drum lăturalnic, nepietruit.

— Spune-mi, Gleb, dar cîstit — și moale ca o cîrpă, Volodea se pierdu de tot: ba se încrunta, ba își scotea jalnic înainte maxilarul inferior, în timp ce vocea îi oscila între amenințare și văicăreală stridentă. Dar cîstit, mă-nțelegi ? A fost ceva între tine și Simka ?

Șustikov Gleb zîmbi și-l cuprinse prietenește pe după umeri.

— Nimic, Volodea, pe cîntea mea !

— Dar îți puseseshi ochii pe ea, spune că nu ! se aprinse Volodea. Abia acum mi-a căzut fisa, la volan.

— Cunoști cîntecul ăsta ? întrebă Gleb și începu să cînte cu o voce frumoasă și curată: «*De voi afla că bunul meu prieten e-nsuflit de-al dragostei avînt, eu, cel de-al treilea, voi pleca din cale-i, o cere-al prieteniei legămînt. . .* »

— Pe onoarea ta ? întrebă Volodea cu glas scăzut.

— Bag mîna-n foc ca Mucius Scevola, răspunse marinarul.

— Te cred ! Plecarea ! răcni deodată Volodea și izbucni în hohote de ris.

După care și-au continuat drumul mai liniștit, fără incidente, printre pășuni de un verde palid străbătute de cositorile de fin, printre crînguri albastre, prin sate cu mori de vînt și fîntîni cu cumpănă, cu biserici roase de vreme, pe lîngă linii de înaltă tensiune. Peisajul era adormitor de uniform, armonios și tandru ca o muzică dulce urcînd în văzduh, în timp ce avioane cu reacție își desenua idilic traiectoria pe cer.

Și au mers ei ce-au mers, pînă ce-au adormit.

ÎNTÎIUL VIS AL LUI VADIM AFANASIEVICI

Pe avenida Florida di Maestra se plimba demn un cățeluș bine crescut (cît o vacă). Cîine de vei visa, noroc înseamnă.

— Hei, Carabanchel ! i se adresa Vadim Afanasievici cu familiaritatea unui vechi prieten. Ce mai face mătușa dumitale ?

Mătușa Gusta, favorită constantă a curselor naționale, se arată mustăcioasă și lucitoare ca o trompetă la fereastra etajului doi al trattoriei «*Haligalia mea* » cu niște lipii rumene în mînă.

— Signor Drojjinin !

Strada se umplu de haligalezi de rînd: mii de oameni care se ghemuiră pe vine în umbra unui cactus, a unui tufiş de agave. Vadim Afanasievici, sau aproape el — nu, nu, e exclus să fie şoferul, bătrînul la fel, tata şi mama nu contează — Vadim Afanasievici personal deci, se urcă într-un palmier şi dezbătu cu haligalezii de rînd problemele esenţiale ale prieteniei cu celelalte popoare.

Cu buzele crisplate într-un zîmbet diplomatic, îşi făcu apariţia Junta. Era încălţată cu pantofi cu toc cui, iar în jurul gîtului avea o etolă uzată de vulpe. Tot restul curgea pe ea în albastru. Covîrşite de povara corpului uriaş, colosului îi tremurau picioarele de lut.

— Aşteptam pe prietenul nostru signor Syracusers ! Cînd colo sînteţi numai dumneavoastră, monsieur Drojjinin ! Ce plăcută decepţie !

Vadim Afanasievici îşi petrecu noaptea în depresiunea mocirloasă Cuccofuego, fojgînd de sîngerоşii cocoşi ai Haligaliei şi de veninoasele sale gişte, dar iată că soarele răsări totuşi, în cele din urmă, pe cerul mult năpăstuitei ţări.

Vadim Afanasievici se frecă la ochi: păşind prin rouă, venea spre el Omul cel Bun, plugar de rînd, cu un compas şi un teu.

ÎNȚIUL VIS AL MARINARULUI ȘUSTIKOV GLEB

Contramaistrul Dopekailo suflă în fluierul său de argint :

— Deşteptarea, bobocilor !

Bocăbind din cizme, bobocii îşi aleg armele din rastel.

— Maistru de gradul doi Șustikov Gleb, cu cine ai făcut cunoştinţă ieri ?

— Cu un inginer chimist, tovarăşe contramaistru din gardă.

— Bravo ! Eşti premiat cu un pachet de ȕigări « Serenada ». Bucătar, gogoşi pentru Șustikov !

Cu o gogoasă în dinţi, de-a dreptul în imperiul subacvatic ! Înotăm cu labe de cauciuc, gogoşile sînt gustoase, iar alături Guleamov lansează balonaşe, încununare a operaţiei « Lăcrămioara ». Salut luminosului mai ! Următorul număr al programului nostru, săritura cu paraşuta.

— Cine e atîrnat lîngă mine de suspanta paraşutei şi rîde cu toţi dinţii ? A, ăsta-i Șustikov Gleb, marinar cu perspective. Bineînţeles, l-am zărit în oglindă la braseria « Lăcrămioara ». Grea problemă : doctoratul sau şcoala de ofiţeri ?

Jos, sub cizme, serele grădinii botanice. Sau umbrele multicolore ? Umbrelele se dau în lături şi lasă să se vadă chipuri cunoscute : domnişoara inginer chimist, instructoarea secţiei raionale de învăţămînt, specialistă în ştiinţa solului, lingvistä, prietene ale zilelor lui amare. Alături, cîzînd ca un bolovan, contramaistrul Dopekailo.

— Dacă dai greş, Șustikov, spălatul privăşilor te aşteaptă !

Vînt de intensitate 10, poftim de nu dă greş ! Derivă, derivă !

Şi zdup ! într-o claie de fin, aţipesc preţ de vreo şase sute de minute, mă trezesc, mă orientez după stele îi mai trag la aghioase vreo două ceasuri — de prea mult somn nimeni n-a murit. Iar dimineaţa, păşind prin rouă, vine spre mine Omul cel Bun : îşi poartă cu sine comorile şi tot trupul lui pilpîie de lumină sub veşmînt.

ÎNȚIUL VIS AL BĂTRÎNULUI MOCENKIN

Și văzu el o sală impunătoare cu lux de ornamente arhitectonice și ghirlande. Sfinți Părinți Mucenici, Prea Sfântă Maică Precistă, cum se exprima înapoiata de maică-mea sub influența jugului feudal.

Se întrunește o comisie competentă pentru analizarea declarațiilor de mai jos referitoare la cele de mai sus.

E introdus în tinda băii, unde-l așteaptă cvasul acru... Încă din tindă!!

Îl se înmânează totodată, sub formă de cadou, hrana rece. Poftim șaișpe kile de slănină, poftim șaișpe kile de caise uscate, zahăr pentru crampă — șaișpe kile. După aia îl duc într-o sală luminată în două culori, căptușită cu pluș roșu, îl pun să stea în genunchi, îl miruie cu ulei de semințe prăjite de floarea soarelui și-l piaptănă cu cărare dreaptă la mijloc.

Iată-l la prezidiul comisiei competente în frunte cu președintele. Președintele e un tip grav, care-i pare foarte cunoscut, un artropod. Sfinți Părinți Mucenici, dar ăsta e Gîndacul de Colorado! În stînga și în dreapta lui, gîndăcei foarte activi.

— După analiza declarațiilor duminicale, comisia înclină să dea aviz favorabil, rosti cu glas impunător președintele.

— Vă rog să-mi dați cuvîntul la tema aflată pe ordinea de zi, piui un mic gîndăcel.

Moș Mocenkin simți cum îi îngheață inima; au să-l demaște!

— Priviți-l cu atenție, onorată comisie, nu vedeți că e un cartof? Scormonim tot pămîntul și nu-l putem găsi, iar aici în fața noastră stă un tubercul de înția calitate.

Se adoptă pe loc o hotărîre; vă dați seama care.

Cu chiu, cu vai, m-am strecurat ilegal printr-o spîrtură în dușumea și tunde-o. Avui timp să zăresc pe geam cu proprii mei ochi cum torturau gîndăcii un tubercul enorm.

Noaptea mi-am petrecut-o pe Calea Cvasului, în beznă și amărăciune. Se furișă pînă la mine un pseudocrocodil care mă ciupea de picioare și mă gîdila ca broaștele.

Iar dimineața, ce să văd? Prin roua scînteietoare venea spre mine tînărul meu înger păzitor, Buna Pensie Alimentară.

ÎNȚIUL VIS AL PROFESOAREI IRINA VALENTINOVNA SELEZNIOVA

Bănuia de mult existența unui capitol neinclus în programă: Elastic-Majestic-Semagnific...

Oh, dorule, dor, te ador... La carnaval în noapte, sub vălul ceresc, tu mi-ai spus în șoapte ce mult te iubesc...

Șeful clasei, roșcovanul Somov s-a oferit să o scoată la liman ca pe un element slab.

Vă amintiți ce spune Hemingway? Vă amintiți ce spune Druon? Vă amintiți de Jukovițki? Ei, nici așa! Pentru un pahar de « Berbec negru » sau de nu știu care alt cocktail, să ții minte toate fleacurile!

Iar de sus, de foarte sus, vin în zbor, ca niște evantaie, reviste poloneze din toate țările.

— Sus, copii!

Și se ridicară micii lei cu ochii lor șireți!

Ah, mi-am adus aminte, ăsta e leul Pirosmanişvili ! Dacă sînteţi un suflet complex, trebuie să vă placă primitivul, Aceasta i-o spunea conducătorul ei la practică Heinrich Anatolievici Reinwolf. Au bătut-o la cap destul, dar cînd a fost la o adică, tot i-au dat « trei ».

Şi totuşi: of-dorule-dor-te-ador-la-carnaval-în-noapte-sub-vălul-ceresc se învîrteau băieţi mascaţi pe ringul de dans. Irocica, vino, fetiço, să-ţi dau o minge ! Bunicuţă, dar de ce ai braţele aşa de lungi ? Ca să te strîng în braţe. Dar cu lopata ce faci ? Ia-o, sapă o groapă şi aruncă-ţi în ea comorile !

*Într-o mică poeniţă,
Lîng-o stîncă de granit,
O frumoasă copiliţă
C-un lup mare s-a-nîlinit.*

Adio, ridică-ţi fruntea cea frumoasă ! Nu te lepăda de comorile tale ! Stop ! Eşti salvată ! Prin rouă vine spre tine Omul cel Bun, cu pantalonii cloş uzi pînă la genunchi.

ÎNȚIUL VIS AL LUI VOLODEA TELESKOPOV

L-au dădăcit mult timp la cabinetul medical: i-au făcut o perfuzie de conştiinţă profesională printr-un furtun de cauciuc — ah, aceşti doctori care iau banii de pomană — şi i-au chinuit cu spălături organismul înfierbîntat.

S-a făcut mai bine, totuşi: cînd s-a sculat, parcă avea aripi.

Directorul coborî de pe cuptor, îi dădu tîrcoale cu pislariei lui şi mormăi:

— Să-i daşi tovarăşului Teleskopov strungul cel mai grozav, unul cît un munte.

— A, nu, zic eu, ia calculează-mi înţii ce am de primit !

Directorul îi cade în genunchi.

— Vai, Volodea, facem pe dracu-n patru pentru tine ! Eşti premiat cu un bilet de concediu la T̃haltubo.

— Ai pocnit-o cu T̃haltubo-ăsta-al tău ! Păi acolo-ţi ajunge zăpada pînă la briu.

Tractorul înaintează; Simka, imensă, îndărăt, în sanie.

*Volodenka, Volodenka
Ce mult te-am aşteptat !
Să vii cît mai sînt tinăra,
Frumosul meu băiat !*

Era normal, sufletul lui de poet nu mai putea suporta ruşinea acelor meschine jîgniri, înecat de-a binelea cum era în pernele de puf şi împleticit în plapuma roşie, cu mutra năclăită de scrumbii marinate şi rîciind cu labelle în cutiile de lostrită în sos tomat.

Dimineaţa îşi fac apariţia Edik, Stepan şi ăsta, am uitat cum îi zice.

— Noroc, Volodea, hai la fotbal !

Şi ăla fotbal prima, ca un taur la Expoziţie.

Ah, Boban, balerină cu ţurloaiele strîmbe, ce dureri de cap ai dat microbiştilor, cît am mai putut urla pentru tine şi tu să dai în bară în halu-ăsta ! Ivan Sergheici l-a şi luat pe loc sub escortă pe cînspe zile. Mi-aduc aminte ca acum, era într-o marţi.

Şi Simka stă de capul meu: Volodenka, dragul şi scumpul meu, du tu rezerva asta supranormativă de butii la Koreajsk. Şi ce supranormativă: cu fasoane şi năbădăi şi răspund de ea în faţa Uniunii Centrale.

Și le duc, bun ! Parcă-aș fi dat într-un stîlp. Apăs pe frîne, sucesc de volan. Ce dracu', nu dăm în șanț ? O lovitură, îmi pierd cunoștința și-mi revin. Și ce vedem ? Vine spre noi prin rouă Omul cel Bun, și parcă are șapca dată pe ceafă și mănuși de câprioară în mîinile fine și parcă aduce cu Seriojka Esenin.

Din fericire, ciocnitura n-a fost puternică. Supranormativei îi zburară numai vreo două sau trei piese, dar cum era hipersensibilă, și această minimă pierdere îi pricinui o suferință nespusă.

Camionul, întreg și nevătămat, zăcea în șanț, răsturnat într-o parte.

Marinarul și profesoara ședeau pe miriște și se priveau cu surprindere, pătrunși de un sentiment reciproc și comun care creștea văzînd cu ochii.

Bătrînul Mocenkin se ridicase și alerga pe cîmp după declarații, casații, reclamații.

Pregătit sufletește oricînd să înfrunte catastrofele, Vadim Afanasievici își îndesa pipa imperturbabil, în spiritul celor mai bune tradiții englezești.

Volodea Teleskopov continuă să mai doarmă după accident vreo jumătate de minut, cu capul sprijinit pe volan ca pe o pernă moale zîmbind fericit, de parcă s-ar fi întîlnit cu un vechi prieten, apoi sări din mașină și se grăbi să vadă butiile. Găsindu-le într-o stare satisfăcătoare, se înșenină și începu să se intereseze de pasageri.

— Hei, e complet efectivul ?

Îi trecu în revistă pe toți, adresînd fiecăruia pe rînd întrebarea :

— Dumneata, personal, cum te simți ?

Toți se simțeau, personal, minunat și îi zîmbiră încurajator, abstracție făcînd de bătrînul Mocenkin, care proferă un strigăt nearticulat. Dar nici el, dacă privim lucrurile în ansamblu, n-avea motive de nemulțumire : reușise să-și salveze toate hîrțile, le numărase și le prinsese cu ace.

După o consfățuire volantă, hotărîră să ia o gustare. Încropiră la marginea șoselei un foc și puseră de ceai. Vadim Afanasievici deschise un borcan de dulceață de vișine.

Volodea dădu în folosință comună mîncarea lui preferată : o cutie de sardele în suc propriu.

Șustikov Gleb scoase cu stîngăcie la iveală papanășii pregătiți de maică sa, iar Irina Țalentinovna — brînză topită, « Modern », mîngîierea singurătății ei de fecioară.

Pînă și bătrînul Mocenkin scotoci în servietă, de unde scoase un covrig uscat.

Se așezară în jurul focului și limbile începură să se dezlege.

— Ce, ăsta-i accident ? Nici măcar n-am rîs, zise Volodea Teleskopov. Să vedeți ce s-a întîmplat într-o zi la cariera de la Ust-Kasimovski. Un tractor a căzut de pe nivelul de sus. Patru basculante au fost făcute turtă, de a trebuit să le care cu tancurile. Seara am fiert macaroane, iar bucătarul i-a mai trîntit și niște pîrjoale : ce mai, ne-am lîns degetele.

— E clar că se întîmplă în lume catastrofe și mai grave decît a noastră, confirmă Vadim Afanasievici Drojînin. Bunăoară, în 1964, mi-aduc aminte, la Puerto — un mic port petrolier din . . . — și aici urmă un « hm » nedeșluit, însoțit de coborîrea pleoapelor — dintr-o țară a Americii Latine, la Puerto deci, lîngă debarcader, a izbucnit un incendiu, la bordul unui petrolier panamez. Fără prezența de spirit a lui Miguel Marinado, un gresor de patruzeci și trei de ani, a cărui fiică . . . de fapt . . . hm . . . da, da . . . asta e !

— Îmi amintesc perfect, confirmă Volodea.

— La noi, o dată, zise Șustikov Gleb, un cazan hidraulic a făcut explozie în cam-buză. S-ar părea că-i un fleac, dar nu vă spun ce tărăboi a fost în întreg echipajul ; ziceam că gata, a început, pe onoarea mea, tovarăși !

— Atitudinea de gură-cască poate avea urmări și mai rele, mirii bătrînul Mocenkin, înfulecînd la papanași, sardele în suc propriu, dulceață de vișine, brînză topită « Modern », leorpăind la ceai și trăgînd vigilent cu coada ochiului la covrigul uscat. În urma acestei atitudini pot izbucni și incendii care distrug instituții întregi. În treizeci și trei la Koreajsk, adorită atitudinii de gură-cască a instructoarei Monahova — una și aceeași cu soră-mea, în treacănt fie spus — s-a declarat un incendiu care a distrus Centrul de alfabetizare, Ajutorul roșu internațional și Asociația pentru sprijinirea apărării și dezvoltării aviației și chimiei — pe scurt, a ieșit cu proces de sabotaj.

— Ce minunat, mie nu mi s-a întîmplat niciodată așa ceva ! exclamă Irina Valentinovna, cuprinzîndu-l pe marinar în reflectorul albaștrilor săi ochi.

Ah, Gleb, ce-i cu tine, Gleb ? Doar ai cunoscut înainte, frumosule, și pe ingenera chimistă, și pe tehnologa Marina, și multe alte persoane cu studii neterminate, și ce se-ntîmplă cu tine aici, în mijlocul acestor natale cîmpuri de cernozium ?

La drept vorbind, ceva neobișnuit se întîmplă și cu Irina Valentinovna. De fapt, Șustikov Gleb se dovedea a fi primul bărbat care nu-i stîrnea indignarea și protestul spontan ci, dimpotrivă, îi umplea sufletul cu o muzică năucitor-tangoidală.

Fericirea ei în acest moment era atît de deplină, încît nici nu-și dădea seama măcar ce-i mai poate lipsi. Doar n-o să spunem că un avion pe cer, condus de un prea frumos aviator !

Ea privi la cerul profund și albastru, inundat de soare și văzu căzînd din înălțimi un avion. Nu cădea ca un pietroi, ci ca o pană ușoară, ca o foiță subțire de argint, iar cînd se apropie de pămînt, începu să se dea peste cap ca un gimnast la bara fixă.

În acel moment îl observară și ceilalți.

— Dacă nu mă înșeală vederea, e vorba de un avion, avansă o ipoteză Vadim Afanasievici.

— Așa e, ăsta-i Vanea Kulacenko, care tocmai își rupe gîtul, confirmă Volodea.

— Se pricepe să lupte pentru viață, spuse Gleb aprobator.

— Mie parcă mi-e teamă pentru el, zise Irina Valentinovna.

— A făcut atîtea măgării, că trebuia să i se infunde, rezumă situația bătrînul Mocenkin.

Își aminti cum în urmă cu trei zile cutreiera împrejurimile centrului raional și număra căpițele ca să nu le delapideze cineva, cînd Vanea Kulacenko trecu razant pe deasupra lui, arătîndu-i din carlingă cotul.

Avionul atinse pămîntul, se mai zmuci puțin și amuți. Vanea Kulacenko sări din carlingă, își scoase scurta de șeviot albastru, ornată cu niște splendide galoane aurii, și începu să stingă flăcările care cuprindeau motorul. Izbutind, se întoarse către cei care alergau spre el și declară, în timp ce în gură îi scînteia un dinte de aur cît o ghindă :

— Un caz rar în analele aviației, tovarăși !

Deci, iată-l în fața lor pe impunătorul, blondul și absolut nevătămatul Kulacenko, respirînd un aer de oarecare trufie, propriu celor de aceeași profesie cu el.

— Nu pricep eu însumi, tovarăși, cum s-a produs căderea, zise el, dar cu un zîmbet care parcă ar fi vrut să spună că pricepea totuși ceva. Tocmai planam la două mii de metri, studiind obiectivul de pulverizat cu îngrășăminte chimică — precizez : superfosfați. Planam liniștit, cum zic, cînd simt la un moment dat că se întîmplă ceva ciudat, ca și cum m-ar privi de jos niște ochi mari, ca un apel — și aici aruncă o privire rapidă spre Irina Valentinovna. Ca un strigăt, pardon, de lebedă. Pierd pe loc controlul direcției și iată-mă în mijlocul dumneavoastră !

— Unde începe aviația, acolo se sfîrșește cu ordinea, observă acid Șustikov Gleb, încordîndu-și bicepșii pentru a se face mai bine înțeles. După care, o conduse pe Irina Valentinovna mai la o parte.

Între timp, Volodea Teleskopov examinase avionul și încerca să-i ridice moralul lui Vanea Kulacenko.

— Șapte ruble și cîteva copeici, atît o să te coste toată reparația. Ai să mai zbori încă, Vanea, pe gazonița ta. Am pilotat și eu o chestie ca asta, în Kara-Kum; solidă mașină. Capotam în dune; se ridica un praf, mamă-mamă !

— Cum să nu mai zbori, cetățene Kulacenko, precis ai să mai zbori din nou peste vreo zece-cincisprezece anișori ! îi cobî bătrînul Mocenkin.

— Aceasta e expresia unui pesimism lipsit de temeii, zise Vadim Afanasievici, după care tăcu încurcat.

— Procedăm deci în continuare așa, zise Șustikov Gleb, abordînd decise problema. Întii scoatem din șanț propriul nostru mecanism, și doi, remorcăm rabla păgubosului nostru de ho-ho-ho, ha-ha-ha-haviator ! Am dreptate, Volodea ?

— Îngăduiți-mi, tovarăși, să formulez un reproș la adresa noastră a tuturor, interveni ferm Vadim Afanasievici. În ansamblu judecînd lucrurile, noi am avut o atitudine neomenească pe undeva față de încurcătura noastră de butii. Vă cer scuze, stimăți prieteni, dar în timp ce noi beam ceai și vizionam rarul spectacol al căderii unui avion, întreaga încărcătură de butii zăcea uitată, cu cîteva piese lipsă. Aș dori să evităm pe viitor asemenea manifestări.

— Ah, Vadik, toată viața am să te iubesc pentru aceste cuvinte ! răcni Volodea Teleskopov gratificîndu-l pe Drojjinin cu un sărut.

Profund surprins de sărut și mai ales de acel neașteptat « Vadik », Vadim Afanasievici păși spre butii.

După puțin timp o porniră mai departe în aceeași formație, cu deosebirea că remorcau avionul. Pilotul Vanea Kulaceko ședea în carlingă, unde citea « Culegerea de povești din Himalaia », împrumutată de la Volodea Teleskopov, dar numai de citit nu-i ardea: fluturătorii cîrlionți ai profesoarei Selezniova — pe care, de altfel, o remarcasese de mult în rîndurile intelectualității raionale — nu-l lăsau să se cufunde în fantastica poezie a poporului himalaiez.

Ah, de cîte ori trecuse el în zbor razant peste casa profesoarei, de cîte ori îi aruncase de sus buchete cu flori de cîmp și de grădină ! Habar n-avea bietul Vanea că buchetele acestea nimereau de cele mai multe ori în ogradă la maica Niușa, care le dădea scurt la capră.

Cădea seara. Pe fundalul purpuriu al cerului în amurg se profila confuz castelul de apă din Koreajsk și, tot mai aproape, plopii imenși din grădina publică, unde bacanala vesperală a ciorilor era în toi.

S-ar fi putut crede că era aproape sfîrșitul drumului pentru călătorii noștri, dar realitatea era alta. Mai mergînd puțin, văzură că turnul de apă era de fapt cupola unei catedrale distruse pe jumătate, iar plopii — la o analiză mai atentă — se dovediră a fi stejari. Asta era bună ! Unde era atunci Koreajskul ?

Bătrînul Mocenkin înălță capul din găoacea personală, scoase un țipăt și începu să bată cu pumnii săi mici și lemnoși în cabină.

— Unde ne duci, dobitocule ? Asta-i Mișkinul ! De-aici pîn'la Koreajsk mai sînt o sută de verste !

Vadim Afanasievici aruncă o privire pe geamul cabinei.

— Ce simpatice orășel patriarhal ! E aproape la fel de liniștit ca și Grando-Caballeros.

— Într-adevăr, seamănă, confirmă Volodea Teleskopov.

Pe ușa principală a tîrgului se vedeau trecînd prin amurgul trandafirii vaci mugind domol, pe care le mînau din urmă femei cu cîte un găte în mînă. Tineretul

fuma pe treptele clubului, așteptînd sosirea caravanei cinematografice. Se aprinse firma de neon a « Centrului de difuzare a cărții », fala Mișkinului.

— Am să-i trimit de-acî o scrisoare Simkăi, zise Volodea Teleskopov.

SCRISOAREA LUI VOLODEA TELESKOPOV CĂTRE PRIETENA SA SIMA

Bună ziua, mult stimată Serafima Ignatievna ! Cel care îți scrie este Teleskopov Vladimir, pe care, poate, nu l-ai uitat. Pentru orice eventualitate, te înștiințez despre sosirea noastră în orașul Mișkin, unde o să rămînem peste noapte. Nu te necăji și nu-ți adumbri sprincenele. Supranormativa e în deplină ordine. Am acoperit-o cu o prelată și cu un pled în carouri de care am făcut rost și nu mai formulează nici un fel de pretenții sau dorințe personale.

Cît despre mine, fă bine și nu-mi duce grija, Serafima Ignatievna ! În primul rînd, mă aflu în deplinătatea facultăților mele spirituale. În al doilea rînd, șeful de post din Mișkin, sergentul major Borodkin Viktor Ilici, pe care l-ai cunoscut înainte de dragostea noastră, este în prezent la Guseatin, în vizită la frățiorul său sublocotenentul Borodkin, pe care îl cunoști de asemenea.

Fie ca deasupra izbei tale, seara să coboare liniștit !

Printre altele, transmite-le părinților pilotului Kulacenko că fiul lor e bine sănătos, ceea ce le dorește și dumnealor.

Sima nu uita că o să ne facem împreună apariția în salonul unui restaurant, o să turnăm vin în paharele scînteietoare, saxofonul o să cînte fericirea noastră și dacă o să aflu ceva nu te supăra.

Primește, dragă sir, asigurarea deplinului meu respect.

Babacului trimite-i jumate din aia de prune cu plata-n numerar.

Te sărut mult, bombonica mea,

VLADIMIR.

Imaginați-vă un crîng de mesteceni înălțîndu-se domol pe pieptul unei coline. Imaginați-l ca un decor suplu și transparent, în care se desfășoară drama unor frumoase și omeneste pasiuni. Apoi, pentru a completa ambianța, adăugați o lună de dimensiuni enorme ridicîndu-se de după colină și rămînînd suspendată deasupra mestecenilor, păsărele nocturne, martori ai tainelor noastre, începînd să cînte, miros de izmă împrejur, pe Gleb Șustikov din marina militară, așternîndu-și cu îndemînare pe jos bluza sa trecută prin multe și pe profesoara Selezniova așezîndu-se pe ea înfiorată și visătoare.

Gleb se trînte alături cu răsufierea tăiată, nimerind cu nasul în tufele de izmă. Romanticul, viclean duh al pădurilor, cu trup de vulpe pufoasă, agil ca un borfaș ori ca o zibelină, pîndindu-ne cel mai mic semn de șovăială în mișcări, îl pocni prin surprindere pe Gleb la plex, îl otrăvi cu niște gaz dulceag, hipnotizîndu-l cu ochii lui larg deschiși și plini de-o prefăcută lîncezeală.

Căutînd să se salveze, Gleb își infundă nasul în glia mamă.

— Nu-i așa că și zona de cernozium, ba chiar cea de silvostepă își au farmecul lor? întrebă cu glas stîns Irina Valentinovna. Nu găsești, Gleb? Gleb ! Glebușka !

Jubilînd, Romanticul se învîrtea printre mesteceni, zdrăgănînd dintr-o balaică ori dintr-o mandolină.

Așa cum era culcat, Gleb se apropie mai mult de Irina Valentinovna.

Romanticul se lăsă între ferigi, unde începu să intoneze o măsură dintr-un divertisment.

În acest timp Gleb se zbuciuma și pătimea, tremurînd din tot trupul său blindat cum tremură coverta unui contratorpilor în plin mers.

Gemînd trist, Romantismul stătea acum deasupra lor, cocoşat pe o creangă, în chipul unui cocoş de munte.

— Cum îţi spuneam, Irina, zise Şustikov Gleb, eu mă pregăteam, ca să fiu sincer, să-i fac o vizită unui prieten din Berdeansk înainte de a mă întoarce la unitate, dar acum, îţi dai singură seama, numai de prietenul meu nu-mi arde.

Se întorceau la Mişkin traversînd nişte lunci. Bitlani lăpătau deasupra lor, pe cerul senin al nopţii. După ei, păstrînd o precaută distanţă, venea agale Romantismul în chip de activist cultural, ispitindu-i cu farmecele unui acordeon.

— *Prima întîlnire, prima sărutare, anii dulci de comsomol nu-i putem uita...*

— Termină ! urlă Gleb. Dacă te prind, îţi scot maţele !

Romantismul se opri brusc, gata s-o tivească îndărăt spre pădure.

— Lasă-l în pace, Gleb ! zise moale Irina Valentinovna. Lasă-l să vină după noi ! Trebuie înţeles şi el.

Romantismul se învioră din nou şi continuă să-i urmeze, chinuînd mai departe burduful acordeonului.

— *...mi-ai întins atunci braţul gol, dulce mîngîiat de soare...*

În piaţa oraşului Mişkin, dormea în avionul legat la remorcă pilotul pulverizator Vanea Kulacenko.

VISUL PILOTULUI VANEA KULACENKO

Roiuri de insecte indezirabile zburau în rotocoale deasupra pămîntului, ca nişte nori multicolori.

— De sus văd totul, bagă de seamă !

Încep pulverizarea !

La perigeul unui raion din Europa, prinse de coadă o libelulă impertinentă.

O ploaie de cordiale saluturi şi întrebări din toate turnurile de control :

— Pe Dumnezeu îl vezi, tovarăşe Kulacenko ?

— Nu-l văd. Salut popoarelor luptătoare ale Oceaniei !

Toate turnurile de control :

— Ura ! Nu există Dumnezeu ! Pronosticurile noastre se confirmă.

— Dar îngeri vedeţi, tovarăşe Kulacenko ?

— Tocmai văd cîţiva.

În întîmpinarea navei sale cosmice vine în zbor majestuos ca o imensă lebedă un înger.

— Cu ce vă ocupaţi în civilitate, tovarăşe Kulacenko ?

— Pulverizez îngrăşăminte, o răsfăţ cu superfosfaţi pe măicuţa noastră Terra.

— Foarte bine. Salutăm acest lucru ! Îngerul aplaudă puţin cu palmele lui moi. Vreo doleanţă personală ?

— Nene îngerule, profesoara nu mă iubeşte !

— Sîntem la curent. O să lămurim problema. O să aranjăm noi cu tovarăşul Şustikov. Deocamdată îndreptaţi-vă spre rampă.

O bufnitură de pămînt. Şi ce văd ? Vine spre mine prin rouă Omul cel Bun — profesoara de geografie ? Jukov, comandantul detaşamentului ?

În acest timp, Vadim Afanasievici Drojnin stătea pe prispa casei de oaspeţi din Mişkin, trăgînd alene din pipa sa.

Fiindcă veni vorba, să relatăm povestea acestei pipe. Din ea a fumat la conferinţa de la lalta lordul Beaverlybrahms, consilier personal al lui Churghill în problemele exploatării anvelopelor de automobil, lord, căruia îi fusese lăsată prin testament de bunicul său, amiralul şi melomanul Brahms, mult timp păstrător al sigiliului la

curtea regelui Insulelor Maldive, care o primise la rîndul său de la bunica lui, favorita lui Sir Elvis Crosby, fericitul corsar al Majestății Sale, prieten cu Sir Francis Drake, în cufărul căruia această pipă fusese găsită de fapt. În felul acesta, istoria pipei se pierdea în ceața unor veacuri eminentemente britanice.

Lordul Beaverlybrahms, și el un distins meloman, aflîndu-se la Moscova, se ruină cu pasiunea lui pentru note muzicale și cedă pipa contra unei sume fabuloase compozitorului nostru Krasnogorski-Fiș, care Fiș ruinîndu-se și el la rîndul lui, o dădu la unul din magazinele de consignație din capitală, de unde a achiziționat-o cu o sumă la fel de fabuloasă actualul vecin al lui Vadim Afanasievici, pe nume Arkadi Pomidorov, mare amator de hipism, activist al hipodromului din Moscova.

Într-un moment de excelentă dispoziție, Arkadi Pomidorov cedă această istorică pipă britanică, vecinului său, adică lui Vadim Afanasievici, cu titlu amical, bineînțeles pe un preț pur simbolic de două ruble și optzeci și șapte de copeici.

Vadim Afanasievici stătea deci pe prispă și, rugat fiind de Volodea, supraveghea butiile învelite comod în pledul său de mohair. Îi plăcea patriarhalul Mișkin, atît de asemănător cu Grando-Caballeros și îi plăcea în general să stea pe prispă și să păzească încărcătura de butii care-i devenise atît de apropiată și de dragă.

De n-ar fi fost blestemata de jurtă, Vadim Afanasievici de mult ar fi plecat în Haligalia să-și aleagă o logodnică, poate pe bruneta Maria Rojo sau pe minunat de frumoasa Sylvia Chesterton (sînge britanic !), și-ar fi construit de mult un apartament proprietate personală în Horoșevo-Mnevniki, căci în atîția ani de viață cumpătată a adunat o sumă care ar fi fost suficientă, dar. . .

Asemenea gînduri liniștite și abstracte nutrea Vadim Afanasievici în așteptarea lui Teleskopov, fără să uite să se scoale din timp în timp și să potrivească pledul pe butii.

De-odată, dinspre capătul străzii, de după catedrală, pătrunse pînă la el vocea lui Teleskopov, care venea spre casa de oaspeți cîntînd în gura mare un cîntec la auzul căruia Vadim Afanasievici începu literalmente să tremure.

*Ye-ye-ye, hali-gali !
Ye-ye-ye, rachiu de soi !
Ye-ye-ye, noi îl facem,
Ye-ye-ye, -l bem tot noi !
Și cui poate să-i pese
cum îl distilăm. . .*

Acesta era cîntecul haligalez pe care-l cînta Volodea și pe care nimeni nu-l cunoștea afară de Vadim Afanasievici. Ce era minunea asta? Aiura? Nu era cumva prada unei halucinații auditive?

Apăru și Volodea, înotînd în praful străzii.

— Salut, Vadko ! urlă el, apropiîndu-se. Mare pramatie și tanti Nastea ! N-ai să mă crezi, dar te prăjește cu douăzeci de copeici la fiecare pahar. La lalta, cînd lucrăm la fabrica de conserve, luăm de la colhozul « Unu Mai » un kil de vin pe banii ăștia, și nu orice fel de vin, ci din cel șampanizat : îl mai dregeai cu o juma' de flacon de colonie și umblai toată seara tanana !

— Te rog să iei loc, Volodea, am de vorbit ceva cu dumneata, îi zise Vadim Afanasievici.

— La urma urmei, ia și bea, Vadim, dacă vrei, îl îmbie Teleskopov cu o sticlă în timp ce se așeza și el jos.

— Cu plăcere, sigur, îngăimă Drojjinin, dînd cu efort pe gît o înghițitură din băutura sifonată, sifonant-hidrogenată, sifonat-acidulată, cotleto-panificant-cultu-ralizantă, reconfortant-narcotizantă.

— Bravo, Vadim ! îl lăudă Teleskopov. Uite, cu tine aș pleca și în recunoaștere.

— Spune-mi, Volodea, îl întreabă precaut Vadim Afanasievici, de unde știi cîntecul popular haligalez pe care-l cîntai adineaori?

— Cum de unde? De-acolo, răspunse Volodea, de cînd am fost în Haligalia-Maligalia aia.

— Te rog să mă scuzi, Volodea, dar ceea ce-mi spui dumneata acum, mă determină să pun la îndoială tot ce mi-ai spus înainte. Noi am ajuns, cred, să ne cunoaștem suficient unul pe altul și să ne dăm seama că ne respectăm reciproc — și aceasta pe un teren pe care-l știi bine. Atunci de ce utilizezi împotriva mea unele date culese pe căi ocolite, pur și simplu ca să rizi de mine? Doar eu cunosc pe toți oamenii sovietici care au fost în Haligalia — și nu sînt chiar atît de mulți; ba, mai mult: cunosc în genere pe toți călătorii care au vizitat această țară și cu toți port corespondență. Or, dumneata n-ai fost acolo niciodată!

— Pariem?

— Adică cum? întrebă Drojjinin perplex.

— Pariem pe o sticlă de « Dumbrava », vrei? Scurt pe doi, am fost acolo, Vadik, și gata! În șaizeș'patru m-am angajat, absolut din întîmplare, ca dulgher pe motonava « Baskuncek », care pleca în Haligalia, pricepi?

— Acesta a fost singurul vas european care a vizitat Haligalia în ultimii patruzeci de ani, murmură Vadim Afanasievici.

— Exact, confirmă Volodea. Le duceam ajutoare după cutremurul de pămînt.

— Adevărat, șopti pierdut Vadim Afanasievici, care începea să dîrdie în prada unei nemaipomenite tulburări. Dar nu-ți amintești precis ce anume transportați?

— Multe și de toate: medicamente, pansamente, jucării pentru copii, lapte condensat căcălău, tot felul de provizii să le ajungă la trei cutremure, bașca patru tablouri de Kalenkin pentru spitale.

Vadim Afanasievici revăzu în gînd cu o surprinzătoare claritate fericitul moment al îmbarcării acelor enorme tablouri solid ambalate, își aminti de entuziasmul care cuprîndea mulțimea de pe chei pe măsură ce zisele tablouri dispăreau înghițite în cala vasului.

— Dar, ia stai o clipă, Volodea! exclamă el. Cunosc tot echipajul de pe « Baskuncek ». Am fost la bordul lui chiar a doua zi după întoarcerea din Haligalia, dar dumneata...

— Pe mine, Vadik, m-au concediat chiar în ziua sosirii, îi explică Teleskopov pe un ton confidențial. N-am acostat bine, că Pompiozov Evgheni Sergheievici mi-a și făcut formele. Întinde-o, Teleskopov, zice, și să nu mai văd picior de-al tău pe vas, că e jale! Ce se-nîmplase? Cum-necum, dădusem în bară cu contactele pe-acolo:

— Volodea, dragul meu, dar vreau detalii! Pentru mine e extrem de important.

— Ce, n-a fost nimic deosebit, zise Volodea. Eram la Puerto și mă plictiseam de moarte. Mă umflasem cu coca-cola ca un butoi, dar la capitolul distracții, ioc! Vine la un moment dat spre mine un cetățean simpatic, facem cunoștință: Miguel Marinado. Nimereste pe urmă un alt tip, tot muncitor, José-Luis...

— Cel de la fabrica de biciclete? întrebă sufocat Drojjinin.

— Chiar el! Am băut un pahar pentru prietenia noastră, pe urmă am mai luat un rînd. Ne-am dus acasă la Miguel, unde au venit un cîrd de fete care se holbau la mine parcă eu aș fi fost păunul caucazian de la grădina zoologică din Murmansk, căruia Grișka Ofștein i-a smuls o pană anul trecut.

— Ce fete erau acolo? întrebă Vadim Afanasievici, cu suflul la gură.

— Era Sonka Marinadova, fata lui Miguel, dar n-am atins-o cu un deget, Vadik, pe cuvîntul meu, apoi, da, Marișka Rojo și Silvia nu mai știu cum, apoi José-Luis s-a dus cu bicicleta după Rosita, logodnica lui. S-a întors cu o vinătaie pe mutră cit toate zilele. Ce mai, Vadik, niște fete care se tot fițiau în fața mea cu genunchii

goi în minijupe, nici eu nu-s de lemn, nu? M-am amoretat lulea de Silvia și ea de mine. De nu mă crezi, pot să-ți arăt și poza, o țin ascunsă de Simka în cabină.

— Ați fost în corespondență? întrebă Drojînin.

— Și acum ne scriem, numai că Simka îi rupe scrisorile, e geloasă. Și gelozia înjosește pe om, Simocika, lucru demonstrat riguros încă de William Shakespeare, iar omul, Serafima Ignatievna, este stăpînul propriului eu. Și eu te asigur, draga mea activistă pe tărîmul teighelei, că între mine și Silvia aproape că n-a fost nimic platonice, iar dacă va fi fost, asta se întîmpla numai cînd ne pierdeam de tot controlul. Poate că aș fi preferat să mă plimb pe avenidele lor cu fetița asta și cu cățelul lor Garabanchel. Eu iubesc făpturile astea ca pe frații noștri mai mici, iar tu, Serafima, să iubești păsările, izvor nesecat de cunoștințe!

Acestea fiind zise, Volodea Teleskopov se deconectă, căzu pe prispă și începu să sforăie.

Antrenat ca orice gentleman, Vadim Afanasievici transportă fără prea mare greutate trupul ușor al prietenului său (da, prieten, și prieten pe viață de aci înainte!) în casa de oaspeți și rămase mult timp așezat pe pat la picioarele lui murmurînd ceva nedeslușit, cu gîndul la perfida Sylvia Chesterton, care nu-i comunicase nimic despre aventura cu Teleskopov, ca să-i scrie în schimb tot felul de baliverne de domnișoară. Se gîndea de asemenea la caracterul fermecător și atît de bizar al frivelor locuitoare ale Haligaliei, la cutremurele periodice, care leagănă somnoroasele orașe haligaleze, ca în ritmul unui fandango.

AL DOILEA VIS AL LUI VOLODEA TELESKOPOV

E ziua de naștere a Serafimei Ignatievna și ai o vinătaie la ochi. Încep să cotrobăiesc prin buzunare, scot taloanele de benzină, certificatul de astenie nervoasă, un cui, un lacăt, o bucată de săpun de brad, o păsărică — izvor nesecat de cunoștințe — și opt copeici în numerar. Încep să-mi scutur costumul, scurta, de unde scapă un ștat de salarii de vreo trei metri, un pește primit drept primă — nisetru-ce-dorești-bătrîne — șizeci de copeici primite pentru sticle goale și douăzeci pentru borcane (e-n regulă!) culegerea de cîntece « Pornim spre zarea depărtată », foaia de însoțire a butiilor, un pieptene și o scrumieră. În sfîrșit, găsesc necunoscuta — un sfîrc de minciună rătăcită sub căptușeală.

— A, o am de la Daugavpils. M-am împiedicat de un colac de parimă și am căzut cu ochiul pe o ladă.

Călare pe niște vaci albe trec invitații: toți grangurii de la Uniunea raională a cooperativelor de consum.

Simka așteaptă îmbrăcată într-o rochie roșie de catifea și rîde ca un furnal din Kuzbass.

Bineînțeles, lui nu-i dau drumul să intre. Atunci își azvîrle cît colo nenorocita lui de minciună, care nu-i ajută la nimic.

— La alții minciuna-i minciună ca lumea; la tine e ca un păduche.

Ceea ce nu e de loc așa, e mai degrabă o broscuță care face bîldîbîc în băltoacă, prinzînd tîntări în cădere.

— Tilharilor, ticăloșilor, acum vă iau la goană pe toți!

Numai că era să fiu eu cel luat la goană, pentru că tocmai atunci trecea pe acolo echipa de ajutor obștesc.

— Duceți înapoi pe huliganu'ăsta, la Magazinul universal sau azvîrliți-l în grădină sub o varză.

Pe unul din mine voluntarii din echipă mă duseră înapoi la Magazinul universal, iar pe al doilea mă aruncară sub o varză. Mă uit de sub căpățîna verzei și ce văd:

vine spre mine prin rouă Omul cel Bun în chipul unui caballero sau al lui Vadik Drojiniin.

— Hei Omule Bun, hai s-o salvăm pe Serafima, s-o ajutăm să-și facă bilanțul, fiindcă mă tem să n-o prindă cu lipsă în gestiune !

AL DOILEA VIS AL LUI VADIM AFANASIEVICI

În timp ce se sting culmile aurii ale îndepărtatei Alpuhara, eu mă catăr pe acoperișurile de țiglă ale Haligaliei. În fața mea se înalță asemenea unui bloc de stincă, o casă dărăpănată și strimțată. E scaldată în întregime de lumina lunii, iar în partea de sus are un balcon și o nișă acoperită de umbră deasă.

Cu spinarea-ncovoiată ca a unui leopard, înaintez pe creasta acoperișului de vis-à-vis. Înainte de săritura decisivă, îmi pipăi cămașa și pantalonii să văd dacă totul e la loc. Ura ! Totul e în ordine !

Trec strada dintr-un salt, urc pe zidul de siguranță contra incendiilor și iată-mă în balcon, în nișă, apoi în budoar, iar în budoar e un alcov și în alcov un pat din secolul XVI, iar în pat își întinde tinărul ei trup Sylvia Chesterton, descendenta conchistadorilor spanioli, și a corsarilor Majestății Sale. Săr în pat, se încinge o luptă, scînteiază un pumnal scos de sub pernă, și caut buzele Sylviei.

SYLVIA: — *Vadim !*

— *El : — Eu sînt, iubito !*

Pumnalul cade pe covor. Noaptea freamătă de voluptate.

— Unde pleci, iubitul meu ?

— La Maria Rojo. N-am decît o noapte la dispoziție. . .

Picioarele îi sînt împlătoșate în fier și poartă o haină de oțel laminat. Bineînțeles, teddy-boyșii se-mprăștiară care-ncotro, scuturîndu-și coamele lor lungi de țapi.

Maria Rojo tresări ca o căprioară cînd îl văzu intrînd :

— *Vadim !*

Frumoase sînt florile primăvara-n grădină. . . Asta ce-o mai fi ? De unde vine ?

Merg mai departe prin piețele bătute de lună, pășind pe pavajul azuriu și undeva încearcă să-și pună capăt zilelor rivalul meu Diego Instantaneo, copleșit de rușine. Scîrțîie cercevelele, pretutindeni se deschid ferestre, pretutindeni apar ele, superbe femei ale Haligaliei.

— *Vadim !*

— Puțintică răbdare, frumoaselor. . .

Ca un vifor intră pe geam și iese pe horn, iar pe geam, iar afară pe horn. . . Gabriela Sanchez, Rosita Kublitzki, mătușa Gusta, Concordia Moro, Ștefania Sandrelli. . . Jurăminte, vise, șoapte, oftături înăbușite. . . Apoi o idee nebună : ea, Junta, nu e și ea femeie ? Se trezi din nou în Cuccofuego apăsate de tristețe. . . Cum să-și unească viața cu cea a iubitelor sale ? Doar nu e un depravat, un fluieră-vînt !

În soarele dimineții fumegoase venea spre el prin rouă Omul cel Bun :

— Ți-am aranjat, Vadik, un rendez-vous cu comisia de patronaj a rezervei supra-normativei de butii.

Bătrînul Mocenkin, moș Ivan, făcea pe grozavul astă seară în fața cumetrei sale de la Mișkin. Mai întîi mîncă o ometă din zece ouă ; în al doilea rînd bău aproape un sfert de cofă de bragă ; în al treilea rînd dădu, bineînțeles, drumul la difuzor și ascultă aprobînd din cap cu importanță o emisiune despre cărămida refractară, precum și opereta « Mam'zelle Nitouche ».

În tot acest timp, cumătra Nastasia stătea lângă cuptor, cu mâinile sub șorț, privind-l cu evlavie pe bătrînul Mocenkin; se deplasa de-acolo numai arareori — și atunci cu scuze și plecături — cînd pe sub geamul ei tineretul își suna monedele de douăzeci de copeici. Venerația ei față de bătrînul Mocenkin avea o veche tradiție, datînd din vremea cînd își făceau de cap împreună. Sincer vorbind, bătrînul Mocenkin era chiar bucuros de acest popas la Mișkin; păcat doar că fusese neprevăzut. Că de-ar fi știut mai dinainte, acum ar fi tronat pe masă corifeul tuturor timpurilor și al tuturor popoarelor: plăcinta cu știucă. Odinioară, la fiecare din vizitele lui, cumătra Nastasia punea la cuptor o știucă întregă în aluat. Ieșea o plăcintă excepțională, cu o coajă rumenă pe dinafară, înăuntrul căreia dospsea acel ticălos bine copt, rechinel imperialist care era știuca.

— Mai toarnă, cumătră, niște brăgă ! ordonă bătrînul Mocenkin.

— Poftim, Ivan Alexandrovici !

— Uite-aici, cumătră — și bătrînul Mocenkin își lovi cu palma servieta sa de imitație de crocodil — uite-aici îi am, și pe cei de 'îngă mine, și pe cei de 'eparte.

— Feciorii dumitale, Ivan Alexandrovici ?

— Nu numai ei ! . . . răspunse bătrînul Mocenkin împlintind în direcția cumetrei lui un deget amenințător. Nu numai fecio'ii ! Toți ! Începu el deodată să urle, în timp ce se ridica și se îndrepta cu pași nesiguri spre pat. Toți ! În ge'ehal ! Cumăthă ! . . .

Amenință încăodată pe cineva, împungînd aerul cu degetul său lung și se culcă.

AL DOILEA VIS AL BĂTRÎNULUI MOCKENKIN

Și văzu el cum întreaga noastră măreață țară hotărîse să-i edifice un palton. Zis și făcut : lucrările de terasament pe șantier se terminaseră și treaba mergea zbrînîind. I.C.P.M. — Întreprinderea de Construcții pentru Paltonul lui Mocenkin !

Se turnară fundațiile paltonului, care începea să se profileze la orizont ca un cruciător de linie cu postavul lui albastru, cu întărișurile de pâr de cal, cu pieptul de dimensiuni impunătoare, exact ca al lui Feliofiu Andron Lukici, sic !

Trebuie pompată osînză, nu glumă sub un asemenea palton ! O să fac rost de un certificat medical (de la cine?) fac rost de un certificat medical de la tovarășul Teleskopov, șoferul nostru, și bag în mine piftie, supă de rață cu tăiței, ouă moi și cînd colo zero-zero la sută rezultat, să-ți vină să urli ! Familia te birfește că te-ngrași, se-ngrașă de birfe că nu-i lași, dar unde să te duci cu memoriul, cui să-i faci salama-lecuri ? Bați toc-toc și nu-ți deschide nimeni. Paltonul s-a-nălțat cît un siloz peste cîmp și pături, gulerul îi ajunge pînă la nori și eu mă duc la probă.

Și în mijlocul cîmpului e un berbec nejugănit, uriaș, marfă a-ntîia. . . Iar dumneata treci așa, pe-alături, domnule tovarăș, ca din întîmplare. . .

Așa și merg, numai berbecul scurmă pămîntul cu piciorul, mulțumesc, oameni buni. Uite și paltonul, iar în palton e o ușă și în ușă apare Fefiolov Andron Lukici.

— Încotro, dragă cetățene ?

— Păi, la probă, Andron Lukici.

— Oi fi eu Lukici, dar pe mine nu mă duci cu preșul. Probele s-au suspendat, să fii dumneata sănătos de cînd în paltonul dumitale s-a instalat muzeul regional ! Cu zece copeici poți admira tot ce cuprinde. Țasta-i un berbec contractat, muton natural, asta-i o diagramă calitativă cu abcisă și ordonată, ăsta-i un bătrîn murat la borcan, nici ușă de biserică, nici coadă de drac. Îl recunoști ?

Îngrozit, sâr urlînd din buzunar și cad butuc pe iarbă.

— Unde ești, unde ești, ocrotitoarea mea bună ? Unde ești, Jurisprudență, sfîntă, preocupată și neprihănită vergură ?

Foșnet prin iarbă înrourată, zdupăit mare ca de pași grei.

O, mare !
brută este cel
înțelegerea celei
harfă în patrat
dragostea
cu dragostea
despre dragoste
întrebi între
cer și
pământ
ciocîrlia
întrebi
cioburi de diamante în
cimentul porții ah
mă împotmolesc
să trăiești fără griji
nor albastru
șaptesprezece
răspund pentru
progres romb
dar în cîntec
bunica despre
m-a luat m-a dus brom
pateu
Gleb
pricep morb
lapte
bondari în
vuietul Hindu
gură mută
a încărcăturii de butii
cîntă roiul
je vous love
foșnetul mentei
frunt săpu desti

Vine prin rouă Omul cel Bun.

Deasupra oraşului Mişkin răsărea un soare radios şi toţi călătorii noştri se treziră fericiţi. Volodea Teleskopov porni motorul şi, ridicînd capota, începu să-l privească în mers. Îi plăcea mult să se uite la mecanisme aflate în funcţiune. Uneori se oprea te miri unde, se uita cîteva minute la motor, îl pricepea în întregime, zîmbea fără motiv, după care-şi vedea de treabă fericit ca după o baie într-o apă curată şi caldă.

Vadim Afanasievici îi făcea în acest timp supranormativei noastre toaleta matinală: o giugiulea cu săpunul şi buretele, îi lustruia pielea brună de pe flămînzări, iar ea se alinta şi pufnea sub apa cu săpun şi sub razele de soare; de mult nu se simţise aşa de bine, după cum Vadim Afanasievici de mult nu se simţise atît de fericit. E drept că lui niciodată nu i-a mers, în general vorbind, prea rău: ducea o viaţă regulată şi raţională — dar atît de bine ca acum nu s-a simţit, poate, tocmai din copilărie.

Întors de la cumătra lui, bătrînul Mocenkin stătea încruntat mai de-o parte, mîrginindu-se să observe cu un aer sever tot ce se întîmpla în juru-i. Ar fi dificil de spus de ce nu plecase la Koreajsk cu autobuzul. Poate din considerente de ordin economic, de vreme ce era hotărît să nu-i plătească lui Teleskopov pentru toate isprăvile lui mai mult de cincisprezece copeici mari şi late; putea fi însă şi altceva la mijloc: se vede că începea să simtă şi el, ca şi ceilalţi pasageri, un fel de legătură interloară cu maşina asta de o tonă şi jumătate, cu acest aiurit de Teleskopov, veşnic plin de ulei, cu blestemata asta de supranormativă, aşa de tandră şi de năbădăioasă.

Irina Valentinovna pregătea în acest timp micul dejun în grădiniţă — ouă şi cartofi — iar credinciosul ei prieten Şustikov Gleb tăia castraveţii.

— Poftiţi la masă, tovarăşi ! lansă ea cu voioşie în glas invitaţia onorată de toţi, inclusiv de bătrînul Mocenkin, care, deşi îşi făcuse plinul la cumătra lui, nu putea scăpa, bineînţeles, un prilej în plus ca să mai pună puţină osinză pe de-a moaca. Scoase din nou covrigul uscat şi-l aşeză pe masă, în raza de acţiune a cotului.

Călătorii erau tocmai pe sfîrşite cu masa, cînd ajunse pînă la ei un dulce glăscior venit din stradă, de peste barieră :

— Poftă mare, bunii mei cetăţeni !

Dincolo de gard stătea o bătrînică simpatică, îmbrăcată cu o jachetă curăţică de pluş, purtînd o lădlită, o bocceluţă şi o plasă de prins fluturi.

— Bună ziua ! adăugă ea făcînd o plecăciune adîncă. Nu cumva dumneavoastră transportaţi butiile la Koreajsk ?

— Noi, babo ! zbleră Volodea. Dar ce-ai cu butiile noastre ?

— Păi v-aş ruga să mă luaţi şi pe mine, drăguţule ! Cîne-i şeful la dumneavoastră în echipă ?

Călătorii noştri schimbară priviri amuzate: habar n-avuseseră că sînt o echipă.

Pregătit s-o repeadă, bătrînul Mocenkin îşi scutură firimiturile de pe haina lui de dril, se îndreptă falnic de spate, dar Şustikov Gleb, făcîndu-i cu ochiul prietenei lui, i-o luă înainte :

— Şefi, măicuţă, noi n-avem. Noi, măicuţă, sîntem oameni de diverse concepţii şi profesluni, uniţi de bună voie pe baza dragostei şi a respectului faţă de rezerva noastră supranormativă de butil. Dar dumneata încotro mergi, simpatică şi venerabilă măicuţă ?

— În delegaţie mă duc, fătul meu, la oraşul Fteodosîla. M-a trimis Institutul să prind fotoplexirus în stepa Crimeei.

— Ăsta-i cărăbuşu-ăla cu coarne, nu, babo ? îi strigă Volodea.

— Chiar el, fătul meu ! Tare greu se mai lasă prins tăicuţu-ăsta de fotoplexirus şi de-aia mă trimit pe mine.

Aflară astfel că Stepanida Efimovna (așa o chema pe băbuță) lucra de nu mai puțin cinci ani ca laborantă la un institut științific din Moscova, de unde împușca lunar patruzeci de bătrâne, bașca primele.

— Eu prind pentru ei, puii babei, greeri, libelule, fluturi, tot felul de viermișori, da' cel mai mult le place viermele de mătase, continua ea să psalmodieze. Sînt tare mulțumiți de mine și de-ai mă și trimiț în stea Crimei să le prind fotoplexirus, gîndac' ăla cu coarne, greu de găsit, da' trebuincios pentru știință.

— Vezi, Gleb ! zise Irina Valentinovna. O bătrînică atît de modestă și de oarecare, și slujește știința ! Hai să ne dedicăm și noi științei, Gleb, să ne dăruim ei pînă la capăt, fără preget ! . . .

Înflăcărată de patimă reținută, Irina Valentinovna se simțea pătrunsă de fiorii inspirației. Gleb o cuprinsese strîns pe după umeri.

— Bună idee, Irinka ! O s-o traducem în viață !

— E ciudat, totuși, Volodea, îi șopti Vadim Afanasievici lui Teleskopov. Ai observat că au și început să se tutuiască ? Trăim într-adevăr într-un ritm cosmic. Și apoi bătrînica asta. . . Crezi că merge într-adevăr să vîneze fotoplexirus ? Ce ciudată e lumea. . .

— Nu-i nimic ciudat, Vadim ! zise Volodea. Gleb s-a plimbat ieri cu belfereasa prin cîrîngul de mesteceni. Iar baba cărăbuși o să prindă, fii fără grijă ! Nu mă înșală pe mine ochiul, baba o să pună mîna pe fotoplexirusul ăla..

Bătrînul Mocenkin tăcea, cutremurat și profund jignit de povestea cu Stepanida Efimovna. Păi cum e posibil așa ceva, tovarăși și prieteni ? El, marele specialist în insecte, el, care și-a închinat atîția ani luptei cu gîndacul de Colorado, el, om cult și înarmat din punct de vedere politic, și nici nu s-au gîndit la el deșteptîii de la Institutul științific, în timp ce baba Stepanida, bună doar să plivească loboda, e dita-mai laboranta ! Nu știu să se îngrijească de cadre, lasă să se piardă elementele valoroase, nu le cointeresează material, înăbușe inițiativa ! Dar n-o să vă mai meargă, asasinii ai copeicii poporului !

— Pe cai, băieți, am plecat ! strigă Volodea. Urcă și dumneata, babo, îi zise el Stepanidei Efimovna, dar vezi și fii atentă cu supranormativa noastră !

— Vai de mine, puil babei, că dichisită și mîndră mai e, și multă la făptură, psalmodie Stepanida Efimovna, să juri că-i o negustoreasă sau o cerboaică, și cît de voioasă-i la-nfățișare, feții mei. . .

A fost destul ca toți să se simtă dintr-o dată cucerîți de bătrînica laborantă, pentru atitudinea ei față de supranormativă ; pînă și bătrînul Mocenkin — lucru la care nu se aștepta — se înduioșă.

Se urcară deci și luară loc cu toții în alveolele lor, și porniră de-a lungul gîrbovitelor străzi ale orașului Mișkin.

— Mergem prin piață să-l luăm la remorcă pe Vanea Kulacenko, zise Volodea.

Dar în piață, ia-l de unde nu-i pe Vanea Kulacenko : nu era nici el, nici aeroplanul. Kulacenko plana în azur pe aparatul lui de nădejde, ale cărui suprafețe portante erau cu tandrețe scăldate de razele soarelui. Înseamnă că Vanea izbutise să-și repare credincioasa lui mașină și începuse iarăși s-o îndoape din zbor cu îngrășă-minte pe măicuța Terra.

Și într-adevăr, îndată după ieșirea din oraș, călătorii îi văzură biplanul coborînd în picaj drept spre ei. De data aceasta, Kulacenko manevră cu precizie și parașută exact în alveola Irinei Valentinovna un buchet de celeste păpădii.

— Aruncă-l imediat ! îi ordonă Șustikov Gleb, ridicînd spre cer o privire asemenea unei arme antiaeriene cu dublu foc.

« Mare păcat, își zise el, că n-am avut cu fofleancă ăsta un colocviu pe niște teme abstract-literare ! »

Și aci Gleb observă cum asemeni unei funii de cîrnați, se ținea pe urmele lui Romanticismul, de n-o fi fost cumva o trîmbă de praf. Și simți că îl cuprinde subit rugina neliniștii pentru dragostea lui, dar el își zgîlțîi o dată toată fierăria interioară și se remontă.

— L-ai aruncat sau nu?

— Vai, Gleb ! exclamă îmbufnată Irina Valentinovna, dar l-am aruncat de mult.

Adevărul e că ea ascunsese una din celestele pădării într-un locșor discret și mai continua să trimită spre avionul care se îndepărta mereu și devenise acum un punct, tainice ochiade, menite să dea suflu motorului. Dar ce femeie n-ar păstra suvenirul unui atît de tulburător episod din propria viață?

Tăiau din nou, prin urmare, cîmpuri liniștite și foșnitoare păduri. Volodea Teleskopov mîna de zor, nepăsător la starea drumului, cotind în viteză la răspîntii, fără să-și bată capul dacă a luat-o sau nu pe drumul cel bun, sugea dropsuri, își răsucea cite-o țigară din tutunul « Capstan » subtilizat din buzunarul tovarășului său de drum, Vadim Afanasievici, căruia îi istorisea cele mai mirolabante peripecii din existența sa captivantă.

— În vara-ia Vadișor lucram ca asistent la Sud-Vestul în flăcări film valabil cu viața de peste graniță ajungem noi lacul azuriu munții albi mamă-mamă fabrica de șampanie la doi pași pompau la export își lăsa gura apă niște nasoaie de chelnerițe la cantină ai să rizi dar ard gazul și cîntă ultima otreapă se dedulcește cu șampanie semifabricată iau eu cu Vova Diacenko niște țoale de la recuzită trencicot șepcile le lăsăm de-o parte îi dăm de sanchi pe franțuzește cu cheschevu și dimineața miercuri vasăzică Bușkaneț Nina Nikolaevna mă zboară din bandă pe Vovă la judecata tovarășească îl achită eu intru degustător la fabrică și acum să-i vezi pe granguri venind la neica dar eu la echipa de amatori tot mai rar tu inimă pribeagă plîngea contabilul șef mă săturasem acolo Vadik zău.

Vadim Afanasievici nu se mai mira de nimic. Se mulțumea să-și mozelească pipa între dinți, contemplînd cu un ochi elegiac păduri și ogoare și trăgînd cu urechea în răstimpuri la scîrțîitul drăgălașei sale supranormative, fără să-i spună o vorbă amicalului său cînd observă că au trecut în viteză de drumul spre Koreajsk.

Bătrînul Mocenkin lîncezea și el în alveola lui, compunîndu-și argumentația piesă cu piesă, cu nările gîdilate de vagi efluvii de moare de castraveți și de bere ; își revenea din cînd în cînd, se aprindea din nou — las' că mă duc eu la prevederi sociale și uite-așa ți-i joc — după care cădea iar în starea de prostrație de la-nceput.

Stepanida Efimovna se instalase gospodărește în spațiul ei, pe care-l căptușise cu o broboadă și acum trîndăsea sub stîndardul roz al plasei de prins fluturi, într-o dulce și pașnică somnolență, întreruptă numai la răstimpuri, cînd își holba cuprinsă de groază ochisorii albaștri : « ptiu, piei drace ! » rostea ea în timp ce-și făcea, tremurînd, nenumărate cruci mărunte.

— Ce-i cu dumneata, mătușă, de te pierzi așa cu firea? se răsti într-un rînd la ea, supărat, Șustikov Gleb.

— L-am văzut pe Necuratu', fătul meu. Mi s-a arătat Necuratu', fie-mi cu iertare, răspunse încurcată Stepanida Efimovna, după care se domoli ca un șoricel.

Și iac-așa mergeau ei în alveolele supranormativei de butii, fiecare într-a lui.

La un moment dat, călătorii noștri văzură un bătrînel care stătea pe răzorul din marginea drumului, cu un deget ridicat în sus. Un deget enorm, răsucit și noduros ca un ciot. Volodea frînă și se uită din cabină la bătrînel.

Bătrînelul gemea slab.

— Ce gemi așa, moșulică? îl întrebă.

— Da' uite numai cît de umflat mi-i deștiu, răspunse omul. Eram la pădure, după bureți, acu-s zece zile, cînd dau peste-un șarpe, oameni buni, un șarpe verde-nchis.

Și mă mușcă șarpele-ăla de dești, începe să sisîie și dus a fost. De zece zile nu mai știu ce-i aia somn. . .

— Așa, moșule, bureți ai vrut, bureți ai găsit ! zise Volodea Teleskopov, izbucnind în hohote sălbatice de ris, de parcă n-ar fi auzit în viața lui o chestie mai grozavă. Moșulică după bureți ! Și buni au fost bureții ori nu prea ? E tare, fraților, să mori de ris, nu alta : lui moșulică i s-a făcut de bureți !

— Ce-i cu dumneata, Volodea ? întrebă sec Vadim Afanasievici. Ce-i cu veselie asta ? Nu m-așteptam la așa ceva din partea dumitale.

Lui Volodea i se opri risu-n gît și se înroși.

— De fapt, ce-o fi nechezînd așa ca un catîr ? Iartă-mă, moșule, pentru risul meu prostesc, trebuie să te îngrijești, să-ți dregi degetul. Arde-i, taică, o juma' de votcă, sau nu ; știu ce ? Mai bine vreo trei litre.

— Nu-i nimic, mai răbdăm și noi, gemu bătrînelul.

— Ascultă, om bun, începu să psalmodieze Stepanida Efimovna, ia niște cărămidă pisată, niște faină de grîu și amestecă-le cu foi de lobodă și tutun. Mai pune și un pitac de aramă și fierbe-le bine în apă. Pune apoi fiertura asta s-o vadă luna nouă și la al treilea cîntat al cocoșilor, moaie-ți deștiușu-n ea. . .

— Nu-i nimic, mai răbdăm și noi, gemu bătrînelul.

— Ce superstiții ! Și mai ești și laborant științific, Stepanida Efimovna ! șuieră veninos bătrînul Mocenkin. Uite ce e, concetățene, îți duci rana la Comisia de expertiză a capacității de muncă și te-nvîrtești de invaliditate de gradu-nții, chestie care o să-ți ia durerea cu mîna.

— Nu-i nimic, mai răbdăm, o ținea una și bună bătrînelul. Mai răbdăm și noi, oamenii buni.

— Eu zic că lucrul cel mai bun ar fi niște untură de porc ! exclamă Irina Valentinovna. Băștinașii din Kilimandjaro, cînd îi mușcă pitonii veninoși, înjunghie un porc gras, își etală ea cunoștințele.

— Nu-i nimic, nu-i nimic, mai răbdăm și noi ! începu brusc să țipe cu glas ascuțit bătrînelul.

— Trebuie amputat degetul, ooof ! îl sfătui compătimitor Șustikov Gleb. Un om bătrîn o mai tirăște și fără un deget.

— Uite-o idee ! zise bătrînelul, cu glasul devenit dintr-o dată limpede și privindu-și oribilul deget ca pe o ființă cu desăvîrșire străină de el.

— Dar ce vă trece prin cap, tovarăși ? se lansă pe neașteptate în prim plan Vadim Afanasievici. Ce-i cu sfaturile astea absurde ? La cel mai apropiat dispensar i se va face tovarășului o incizie longitudinală și apoi antibiotice și iar antibiotice !

— Just ! răcni Volodea. Trebuie salvat degetul ! Ce, tăiem azi un deget, mîine altul — unde-ajungem așa ? Urcă sus, moșule !

— Da' nu-i nimic, nu-i nimic, tot mai putem răbda, începu să se văicărească din nou moșul mușcat de șarpe, ceea ce provocă un val de proteste de indignare din partea tuturor.

Șustikov Gleb, partizan, în urmă cu o secundă, al unei soluții atît de drastice, sări din camion, îl ridică de jos pe pribeagul nostru ușor ca frunza și-l plantă într-o alveolă liberă, dînd de înțeles în acest fel că nu mai insistă asupra amputării.

— Înseamnă că iar facem un ocol, își mormăi bătrînul Mocenkin o simulată indignare.

— Ce, de ocol e vorba aici, Ivan Alexandrovici ? protestă cu un gest larg al miinii Vadim Afanasievici. La aceste cuvinte, Volodea Teleskopov demară fulgerător, băgă direct în viteza a treia și se urcă pe răzor, după care, lăsînd un vîrtej de praf în urmă, o apucă drept spre căsuțele albe ale unui sovhoz cerealier.

— Scuză-mă, concetățene, se interesă bătrînul Mocenkin, studiind cu coada ochiului pe leatul său care gemea, dumneata ieșiseși, ca să zic așa, la plimbare cu degetul dumitale, sau aveai o țintă concretă?

— Mă duceam la soră-mea, bunii mei cetățeni, la orașul Tuapse, gemu bătrînului.

— Unde? tresări surprins Șustikov Gleb, amintindu-și dintr-o dată de aroma portului sudic aflat atît de departe de aici, de noaptea lui neagră, de micile insule luminoase ale petrolierelor din radă.

— La Tuapse mă duc, voinice, la soră-mea, singura mea soră. Să-mi dea iertăciune înainte de moarte.

— Fii atentă, Irina, ce forță de caracter ! Curat Mucius Scevola, i se adresează Gleb prietenei lui.

— Spune-mi, Gleb, ai fi tu în stare să arzi ca Mucius Scevola tot ce-ai adorat altădată și să adori tot ce-ai ars cîndva? întrebă Irina.

Cutremurat de această întrebare, Gleb începu să tușească.

În acest timp, bătrînul Mocenkin mai pregătea o surpriză forurilor regionale.

PROIECTUL BĂTRÎNULUI MOCENKIN PENTRU LICHIDAREA ȘARPELUI VERDE-NCHIS.

Sînt mulți ani de cînd autoritățile raionale desfășoară cu succes lupta pentru lichidarea acelei manifestări monstruoase verde-nchis care și-a făcut un cuib comod de șarpe la sînul pădurilor noastre.

Dar însă, pe lîngă realizările obținute, mulți tovarăși nu-și aduc aportul, ci numai cu vorbe goale. Standuri nu există nicăieri.

Trebuie desfășurată peste tot o agitație vizuală împotriva animalelor tîritoare care ne mușcă degetele, e necesar ca masele largi să fie înarmate cu documentație în problema respectivă și să se numească un inspector raional cu problema șerpilor renumerat cu un salariu de 18 ruble și 75 de copeici plus rația de lapte.

Vă rog să rezolvați favorabil.

Mocenkin I.A., fost inspector pentru gîndacul de Colorado, actualmente pe liber.

Și iac așa mergeau ei, Teleskopov și Drojnin în cabină, iar toți ceilalți în alveolele supranormativei de butii, fiecare într-a lui.

Au ajuns în cele din urmă la sovhoz, unde l-au predat pe răbdătorul bătrînului la dispensar.

Acolo, bătrînului începu să facă gălăgie, pretinzînd să i se amputeze degetul, dar îl îndopară cu antibiotice și degetul i se însănătoși curînd. Auzind atîta larmă, alergă, bineînțeles, tot sovhozul în pîr, inclusiv « singura surioară », care nu locuia de loc la Tuapse, ci tocmai în acest sovhoz de unde era de baștină și bătrînului. Cam încurcase borcanele răbdătorul bătrîn. De durere, probabil.

Își petrecură noaptea sub cerul liber. Era un cîmp părăginit și ridicat la mijloc; ei stăteau pe această ridicătură, așezați în jurul unui foc, sub stele, ca pe curbura pămîntului. Mirosea a iarbă roasă, a flori, a fum și a stele puse la murat. Tîrîiau greierii.

— Tîrîie drăgălașii, psalmodie cu o notă de tandrețe în glas Stepanida Efimovna. Tîrîiți, tîrîiți, că la greieri mi-am făcut planul trimestrial. Acu'să mai atingem indicele

și la neica fotoplexirus și atunci să vedeți ce mulțumită o să fie baba ! Fețișoara i se zbirci, prin ochișorii albaștri trecu un licăr de șiretenie, iar minua ei vrăji niște cruci mărunte în dreptul gurii, în timp ce căsca — of, păcatele noastre cele grele! — și adormi.

— Acum iar o să i se arate Necuratul, formulă Gleb o presupunere.

— Vai, vai, vai ! început să strige bătrîna prin somn. Piei, piei, drace !

— Aș ține mult să-l văd și eu pe Necuratul ăsta al ei, zise Vadim Afanasievici. Ar fi interesant de știut cum o fi arătînd așa zisul ei Necurat.

— E tare mîndru, zise Stepanida Efimovna, trezindu-se brusc. Are o pălăriușă roșioară, cizmuluțe elegante, burticica rotunjoară, e foarte drăgălaș.

— Dar atunci de ce te temi de el, bunică ? întrebă cu mirare naivă Irina Valentinovna.

— Dar cum să nu-mi fie frică, măică, porumbița mea frumoasă ? oftă bătrînica. Să vezi numa' cînd începe să te gîdile și să joace și să-i umble ochii în cap ca doi tăciuni aprinși. Of, că rău și haramin e Necuratu-ăsta. . .

— Trebuie să-ți schimbi concepțiile, măicuță, zise sever Șustikov Gleb. Să le schimbi în modul cel mai hotărît.

— Chiar așa e, babo, zise Teleskopov, pune-ți ceva în gînd și ai să vezi cum un om bun. . .

— . . . vine prin rouă, continuă toți deodată, ceea ce îi făcu să tresară și să se uite consternați unul la altul.

— Un cavaler ? întrebă isteța bătrînică bătînd din palme.

— Nu, un prieten gata să-ți sară în ajutor, zise Vadim Afanasievici. Nu știu cum să-ți spun, un plugar de rînd cu un compas. . .

— ăsta e ! exclamă Volodea, aprobînd din cap, un flăcău cu mînuși de piele de căprioară. . .

— Judiciar ! . . . Împuternicit ! . . . cerși jalnic bătrînul Mocenkin.

— Împuternicit ? tresări bătrînica. Ptiu, ptiu ! Și Necuratul meu e împuternicit !

— Nu zău, măicuță, dar greu mai pricepi, zise Gleb cu năduf. E pur și simplu frumos la față, bine îmbrăcat, stăpîn pe sine : puțin îl pasă de toate fleacurile astea. . .

— Și adevărat bărbat ! exclamă Irina Valentinovna. Eroic ca Mucius Scevola. . .

— Am priceput, feți mei, am priceput ! se lumină la față Stepanida Efimovna, zîmbind șiret. Un om bun care vine prin rouă — vai, ce frumos !

Și cu aceste zise adormi pe loc, cu gura căscată.

— S-a programat baba, zise Gleb, gata să izbucnească în hohote, dar se fistică subit și își înghiți risul. Toți erau foarte tulburați și evitau să se privească unul pe altul : își trădaseră secretul comun al viselor .

Reflexele flăcărilor tremurau pe fețele lor care exprimau stînjeneală ; tăcerea forțată se prelungea, devenea apăsătoare ca o durere de cap, cînd o auziră scîrțîind dulce prin somn pe supranormativa lor înfășurată în broboade și pleduri și toți uitară ca la un semn de jena de adineaori și se liniștiră.

Șustikov Gleb o invită pe Irina Valentinovna « să dea o raită prin stepa roșcată, să mai turtească cele lobode », drept care se îndepărtară demni.

Mari pilpiiri de fulgere luminau în răstimpuri cîmpia vălurită pînă la nesfîrșit și siluetele tot mai îndepărtate ale marinarului și profesoarei. Într-un asemenea moment, bătrînului Mocenkin îi trecu prin cap următoarea idee : « dragostea ne face viața plină cu avîntul ei cel tineresc », dar se cutremură de oroare și, pentru a-și regăsi liniștea sufletească, mai adăugă cîteva rînduri la referatul lui cu privire la nivelul scăzut al amoralității.

Vadim Afanasievici și Volodea, culcați alături cu fața-n sus, fumau și trimiteau rotocoale de fum spre cerul înstelat.

— Ce mici sintem, Vadik, spuse deodată Teleskopov, și cine are nevoie de noi în universul ăsta? În el totul e mișcare, forfotă, clocot, el își vede de chimia lui și-l doare-n cot de noi.

— Da, ideea solitudinii omului în cosmos. Mulți își bat capul cu ea, rosti Vadim Afanasievici și își aminti de rivalul său, vicarul, cunoscutul greieraș elvețian.

— De ce clotește așa, de ce se mișcă, și ce va fi la urma urmelor? Și-apoi ce-nseamnă de fapt acest « la urma urmelor »? Pe cuvânt, Vadik, mă trec toate nădușelile când mă gândesc la acest « la urma urmelor », tremur pentru pielea mea, îmi vine să urlu că nu-țeleg nimic, mă-ngrozesc gândindu-mă la ce ne-așteaptă pe toți cei care purtăm o scăfirlie pe umeri. Îmi vine s-o întind cât văd cu ochii, să las dracului totul și pe toți timpipiții de pe lume. Eu n-am fost, nu voi fi, și-atunci ce caut aici?

— Omul viază prin ceea ce crează, articulă cu glas scăzut Vadim Afanasievici, marcînd un punct împotriva vicarului.

— Și moș Mocenkin, și baba Stepanida, și eu, golan uitat de Dumnezeu? Prin ce creații rămînem vii? continuă Volodea. Altădată masele inconștiente știau că există Dumnezeu, rai, iad, diavol și trăiau în această lege. Dar toate astea nu mai există, — la orice conferință o poți afla. E drept să fie așa? Înseamnă că eu am să dispar cu totul, am să mă dizolv pînă la zero, iar acum rămîn prost, pur și simplu în așteptare, așa-i? Sau nu-i așa? Aveam pe unul lurka Zvonkov, la cariera din Ust-Kasimovski. Știa una și bună, să te tapeze de trei ruble pînă la salar și dacă se prindea, toată lumea era a lui, umbla după fete pe la cămin, îl băteau muierile în fiecare seară, să mori de ris, nu alta ! Într-o zi a căzut peste el brațul macaralei. L-am dus la cimitir; eu mergeam înainte, bătînd din timpane. Mă întorceam și-l vedeam culcat în sicriu, grav și sever, de parcă știa el ceva — o expresie pe care nu i-o văzusem niciodată pînă atunci. Mă duc la dispensar și-l întreb pe Semion Borisovici de ce avea lurka fața aia? El îmi răspunde că la omul mort musculatura se destinde, de-aia. Pricepi, Teleskopov? Ba bine că nu, chestia cu musculatura o pricepeam eu.

— Omul rămîne viu prin dragoste, rosti cu glas scăzut Vadim Afanasievici.

Volodea tăcu. Liniștea era întreruptă acum numai de troznetul lemnului care ardeau și de ușorul scîrțîlit al supranormativei de butii, prin somn.

— Te-am priceput, Vadișor ! strigă deodată Volodea. Unde e dragostea, acolo e și omul, iar unde nu-i dragoste, acolo-i chimie, față de păpădie. Nu-i adevărat? Nu-i așa? De-aia aleargă oamenii după dragoste și fac prostii, și se tîmpesc, și-i prezentă în sufletul fiecăruia, chiar dacă numai un strop, o picătură undeva în străfunduri. Nu-i adevărat? Nu-i așa? Nu-i așa că-i așa?

— Nu știu, Volodea, dacă e în al fiecăruia, nu știu, nu știu, rosti Vadim Afanasievici cu o voce abia perceptibilă.

— Și unde nu există, acolo-i numai chimie. Chimie, fizică și zero rest. . . Așa-i? Am dreptate?

— Dormi, Volodea, zise Vadim Afanasievici.

— Păi, eu dorm, răspunse Volodea și în clipita imediat următoare începu să sforăie.

Vadim Afanasievici mai stătu mult timp cu ochii deschiși, privind la pilpîrile fulgerelor ce luminau cîmpurile pașnice, cu gîndul la prietenul lui care sforăia alături, la confidențele făcute, își aminti de iubita lui (ce s-o mai ascundem, i se întîmpla și lui să se trezească uneori în toiul nopții scaldat în sudori reci), de munca lui, care-l ajuta să alunge asemenea imagini, se gîndi la Gleb și la Irina Valentinovna, la Stepanida Efimovna și la bătrînul Mocenkin, la pilotul Vanea Kulacenko, la bătrînelul răbdător, la tatăl și la mama lui, la vicarul de reputație mondială care colinda țară după țară, lăsînd de fiecare dată în mare perplexitate elitele intelectuale cu

noile și fulminantele lui concepții — cînd catolice, cînd budiste, cînd dionisiace — și care se întorcea de fiecare dată în cantonul lui elvețian pentru a coace altă furtună intelectuală. Ce i-o fi pregătind el acum blajinei și desculței Haligalii, care nu bănuiește nimic?

Cuprins de aceste gânduri neliniștite, Vadim Afanasievici adormi.

Pe un dîmb depărtat și acoperit de pelin, ca o prințesă a Hindukușului de răsărit, dormea Irina Valentinovna, învelită într-o bluză marinărească. Lumea întreagă îi stătea la picioare și în această lume alerga printre tufe credinciosul ei Gleb, întărîtînd țapul Romantismului

Țapul chicotea prin mărăcinii hîrșiiitori, aluneca prin șanțuri, se văita ca un buhai de baltă în mlaștina din apropiere. Gleb era la capătul puterilor, cînd totul se liniște și amuți dintr-odată; un calm înșelător se așternu pe fața pămîntului și Gleb se concentră într-o pîndă încordată, așteptînd figura următoare.

Care nu întîrzie. Ceva ca un fîșiiit ușor și confuz ajunsese pînă la el și pe drum apărură niște stafii călare pe roți străvezii.

Poftim ! Povestește o chestie ca asta și nimeni nu te crede. Gleb sări șanțul, vibrînd de încordare, gata de rezistență activă. Era momentul : stafiile tocmai se întorceau descrînd un cerc în jurul dîmbului cu pelin, în jurul somnului blînd al prințesei Hindukușului răsăritean; stafiile — patru — veneau în plutirea lor drept spre Gleb, iscoade mute ale nopții.

În pîlpierea tremurată a fulgerelor, marinarul zări o clipită chipul căpeteniei lor : o frunte curată și tînără, niște ochi mici și sfredelitori, doi umeri bine legați sau, ca să fim mai exacti, aproape atletici.

Fără să stea în cumpănă, scoțînd acel teribil chiot al stepelor, Gleb se aruncă înainte. Se iscă o vînzoleală cu scilpete și zbîrniituri. . . Rezultatul : marinarul le prinse pe toate patru.

— Ha ! făcu Gleb, spunîndu-și perfect lucid : « povestește o chestie ca asta și nimeni nu te crede ».

Scutură stafiile : erau netede.

— Așa deci, zise el mărinos, pare-se că ați dat de belea, tovarășe stafii pe roți !

— Lasă-ne, nea Gleb ! piui una din stafii.

Uluit, Gleb slăbi încheștarea și — ceea ce făcu să-i sporească și mai mult uluiala — se trezi în fața lui cu patru elevi din centrul raional, de la el din comună deci.

— Asta ce mai e ? întrebă tînărul marinar, complet zăpăcit.

— Crosul ciclist « Îți cunoști regiunea ? » răspunse cu o voce de bas tremurată și slabă unul din elevi.

— Dar dumneata ne știi pe noi, nea Gleb, ciripi altul : eu sînt Kolea Tiutișkin, el e Fedea Jilkin, așa-i lura Mamocikin, iar așa Borea Kurocikin. El a fost cu ideea. S-a agitat ca un dement, el a organizat cercul de geografie. « Îți cunoști regiunea ? » zicea. Înainte, zicea, după asta, cum îi zice. . .

— După cine ? Înainte după cine ? întrebă mîeros Gleb și, pentru orice eventualitate, îl apucă pe Borea Kurocikin de brațul care se dovedea a fi surprinzător de mușchiulos.

— După Romantism, ce, parcă nu știi dumneata ! răspunse îmbufnat năstrușnicul elev dintr-a șaptea, arătînd vag undeva departe cu mîna rămasă lîberă.

O nouă pîlpiere de fulger lumină întinderea stepei și Gleb văzu îndepărtîndu-se un rotocol de praf după silueta plinuță a Romantismului, călare pe o bicicletă de damă.

— Asta-i un lucru bun, băieți, zise el cu inima la loc. Un lucru bun și folositor. Vă urez succes pe drumul vostru spinos !

Cu aceste spuse, eliberă definitiv pe școlari și, cu o senzație de calm absolut, într-o excelentă dispoziție, urcă dîmbul de pelin, spre prințesa lui.

AL TREILEA VIS AL PROFESOAREI IRINA VALENTINOVNA SELEZNIOVA

Viață dulce, fără griji, în vârtejul dansului să plutim mereu. Mereu ! Ah, Gleb, podeaua e așa de alunecoasă ! Gleb ! Gleb ! Unde ești ?

Irocika, dă-mi voie să-ți prezint pe prietenul meu, Heinrich Anatolievici Dopekailo, profesor de fizică.

Heinrich Anatolievici, un bărbat încă în floarea vîrstei, alunecînd pe micile-i copite de satir, se apropie în vârtejul valsului : mă recunoști, Selezniova ?

Pe un umăr are un catod, pe celălalt un anod. Ce vreți să mai pricep cu bietul meu căpșor ?

Spune-mi, dragă bunico, de ce e egal patratul catetelor ipotenuzei cu conferința regională a țărilor agrare din pool-ul atomic ?

Iată încă unul care gonește din ce în ce mai iute : e campionul mondial Diego Momentalni, purtînd în mînă un buchet de bilețele cu întrebări pentru examen. A, da, eu vin la rînd, solo !

În bilețelul cu numărul cincisprezece e un zece și amor, în șaisprezece îți curge sînge din năsuc, în șaptesprezece e o coadă de scrumbie afumată, iar întrebarea din asta e cu cîntec.

În jurul meu valsau campionii mondiali, bărbați și femei, profesorii pisălogi din comisia de examene. Așteptau pe juristul de la miliția regională, care trebuia să încheie situația.

Și iată-l năvălind într-o elastică alunecare, cu mîinile desfăcute în lături ; era un bătrînel cu părul roșu ca flacăra. Toți se dădură la o parte și bătrînelul, rotindu-se în cercuri din ce în ce mai mici, răcni :

— Ați pregătît cererile de desfacere a contractului cu menținerea salariului ?

De jur-împrejur nu era decît gheață, gheață lucie, împodobită cu bizare înfloritur ; numai undeva în zarea depărtată păsea pe regalele pășuni înrouate Omul cel Bun. Mergea suflîndu-și nasul și tușînd, ducînd de lănțug niște pui de lei de marmoră, unul mai mic decît altul.

AL TREILEA VIS AL MARINARULUI ȘUSTIKOV GLEB

Azi dimineață am observat o oarecare scădere de ritm la mușchiul meu deltoid. Luai măsuri pe loc.

Așa că stau în picioare lingă pat și-i dau de lucru deltoidului. Băieții își văd fiecare de ale lor, unul își antrenează tricepsul, altul bicepsul, celălalt cvadricepsul. Seva Antonov își chinuie mușchiul fesier ; trebuie înțeles și el.

Întră scumpul nostru guard de marină Reinwolf Kozma Elistratovici. Pe loc repaus ! Pe loc repaus ! Azi avem finala de frînghie cu scafandrii, bobocilor ! Rație dublă de unt, rație dublă de carne și triplă de compot pentru toată lumea.

Dar gogoși vom avea, tovarășe guard de marină ? Drepti !

Și începe lupta. Chiar în fața mea e un scafandru cu tendoanele întinse ; parcă l-aș cunoaște. Luptă cu pricepere pentru victorie, înconjurat de un respect meritat și de o dreaptă invidie.

Un caz unic în istoria flotei, de la barca lui Petru pînă acum: rezultatul e nul, fringhia s-a rupt. Toată lumea e mulțumită.

Eu, personal, sînt mulțumit și mă plimb pe aleele umbrite în uniformă de gală, pe piept cu toate medaliile. Se apropie de mine scafandru pe care mi se părea că-l cunosc.

— Ascultă, amice, ce-ar fi să facem cunoștință !

— Dar mi se pare că ne cunoaștem de undeva.

— Eu credeam că nu m-ai recunoscut, zîmbește scafandru.

— Teleskopov Volodea ?

— Departe, zîmbește el.

— Poate Drojiniin ? întreb eu.

— Foarte departe, răspunde el, continuînd să zîmbească.

Îl examinez cu mare atenție.

— Irinka, tu ești ?

— Aproape că ai ghicit, dar nu chiar. Mă numesc Mucius Scevola.

— Ah ! dumneata ești ? exclam eu. Dar ai amîndouă mîinile tefere ! Înseamnă că totul nu e decît mit, legendă, palavre.

— Mă jignești, răspunde Scevola. Mare scofală să-ți arzi o mînă !

Și Scevola își aprinse cu o brichetă mîneca tricoului.

Apoi își înălță ca pe o torță olimpică brațul arzînd și alergă pe aleea întunecoasă.

— Hai, Gleb, fă și tu !

Să-ți dai foc la mînă e chestie de-o secundă. Alerg după Scevola. Mîna-mi troznește, ridicată deasupra capului. Arde minunat.

Scevola dispare într-un tunel negru. Eu după el. Întineric beznă; numai din loc în loc se zăresc mutrele rînjind ale imperialiștilor. Din fugă le vîr agresorilor în bot mîna cuprinsă de flăcări. Urlă.

Ies din tunel: calm, liniște, pustiu.

O voce vag cunoscută la radio.

— Ești gata să te dedici științei, tinere și frumosele Gleb, să i te dăruiești pînă la capăt, fără preget ?

Mă uit mai bine și văd Știința culcată pe jos: scîrțîie și geme jalnic, fredonînd un cîntec cu vocea ei subțirică, delicată și nervoasă. Niște suflete mîloase au învelit-o cu o prelată și cu niște pleduri în carouri.

Strig :

— Sînt gata !

Și acum alta, vă rog: din camera cu oglinzi deformante iese enormă Pseudoștiința. Aduce cu nu știu ce Juntă din nu știu ce țară caldă. Într-o mînă ține cnutul, în cealaltă niște cutii de pește conservat și o sticlă de « Dumbrava ». Cunoaștem noi politica asta !

Declanșez automat sistemul de șoc. Mă apropiu și-i spun în limba ei :

— Îmi dați voie să-mi aprind o țigară ?

Pseudoștiința cascadează niște ochi impertinenți la mîna mea arzîndă. Învîrte cnutul, gata să dea. Cunoaștem noi ! Un bombeu la gambă în perioist ! Imediat după aceea o orbesc cu o directă în nas ! Cu două cîrlige îi aplic colosului care se dezmembrează lovitură de grație. Și Pseudoștiința se evaporă.

Începe să toarne o ploaie putredă, tropicală. Tușesc, sînt întrohnat. Mîna mi se stinge. Dau o fugă prin camera cu oglinzi deformante, în toate mă văd frumos, dar ud leocă. Nu e nimic de ris. Trec prin peretele de placaj și văd . . .

. . . de dincolo de cîmpii și mări, de dincolo de munții albaștri răsare soarele și, parcă ieșită din soare, vine spre mine iubita mea cu o mască de mătase pe ochi. Vine prin rouă Omul cel Bun.

Mai dai și de necazuri în viață: ești silit uneori să măninci cozonac în loc de pâine. Mi-a ajuns la ureche că trebuie să vină Ivan Cenușotcă. Și că o să vină fără nici un fel de fasoane și maestrul de călărie Cutare Cutariov. Al dracului hipodrom; mai bine nu mi-aș fi aruncat niciodată ochii către el ! N-am ce face, se aruncă singuri. Și mă tîrăsc, ticălosul de mine, spre casa unde se vînd biletele de optzeci de copeici.

Întru în sală — de ce-o fi atîta liniște? Ca într-o biserică pustie. Și interesant e că toți se înghesuie să-l vadă pe Volodea Teleskopov în timp ce intră. Mă uit și eu la el, ca într-o oglindă, ceea ce e interesant.

Ceea ce e interesant e că Volodea înaintează în gol și că e alb ca după o noapte de beție. Și ceea ce e interesant, e că merge țintă spre Andriușa.

Andriușa stă în picioare lîngă o coloană. Ce e interesant e că și el e alb ca un ceainic.

— Andriușa, am o variantă cu Botanica și Săgeata. Mergi cu cincizeci de copeici?

Andriușa Corbu se uită în jur cu teamă, și ceea ce e interesant, mișcă din buze.

— Ceee?

— Tu crezi că noi mizăm pe ele, Volodea? Ele, iepele, mizează pe noi !

Au dat drumul la sonor. Aplauze. Hohote de ris. Orchestra secției 46 de miliție atacă primele acorduri.

Andriușa își saltă capul cu semeție și bate din copită. Bat și eu din copită și sforăi. Vin spre noi, ne pun frîiele și ne scot pe pistă. Sînt într-o excelentă dispoziție: trebuie să ne reprofilăm.

Jocheul meu e un tip simpatic. Al lui Andriușa e mic cît un greiere, cenușiu și, ceea ce e interesant, poartă ochelari, se vede că face parte din cler. Gongul, am pornit, a pleznit cauciucul.

Mergem alături. Trecem în viteză pe lîngă grajdul natal unde buchiseam cîndva, mînz ce eram, cartea de citire. Iată grajdul meu, casa părintească, sania cu budincă de mei, pe care o trag după mine. Mergem cap la cap din potou în potou. Andriușa, numai spumă, e voios.

Se apropie tribunele, albe și cuprinse de freamăt. Hei, dar sînt pline de îngeri ! Aplaudă din aripi, fluieră.

Iată finișul, răsună gongul, dar eu și Andriușa galopăm mai departe. Jocheii au căzut, dar noi alergăm înainte.

Și ce să vezi? Serafîma Ignatievna și Sylvia bînd ceai și mîncînd chiftele sub o lălea.

— Veniți cu noi, băieți !

Am mai veni noi, dar e cu neputință. Gonim printr-o mlaștină, ni se îngloadă picioarele. Înaintea noastră se vede ceva umflîndu-se: e Chimia, care iese enormă, duhînd, la suprafață, își cascadează botul fără dinți și clipește din ochii ruginii, în timp ce urechile-i clăpăuge ne invită s-o urmăm.

Pun șeaua pe Andriușa și-i dăm bătaie.

Fugim pe calea ferată. În spatele nostru, sunet de roți, şuier, o răsuflare fierbinte: Fizica ne ajunge din urmă. Andriușa pune șeaua pe mine și plecăm.

Am obosit; cît pe-aci să ne podidească singele pe nas. Ne prăbușim la pămînt — luați-ne, sîntem călduți, rezistența s-a sfîrșit.

În jur e iarbă, țîrîie greierii, miroase a mușețel. Andriușa ridică nasul — ia te uită, zice, fii atent, Volodka !

Sînt — și ce văd? Vine prin rouă Omul cel Bun, bucătar șef cu două farfurii de ciorbă de pește mărunț. Și bere.

AL TREILEA VIS AL LUI VADIM AFANASIEVICI

Trei cavaleri s-au întîlnit pe teren neutru, în vederea soluționării unor probleme cardinale: industriașul de conserve de carne Syracusers din Argentina, savantul vicar dintr-un canton elvețian și Vadim Afanasievici Drojlin din cartierul Arbat.

Pe terenul neutru cresc — albastre și aurii — nădejdi, aspirații. În mijlocul lui e o masă triunghiulară. Pe masă — o sticlă de « Dumbra » și guvizi în sos tomat. În loc de față de masă, harta Haligaliei.

— În ce mă privește, zice Syracusers, eu nu renunț la tableturile mele: totdeauna am inundat țările slab dezvoltate și am să le inund în continuare.

— Dumneata te sprijini pe Juntă, señor Syracusers, zic eu cu glasul tremurînd de indignare.

Syracusers grohăie, pufnește în rîs și-și răsuțește gîtul de taur, prefăcîndu-se a fi prins la strîmtoare.

— Recunosc, mi se întîmplă.

Abatele, o canalie la fel de infamă, zîmbește și el scabros.

— Dar dumneata ! Dumneata, un om de știință ! mă întorc eu către el, ce-i pregătești dumneata țării mele ? Știi dumneata cîți copii s-au născut ieri și cum au fost botezați acești prunci ?

Afursitul de răspodă scoate o hîrtiuță și începe să citească :

— Nouă persoane de sex masculin, șapte de sex feminin. Toate fetele, fără excepție, au primit numele Azaleea, iar din băieți cinci au fost botezați Diego și patru, Vadim, în cinstea dumatile. După cum vezi, Diego e în frunte.

Mă înăbuș !

Mă înăbuș de furie, fierb de necaz.

— Dar pe dumneata ce te privește ? Mult îți pasă !

El zîmbește.

— Perfect adevărat. Ai întîrziat, dragă prietene. Curînd Haligalia se va trezi din letargia ei și va deveni epicentrul unei noi furtuni intelectuale. Un nou fenomen filozofic e pe cale de a se naște : haligalismul.

— În suc propriu sau marinat ? se înterează profesional Syracusers.

— Marinat, colega, marinat, chicotește vicarul.

Mă ridic.

— Ticăloși ! Lichele ordinare ! Pe loc vă aplic cite o directă de stînga !

Sar amîndoi cu cuțitele.

— Săriți ! Ajutor ! Volodea ! Gleb Ivanovici ! Moș Mocenkin !

Liniște. Terenul neutru începe să se miște și se varsă în oceanul de lacrimi populare.

— Fiecare cu Haligalia lui, iar eu cu a mea ! țipă vicarul trăgînd pe hartă cu cuțitul.

— Și eu cu a mea ! urlă Syracusers, vijîindu-și și el cuțitul prin aer.

— Și a mea unde e ? strigă Vadim Afanasievici.

— Uite-o pe-a dumatile, admiră-ți-o !

Mă uit și o văd : plutește, draga de ea, pe o apă azurie și calmă. Obrăjorii de culoarea cafelei îi strălucesc la soare. Plutește, scîrțîind ușor, fredonînd un

cîntec nedeslușit și gingaș, acoperită cu pledul meu ecosez, cu scurta vătuită a lui Volodea și cu basmaua bătrînului Mocenkin.

— Într-adevăr, ea e Haligalia mea ! spun în șoaptă. Alta nici nu vreau !

Mă arunc în apă, înot. Fără să mă întorc, îi văd pe Syracusers și pe vicar, care dau pe gît sticla de « Dumbrava ». Mă apropii de iubita mea, o sărut pe obraji și o iau la remorcă.

Înotăm mult timp, cîntînd încet.

În sfîrșit, îl vedem venind spre noi pe Omul cel Bun, dogar calificat, în mînă cu niște cercuri noi de butii.

AL TREILEA VIS AL BĂTRÎNULUI MOCENKIN

Și iată că ajunsese să-și vadă Referința. Care umbla pe cîmp și mugea gros:

— ... sîrguincios-în-muncă-și-moral-în-viața-particulară. . .

Și ne plimbăm, eu și Fefiolov Andron Lukici, ca doi prieteni, mai pipăim spicele.

— Prezintă-mi-o și mie, frate Ivane, zice Andron Lukici, clipind din ochiul drept, prezintă-mi Referința ta și te trec cu vreo șaispe kile de stafide !

— Uite-o pe Referința-mea, Andron Lukici, dă-mi voie să ți-o prezint !

Ea se apropie, Fefiolov o măsoară sever, eu tremur tot: dacă nu-i place?

— Ea e Referința ta?

— Ea e, Andron Lukici, nu te supăra.

— Mda. . .

Măcar să-și fi dat cu roșu pe buze, vaca dracului, ca să nu mai vorbesc de permanent ! Vine măturînd praful cu poala rochiei, băgîndu-mă în toți dracii.

— ... ridicat-din-punct-de-vedere-politic-atitudine-justă-față-de-avutul-obștesc...

— Mda, dă-mi voie să-ți spun, Ivan Aleksandrovici, că sînt dezamăgit. Credeam că Referința ta e o fată tînără, pleznind de sănătate, dar asta-i ca o sfeclă de anul trecut.

— Vai, sînteți prea cusurgiu, Andron Lukici ! Nu apreciați la justa valoare. . .

Asta i-o zic cu glasul îngroșat, dar tremur ca varga. Mi s-a făcut de stafide.

— Hai, fie, cedează Andron Lukici, cum-necum, tot muiere e.

Aici se chircește pe vine, își infundă capul între umeri, scoate un muget sălbatic și se repede ca un taur spre Referința mea.

— Vaaai ! țipă Referința și, cu ochii cît cepele, o ia la fugă dobitoaca.

Fuge drept spre rîu, Andron Lukici după ea de-i sfîrșie călcîiele și pufăie ca o locomotivă: te iubeesc ! Îmi iau și eu picioarele la spinare și tunde-o ! să-i tai calea idioatei.

— Nuuu ! zbiară Referința. Niciodată ! Mai bine mă arunc în apă !

Și o văd: bildibic în rîu ! Scoate apoi capul și începe să urle cu ochii bulbucați:

— și-principial-cu-tovarășii-săi-de-muncă ! ! !

După care se duce la fund ca un pietroi.

Cu gîndul aiurea, Fefiolov Andron Lukici freacă un spic între degete.

— Griul a ieșit bun anu-ăsta, Ivan Aleksandrovici, cu stafidele însă avem goluri în producție.

Și se îndepărtă abătut și mîndru. Sigur, e de-ńteles și el ca om, dar asta ține mie de cald.

Și pentru prima dată în viață, fostul inspector Mocenkin începe să plîngă cu lacrimi amare și simt că mă cuprinde jalea: de mine? de stafide? de Referință?

Unde să mă ascund, ce nădejdi să mai trag?

Cît am rămas așa nu știu. . . Mă șterg la ochi — și ce văd? Pe malu' ălăntu' în iarba înrouată stă Omul cel Bun: tînăra mea Referință pleznind de sănătate.

VISUL LABORANTEI NESCRITICE STEPANIDA EFIMOVNA

— Vai de mine, surățelelor, boboceii mei de cretonaș! Vai de mine, tăicușilor, ceapa mea ridichie, morcoviorul meu dulcișor. . . Utiu-utiu-utiu, pui-pui-pui. . . Văleu, m-a prins de poale Necuratul tinerel și cu burtică! Văleu, mă trage de cosiță, de cosița mea de fată.

— Lasă-mă, Necuratule, să mă duc pe Dealul Funicilor!

— Nu te las!

— Lasă-mă, Necuratule, să mă duc în Pădurea Libelulelor!

— Nu te las!

— Da' unde vrei să mă bagi, în ce afurisită de belea?

— Vai, bunică frumușică! Da' greu mai pricepi, laboranta mea nescriptică!

Am să te zăpăcesc de cap, bunico, bombonico, sanvico, pupezico, lăptico cu ouț, într-un zbanț de danț focos și drăcos! Durdulie ai să fi, tinerică gros-mută! Voală!

Și unde începe dracul să mă joace și să bată din copitele lui de berbant; îi tremură măduarele tinere, îmi bagă-n ceafă deștiul lui de os, mă ciupește — vrea să-mi ia viața — aaah!

— Ptiu, ptiu, ptiu, piel, drace!

Să piară? Neam! Mă învîrte prin tufele de cartofi în danțul lui care nu-i de pe la noi.

Ah, ce miroase iarba în pădure, cum mă îmbată. . . Da'unde mă duci, unde mă duci. . . covrigei. . .

Iată-l pe Necuratul meu negricios cum se așează la foc, cu ochișorii obraznici, cu burtica roșioară.

— Hai, babo, șireato, preafrumoaso, ia fă-mi o supă! Am chef de-o ziupne drite nactigal. Fă-mi o supă, da'grasă să fie!

— Supă?

— Supă!

— Supă?

— Supă!

— Supă?

— Supă!

— Ah, tăicușilor! Nactigal, nenisorilor, pe limba noastră-i privighetoarea, iar pe-a lor e chiar nactigal, numai că-i măiastră. Văleu, umblu brambura pe iarbă, babă păcatoasă ce sînt, scobesc din niște ouă răskoapte, adun măcriș, culeg mărar, vărs lacrimi amare, îmi iau rămas bun de la drăguța de supranormativă și de la voi, porumbeii mei de miezul nopții!

Guten, nălucă, ghem de piatră vînată!

Și e un întunerice des, nenisorilor, ca și cum n-ar fi pe lume ilettrica. Și îndărăt cîntă cocoșu', guiță buha, rinchează Necuratu'.

Și trebuie să vedem: a căzut aci o liniște binecuvîntată, o liniște de guliuguliuguli, și candela cu ulei arde pe miriște. Și trebuie să văd: prin iarba înrouată, tăicușilor, vine Preafericitul Cavaler, cu doxă-n cap și dus pe gînduri, și ține de mîna, măicușelor, ca pe un copil îl duce de mîna pe gîndacul cu coarne, pe mult doritul taica fotoplexirus.

A DOUA SCRISOARE A LUI VLADIMIR TELESKOPOV CĂTRE PRIETENA SA SIMA.

Bună ziua, mult stimată Serafima Ignatievna ! Datoria înainte de toate. Vă raportează că supranormativă e întreagă și nevătămată, ceea ce vă dorește și Dumneavoastră.

Sima, ți-aduci aminte de Soci de zilele și nopțile acelea de sfinte jurăminte de înflăcărate cuvinte tu umbrai agitată prin cameră și-mi aruncași în față vorbe grele mi-e tare dor de tine deși sînt foarte mulțumit de felul cum decurge călătoria ziceai că e timpul să ne despărțim eu sînt teribil la minie.

Depășire la benzină nu am, căci e a nu știu a cîtea zi de cînd mergem cu rezervorul la zero, bineînțeles e o inovație, mă mir și eu de ea.

Poate credeți, Serafima Ignatievna, că vă dezinformez, eu care m-am evaporat de cincisprezece zile, dar aceasta ar fi o mare greșeală din partea Dumneavoastră.

Dă-i lu'babacu' 1 kg (unu) de cîrnați de casă pe bani peșin.

Simka, vrei să-ți spun drept ? Nu știu cînd o să ne vedem, pentru că nu mergem unde vrem noi, ci unde vrea iubita noastră supranormativă. Ai înțeles ?

Îți mulțumesc pentru hrană și dragoste.

Teleskopov Vladimir (pe care poate că nu l-ai uitat încă).

SCRISOAREA LUI VLADIMIR TELESKOPOV CĂTRE SYLVIA CHESTERTON

Bună ziua, mult stimată Sylvia; celălalt nume l-am uitat.

Am auzit de la niște cunoștințe comune de intrarea dumneavoastră în organizația « Cîntea fecioarelor ». Vă felicit călduros și vă rog să-i comunicați lui Gutik Rosenblum că tot am să-i zdobesc măselele.

Sylvia, ți-aduci aminte de noaptea aceea fermecată și meridională cînd noi . . . Dar să trecem, pentru mai multă claritate. Ți-aduci aminte sau nu ?

Acum să-ți povestesc despre succesele mele. Sînt șeful unei coloane auto. Salariul nu-i grozav — o mie cinci sute de ruble — dar mă descurc. Citesc mult. Am citit: COPIII CĂPITANULUI GRANT de Jules Verne, revista ȘTIINȚA ÎNSEAMNĂ FORȚĂ, nr.7 din anul acesta, și CULEGERE DE BASME DIN HIMALAIA, foarte interesante.

Acum duc la îndeplinire o sarcină de răspundere. Vrei să știi despre ce e vorba ? Dar cine știe prea multe, îmbătrînește repede ! Dar în fond, pot avea încredere în tine: însoțesc o rezervă supranormativă de butii, nu știu cum se zice la voi în haligaleză. E nervoasă foc și de-ai cunoaște-o, Sylvocika, pe loc te-ai îndrăgosti de ea.

Trăiască prietenia dintre tinerii din toate țările și de toate culorile. Scrie-mi regulat despre succesele tale la studii și în sport. Ce citești ?

Al tău, poate nu l-ai uitat, Volodea Teleskopov (Sputnik).

Volodea scrisese amîndouă misivele cu un creion mulat în gură, pe o cutie ruptă de țigări « Belomor », Simei pe față, iar Sylviei pe dos. Acum stătea și fornăia trist pe nas, mîngiat de o rază de soare saturată de firișoare de praf, pe o bancă de lemn pe care erau scrijelate expresii triviale, în arestul preventiv al comisariatului de miliție din Guseatin. Iată cum se petrecuseră lucrurile. . .

Într-o bună zi ajunseră ei în orașelul Guseatin unde, în fața fostului Șir al negustorilor, se înălța pe o colină grandioasă tiribombă « Zborul spre necunoscut ».

Volodea opri camionul lîngă zisa tiribombă și le propuse pasagerilor să-și petreacă restul zilei, precum și noaptea în interesantul oraș Guseatin.

Toți își exprimă acordul cu entuziasm și săriră afară din alveole, începînd să-și vadă careși de ale lui. Bătrînul Mocenkin porni spre policlinica locală, să-și dea la analiză sucul gastric, fiindcă certificatul care atesta starea jalnică a numitului suc, certificat necesar la expertiza capacității de muncă, îl rătăcise pe undeva. Șustikov

Gleb și Irina Valentinova pleacă în căutarea bibliotecii publice. Simțeau nevoia să mai studieze câte ceva, să-și mai ridice nivelul, să se înalțe deasupra lor înșile. În ce-o privește pe Stepanida Efimovna, ea ochise un afiș cu filmul *Bela* pe zăplazul căminului; văzind pe acest afiș imaginea lui Peciorin, ea tresăltă cuprinsă de-o irezistibilă curiozitate și-și cumpără imediat un bilet. Chipul tînărului ofițeraș cu obraji rumeni și mustăcioară îl vorbea de o vagă asemănare cu ceva care-i mergea drept la inimă. Cît despre Volodea Teleskopov, acesta nu-și mai deslîpea ochii de la strania tiribombă, asemănătoare unei gigantice sculpturi malefice în stil popart.

— Vadik ! Ei, ce zici ? Asta da ! Hai să ne dăm și noi !

— Val de mine, Volodea, ce-i cu tine ? se încruntă Vadim Afanasievici. Nu doresc cîtuși de puțin să iau loc în acest agregat.

— Uite ce e, Vadik : ori îmi ești prieten, ori eu nu însemn nici cît o obială pentru tine ! Hai să ne dăm, să ne facem de cap în ultima seară ! urlă Volodea.

Vadim Afanasievici scoase un suspin de martir.

— Ce-i cu criza asta de infantilism la tine, Volodea ?

— Ce vorbești, Vadik, nici un strop de infantilism, pe onoarea mea ! Cu mîna pe inimă, Volodea îl fixă pe Vadim Afanasievici și îl suflă drept în față. Vezi ? Nici pe-o mîșea ! Îți jur : un gram n-am pus în gură ! Mă crezi sau nu ? Îmi ești prieten sau nu ?

Vadim Afanasievici se dădu bătut.

— Bine, bine . . .

Se apropiară de postamentul aparatului, ale cărui picioare de oțel ruginit leșeau din tufe de urzici, lobodă și brusturi, de unde se vedea că localnicii nu se delectează prea des cu « Zborul în necunoscut ». Treziră un soi de mătăhală care dormea sub o tufă de soc.

— Pornește mașina, copil al naturii ! îi ordonă Volodea.

— Nu e curent și nici n-o să fie, răspunde din învăț mătăhala.

Vadim Afanasievici scoase un suspin de ușurare. Volodea aruncă fulgere de minie din ochi, își mușcă buzele și trase cu o smucitură pîrghia întrerupătorului. Tiribomba începu să scîrție fără chef și să trepideze ușor pe osia ei.

— Minune ! mormăi slab mătăhala. Niciodată n-a avut curent și acum scîrție. Poftiți, cetățeni, ocupați-vă locurile care ați cumpărat bilete ! Trei tururi, cinci copelci !

Cei doi prieteni se instalară în scaunele lor. Mătăhala apăsă pe niște butoane și se îndepărtă ca să-și asigure o marjă de securitate. Răsunară niște explozii. Și în piața arsă de soare a Guseatinului se adunară vreo douăzeci de curioși și vreo cinci sau șase capre vagabonde.

În sfîrșit, voiajorii fură lansați în necunoscut, supuși asurzirii și presiunii gravitaționale : mașina începu să se rotească amplu și cu mare avînt.

Cu dinții strînși, așteptîndu-se la orice, Vadim Afanasievici plutea pe deasupra caselor Guseatinului și peste Șirul negustorilor. Undeva, pe o orbită conjunctă, plana Volodea Teleskopov care hohotea de plăcere și-i apărea la intervale în cîmpul de observație.

Rotirile începură să devină din ce în ce mai rapide, stele și planete se succedau în viteză. Venera planturoasă și cu vîpseaua crăpată, Marte, o huidumă de bădăran cu nasul vinăt, Saturn cu inelul său și altele anonime, codate, diforme.

— Opriți agregatul ! strigă Vadim Afanasievici, simțind cum i se-nvîrte capul. Ajuge ! Nu sîntem copii !

Piața era pustie. Curioșii se împrăstiaseră. Pierise și mătăhala. Numai o capră solitară se mal zgîla la tiribomba care vijîia și scrișnea în timp ce, nu prea departe

doi cetățeni corpolenți jucau șah pe o bancă, expunându-și în spațiul universal fesele debordante.

— Ce faci, mă prostule ! urlă Volodea care evolua pe deasupra șahliștilor. Arde-l cu nebunul de la e 8 ! N-ai habar ce-l aia șah !

— M-am săturat, Volodea ! strigă Vadim Afanasievici. Unde e manipulantul ? Să oprească !

— Glumești, Vadik ! zbleară Volodea. I-am dat cinci ruble ! Acum, precis e la cealnărie !

La care Vadim Afanasievici își pierdu cunoștința și așa, în nesimțire, țepăn, palid și cu pipa între dinți, continua să se rotească deasupra adormitului Guseatin.

Se însera. Soarele, spînzurat o vreme deasupra clopotniței se prăbuși în cele din urmă dincolo de râu. Străzile se mai înviorară, Trecu o cireadă de vite. Păcăniră niște motocicletele.

Șustikov Gleb și Irina Valentinovna se întorceau obosiți în oraș. Căutaseră toată ziua, fără să dea peste ea, biblioteca publică din Guseatin.

Bătrînul Mocenkîn continua să facă gălăgie la policlinică.

— Ce încredere pot avea eu în sucii voștri gastrici ? striga el, fluturînd formularul pe care, în locul înspăimîntătoarelor înscrisuri de altădată, acum figura numai banalul « normal ».

Stepanida Efimovna vedea pentru a treia oară filmul *Bela*. Mîncîndu-l din ochi pe tînărul ofițeraș cu fața rumenă și ochii jucăuși, ea murmură :

— Nu, nu-i el. Seamănă, dar nu-i el. Vai, nu-i el, tăicușilor !

Vadim Afanasievici își reveni. Deasupra lui se învîrteau stelele, dar nu cele din Guseatin, ci adevăratele.

« Cît de mult seamănă cu firmamentul obișnuit ! se gîndi el. Eu totdeauna am crezut că dincolo de acel teribil hotar totul va fi altfel, că nu vor mai exista stele, nimic din ceea ce a fost și, cînd colo, lată acolo stelele, dincoace pipa. . . »

Pe cerul înstelat trecu la un moment ca un bolid un obiect hirsut și înform din direcția căruia venea un răcnet :

— Te-ai dat destul, Vadik !

Trezindu-se din buimăceală, Vadim Afanasievici îl reperă pe Teleskopov evoluînd pe orbită. Volodea stătea în picioare în leagănul său, agitînd prin văzduh o bine-cunoscută sticlă cu dopul de hîrtie.

« Înseamnă că sau sînt eu din nou aici, sau e el din nou acolo, adică aici, iar eu nu sînt acolo, ci aici, în sensul de acolo și amîndoi sîntem acolo în sensul de aici și nu de acolo, adică nu aici », raționa Vadim Afanasievici, încercînd să taie firul în patru, pînă cînd îi trecu în sfîrșit prin minte să-și arunce privirea în jos.

Nu departe de unul din picioarele de oțel ale tiribombel, el zări camionul, iar în camion pe drăgălașa lui supranormativă, jignită parcă și ușor deprimată de strania ei singurătate.

« Ura ! exclamă în gîndul său Vadim Afanasievici. Dacă ea e aici, înseamnă că și eu sînt aici și nu acolo, adică . . . ce mal, e în ordine ! » Și inima i se strînse, copleșită de o emoție obișnuită, terestră.

— Te-ai dat destul, Vadim ? urlă deodată sub el Teleskopov. Hai să te fac un șah ! Stop motoru', copil al naturii !

Mătăhala, acum în costum de seară Impecabil, pleptănat cu cărare într-o parte, stătea sub mașină.

— Mai scăpați niște mărunțiș și vă mai dau de cîteva ori !

— Auzi, Vadim ? strigă Volodka. Ce zici ?

— Cred că ajunge pentru azi ! strigă, adunîndu-și toate forțele, Vadim Afanasievici.

Scoțind un geamăt animalic și amestecat cu scrișnete, asemănător urlutului lansat înaintea morții de ultimul dinosaur de pe pământ, tiribomba se opri, de data asta pentru totdeauna.

Lipit de podeaua leagănului, Vadim Afanasievici își pierdu din nou cunoștința, dar nu pentru mult timp. Revenindu-și, cobori din leagăn, își scutură hainele, își aprinse pipa și-și ridică fruntea . . .

o, primăvară necuprinsă și fără de sfârșit, vis necuprins și fără de sfârșit . . .

că de n-ar fi fost această groază, această oribilă instalație, n-aș fi simțit atât de acut farmecul vieții, eterna ei primăvară . . .

și pași spre camion. Când îi puse mâna pe flăminzări, supranormativa începu să gîgîie de plăcere.

În acest timp, Volodea Teleskopov mergea cam pe două cărări spre șahiști ajunși acum vreo zece pe banca lor.

— Hei, care ești Fisher? strigă el. Care Petrosian? Care Tigran? Habar n-aveți de șah ! În jocul de mijloc tămiie, în final mai rău ca găinile în bălegar ! Am văzut totul de sus ! Țsta-i joc de înțelepți, bă, voi n-aveți dreptul să-l jucați !

Și o porni de-a lungul băncii, răsturnînd figurile în praf.

Șahiști săriră de la locurile lor, gesticulînd și chemîndu-l pe cel mai breaz dintre ei, un coțcar îndesat la trup, îmbrăcat într-o pijama vărgată și purtînd în cap o pălărie de catifea verde, de sub care îi spînzura pe ceafă și pe gît o *Izvestie* menită să-l apere de soare, de muște și de alte influențe nefaste.

— Ce înseamnă asta, Viktor Illici? strigară șahiștii. Vine oricine, ne aruncă figurile, ne jignește personal; ce ordonați să facem ?

— Să vă supuneți, le răspunse cu voce joasă șahiștilor bărbatul în pijama, invîtîndu-l cu un gest pe Volodea să ia loc în fața tablei de șah.

— Și zi așa, nene, după cite vād, ai chef să joci cu mine ! spuse Volodea izbucnînd în rîs.

— N-ai greșit, tinere, roști îndesatul în pijama, cu un glas care nu era al unuia om de rînd, în el făcîndu-și loc vagi inflexiuni care-l trădau pe deținătorul puterii.

Alurit cum era, lui Volodea nu-i scăpă totuși acest timbru special și atât de cunoscut, o presimțire îi strînsese măruntaiele, dar îmbășoșindu-se și făcîndu-și singur curaj și, mai ales, crezînd cu tărie în talentul său de șahist (cite iltruțe de votcă nu cîștigase el cu ajutorul acestui joc străvechi și înțelept !) se așeză în fața tablei și zise :

— Zece mișcări vă dau, dragă tovarășe, pe mai multe nu conta ! Și porni înainte cu bunul și mult încercatul pion.

Sprîjinindu-și capul în mîini, vărgatul căzu într-o stare de profundă meditație. Dinspre cercul de șahiști, care executa niște evoluții asemeni celor ale unui hipersensibil organism creat anume pentru lîns, se auziră chicoteli.

— Acum o directă, Viktor Illici . . . la moacă . . . dă-i la moacă . . . Adu-l în ring cu zăhărelul, Viktor Illici, și fă-l piftie c-un dubleu . . .

Trebule spus că șahiștii din Guseatin aveau o teorie și o terminologie a șahului cu totul aparte.

— În lăcări, plevușcă ! se răsti Volodea către suporteri. Valea, cînd joacă maeștrii !

— Ce huligani ! Nicl nu poți juca de ei, zise el către vărgat.

Adevărul e că și el încerca să-l intre în grații lui Viktor Illici, simțînd că a nimerit într-o afacere împuțită; cum însă nu putea rezista isplitei, care îl covîrșea cea mai elementară prudență, fluierînd liniștit, cu degetele cele mai nevinovate din lume, Volodea îl pregătea lui Viktor Illici așa numitul « sustermat ».

Tocmai ridicase regina pentru a-l da lovitura de grație, cînd observă deodată pe dosul labeli cîrnoase a lui Viktor Illici un tatuaj albastru: SIMA NU M . . .

Restul inscripției era acoperit de mineca pijamalei.

« Sima ! Care altă Sima, dacă nu a mea ? Pocitu-ăsta cu nasul cît un bumb să mi-o fi sărutat pe Serafima mea ? Să fie ăsta Borodkin Viktor Ilici ? Uuuuh ! » Flacăra de petrol, țigeli și motorină a geloziei îl frigea la mațe pe Volodea.

— Află, nene, că ești mat ! îi strigă adversarului, fixîndu-l cu ochii leșți din orblite și apropiindu-și de el fața congestionată.

Viktor Ilici, căruia îi cădea greu fisa, cîntărea situația : unde să mute regele ? N-avea unde ! Ce-ar fi să-i halească regina ? N-avea cu ce ! Să-i pocnească o directă ? Să-i ardă un dublu ? Nu merge. N-are forțe destule.

Și în acest moment zări pe brațul ofensatorului, pe acel braț nearătos și plîrplîrliu o inscripție cu mici litere albastre : SIMA NU MĂ UI . . . Restul se pierdea spre subțioară.

« Serafima, nu cumva pentru stîrpitura asta m-ai lăsat tu pe mine ? Da, poate că chiar ăsta-i Teleskopov, coșmarul şahiştilor tuturor timpurilor și a tuturor popoarelor, ajuși de batjocura lui, huliganul neîncadrat, forța de muncă flotantă ! » Și Viktor Ilici își încordă ceafa, în timp ce zbirclitul lui de nas se aprinse ca stopul unei mașini a miliției.

— Teleskopov ? întrebă el apăsător.

— Borodkin ? întrebă la fel de apăsător Volodea.

— Urmează-mă ! zise Borodkin, ridicîndu-se.

— Păi nu ești în exercițiul funcțiunii, îl înfruntă rîzînd Volodea, în al doilea rînd ești mat și în al treilea, ești în pijama.

— Mat ?

— Mat !

— Mat ?

— Mat !

— Ești sigur ?

Viktor Ilici scoase un fluier de sub pijama și se lansă în niște expresive și inspirate rulate în care vibra tot sufletul lui jignit.

« E momentul s-o-nclînd », își zise Volodea, dar nu se putea urni din loc și începu și el să fluture în degete. Important era să-și spună ultimul cuvînt în disputa cu Viktor Ilici, avea nevoie de o victorie morală.

În sfîrșit, apărură ca din pămînt fratele mai mare al lui Viktor Ilici, sublocotenentul Borodkin în uniformă, aflat în exercițiul funcțiunii.

— O directă ardeți-i, o directă, tovarăși Borodkin ! behăiră supporterii. Urați-l pe ring și atingeți-l cu un dublu dublu . . .

Se pare că terminologia locală a jocului de şah era întrebuințată de data aceasta într-un sens oarecum special.

Așa se face deci că la căderea serii Volodea Teleskopov fu privat de libertate. Ținîndu-l unul de un braț și al doilea de celălalt, cei doi Borodkin îl conduseră pe lîngă Vadim Afanaslevici care-l privea profund consternat, pe lîngă supranormativa care scîrțîia a compaslune, și-l turnară la beci, unde i se aduse supă de mazăre, borș, tălței, pîrjoale aburinde, friptură înăbușită de gîscă și cremă de fructe, după care îl încluiară.

Volodea mîncă, fumă și cîntă toată noaptea, plînsă cu lacrimi fierbinți la amintirea unor detalii din existența sa, se smiorcăi, se înfurie, iar spre ziuă începu să scrie scrisori.

Toată noaptea discută între ei frații Borodkin. Fratele mai mic frunzări Codul penal, căutînd pentru Volodea cele mai cumplite articole și sancțiuni. Cel mai mare, ale cărui răni sufletești legate de amintirea Serafimei Ignatievna se cicatriza-

seră cu vremea, își calma înfierbîntatul frățior, propunîndu-i măsuri pur administrative.

— Îl tundem la zero, Vitik, îi băgăm mătura-n mină și-l punem cînșpe zile la șmotru, doar-doar va pricepe Sima cu cine te-a schimbat !

La aceste cuvinte ale fratelui mai mare, Viktor Illici azvirli cît colo Codul penal, căzu cu fața-n jos pe divan și începu să plîngă amarnic.

— Am vrut să uit, îngăima el cu foc, am plecat, m-am cufundat în șah, nu mă gîndeam la ea . . . și-mi iese-n drum stîrpitura asta, care mi-a răpit . . . Sima . . . dragostea . . . mea . . . scrișnea el din dinți.

Să mai spunem prin ce emoții au trecut în noaptea aceea tovarășii de drum și prietenii lui Volodea ? Nici unul n-a închis un ochi. Toată noaptea au analizat diferite variante de salvare.

Ridicîndu-și fruntea cu semeție, lăsînd părul să-l fluture în vînt, Irina Valentinovna se declară gata să vorbească personal cu frații Borodkin, personal și fără intermediar, în tete-à-tête, chërchez la femme. În ultimele zile ea căpătase, în sfîrșit, încredere deplină în forța și capacitatea de convingere a frumuseții sale.

— Ei, nu, Irinka, mai bine stau eu de vorbă cu firtații, interveni Șustikov Gleb, retezîndu-i categoric nobila pornire, am să le vorbesc eu de la om la om și afacerea va fi clasată.

— Nu, nu, prieteni ! exclamă cu patimă Vadim Afanasievici. Am să depun la Judecătoria populară a Guseatinului un memoriu oficial. Sînt sigur . . . noi . . . instituția noastră . . . întregul nostru colectiv . . . îl luăm pe Volodea pe garanție. Dacă va fi nevoie, sînt gata să-l înfiiez !

Rostind aceste cuvinte, Vadim Afanasievici începu să tușească, trase din pipă și desfășură o adevărată perdea de fum ca să-și ascundă ochii umeziți.

Stepanida Efimovna se învîrți bulmacă o jumătate de noapte prin piață, vinînd fluturi de noapte și tînguindu-se; dădu fuga apoi la o surată a ei din Guseatin, laborantă la un Institut științific din Leningrad, de la care aduse un cocoș negru; se apucă să dea în cărți oftînd și lăcrămînd; din cînd în cînd își deslega trăistuța, topăia de cîteva ori și arăta cocoșul la luna nouă, boscorodind ceva misterios.

Bătrînul Mocenkin își petrecu toată noaptea scriînd o referință favorabilă despre Volodea Teleskopov. Era pentru el o povară anevoioasă din cale afară; nu era obișnuit cu așa ceva. Vrei să scrii « are nivel politic », dar mîna scrie singură « n-are nivel politic », vrei să scrii « element moral », dar mîna scrie « element imoral ».

Și toată noaptea scrișii jalnic simpatice lor supranormativă, întonînd un cîntec al ei în care se descifra o tainică pasiune, implorare și speranță.

Dimineața, Gleb conduse mașina și opri drept sub ferestrele Miliției, în pridvorul căreia ieșiseră deja sublocotenentul Borodkin cu o legătură de chei și sergentul major Borodkin cu Codul penal sub braț.

Volodea își încheiase între timp cele două scrisorele de inimă albastră și acum cînta cu voce de tenor dramatic :

Sînt duși în convoi către Nordul de gheață.

Ani lungi, nesfîrșiți de osîndă și chin . . .

Privește, privește la trista mea față,

Privește, căci altul eu n-am să revin !

Stepanida Efimovna își făcu semnul crucii.

Scoțînd un lung suspin, Irina îl strînse de mînă pe Gleb.

— Gleb, seamănă cu aria lui Cavaradossi. Iubitul, eliberează-l pe scumpul nostru Volodea, doar datorită lui ne-am cunoscut atît de bine !

Gleb păși spre intrare.

— Hai, tovarăși, isprăviți odată cu toată comedia asta ! Da, Volodea e un tânăr cam nestăpînit, dar e de-al nostru, ce să mai vorbim, un element sănătos, participant la marile construcții, iar dacă bea, asta se-ntîmplă și la case mari, nu-l un secret nici pentru dumneavoastră.

— Grozav de deștepți v-ați mai făcut, mormăi sergentul major.

— Dar dumneata cine ești, cetățene ? întrebă sublocotenentul. Sînteți rude, colegi ai deșinutului ?

— Sîntem reprezentanți ai opiniei publice. Poftim actele mele.

Frații Borobkin examină cu o mirare abia disimulată pe gentlemanul uscățiv, pîrînd a fi aproape un străin la înfățișare, și răsfoiră cu nu mai puțină ulmire întreg acel vraf de buletine albastre și roșii pe care le aveau în față.

— Grozav de deștepți v-ați făcut, repetă Borodkin-junior.

Bătrînul Mocenkin svîcni înainte cu fața schimonosită într-un rictus de fiară prădănică, începu să tremure ca un spiriduș de dril și, împungînd cu degetul lui lemnos în direcția fraților Borodkin, rosti cu o voce șfichiuitoare :

— Și o să mai răspundeți pentru abuz de putere și de prerogative, pentru expresii necivilizate și pentru nepotism !

Frații Borodkin o cam sfecliră, dar protejați cum erau de uniforma lor unanim respectată, nu lăsară, bineînțeles, să se vadă nimic.

— Grozav de deștepți v-ați mai făcut ! ridică vocea de spaimă Borodkin-junior.

— Guten, năluca, ghem de piatră vinătă ! ginguri Stepandla Efimova și le-arătă deodată celor doi frați cocoșul negru, principalul atu al lui Volodea, după părerea ei.

leși apoi mai în față, în toată splendoarea farmecelor ei de neuitat, Irina Valentinovna Selezniova.

— Ascultați, tovarăși, haldeți să vorbim serios : eu sînt femeie, dumneavoastră bărbați . . .

Borodkin-junior scăpă din mîină Codul penal.

Fratele mai mare se stăpîni și rosti cu voce răspicată :

— Cetățeano, dumneavoastră ați remarcat foarte bine seriozitatea situației. Teleskopov Vladimir, care se află reținut în stare de ebrietate, a întrerupt partidele de șah pentru titlul de campion al Parcului nostru de Cultură. Ce înseamnă asta, ne întrebăm ? Am să vă răspund : în cel mai bun caz, un act de huliganism dușmănos. Unii tovarăși e de părere ca Teleskopov să fie deferit Tribunalului, conform prevederilor Codului penal. Ce înseamnă asta pentru el, înțelegeți. Dar noi, tovarășă-prea-frumoasă-cetățeană-din-păcate-nu-știu-cum-vă-numiți-în-speranța-unul-viitor-cu-ochi-albaștri, noi nu sîntem niște brute ci sîntem umaniști și-l vom aplica lui Teleskopov masuri administrativ-educative. Va da cu mătura cincisprezece zile, apoi va fi pus în libertate.

Sublocotenentul îi explică toate acestea individual și personal Irinei Valentinovna, apropiindu-se de ea și făcîndu-i ochi dulci ; plăcut impresionată de rezonanța glasului său, ea îl asculta plină de importanță cu tot căpșorul ei auriu, dar cînd Borodkin termină, apărură îndărătul gratiilor fața lui Volodea, palidă ca aceea a contelui de Monte-Cristo.

— M-au omorît, fraților, m-au omorît ! urlă Volodea. Nimic mai îngrozitor pentru mine decît aceste cincisprezece zile ! Prefer o judecată rapidă și deportarea pentru ani întregi. Sima o să mă uite dacă dispar cincisprezece zile, și Sima înseamnă pentru mine, fraților, ultimul liman din viața mea !

După această revărsare a inimii, se așternu o tăcere stranie și apăsătoare peste veranda miliției și peste locurile din preajmă.

Întors cu spatele spre Volodea, Borodkin-junior molfăla din buze și-și freca bărbla ofensat.

Borodkin-senior își privea fratele și învîrtea pe degete, încurcat, o legătură de chei.

— Și ce se va-ntîmpla cu supranormativa? strigă Volodea. Cu ce-a greșit ea?

Aici parcă plesni o coardă și un sunet tainic și minunat pluti spre înălțimi ca o lebedă tristă.

— Nu mai pot ! exclamă Borodkin-junior, strîngînd la plept Codul Penal. Mă înăbuș ! E prea mult !

— Dar ce-i cu supranormativa asta? Cum arată? Unde e? se neliniști fratele mai mare.

Fără un cuvînt, Vadim Afanasievici trase prelată. Și frații Borodkin văzură supranormativa întunecată și tristă, brăzdată de amare zbîrcituri.

Mezinul porni încet spre ea cu privirea fixă și cu fața înghețată.

— Amendă, zise cu glas tremurat Borodkin-senior. Cele cincisprezece zile se comutează în amendă. Treizeci de ruble — adică nu: cinci.

— Ura ! exclamă Irina Valentinovna. Ajungînd dintr-un salt în pridvor, ea îl sărută pe Borodkin-senior drept pe gură. Cinci ruble înseamnă un fleac pe lîngă dragoste !

— Ura ! exclamă bătrînul Mocenkin, aruncînd în sus sacrele lui cincisprezece copelci.

— Punem mîna de la mîna ! răcni Gleb și scoase din pantalonii săi strîmți ultima hîrtie de trei ruble, pusă deoparte ca să la niște dropsuri pentru băieții din grupa lui de asalt.

— Se poate plăti și în ouă? piscui Stepanida Efimovna.

Complet fleșcăit după sărutul Irinei, Borodkin-senior porni împleticit spre pridvor, ca un boxer făcut *groggy*.

— Nici o amendă, fraților, zise Borodkin-junior, privind drept înainte spre adîncimile întunecate și calde ale supranormativel. Are Volodea vreo vină că s-a îndrăgostit Serafima de el? Eu sînt vinovat că am vrut să-mi vărs pe el rușinea și durerea înfrîngerii, lucru pentru care vă rog, dacă veți crede de cuviință. să mă lertați, tovarăși !

Mii de pete de soare începură să joace pe obrajii supranormativel, ridurile i se neteziră, acorduri vesele și armonioase de balalalcă se ridcară spre cerul.

Borodkin-senior îl cuprinse pe bătrînul Mocenkin și-l sărută drept pe buzele mirosînd a usturoi.

Gleb o sărută pe Stepanida Efimovna, iar Vadim Afanasievici de trei ori (frățește) pe Irina Valentinovna. Borodkin-junior se urcă pe roata camionului și, fără să se jeneze de nimeni, sărută obrazul călduț al supranormativel.

Smiorcăind din nas, Volodea Teleskopov săruta zăbrelele și — în gînd, bineînțeles — pe Serafima Ignatievna, dar și pe Sylvia Chesterton și întreașa omenire.

Și porniră ei mai departe la drum printre roditoarele cîmpuri, și pe urma lor șirolau ploi piezișe, și soarele se rotea pe trepiedul fazelor sale asemeni ochiului unui teodolit, și luna îl fotografia noaptea cu flașul silențios al pîlpîrilor de fulgere de la orizont, în timp ce în jurul adăpostului lor dădeau mute tîrcoale școlari-fantomă dintr-a șaptea, călare pe roți transparente ca pe niște baloane de săpun, iar deasupra lor patrula pilotul pulverizator, visător în aparatul lui

argintiu; dar ei își urmau pașnic drumul în alveolele drăgălașei lor supranormative, fiecare într-a lui.

Într-o bună zi văzură înălțându-se la orizont o stranle și enormă clădire. Presimțind ceva rău, Volodea vru să cotească pe un drum de țară, dar volanul nu-l mai asculta și camionul continuă să înainteze fără grabă pe șoseaua dreaptă și netedă. Clădirea se deslipea de orizont, se apropia, creștea și, curînd, toate îndoilele și speranțele li se risipiră: în fața lor se înălța turnul gării din Koreajsk, cu săgeata lui în vîrf și cu monumentalele figuri de granit simbolizînd toate ipostazele muncii și apărării.

În curînd, începură să se înșiruie de-a lungul drumului căsuțele și magazile posomorîte ale Koreajskului, iar motorul care mersese atîtea zile fără carburant, amuți subit chlar în fața unei stații de benzină.

Volodea și Vadim Afanasievici săriră jos.

— Unde sîntem, acilea, tăicușilor? se interesă cu dulcele-i glăscilor Stepanida Efimovna.

— La gara Toatălumeajos, babo ! strigă Volodea, izbucnind în niște hohote sălbătice de ris, cu care încerca să-și ascundă nellniștea și tulburarea.

— Da' nu cumva-i Koreajsku', Maică Precistă?

— Ba da, măicuță, sîntem chiar la Koreajsk, zise Gleb.

— Atît de curînd? suspină nostalgic Irina Valentinovna.

— Oricum ai suci-o și-ai învîrti-o, n-ai încotro, hîrîi bătrînul Mocenkin.

Ăsta-i Koreajsku' toată ziua și d-acilea careși cu drumul și norocul lui.

— Da, prieteni, acesta e Koreajskul și se pare că nu peste mult o să vină expresul, rosti încet Vadim Afanasievici.

— La nouășpe' și șapteșpe', preciză Gleb.

— Ei, tovarăși pasageri și parteneri de voiaj, vă felicit cu prilejul încheierii cu succes a călătoriei noastre. Scuzați pentru companie. Vă doresc succes în muncă și în viața personală. Volodea trîncănea ca o meliță, dar privea distrat în gol, iar inima și-o simțea ca apucată de niște ghiare.

Pasagerii coborîră din alveolele lor și începură să-și trieze bagajele. Turnul mohorit al gării din Koreajsk se înălța deasupra lor. Pe capetele figurilor de granit jucau mari pete de soare.

Pasagerii își evitau reciproc privirile. Sosise acel minut de tăcere apăsătoare, minutul despărțirii și fiecare simțea cu durere că firele care-l legaseră deveneau din ce în ce mai slabe, că între ei rămăsese numai o ultimă strună subțire, că acu-acu...

— Și cu ea ce-o să se-ntîmple, Volodea? se interesă cu un tremur în glas Vadim Afanasievici.

— Cu cine? întrebă Volodea, ca și cum n-ar fi înțeles despre ce era vorba.

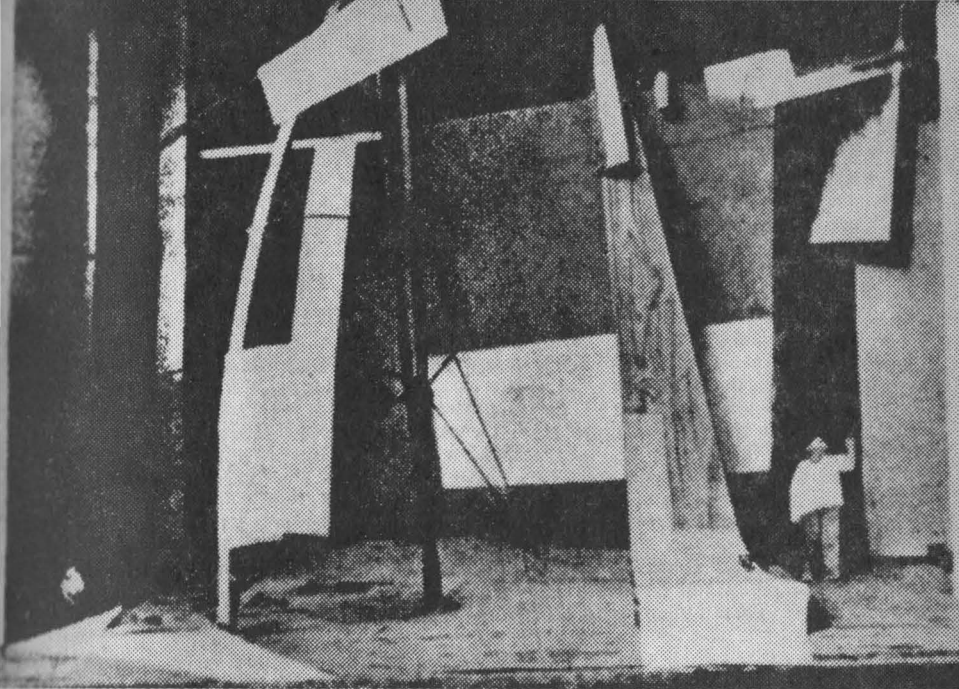
— Cu ea, arată cu bărbia Vadim Afanasievici și toți își îndreptară privirile spre supranormativa care tăcea.

— A, cu butiile? Păi ce să se întîmple, le predau conform borderoului și bună ziua ! Volodea scuipă într-o parte și...

...și iată că struna plesni și ultimul sunet de adio se pierdu în văzduh...

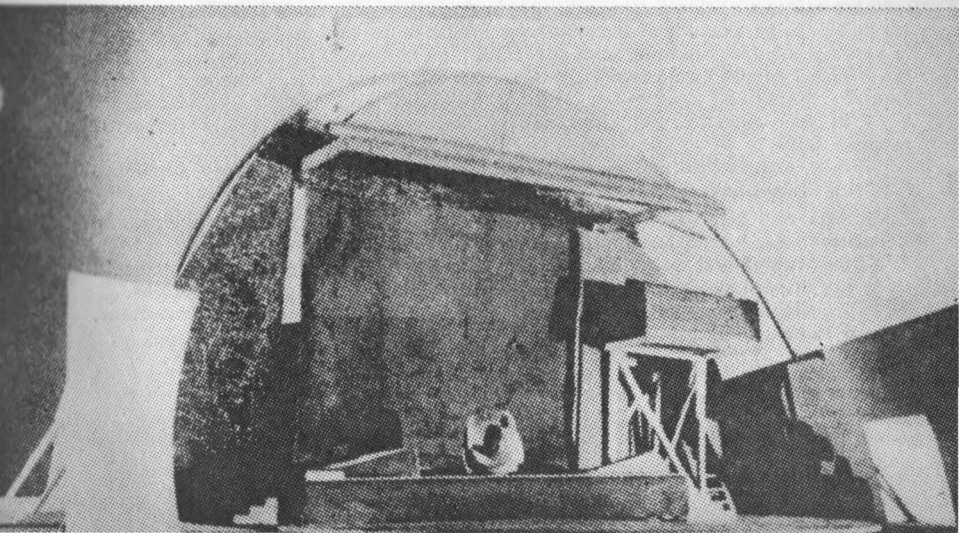
...și Volodea începu să plîngă.

Gara din Koreajsk e utilată după ultimul cuvînt al tehnicii: tablou de informații automat și oficii de păstrare a bagajelor cu cifru secret, automate pentru apă de colonie, oferind în schimbul a două copelci un jet parfumat de Chypre — pe care unii călători în tranzit, lipsiți de nivel, încearcă să-l apuce cu gura — dar cea mai grozavă cucerire este ceasul electro-electronic care arată luna, ziua și ora exactă.

▲ Decor pentru înscenarea lui Tatlin la «Comedia Secolul 17» — 1923, Teatrul de artă din Moscova

▼ Modelul unui decor pentru San Gesi, 1923

Și ceasul arăta: miercuri 15 august 19.07. Mai erau zece minute pînă la sosirea expresului.

Vadim Afanasievici, Irina Valentinovna, Șustikov Gleb, Stepanida Efimovna și bătrînul Mocenkin erau pe peron.

Irina Valentinovna tremura pentru dragostea sa.

Șustikov Gleb tremura pentru dragostea sa.

Vadim Afanasievici tremura pentru dragostea sa.

Stepanida Efimovna tremura pentru dragostea sa.

Bătrînul Mocenkin tremura pentru dragostea sa.

La picioarele lor se întindeau șinele de oțel lucios, apoi, dincolo de rambleul căli ferate, distonînd vădit cu nivelul de automatizare al gării, se înălțau căsuțele dărăpănate ale Koreajskului, iar mai departe se întindeau cîmpurile roze și pădurea de un albastru intens, deasupra căreia atîrna un soare flocăit, asemeni unui cocoș căruia-i spînzură pe gard capul tălat.

Și minutele treceau unul după altul. De dincolo de calea ferată apărură pe rambleu Volodea Teleskopov cu capul zbîrlit, cu gulerul cămășii rupt.

Ajuns pe terasament, se opri cu picioarele rășchirate și-și șterse cu pumnul o lacrimă care curgea pe fața lui mînjită de ulei.

— Auziți ce rușine, tovarăși ! strigă el. Nu mi-au primit-o ! Nu mi-au primit-o, tovarăși !

— Nu se poate ! strigă Vadim Afanasievici, începînd să bată nervos cu piciorul în cîmîntul peronului. De necrezut !

— Nu se poate ! Cum așa ? De ce n-au primit-o ? Începurăm să strigăm cu toții.

— Mucegăită, zic ei, turtită, zdrelită și paradită ! Au trecut-o la rebut ticăloșii de birocratați ! trigă Volodea cu o voce înaltă în care răbufnea plînsul.

În acest moment, de după magazia de mărfuri se ivi galben, cu mustățile albastre, cu ochii holbați și enormi, capul expresului.

— Dar unde-i ea, Volodenka ? Unde-i Unde ?

— În groapă ! Am dus-o în groapă ! Vreau s-o-nchel cu viața ! Adio !

Șuierînd, expresul umplu spațiul și se opri. Pasageri de toată mîna dădură buzna de pe peron spre vagoane. Un megafon începu să mugească. Plutea în aer febra romantică a marilor plecări.

După două minute, celebrul expres « Nord-Sud » se puse lent în mișcare, trecînd prin fața noastră. Ne defilă prin față ferestrele vagonului internațional cu nailonul și alămurile lui, cu pielea lui plușată și mirositoare. La una din ferestre stătea un domn simpatic cu trabucul în gură, îmbrăcat într-o vestă cărămizie. El ne examină cu o curiozitate îmbibată de vagă maliție, își duse mîna la șapcă și ne făcu un mic semn de adio.

— El e ! își zise cu un tresărit interior Stepanida Efimovna. Chiar el e ! Necuratul !

— Să fie contraamaistrul Dopekailo ? Sau poate Mucius Scevola în persoană ? se gîndi Gleb.

— El e, seducătorul, el, el, Reilwolf Heinrich Anatolievici, crezu a-l identifica Irina Valentinovna.

— Ăsta nu-i altul decît Fefilov Andron Lukici care e trimis în delegație în străinătate. Așa-i trebuie ! mormăi cu satisfacție bătrînul Mocenkin.

— De-ăștia-mi-erai, seîor Syracusers ! șopti Vadim Afanasievici. Adio pe veci ! Și așa dispărură din ochii noștri, dus de trenul expres, enigmaticul pasager.

Expresul plerise și șulerul lui se stîngea în neant, într-un spațiu inexistent, iar noi rămîneam tăcuți pe peronul încîns și duhnînd de mîlame.

Volodea Teleskopov se ghemuise pe terasament, cu capul între genunchi. Noi îl priveam. Volodea-și înălță capul, se uită la noi și-și șterse fața cu poala cămășii.

— Cred că e cazul să mergem, tovarăși, zise el moale. Nu-l mai recunoșteam pe scandalagiul de altădată.

— Să mergem, ziserăm sărind de pe peron, nu înainte însă ca unul dintre noi, și anume bătrînul Mocenkin, să fi izbutit să arunce la cutie o scrisoare adresată tuturor forurilor și conținînd următorul text: « Rog ca toate memoriile și sesi-zările mele să mi le restituți îndărăt ».

Mergeam în urma lui Volodea pe cărăruia îngustă de pe fundul gropii, printre tufe de bulbucel, de ferigă și de brusturi, printre tulpinile de iarba Sfîntului Ioan, înalte cît noi, ale cărei steluțe viorii se legănau în lumina cristalină a amurgului.

Și iată, zărlirăm mașina pitulată sub malul nisipos al gropii, iar în ea, neferlita, ultragiata și mucegăita noastră supranormativă; a fost destul atît ca inimile noastre să tresară copleșite de o serală, crepusculară, amăgitoare și fluidă tandrețe.

Dar iată că ne zărlă și ea și începu să gungurească, să cînte o melodie a ei și să întindă spre noi în lumina celor dintii stele micile ei flori galbene de mucegal, acum enorme ca niște roți de floarea soarelui.

— Ei, să mergem, tovarăși! zise moale Volodea Teleskopov și ne urcarăm în alveolele supranormative, fiecare într-a lui...

ULTIMUL VIS COMUN.

Un fluviu curge prin Rusia. Plutește pe acest fluviu și cîntă Supranormativa. Pe fundul apei înoată țiparul înelat și smărăldiu, chișcarul rozallu, calcanul cu reflexe schimbătoare...

Plutește Supranormativa spre mările depărtate și drumul ei nu cunoaște sfîrșit.

Iar în mările depărtate, pe o insulă verde, o așteaptă în larba înrourată, liniștit și voios Omul cel Bun.

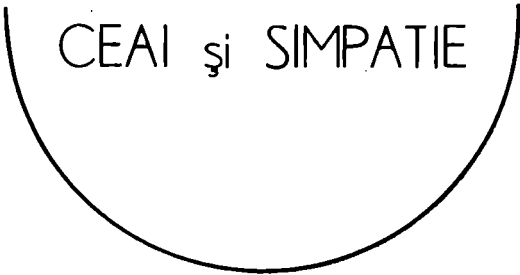
El așteaptă mereu.

În românește de ANETA ILIE
și IOANICHIE OLTEANU

Thérèse
le Prol

ROBERT ANDERSON

CEAI și SIMPATIE

piesă în trei acte

Distribuția (în ordinea intrării în scenă): LAURA REYNOLDS • LILY • TOM LEE • DAVID HARRIS • ALLAN • RALPH • STEVE • BILL REYNOLDS • PHIL • HERBERT LEE • PAUL •

ACTUL I

O vilă veche în stil colonial, transformată în internat pentru elevii unui colegiu din Noua Anglie. La parter, în dreapta, biroul profesorului intendent. La stînga, în hol, o scară duce spre camerele elevilor. La etajul întâi, în jumătatea de sus a scenei, tot în stînga, odaia lui Tom. Biroul profesorului este o încăpere primitoare și liniștită, deși destul de întunecoasă, dar e destul să se aprindă lumina ca să apară ici-colo cîteva pete calde de lumină. În fund, un cămin, etajere cu cărți; în dreapta, o ușă batantă leagă

biroul de celelalte încăperi ale apartamentului. Studenții — cît cîți sînt în casă — nu dispun de o sală comună; așa încît au luat obiceiul să folosească camera de lucru a profesorului. Au voie să intre ori de cîte ori găsesc ușa întredeschisă. Camera lui Tom e mică, sumar mobilată: un pat, un scaun, un birou; dar dacă la început avusese austeritatea unei celule, locatarul a știut să-i dea o înfățișare confortabilă și intimă, grație cretonului care acoperă patul și împodobește fereastra. Un gramofon pe pervaz. Ușa camerei dă într-un living-room pe care-l împarte cu un calef. O a doua ușă leagă living-room-ul cu scara, ceea ce face obligatorie trecerea prin salon pentru a se intra în cameră.

La ridicarea cortinei, e o după amiază tîrzie, de început de iunie. Lămpile nu sînt încă aprinse iar cabinetul intendentului e cufundat în penumbră.

Sus în camera lui TOM LEE, așezat pe pat, fredonează încet un cîntec, acompaniindu-se la gitară.

TOM are șaptesprezece ani. Pare extrem de tînr, serios și fragil în același timp. Poartă un pantalon kaki decolorat, cămașă albă cu gulerul larg deschis, pantofi de tenis. Jos în studio, două femei tinere, LAURA REYNOLDS și LILY SEARS, ascultă cîntecul lui TOM. LAURA poate să aibă între douăzeci și cinci, douăzeci și opt de ani. E frumoasă fină, sensibilă. O ghicim inteligentă, înțelegătoare și tandră. Poartă un pulover de cașmir, fustă de stofă. În timp ce-l ascultă pe TOM cîntînd, lucrează la un costum de epocă. LILY poate avea între treizeci și cinci și patruzeci de ani. Îmbrăcămintea ei contrastează violent cu eleganța sobră a Laurei; stilul ei vestimentar amintește mai degrabă pe acela al unei obișnuite a barurilor la modă și nu cadrează cu austeră simplitate a unui orășel din Noua-Anglie: pălărie excentrică, etolă de blană. LILY se jocă distrată cu paharul pe care-l ține în mînă.

Tom cîntă acompaniindu-se la gitară:

Plaisir d'amour

Ne dure qu'un moment.

Chagrin d'amour

Dure toute la vie. . .

(Iar după ce termină, reia melodia pe care o va fredona apoi neglijent, cu intermitență, ca și cum aria l-ar obseda.)

LILY: E Tom?

LAURA (distrată în aparență): Da. . . Așa cred. . .

LILY: N-are cursuri după-amiază?

LAURA, (același joc): Nu. . . După cum vezi. . .

(TOM a isprăvit de cîntat)

LILY: Vrei să-ți spun eu la ce se gîndește?

LAURA (Neglijent, rupînd un fir de ață între dinți): La ce?

LILY: Vrei să-ți spun la ce se gîndesc toți băieții din colegiul ăsta, care e unica lor preocupare? Nu numai primăvara, ca acum, dar în fiecare zi a anului și de dimineață pînă seara? . . . La sex ! . . .

LAURA: Ești tot așa de nebună !

LILY: Crede-mă, Laura, sînt în colegiul ăsta patru sute de tineri între trelsprezece și nouăsprezece ani care nu se gîndesc decît la asta.

LAURA: Liniștește-te, Lily !

LILY: La vîrsta lor, Laura, e marea problemă. Și singura.

LAURA: (încet): Ei și?

LILY: Toate prezențele astea nu-ți dau uneori idei, o agitație, o. . . nervozitate? . . .

LAURA: Nici nu mă gîndesc la așa ceva.

LILY: Eu da. Franklin mi-a spus că li se dă bromură. Dar după felul cum se uită la tine, nu s-ar spune !

LAURA: După felul cum se uită? La mine?

LILY: La tine și la celelalte femei care merită să fie privite.

LAURA: Tu, de exemplu?

LILY (*flată*): Poate că da. Când am sosit aici, acum zece ani — cum au trecut ! — eram, în fine, tânără de tot — am crezut mai întâi că n-am să pot suporta! Și astăzi, vezi tu, ador. . . Ador să-i pindesc. Îmi place să-i văd suferind. . .

LAURA (*pe un ton de reproș*) Lily !. . .

LILY: E cea dintîi primăvară a ta aici. Așteaptă puțin și mai vorbim noi.

LAURA: Dar sînt niște copii, Lily. . . Sînt *numai* niște copii.

LILY: Așa spui tu, dar după statistici, tocmai între treisprezece și nouăsprezece ani . . .

LAURA: Te rog !. . . Fără detalii.

LILY: S-ar crede că ești cu un picior în groapă. În definitiv cîți ani ai?

LAURA: (*zîmbind*): Sînt majoră !

LILY: Cînd ajung aici, înțelegi tu, nu știu nimic despre femeie . . . și-și pierde vremea schimbînd între ei informații cu totul false asupra chestiunii . . . Sînt atît de exaltați, dezlănțuiți, devorați . . . Adorabili . . .

LAURA: Mie mi s-au părut întotdeauna liniștiți . . . indiferenți.

LILY: Numai în aparență, Laura ! Nu-i decît o mască ! Gîndește-te că la vîrsta lor Romeo o și răpise pe Julieta. Dar puștii ăștia sînt pasionați la nebunie ! Își sacrifică fără ezitare viața pentru dragoste ! La vîrsta asta, te omori din dragoste ! . . Sînt stăpîniți de tragic . . . De altfel, cum spune Franklin, în toate poveștile pe care le învață, în subiectele pe care le abordează, toți mor.

LAURA: La vîrsta lor, le place să facă pe eroii !

LILY: Cad la un examen? Trebuie să moară. Sînt umiliți? Trebuie să moară. Au o mică supărare din dragoste? Să moară, să moară ! E teribil.

LAURA: Dar și cît de mișcător. Nu găsești?

LILY: E tulburător !. . . Și, te rog, nici un cuvînt despre conversația noastră, soțului tău !

LAURA: Cum îți închipui?

LILY: La urma urmelor, ce importanță are? S-a spus că m-am culcat cu toți profesorii din colegiu, chiar cu cei căsătoriți.

LAURA (*tachinînd-o*): Ia te uită, ar trebui poate să deschid și eu ochii !

LILY: Nu cu soțul tău, bineînțeles !

LAURA: Mulțumesc.

LILY (*categorică*): Nimic cu Bill; niciodată. Nici chiar pe vremea cînd nu te cunoștea. Era întotdeauna mult prea ocupat să-și conducă echipele lui sportive și să-și organizeze taberele de vară la munte.

LAURA: Într-adevăr, îi cunosc gusturile !

LILY: Dar cu tine, draga mea, cum se poartă, de fapt? . . . Bine? . . . (*Privire a Laurei*) Am înțeles. Nu mă privește, ai dreptate. Tot așa gîndeam și eu. (*Laura o privește și nu răspunde*,) Și în vacanță? Sper că n-o să-și petreacă iarăși vara în munți cu regimentul lui de tineri cătărători . . .

LAURA: Am alte proiecte pentru el, închipuiește-ți !

LILY: Se poate ști?

LAURA (*luînd un pliant*): Să vizităm Canada ! Vreau să-l păstrez numai pentru mine toată vara.

LILY: Bine faci !

LAURA: Bineînțeles, mi-ar fi plăcut să mergem din nou în Italia. Am făcut o călătorie atît de minunată anul trecut . . . Dacă l-ai fi văzut pe Bill !

LILY : Abia îl întâlnești, dragă, era firesc. Și-apoi, profesorii în vacanță sînt cu mult mai bine decît la lucru . . . Mai cu seamă în străinătate. Sînt cam ca civilii în timp de război . . . Doamne, și după aceea . . . nu mai e nimic . . .

LAURA : Pentru mine, Bill e mereu același !

LILY : Cu atît mai bine, draga mea ! *À propos*, ți-a vorbit Bill de serbarea aceea pe care am organizat-o în onoarea lui, în ajunul plecării în vacanță ?

LAURA : Da. Am păstrat și o amintire de-atunci. *(Scoate de sub pulover un inel pe care-l poartă atașat la colier și i-l arată lui Lily.)*

LILY : Niciodată nu mi-am închipuit că o să fie de vreun folos inelul ăsta de perdele : l-am dat în glumă atunci seara. Nici prin gînd nu ne-a trecut că se va întoarce înșurat. De fapt, vrolam să-l provoc pe drăguțul de Bill.

LAURA : Așadar, după părerea ta, nu m-a luat decît ca să răspundă la provocare ?

LILY : Dă-mi vole, draga mea. N-am spus asta.

LAURA : De fapt, nici nu-i așa.

LILY : Și acum, o șterg. De altfel, Bill s-ar fi putut tot așa de bine însura aici. Multe fete ar fi fost fericite. Numai că lui îi trebuia o femeie pe măsura lui, o străină.

LAURA : Cum trebuie s-o lau ?

LILY : Ca un compliment, de bună seamă. Și nu te apuca diseară la cină să-l spui lui Franklin că am băut.

LAURA : Nu cinăm astă seară la cantină. Am pregătit aici un mic banchet.

LILY : În cinstea cui ?

LAURA : Așa mi-a venit mie o idee !

LILY : Perfect ! Oricum, nu-i spune lui Franklin că am băut.

LAURA : Dacă nu vrei să bage de seamă, îți dau un sfat : nu vorbi prea mult !

LILY : A, să nu faci pe puritana cu mine ! Ești singura femeie din colegiul ăsta cu care pot să vorbesc orice. Tot ce-ți cer e să nu te schimbi.

LAURA : Foarte bine, Lily.

LILY : De altfel, cînd erai în teatru, de sigur că ți s-au întîmplat tot felul de istorii. . .

Cam pipărate, nu ?

LAURA : Pe cuvîntul meu, ai face să roșească și o profesionistă de cabaret !

LILY : Chiar așa ?

LAURA : Chiar așa ?

LILY : Iată lucrul cel mai măgulitor pe care mi l-ai spus în ultima vreme. Mersi, Laura. Mersi mult. La revedere, draga mea. *(Iese. După cîteva clipe, se aude închizîndu-se ușa de-afară.)* *(Laura rămîne mult timp în fotoliu. Îi ascultă pe Tom care cîntă sus. Apoi se ridică, frunzărește prospectul turistic de pe birou, se uită la ceas, se duce pînă la ușă, o deschide. Și cheamă.)*

LAURA : Tom ! . . . Tom ! . . . *(La auzul numelui său, Tom țîșnește de pe pat, străbate camera și apare pe palier.)*

TOM : Da ?

LAURA *(pe un ton de camaraderie, de prietenie sinceră)* : Am pregătit o ceașcă de ceai. Vrei să cobori ? *(Tom se întoarce repede în cameră, își perie părul, coboară scările, intră în birou cu gravitate, ca într-un sanctuar.)* Sînt aproape gata cu costumul tău pentru piesă. Putem să facem o probă. Vrei ?

TOM : Să închid ușa ? Preferați s-o las deschisă ?

LAURA *(în culise)* : N-are importanță. *(Plin de precauție, Tom a închis ușa. E teribil de îndrăgostit de Laura. N-are fără îndoială nici o speranță, dar o iubește cu o dragoste de adolescent, profundă, mișcătoare, pasionată. Atitudinea ei rezervată nu-l împiedică să facă aluzii abia voalate la dragostea pe care i-o poartă.)*

LAURA (*intră cu o tavă în momentul în care Tom închide ușa*): Lasă deschis. (*Așezînd tava pe masă.*) E mai bine așa. Colegii tăi vor putea intra și ei dacă termină devreme cursurile.

TOM (*dezamăgit*): Sigur că da! . . . (*Laura pleacă să aducă farfuria cu biscuiți; în trecere, se oprește numai cît să observe că Tom n-a lăsat ușa decît foarte puțin întredeschisă. Zimbește, amuzată. Și iese. Tom profită ca să mai împingă încă puțin ușa. Laura revine cu farfuria.*)

LAURA: Servește-te.

TOM: Mulțumesc, doamnă. (*Tom a luat o prăjitură și s-a așezat pe jos, lângă scaunul Laurei.*)

LAURA: Nu vă e frig sus, ție și colegilor tăi? . . . Poate că s-a închis caloriferul puțin cam devreme. Nu?

TOM: Nu ne e frig. E bine. Cu toate că aici, cu focul ăsta din cămin, e mai bine, fără îndoială . . . E chiar frumos! . . .

LAURA: (*intr-o doară, reluîndu-și lucrul*): Te-am auzit cîntînd adineauri!

TOM: Da? . . . V-am deranjat cumva?

LAURA: Nu. De ce? Dimpotrivă!

TOM: Dacă vă deranjează, clocăniți în radiator. Am să înțeleg.

LAURA: E fermecător cîntecul ăsta!

TOM: « Plaisir d'amour . . . » Frumos titlu, nu-i așa (*Spune cuvintele*) « Plaisir d'amour ne dure qu'un moment. Chagrin d'amour dure toute la vie. » (*Rectifică.*) Sînt cuvintele cîntecului.

LAURA: Am înțeles . . . Și tu ce crezi? Sînt adevărate, cuvintele astea? (*Tom dă din umeri.*) Le cînti de parcă ai fi cunoscut toate durerile din dragoste de pe lume!

TOM: N-am cunoscut nici plăcerile, nici durerile. Nimic. (*Se aude ceainicul fluierînd în culise.*)

LAURA: El lasă! Un băiat ca tine!

TOM (*plin de naivă sinceritate*): Dar ce vă închipuiți?

LAURA (*în culise*): Totuși, ți-al ales fără îndoială o parteneră pentru bal, după reprezentăția de simbătă?

TOM: Da.

LAURA: Vezi? . . . Pe cine?

TOM: Pe dumneavoastră, doamnă.

LAURA (*intrînd din nou*): Pe mine?

TOM: Erați pe lista gazdelor. Și cum sînt membru în comitet, am participat la tragearea la sorți.

LAURA: Și ai pierdut?

TOM: Am cîștigat. (*Pauză.*)

LAURA (*incurcată*): Aveam de gînd să merg la bal cu soțul meu.

TOM: Nu se poate. De altfel, nici nu va fi aici simbătă. Clubul lui face o excursie la munte. Ați uitat?

LAURA: Vezi? Am uitat.

TOM: Eu nu . . . (*Pauză.*) Îi plac mult excursiile, nu-i așa? . . . (*Laura nu răspunde.*) Sper că nu vă supără să mă aveți drept cavalier.

LAURA: Dimpotrivă, sînt încîntată.

TOM: Oricum, mi s-a încredințat o misiune. Trebuie să descopăr, fără să știți, culoarea rochiei pe care o veți purta.

LAURA: Și de ce?

TOM: Comitetul are de gînd să vă ofere o floare pentru rochie . . .

LAURA: Ce drăguț. Dar știți, n-am de ales. Am să pun probabil rochia albă.

TOM: Mă voi ocupa deci personal de această chestiune.

LAURA: Mulțumesc, Tom.

TOM: De altfel, trebuie să fiți foarte blazată după toate florile pe care trebuie să le-ați primit când erăți actriță . . .

LAURA: A, nimic extraordinar ! Din când în când, bineînțeles . . . cite-un buchet . . .

TOM: Ce nu izbutesc eu să înțeleg este că o femeie ca dumneavoastră a putut să părăsească teatrul și să vină să se înmormînteze într-o școală. Ce idee ! . . . Să știți că, personal, sînt fericit că ați făcut-o . . . dar, în fine, găsesc . . .

LAURA: Trebuie să-ți spun că n-am avut niciodată focul sacru.

TOM: Erăți de sigur formidabilă ! . . .

LAURA: Ba deloc ! (*Tom privește în cămin, calm în aparență.*)

TOM: N-ați jucat niciodată Bernard Shaw?

LAURA: Ba da.

TOM: Știți că dintre toate piesele lui Shaw pe care am fost condamnați să le citim, *Candida* e cea pe care o prefer ? . . .

LAURA: Fiindcă era cea mai scurtă?

TOM: Nu . . . Pentru că e cea mai bună, cea pe care o înțeleg cel mai bine, cea care mă înduioșează cel mai mult . . . N-ați jucat niciodată *Candida*, doamnă?

LAURA: În turneu, citeodată.

TOM: Și totuși, după dumneavoastră, are ea dreptate în piesă când îl gonește pe Marchbanks?

LAURA: Dacă așa a vrut Shaw ? . . .

TOM: Întii și-ntii, Marchbanks ăsta vorbește mult prea mult . . . Cîtă îngîmfare ! . . . Eu nu știu, dar mi se pare că dacă aș iubi o femeie, nu m-aș gîndi niciodată să mă împăunez atîta în fața ei . . . *Candida* ar fi putut să-l umple de ridicol dacă ar fi vrut.

LAURA: Dar n-ar mai fi fost *Candida*. Hai, ridică-te. Să vedem dacă-ți vine bine. (*Laura s-a ridicat cu costumul în mînă.*)

TOM: (*care s-a ridicat și el.*) Mă gîndesc la tata. O să sară pînă-n tavan cînd o să afle că lar joc un rol de femeie.

LAURA: Lady Teazle din *Școala calomniei* e un rol foarte frumos.

TOM: Încercați să-l spuneți asta tatălui meu care nu înțelege absolut nimic !

LAURA: E sever cu tine?

TOM: Mai bine să nu vorbim. Am debutat în *Lady Macbeth*, anul trecut. Nu erăți încă aici, din fericire pentru dumneavoastră . . .

LAURA: Mi s-a spus că ai fost foarte bine.

TOM: Dacă ați fi citit scrisoarea pe care mi-a scris-o tata ! Cineva i-a trimis o fotografie a mea costumat în *Lady Macbeth*. Ce-am pățit ! . . . Și mai ales, dacă vine astăzi, așa cum e vorba, nici un cuvînt !

LAURA: (*în timp ce-l ajută să-și încheie rochia*): Poți să te bizui pe mine ! Dar mama? Te-a văzut în piesă?

TOM: (*suflecîndu-și pantalonii*): Eu nu mă văd cu mama. Nu știați?

LAURA: Nu știam.

TOM: Părinții mei au divorțat.

LAURA: O ! Îmi pare rău !

TOM: În schimb, ei sînt încîntați. Trebuia să fiu o legătură între ei. De asta m-au adus pe lume. Dar după cum vedeți, mi-am ratat prima mislune ! . . . E îngrozitor.

LAURA: N-o vezi niciodată pe mama ta?

TOM: N-am mai văzut-o de cînd aveam cinci ani. Tot ce-mi mai amintesc în legătură cu ea, e fraza pe care mi-o spunea mereu: « Hai, du-te și joacă-te afară ! . . . » Și eu mă duceam să mă joc.

LAURA (*dîndu-i fustă*): În afară de Lady Macbeth, ai mai interpretat vreun rol de femeie? Grace, de exemplu?

TOM (*intorcîndu-se*): Nu.

LAURA: Aud adesea pe colegii tăi spunîndu-ți Grace. Am crezut . . .

TOM: Nu, niciodată.

LAURA: Am făcut o gafă?

TOM: Deloc!

LAURA: Da. Înțeleg. Regret.

TOM: Nu-i nimica grav. De altfel, e o poveste idioată. S-a întîmplat să văd un film vechi cu Grace Moore. Vi-l mai amintim? Și bineînțeles, cum e și firesc, vorbeam tot timpul de el! Pînă la urmă, m-au poreclit Grace. E caraghios, dar e puțin și vina mea. Asta-i tot.

LAURA: Ai dreptate, e teribil să ai o poreclă. Mi-aduc aminte că, fată tînă ră fiind, mi se spunea Fasole. Eram atît de înaltă și subțire!

TOM: Totuși, oamenii ăștia! Cine-ar fi crezut?

LAURA (*ajustîndu-i rochia*): Va trebui să iau puțin la talie. (*arătînd bustul*) Cum o vezi pe Lady Teazle? Solidă sau subțirică?

TOM (*care privește pe furiș bustul Laurei*): Vă las pe dumneavoastră să alegeți.

LAURA (*îl pune să se suie pe un taburet*): Și n-ai nici o fată pe care s-o inviți simbătă seara?

TOM (*categoric*): Nici una. Și în primul rînd, nu cunosc fete.

LAURA: Dar trebuie să ai vreo prietenă din copilărie.

TOM: N-am dat pe-acasă de zece ani. Vara, tata mă trimite în tabără, iat în rest, internatul.

LAURA: Dar de Crăciun? De Paști?

TOM: Tata mă trimite în fiecare seară la concert sau la teatru cu o mătușă bătrînă. Cum vrei să cunosc o fată în asemenea condiții?

LAURA: Dar, Allan, colegul tău de cameră, cunoaște multe fete. Cere-i să te prezinte și pe tine.

TOM: Nici nu știu să dansz . . . Prefer să vă spun acum, ca să n-așteptați nimic de la mine simbătă.

LAURA: Ne vom așeza într-un colț și vom sta de vorbă.

TOM (*mulțumit*): Foarte bine.

LAURA: Sau poate am să te învăț să danszi.

TOM (*jenat*): Dumneavoastră?

LAURA: De ce nu? E foarte simplu. Ai să vezi . . . Dă-te jos de pe taburet (*Tom se execută*.)

LAURA (*care se așează în poziție de pornire*): Ridică mîna stîngă așa. Petrece-ți brațul drept după mijlocul meu . . . (*Tom ezită și-o privește fix*) Sînt sigură că rîzi de mine . . . Un băiat de vîrsta ta! . . . Tu știi să danszi . . .

TOM: Vă asigur că nu rîd de dumneavoastră.

LAURA: Atunci, la lucru . . . Sînt obișnuită. Tot eu l-am învățat și pe bărbatul meu. Pune-ți brațul împrejurul mijlocului meu! . . . (*Îi ia brațul*.)

TOM: Oare cum arătăm amîndoi cu fustele astea?

LAURA: Scoate-o pe a ta, dacă vrei. Mie mi-e mai greu. Așteaptă puțin, să te văd. (*Laura s-a dat înapoi și-l privește*.) Ce fată încîntătoare poți să fii! Vei avea mult succes, Tom!

TOM (*cu o reverență*): Mulțumesc, doamnă! (*Harris, un profesor tînăr, traversează holul grăbit, urcă pînă la camera lui Tom, bate la ușă*.)

LAURA: Cine-o fi?

TOM: Habar n-am! Sînt toți la curs. (*Laura a deschis ușa și aruncă o privire pe scări*.)

LAURA: A, dumneata erai, Harris?

HARRIS (*care s-a întors*): Bună ziua, Laura . . . Sînt în căutarea lui Tom Lee.

LAURA: E aici, își probează costumul pentru reprezentația de simbătă.

HARRIS: Pot să-l văd?

LAURA: Sigur că da . . . (*îl strigă*) Tom ! Domnul Harris dorește să te vadă. (*Către Harris*) Puteți sta de vorbă aici. Eu trec dincolo.

HARRIS (*puțin misterios*): Prefer să-l aștept în camera lui. Ești bună să-i spui să urce? . . . (*cu o răceală politicoasă*) Te rog. Mulțumesc, Laura. (*Harris intră în camera lui Tom.*)

LAURA: Domnul Harris te așteaptă sus. Vrea să-ți vorbească.

TOM: Ciudad.

LAURA: Ia rochia. Probează-o în fața oglinzii. Vezi dacă te simți bine în ea. (*Îi pune rochia pe braț*) Cînd termini cu domnul Harris, să mi-o aduci.

TOM (*îngrijorat*): Bineînțeles . . . (*face cîțiva pași, în trecere ia un biscuit și o contemplă cu dragoste pe Laura*) Vă mulțumesc pentru ceai !

LAURA: Cu plăcere ! . . . (*Înainte de a ieși, Tom o mai privește odată pe Laura care stă cu spatele. Încet, a închis ușa. Urcă în camera lui, în timp ce Harris, înăuntru, s-a așezat, frămîntîndu-și mîinile nervos. Îl bănuim nerăbdător să aibă această întrevedere*)

TOM (*din salonul pe care-l împarte cu Allan*): Domnul Harris? (*Laura aruncă o privire asupra unui prospect turistic de pe birou, apoi părăsește camera de lucru*)

HARRIS: Sînt aici.

TOM (*intimidat*): Bună ziua, domnule Harris. (*Harris a închis ușa cu un gest hotărît.*)

HARRIS: (*direct*): Ei?

TOM: (*îi oferă lui Harris un scaun după ce a dat de-o parte lucrurile ce se aflau pe el*): Da, domnule !

HARRIS: Ce te-ai dus să-i spui decanului?

TOM: Eu, domnule?

HARRIS: Ce l-ai spus decanului? Răspunde-mi !

TOM: Cînd asta? . . . Nu vă înțeleg, domnule !

HARRIS: Te-a chemat?

TOM: M-a chemat pe mine?

HARRIS: Nu cumva vrei să spui că decanul nu te-a convocat la el?

TOM: Nu m-a convocat. De ce să mă convoace?

HARRIS: Nu te-a întrebat ce-ai făcut simbătă?

TOM: De ce să mă întrebe? N-am făcut nimica rău.

HARRIS: Simbătă am fost împreună. Ți-aduci aminte?

TOM: Nici un regulament nu interzice unul elev să iasă cu un profesor.

HARRIS: Răspunde-mi, Tom, ai spus ceva. Ai lăsat să-ți scape unele cuvinte care vroiau să spună . . .

TOM: Ce anume?

HARRIS: Simbătă ne-am dus la dune, amintește-ți.

TOM: Îmi amintesc, de bună seamă.

HARRIS: Am înțeles.

TOM: Da ! . . . Ei și?

HARRIS (*supărat*): Cum, ei și? Sigur că ai povestit . . .

TOM (*ridicînd glasul*): Dar, vă rog, domnule, de ce toate astea? Ce-am făcut? Ce-am spus?

HARRIS: Am avut eu vreun gest? . . . O atitudine, o vorbă, un mod echivoc de a mă comporta?

TOM: Nu înțeleg întrebarea dumneavoastră..

HARRIS: Dar răul s-a comis.

TOM (*întorcînd capul în altă parte*): Nu înțeleg absolut de loc despre ce vorbiți.

HARRIS: Dar în urma spuselor tale...

TOM: Repet că n-am spus nimic. N-aveam nimic de spus.

HARRIS (*ferm*): Dar în urma celor spuse de tine, m-a chemat decanul, m-a hărțuit cu tot felul de întrebări și mi-a reproșat nu știu ce infamie. Și mi-a adus la cunoștință că mă concediază. Mi-am pierdut slujba fiindcă te-am luat la înot simbăta trecută.

TOM (*a cărui bună credință este evidentă*): Dar nu văd de loc legătura.

HARRIS: Nu înțelegi? Sau te prefaci că nu înțelegi?

TOM (*naiv*): N-ați făcut nici un rău!... Nici dumneavoastră, nici eu, domnule Harris!

HARRIS: N-am făcut nici un rău și tu recunoști asta. Dar ai lăsat să se înțeleagă... Repetă ce i-ai răspuns decanului.

TOM: Nici nu l-am văzut. Jur că nu l-am văzut... Vă repet într-una, pentru că e adevărat.

HARRIS: Ei bine, atunci ai să-l vezi. Te va convoca... S-a bîrfit. S-au spus porcării. Calomnia și-a urmat drumul... circulă zvonuri pe care fiecare simte bucuria să le colpoteze. Așa stau lucrurile. Iată unde am ajuns. Și asta numai pentru că simbăta am ieșit împreună. (*Harris se îndreaptă spre ușă. Apoi se oprește. Se întoarce. Și deodată, calmat, revine spre Tom*) Poate că, la urma urmelor, nu-i vina ta... Poate n-ai spus nimic... Poate n-ar fi trebuit să ies cu tine. Iartă-mă, Tom... Am crezut că tu ai vorbit... La revedere... Hai, învață-ți rolul. (*Tom care n-a înțeles, nu știe ce să răspundă și ridică mîinile în semn de neputință. Harris trece în salon în timp ce trei tineri pătrund în hall și se îndreaptă spre scară. Fiecare poartă cîteva cărți, sînt îmbrăcați în haine sport, pantaloni de pînză kaki sau de flanelă, pantofi albi cu talpă de crep.*)

ALLAN: Vorbe de clacă! Minciuni! Nu cred nici un cuvînt!

RALPH (*voinic, bun de gură*): Niște băleți i-au văzut pe amîndoi la dune!

ALLAN: Ei și? Ce înseamnă asta?

RALPH: Erau în pielea goală... Ce vrei mai mult?

ALLAN: Da' mai încetează odată! Vrei să ne audă doamna Reynolds?

RALPH (*mai încet*): Bine, bine! Al să vezi! Harris va fi concediat. În ce mă privește, cu Tom alături, prefer să întorc de două ori cheia în broască. E mai prudent!

ALLAN: la mai termină!

RALPH: Între noi fie vorba, ai un curaj nebun că stai cu el în cameră; ești unul d-ăia care nu se tem de nimic! (*Harris apare pe palier și începe să coboare scările.*)

HARRIS (*în trecere*): Bună ziua!

ALLAN: Bună seara, domnule Harris. (*Harris traversează holul și iese*)

RALPH: Ei!... Acu'ai înțeles? Ai băgat la cap? În locul tău, n-aș dormi chiar atît de liniștit.

STEVE (*mic, viclean, îi ține tot timpul isonul lui Ralph, pe care-l admiră pentru forța lui*): Dacă ai cumva nevoie să te aperi, cheamă-ne! Și la urma urmelor, ce ne pasă nouă de Tom? Ce mă interesează pe mine, este că de la fereastra lui pot s-o văd pe doamna Morrison cum îi dă să sugă plodului... E ora. Mergem?

RALPH: Din cauza ta, gură spartă, o să fim reperați pînă la urmă! (*Tom care i-a auzit venind, se pregătește să închidă ușa cu cheia, dar Steve și Ralph au și intrat. Dintr-o săritură, se aruncă pe pat.*)

ALLAN (*întrînd ultimul*): Uite-te la ăștia cît sînt de proști!

STEVE: Aoleu, du-te repede și adu-mi binoculul ! . . . Cînd privești de la fereastra
ăstuia, te crezi la cinema !

RALPH: Da' ce-o să se întîmple cînd o să-și întarce plodul ?

STEVE: Să sperăm că Morrison o să-l facă repede altul !

TOM (se uită la Ralph și la Steve cu un aer plictisit): Nu' vreți să mă lăsați odată-n
pace ?

RALPH (ca și cum abia atunci ar fi descoperit prezența lui Tom): Aaa ! Dar iată-o
pe Grace ! . . . Scumpa noastră Grace ! . . . Ce mai faci, frumoaso ?

TOM: Hai, luați-o din loc. Asta-i camera mea !

STEVE (ironic): Aici e budoarul lui Grace !

RALPH: Da' te ții măreț astăzi ! Ce-ai pățit ?

TOM: Nu vreau să vă sulți pe patul meu. Și pe urmă, nu vă dau voie să vă holbați
de la fereastra mea.

STEVE: Vrel să te bucuri numai tu de spectacol ?

RALPH: Sau poate că nu-l interesează fetele !

ALLAN (apare cu binoculul): O să vi se-nfunde ! (Se folosește ca din întîmplare de
binoclu, dar își dă seama că Tom îl observă. Încurcat:) Parc-ați fi cretini, zău
așa ! (încet, abia perceptibil) Porcilor !

STEVE (cu binoculul în mînă): Ce sîni, măi frate !

RALPH (luîndu-i binoculul): Îmi dal vole ?

STEVE: Și mă rog, de ce nu te-ai arătat la fotbal simbăta trecută ?

TOM: Pentru că n-am avut poftă.

RALPH: Da' de ce aveai poftă ?

TOM: Vă spun s-o luați din loc. V-am mai spus odată. Încă n-ați înțeles ? (Vrea
să tragă storul.)

RALPH (apucîndu-l pe Tom în trecere și încercînd să-l imobilizeze): Încet, păpușico,
nu cumva să fim observați !

TOM (ieșindu-și din fire): Dă-mi drumul ! Îți spun să-mi dal drumul ! . . . Ticălosule !

RALPH: Pe cine faci tu ticălos ? Nu cumva pe mine ! Nu cred că-l îndrăzni ! Ei,
Grace !

(Ralph l-a apucat pe Tom și l-a lovit de două ori în obraz, mai mult ca să-l umilească
decît ca să-l facă să sufere cu adevărat. Steve se dă de partea lui. Allan se repede
la timp ca să evite o încăderare.)

ALLAN: N-aveți de gînd să isprăviți odată ? (Îi desparte cu brutalitate.) Hai, gata !
Afară cu voi ! Hai, ștergeți-o ! (Tom s-a aruncat pe pat.)

RALPH: Ei, ce părere aveți ? Lepădătura asta mă face pe mine ticălos ! Are un
tupeu nemaipomenit ! (Vrea să se arunce asupra lui Tom, Allan îl împiedică.)

ALLAN: N-aveți de gînd să-l lăsați în pace ? Încă o vorbă, și încep să dau și eu. . .
Duceți-vă să vă pregătiți pentru cină. Și să nu vă mai prind pe-aici.

(L-a împins afară din odaie. Îndată după plecarea lor, Tom s-a ridicat. A luat o
batistă, își șterge nasul care-i singurează, se întinde pe pat, cu capul pe spate,
ca să oprească singurarea.)

ALLAN (în ușă): Te doare ?

TOM: Nu-i nimic !

(Se aud Ralph și Steve care aleargă pe scări cîntînd, fals sau răgușit. O noapte
de dragoste. Jos, ușa holului s-a deschis. Bill Reynolds a intrat, urmat de un elev,
Phil, pe care-l ține de braț. Bill e soțul Laurei. E înalt, puternic, seducător. Poartă
pantaloni de flanelă, un veston de tweed, cămașă bleu deschisă la gît. Are cam
patruzeci de ani.)

BILL: Ne-am înțeles ! Am să mă mai gîndesc. . . (Stînjnit de cîntecul lui Ralph,
îl interpelează aspru din josul scării.) Ei, Ralph ! . . . Ralph ! . . .

RALPH (*oprintu-se din cîntat*): M-ați chemat, domnule Reynolds?

BILL: Vrei să cobori puțin tunul?

RALPH: Iertați-mă, domnule Reynolds.

BILL (*revenind la Phil*): Așa dar, ne-am înțeles ! Veți sosi la munte pe la . . . să vedem, noi vom fi acolo cu începere de la 1 iulie. . . Să spunem pe la 3. . . și vom sta cu toții cincisprezece zile. . . Îți convine?

PHIL: Mai încape vorbă, domnule Reynolds ! O să fie minunat !

BILL: La data aceea, va fi și Frank Hocktor cu noi. Cred că te înțelegi bine cu el. De altfel, Frank e un băiat de treabă

PHIL: Adevărat, domnule Reynolds.

BILL: Atunci, așa rămîne !

PHIL: Vă mulțumesc din toată inima, domnule Reynolds.

BILL (*suind scara*): De la întii la cincisprezece. Pe curînd ! (*Apoi traversează anticamera, se îndreaptă spre telefon, ridică receptorul.*)

LAURA (*Din culise*): Tu ești, Tom? (*Bill a ridicat capul. Nu răspunde. Intră Laura.*) A ! Bill ! Tom a fost adineaori să probeze costumul. Credeam că. . . Dar al sosit mai devreme !

BILL: Trebuie neapărat să-l găsesc pe decan înainte de-a pleca de la birou.

(*Laura s-a apropiat de el, să fie sărutată. Ocupat cu telefonul, Bill n-a remarcat gestul. Atunci ea se mulțumește să-l sărute pe obraz.*)

BILL (*la telefon*): Aici Reynolds. Decanul mai este acolo? Uite-te. . . Aștept. . .

LAURA: E ceva grav?

BILL: O poveste foarte urită. (*La telefon.*) Bine. Mulțumesc. . . Am să-l chem mai târziu acasă. (*Închide.*) În fine, l-au prins pe Harris ! (*Trece alături să-și scoată vestonul.*)

LAURA: L-au prins pe Harris? Adică?

BILL (*în culise*): Vei afla oricum. Mai bine să-ți spun de îndată. Simbăta trecută a fost surprins la dune.

LAURA (*ducîndu-se să închidă ușa*): Și ce-l rău în asta?

BILL (*apare în cămașă și vine să ia scrisorile puse pe cămin*): Gol pușcă. Și Harris nu era singur. . .

LAURA: O !

BILL: Stătea culcat pe plajă, întins cît e de lung alături de un elev al nostru, gol și el. Cred că te-al lămurit. E dezgustător. (*Laura se mulțumește să-l privească.*) Nu spui nimic?

LAURA: Faptul că a fost văzut la o oră cînd se face baie nu dovedește nimic.

BILL: Ba eu spun că în privința unui om ca Harris e concludent. . . (*Pe un ton detașat.*) Te interesează să știi cine era cu el?

LAURA: Zău că nu.

BILL: Cum tot vei fi obligată să afli mai devreme sau mai târziu. . . Era Tom Lee. (*Tom s-a ridicat din pat, a luat un prosop și s-a îndreptat spre scară. Laura s-a încruntat și-l privește pe Bill.*) Niște elevi care se plimbau prin partea locului i-au văzut. . . Iar Fin Hadley, care de data asta a dat dovadă de inițiativă, s-a dus să-l spună decanului.

LAURA (*liniștită*): Ei și?

BILL: Cum ei și? . . . Decanul l-a convocat pe Harris, l-a Interogat. Și-mi închipui că o să-i dea papucii. Cel puțin, așa sper. . . Și lui Tom la fel, probabil. Nu știu încă.

LAURA: Va să zică, au fost văzuți împreună și s-au tras concluziile cele mai grave? . . .

BILL: Sigur, Laura. Ce vrei mai mult?

LAURA: Și tot colegiul e la curent, de bună seamă?

BILL: Mă tem că da.

LAURA: Acum ce-o să i se întâmple lui Tom?

BILL (*curățindu-și pipa*): Părerea mea e că trebuie dat afară. . . Colegiul nostru trebuie să fie la adăpost de orice bănuială și Tom nu mai are ce căuta aici.

LAURA: Și de ce?

BILL: Dar bine, Laura, gîndește-te o clipă; și fi puțin logică. Cînd unul din elevii noștri a fost văzut de curînd ieșind din camera lui Ellie Basker, chelnerița de peste drum, vina lui era evidentă. Nimeni nu s-a gîndit că s-a dus la ea ca să dezlege cuvinte încrucișate. Nu-i așa? Același lucru cu Tom. Faptele contează !

LAURA (*care abia îndrăznește să vorbească*): Dar în fine, Bill, doar n-ai să. . . Nu poți să faci așa ceva?. . . (*Bill o privește fără să răspundă, dar tăcerea lui e grăitoare.*)

BILL: Îmi pare rău mai ales pentru tatăl lui. Herbert Lee e un vechi camarad. Am multă stimă pentru el; m-a urmărit întotdeauna, m-a încurajat, m-a ajutat. Dacă și-a adus fiul aici, a făcut-o în nădejdea că voi face un bărbat din el. . . de care să fie mîndru într-o zi. . . (*A ridicat receptorul și formează un număr.*)

LAURA: Și crezi că ai eșuat?

BILL (*a lăsat receptorul, numărul nu e liber*): Da. Într-un fel și din vina ta. . .

LAURA: Cum asta?

BILL: E și puțin vina ta, Laura, dă-mi voie să-ți spun. . .

LAURA: Vina mea?

BILL: L-ai primit adeseori aici. Îi plăcea să stea de vorbă cu tine, să asculte muzică, să cînte la gitară. . . În loc să-l îndrumi către sport, să-l sfătuiești să vină cu noi în excursii, l-ai încurajat. Da, în parte ești răspunzătoare.

LAURA: Întotdeauna eu sînt vinovată. De ce? De ce sînt eu răspunzătoare pentru tot ce nu merge?

BILL (*care evită întrebarea*): Cînd mă gîndesc că Herbert n-avea decît un singur gînd. . . Privește fotografia asta. . . Datează din vremea cînd era antrenorul echipei. Visul lui era să-și vadă băiatul ocupînd într-o zi locul de căpitan pe care și-l dorise el întotdeauna. Crede-mă, Laura. . .

LAURA: De ce vrei cu tot dinadinsul să te duci la decan?

BILL: Trebuie să aflui ce-a hotărît. Trebuie să știi !. . . Onoarea colegiului e în joc !... Tu nu-ți dai seama. . .

LAURA: Nu te-am văzut niciodată așa !. . .

BILL: Da' nu înțelegi cît mă tulbură povestea asta? Un asemenea scandal în colegiul unde am fost crescut, unde sînt profesor ! Aici e toată viața mea, Laura. E în joc reputația noastră, a tuturor. Nu se poate ! Tatăl meu a fost elevul acestei școli. Eu, după el. Mai tîrziu, poate, copiii noștri. . . Și am ambiția s-o conduc într-o zi. . . Un adevărat lanț ! Iată ce nu poți tu înțelege. . .

LAURA: Ascultă-mă, Bill. Să admitem că ai dreptate în privința lui Harris. . . dar chiar și-așa e teribil să acuzi după aparențe. . . Dar Tom? De ce să tragi concluzia că Tom e vinovat?

BILL: Bill iese adeseori cu Harris. E bine știut.

LAURA: Au aceleași gusturi, e firesc.

BILL: Ei lasă, Laura !. . .

LAURA: Dacă în locul lui Tom ar fi fost vorba de Allan sau de alt băiat care ar fi ieșit cu Harris. . .

BILL: Dar nici Allan și nici un altul n-ar ieși niciodată cu Harris.

LAURA: Și dacă ar fi făcut-o?. . . Te întreb. . . Ați fi ajuns, tu și toți ceilalți, la aceleași concluzii ca în cazul lui Tom?

BILL: Ar fi altă situație, bineînțeles. N-are nici o legătură. Dar Tom a stat întotdeauna de-o parte, mereu izolat de ceilalți. Tu știi mai bine ca oricine, Laura, și acum înțeleg de ce, după părerea mea, îndepărtarea lui Tom nu poate fi decât spre binele lui, provocându-i un șoc, salvându-l poate. . . Dacă nu e pedepsit, n-are nici un motiv să se schimbe. Dacă, dimpotrivă, va fi eliminat, lecția îi poate servi. . . (*Laura a întors capul, Bill examinează neglijent corespondența.*) În definitiv, de ce te interesezi de Tom Lee și-l aperi cu atîta îndrăjire?

LAURA: Îl cunosc și-atîta tot. . . Pe de altă parte, spui că eu sînt răspunzătoare de ceea ce s-a întîmplat. . .

BILL: Îmi pare rău, Laura. Dar acum, că se știe, te rog să fii atentă. . . Observă-l pe Tom, urmărește felul cum se ține, cum umblă. . .

LAURA: Bill ! Ce vrei să faci?

BILL: A, bineînțeles, o femeie nu observă toate amănutele astea ! Dar un bărbat nu se înșală și, din o mle, recunoaște un tînr echivoc. Dar destul am vorbit despre asta, nu crezi? (*Deschide o scrisoare.*) Ia te uită. Librăria a primit cartea pe care o doreai: « Trandafirul și ghimpele ». Ce-i asta?

LAURA: Poezii. Bill, ai spus că Tom e « echivoc ».

BILL: Dar tu cum crezi că e?

LAURA: Eu cred că e un bălat sensibil, delicat, care nu cunoaște înțelesul acestui cuvînt.

BILL (*care a observat un prospect pe birou*): Ce-i asta?

LAURA: Ce anume?

BILL Asta.

LAURA: A, nimic.

BILL (*care întli a aruncat prospectul în coșul de hirtii, surprinde privirea Laurei*): Nimic? Sigur că e ceva.

LAURA (*căreia i-a pierit toată bucuria*): Mă gîndeam că am fi putut face o călătorie în Canada la vară.

BILL (*care formează din nou numărul de telefon*): Trebuia să-mi fi spus mai devreme. Am apucat să invit cîțiva din băieții noștri să-și petreacă vacanța cu noi la munte. Nu vreau să-i dezamăgesc.

LAURA: Bineînțeles !

BILL: E prea tîrziu ca să contramandez.

LAURA: Nici nu poate fi vorba !

BILL: Să-mi fi spus mai devreme de proiectele tale!

LAURA: Într-adevăr, e vina mea !

BILL: Vina ta? Nu e vina nimănui. (*Ia aparat*) Alo ! Domnul decan? Reynolds la telefon ! Sînteți acasă astă seară după cină? Da. . . să vin la cină, eu? . . . Da, da. Bine. Fără Laura. E mai bine să vin singur. . . Perfect ! . . . Pe curînd, domnule decan ! (*Așează receptorul în furcă. Laura îl privește fix. Face un pas către ea. Ea întinde brațele. El se mulțumește s-o apuce de bărbie. Cu tandrețe.*) Ascultă-mă, dragă Laura. Înainte de a te lua de nevastă, acum un an, te-am prevenit că viața nu va fi întotdeauna ușoară pentru o femeie sensibilă ca tine. Că va trebui să vii în contact cu niște băieți cam. . . dezordonați, exaltați, torturați de o mulțime de probleme care, la vîrsta lor, apar insolubile, de care vor rîde mai tîrziu cînd timpul le va liniști angoasele adolescenței. . . Ți-amintești? Te-am prevenit. Ți-am spus: « Mulțumește-te să observi. Și mai ales, nu te amesteca în jocul lor. . . » Mi-ai promis că vei fi stoică, arătînd interes fără îndoială, dar indiferentă. . . Așa e?

LAURA: Da.

BILL : Și eu, la vârsta lor, aveam problemele mele, care atunci mi se păreau tot atât de insolubile ca și lor. Mă izolam. Duminică, rămineam ore întregi singur, pe terenul de golf, departe de ceilalți. Și eu mă simțeam amărît, părăsit. Te asigur, Laura. . . Și mie mi se întâmpla să mă arunc pe pat, să nu mai contez pe nimic și pe nimeni, să doresc moartea eliberatoare, să ascult discuri ore întregi ca Tom. . . Da, Laura !. . . Și mie mi s-a întâmplat. (*Laura, înduișată, a ingenunchat lângă el.*) Ei și ! Toate astea au fost îngropate, uitate, șterse, fără să lase nici cea mai mică urmă. . . Am învățat să mă domin, să mă oțlesc. . . să mă eliberez. . . Am devenit bărbat. . . Asta-i regula jocului. . . Așa încît, Laura, te implor, nu te amesteca în pretenziile suferințe ale altora. . . Amintește-ți mai degrabă de cuvintele soției directorului, prima oară cînd te-a văzut : « Dacă-mi permiți să-ți dau un sfat, doamnă Reynolds, ți-a spus ea, mulțumește-te să te porți ca o spectatoare plină de înțelegere. . . » Ți-a oferit și un ceainic, precizînd : « Ceea ce ți se cere, tot ce trebuie să faci este să oferi din cînd în cînd băieților puțin ceal și puțină simpatie. . . » Ceai și simpatie. Nimic mai mult. Mai cu seamă, nimic mai mult. Ți-amintești ?

LAURA : Mi-amintesc, dar înțelege, Bill. . .

BILL : Ce anume ?

LAURA : La optsprezece ani, totul este atât de diferit !

BILL : Știu !

LAURA : Asta e vârsta pe care o avea John cînd m-am măritat cu el. . .

BILL : Te rog !

LAURA : Știu că nu-ți place să vorbesc de John. . .

BILL : La urma urmelor, dacă vrei !. . .

LAURA : Cam tot atîta avea și John. . . Amîndoi eram de aceeași vîrstă. . . Și știu cît poți să suferi. . . E o perioadă crudă, Bill, ingrată. . . Te simți nenorocit. Nu mai ești copil. Nu ești încă bărbat. . . Bill ! (*încetîșor*) Înțelege-mă. (*Bill, incurcat, o privește, apoi începe să se îndepărteze.*)

BILL : Ar fi mai bine să mă duc să mă-mbrac dacă tot trebuie să lau masa la decan. . . Nu te superi !

LAURA (*foarte calmă*) : Îți pregătisem o surpriză, dar n-are importanță. Poate să aștepte pînă mîine.

BILL (*jenat*) : Sînt dezolat, dragă Laura, dar în nici un caz nu pot neglija chestiunea asta. E prea gravă. Mă înțelegi. (*Laura, distrată, se joacă cu inelul.*) Ce idee să porți inelul ăsta ieftin !

LAURA : Te miră ?

BILL : A avut poate un sens pentru noi, dar pentru alții. . .

LAURA (*direct*) : Pentru tine mai are ?

BILL (*distrat*) : A avut un sens, bineînțeles. . .

LAURA : Și-acum nu mai are ?..

BILL : De ce mă-ntrebi ?

LAURA : Nu cumva te rușinezi că mi l-ai dat în Italia, într-o seară cînd credeai că ai nevoie de mine, cînd credeai că pot să-ți fiu de vreun folos ! Într-un fel, e ca și cum în seara aceea ai fi chemat într-ajutor !

BILL : Într-ajutor ?.. Am cerut eu ajutor ? Da' ce ai astăzi ? (*Și Bill s-a îndreptat spre odaia vecină în timp ce se aude ciocnind la ușa studioului.*) E Tom, fără îndoială. (*Laura se duce să deschidă. Apare Herbert Lee, tatăl lui Tom. E un bărbat scund, cu o înfățișare cordială ; e îmbrăcat ca un om de afaceri serios, cu cîteva amănunte care amintesc de colegianul de odinioară.*)

HERBERT : Doamna Reynolds ?

LAURA : Eu sînt.

BILL (*care s-a întors, recunoscînd vocea*): Intră, Herbert.

HERBERT: Eu sînt, bătrîne Bill ! Ce mai faci ?

BILL (*stringîndu-i mîna*): Foarte bine, Herbert !

HERBERT: Mă bucur că te văd. (*Privește spre Laura*) Îmi dai voie. . .

BILL: Într-adevăr, n-o cunoști pe Laura. (*I-o prezintă*) Soția mea. (*Laurei*) Herbert Lee, tatăl lui Tom.

HERBERT (*prietenos*): Încîntat, doamnă Reynolds. Ce mai faceți ?

LAURA: Am auzit mult vorbindu-se despre dumneavoastră, domnule Lee.

HERBERT (*cercetînd-o pe Laura*): Îmi place soția ta, Bill. Îmi place chiar foarte mult. Complimente. Le merită. (*Laura e puțin mirată.*) Între noi, doamnă Reynolds, mă întreb cum ați reușit să-l împlînzîți pe ursul ăsta ? O adevărată izbîndă ! (*Familiar, lui Bill.*) Ești într-o formă grozavă, băiete !

BILL (*același gest*): Nici ție nu pare să-ți meargă prea rău !

HERBERT: O, eu n-am fost niciodată atlet ca tine ! Dacă l-ați fi cunoscut la douăzeci de ani, doamnă !

LAURA: E-adevărat, am văzut fotografii !

HERBERT: Dar eu în privința gimnasticii, am ajuns un buștean !

LAURA: Iertați-mă. Ce doriți să beți, domnule Lee ?

HERBERT: Nimic, mulțumesc. Nici n-am timp.

BILL: Ai venit de la Boston cu mașina ?

HERBERT: Cu trenul. Același tren bătrîn pe care-l luam și noi pe vremuri. Nu s-a schimbat.

BILL: Ai dreptate.

HERBERT: Iar dacă îl pierd pe cel de de șapte fără zece, va trebui să rămîn aici peste noapte. Și nu vreau.

BILL: Te găzduim noi, nu-l ncl o greutate.

HERBERT: Și așa mă adăpostîți cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Să nu abuzăm. . . Și pe urmă, avînd în vedere tot ce se întîmplă. . . nu prea e momentul. . . Iar dacă arborez un aer plin de încîntare, e pentru că mă pricep grozav să joc teatru. . . Să-mi închipui eu una ca asta. . . O, fir-ar să fie. . . !

BILL: Așa dar, ești la curent ! Ai fost la decan ?

HERBERT: Da. M-a chemat. . . Am vorbit de una, de alta. . . Și pe urmă. . . mi-a spus. . . A fost ca un trăznet !

BILL: Povestea cu Tom ?

HERBERT: Da. (*O privește pe Laura.*)

BILL (*o atrage pe Laura și-i trece brațul pe după mijloc*): Laura e la curent.

HERBERT: De altfel, decanul s-a purtat foarte elegant. Mi-a relatat totul pe un ton Indiferent, ca și cum ar fi vorba de un incident lipsit de gravitate, ca să nu mă simt eu prost. . . În privința asta, a fost Ireproșabil.

BILL: Întotdeauna e ireproșabil.

HERBERT: Tare aș vrea să știu cum se face că un tip ca Harris a putut fi admis în colegiu. E nemaipomenit !. . .

BILL: Eu am încercat să-l fac să priceapă !

HERBERT: Ascultă, Bill, să fim drepti, exista așa ceva pe vremea noastră ?

BILL: Niciodată.

HERBERT: L-am căutat pe Harris în tot colegiul. Aveam de gînd să-i sparg capul. . . Tom e alci ?

LAURA: E sus în camera lui.

HERBERT: Încă o întrebare ! Cum a putut Tom să-l frecventeze pe Harris ăsta ? E o nebunie !

BILL: Nu înțeleg nici eu.

HERBERT: Nu cred nici în ruptul capului că Tom a fost în stare... Nu pot să cred. Dacă aş crede, nu ştiu ce-aş face... Nici tu nu crezi, Bill, nu-i așa?

BILL (*privind-o pe Laura*): Ştiu şi eu!

HERBERT: Dar pentru Dumnezeu, ce s-a întâmplat? De ce fiul meu nu e şi el ca toţi ceilalţi? De unde latura asta romantică pe care am combătut-o din toate puterile. Am făcut totul ca să devină un bărbat sănătos, viguros, pasionat de sport: internat, tabere de vară... De multe ori m-am purtat chiar aspru cu el. Ce crezi despre toate astea, Laura?

LAURA: Nu pe mine trebuie să mă-ntrebi, domnule Lee. (*S-a îndepărtat de Bill*).

HERBERT: A trăit tot timpul alături de bărbai şi de tineri de vîrsta lui. Speram să adopte puţin felul de-a fi al acelor tineri atleţi pe care-i aplaudăm cu atîta plăcere şi mîndrie... şi cînd colo...

LAURA (*foarte calmă*): Tom e un băiat foarte bun, domnule Lee.

HERBERT: Adevărat?

LAURA: Şi de vreme ce sportul e atît de important în ochii dumneavoastră, Tom e şi un excelent jucător de tenis.

HERBERT: Da, dar nu ca ceilalţi. Marchează punctele, dar fără forţă, cu fineţe. Nu ca un atlet. Ca un artist. Şi în tot ce face, e la fel, un artist!...

LAURA: Ciştigă! E campionul colegiului! Şi chiar al clubului dumneavoastră local, dacă nu mă-nşel!

(*Tom intră în camera lui, cu rochia pe el*).

HERBERT: Să vorbim despre această victorie. Mi-a produs cea mai mare umilinţă din viaţa mea... Nu putusem să asist la match. Avusesem o partidă de golf dimineaţa şi, ca un făcut, durase o veşnicie. Pe scurt, cînd am sosit, lumea pleca. Mă năpustesc la vestiar. Şi ştiţi ce aud îndărătul unei uşi? «Ce păcat că a ciştigat Tom Lee. A jucat bine, de acord. Dar Jeff Batty e atît de simpatic!» Jeff Batty era adversarul lui. Poftim, ce bucurie pe capul meu!

BILL: Te înţeleg foarte bine, Herbert!

HERBERT: Şi eu care doream așa de mult să fiu mîndru de el!... Uite, de pildă, tu ştii că subvenţionez destul de serios operele de ajutorare a studenţilor săraci. Am un protejat de care mă ocup. Mă duc să-l văd din cînd în cînd. Îi dau sfaturi. Îi vorbesc ca un tată. Ei bine! El mă ascultă. Se dezvoltă mai frumos decît propriul meu fiu! (*Tăcere. Tom a pus un disc pe care-l ascultă cu religiozitate*).

BILL: Şi ce ţi-a spus de fapt decanul?

HERBERT: Mi-a spus că e convins de nevinovăţia lui Tom. Şi-a cerut chiar scuze pentru povestea asta... A adăugat totuşi că unii profesori sînt de părere — chiar dacă nu şi el — că pentru Tom ar fi mai bine să-l retrag de la colegiul ăsta... Ei bine, nu! Eu vreau să-l las aici. Cum aş apărea în faţa asociaţilor mei, a prietenilor, a lumii întregi? Cînd sînt întrebat ce vrea Tom să ajungă în viaţă, nu pot totuşi să răspund că vrea să se facă «fetiţă»... (*Tom întins pe pat, ascultă muzica*).

BILL: Eşti hotărît, aşadar, să-l laşi la colegiu?

HERBERT: Bine înţeles. E datoria lui să facă faţă, să se îndrepte la nevoie. Va fi nevoie să se apere, poate să şi atace. Chiar revolta lui îi va căli caracterul. Cel puţin așa îmi place să cred.

LAURA: Nu uita că Tom este un tînăr foarte sensibil, foarte singuratic, foarte închis.

HERBERT: Cine-i cere să fie singuratic?

LAURA: În faţa cruzimii, e lipsit de orice armă.

HERBERT: Cine-l împiedică să și-o făurească?

LAURA: Împotriva calomniei, un om cinstit e fără apărare.

HERBERT: Dar cum procedează ceilalți?

LAURA: Și dacă el nu e la fel ca ceilalți?

HERBERT: O să învețe.

BILL: Între timp, eu mă duc la decan, Herbert. După ce-l vezi pe Tom, vino și tu. Te conduc o bucată de drum.

HERBERT: De acord. (Iese și se oprește lângă scară). De fapt, cum faci ca să stai de vorbă cu copiii, Bill? Tu ești obișnuit. Există o tehnică specială?

BILL: Nici una.

HERBERT: În realitate, eu n-am discutat cu Tom decât o singură dată. Vreau să spun, serios. . . Era într-o duminică. Îi oferisem o cină grozavă. M-am gândit că e timpul să ne instalăm amândoi în fotoliu și să vorbim despre lucruri importante. . . Știi ce-a ieșit? (Îi șoptește câteva cuvinte la ureche). A fost bolnav toată noaptea! Recunoaște totuși că e cumplit să produci un asemenea efect asupra propriului tău copil! . . . pe curînd! (Scoate niște bani din buzunar, îi verifică, apoi urcă scara. Bill a trecut în odaia de-alături).

BILL: Și-acum între noi fie vorba, de ce te amesteci? Dacă cineva trebuie să-l înțeleagă pe Tom, apoi e fără îndoială tatăl lui! (Herbert a bătut la ușa lui Tom. Laura, instalată pe scaunul ei, coase).

ALLAN (din living-room): Intră!

HERBERT (își trece capul prin deschizătura ușii de la camera lui Tom): Bună seara, băiete!

TOM (surprins, se saltă în pat): A, bună seara, tată!

HERBERT: Am fost la decan și m-a ținut mai mult.

TOM: Da, da! (Se scoală să-l sărute pe tatăl lui care se mulțumește să-i strîngă mîna).

HERBERT (cu o bătaie afectuoasă pe umăr): Ce mai faci?

TOM: Foarte bine.

HERBERT: Parcă n-ai fi în apele tale, sau mă înșel eu?

TOM: Te înșeli.

HERBERT (cercetînd camera): Credeam că e o cameră mult mai mare. Patul meu era acolo, în colț, lângă fereastră. Mi-aduc aminte cum mă stropea ploaia cîteodată, noaptea, cînd era furtună. (Arată patefonul). E cel pe care ți l-am dăruit de Crăciun?

TOM: Merge foarte bine, după cum vezi.

HERBERT (încizînd patefonul): Constat că ești mult mai ordonat decât eram eu la vîrsta ta. Haina îmi atîrna tot timpul îndărătul radiatorului sau pe sub pat. (O pauză. Observă rochia). Da' asta ce mai e?

TOM: Ce? Rochia?

HERBERT: Da.

TOM: E un costum pe care mi l-a lucrat doamna Reynolds. . . pentru serbarea de sîmbătă. Joc în piesă.

HERBERT: Prima noutate!

TOM: Am uitat să-ți scriu. Iartă-mă!

HERBERT: Și ce rol joci?

TOM: Lady Teazle din « Școala calomniei ».

HERBERT: Așa! Domnul joacă roluri de cucoană? E chiar momentul! . . . Ascultă-mă Tom, trebuie să-ți vorbesc foarte serios. Ultima dată cînd am încercat, te-ai îmbolnăvit. Sper că n-ai de gînd s-o iei de la capăt! . . .

TOM: Despre ce e vorba?

HERBERT: Vezi Tom, mi-ar place să fim prieteni adevărați. Vrei? Să încercăm cel puțin !

TOM (*stingherit, se așează pe pat*): Bineînțeles, tată !

HERBERT: Ce ți-am spus, când ai venit în colegiul ăsta? « Fă-ți prieteni, dar alege-ți-i bine. Nu te pripi. Cunoști proverbul. Spune-mi cu cine te aduni. . . » Dar să trecem peste asta. Nu sîntem aici ca să facem literatură. Ți-am mai spus: « Ocupă-te de sport. . . cit mai mult posibil. Football, hockey, baseball, box. Din toate punctele de vedere, asta nu poate să-ți facă decît bine. Și în orice caz, împrietenește-te cu cei din echipă ». Așa e?

TOM: Da.

HERBERT: Aveam dreptate?

TOM: Da.

HERBERT: Dar ai făcut după capul tău. Și poftim rezultatul !

TOM: Ce rezultat? . . .

HERBERT: În loc să urmezi sfaturile mele, n-ai găsit nimic mai bun decît să-l cultivi pe Harris ăla, care a fost dat afară.

TOM: De ce-a fost dat afară?

HERBERT: Pentru că a fost văzut la dune cu tine.

TOM: Nu-nțeleg. . .

HERBERT: Gol, pe plajă. . .

TOM: Va să zică, și tu crezi? . . .

HERBERT: Vezi că știi despre ce vorbesc?

TOM: Nu prea.

HERBERT: Adu-ți mai bine aminte că într-o zi, la Boston, acum doi ani, sora mea ți-a atras atenția asupra purtărilor unui portar al imobilului. . .

TOM (*căruia nu-i vine să creadă*): Și domnul Harris?

HERBERT: Așa se pare.

TOM: Și pentru că am fost văzuți pe plajă s-a tras concluzia? . . .

HERBERT: Da. Știi că tu ești așa cum trebuie. Dacă nu, n-aș fi aici.

TOM: Îți mulțumesc. Ne-am dus să înotăm. Ce ți se pare extraordinar?

HERBERT: Poate că la urma urmelor tu nici nu știai.

TOM: Cum, poate că?

HERBERT: Direcția colegiului e vinovată, de bună seamă. Dar puteai să-ți alegi mai bine prietenii. Acum, nu poți opri calomnia să-și urmeze drumul. Vei suporta tot felul de glume și vexațiuni. . .

TOM (*revoltat*): Va să zică la asta făceau aluzie măgarilor ăia adineaori?

HERBERT: Vezi bine ! Au și început !

TOM (*hotărît*): Mă duc la decan și am să jur pe cuvînt de onoare că Harris e nevinovat.

HERBERT: Nu fil prost, te rog. Nu cumva să-i iei apărarea.

TOM (*de bună credință*): Dar dacă n-a făcut nimic?

HERBERT: Orice ai să spui nu va schimba nimic din ceea ce se crede. Numai ce crede lumea contează.

TOM (*pregătindu-se să plece*): Vreau să-l văd pe decan.

HERBERT (*il oprește*): Ai să rămii aici. Îți spun eu ce trebuie să faci. . . În primul rînd, să te tunzi. (*Tom e siderat*). Crezi că-mi face plăcere toată povestea asta ! Birfeala se răspîndește cu lugeală, Tom. Nu trebuie mult ca să fiu amestecat și eu. . . Sîntem solidari — Trebuie să scăpăm amîndoi cu fața curată. N-am spus: « Tu ești vinovat ». Am spus numai: « Lumea te crede vinovat. Se vorbește pe seama ta ». Hai, dă-ți puțină osteneală. (*Tom e consternat*). Tunde-te scurt, ca toată lumea. E un amănunt. Contează. Chea-

mă-l la telefon pe responsabilul reprezentației de simbătă și spune-l că renunți la rolul de Lady nu știu cum. Iată ce trebuie să faci pentru început...

TOM (cu candoare): De ce să renunț la rol? Am fost ales ca să-l joc. L-am lucrat, l-am repetat.

HERBERT: Nu mai poți să-l joci!...

TOM: De ce? Crezi că dacă joc rolul ăsta...

HERBERT: Da,

TOM: Și toată lumea o să creadă?

HERBERT: Da.

TOM (fără glas): Și doamna Reynolds?

HERBERT: Toată lumea. E treaba ta să le scoți Ideea asta din cap...

RALPH (tare, pe scări): Grace! Ei, Grace!... Îmi acorzi simbătă un dans? Vrei, Grace?

STEVE: Nu-mi dai și mie un vals? (Ralph și prietenul lui au dispărut).

HERBERT: Ce s-a întâmplat?

TOM: Nu știu. (Laura, auzind zgomot, s-a întors spre ușă, ca să-i facă să tacă. Dar a avut Allan grijă și, furios, îi urmărește. Laura a închis ușa și și-a reluat lucrul).

HERBERT (uitându-se la ceas): Trebula să prind trenul de 6,54. Vrei să rămân cu tine?...

TOM: Să rămii?...

HERBERT: N-am lenjerie de schimb, dar dacă vrei, rămîn.

TOM: De ce să rămii? N-ai de ce!

HERBERT (jignit): Bine, să nu mai vorbim. Coboară cu mine la Bill și telefonează că nu mai joci simbătă. Începe cu asta. Și ia rochia cu tine.

TOM: Lasă că telefonez mine.

HERBERT: Ba nu, astă seară. Voi fi mai liniștit... Adaug că decanul mi-a spus: «Dacă vexațiunile depășesc limita, Tom să mă informeze. Voi lua măsurile necesare». De altfel, el dorește ca lucrurile să se aranjeze de la sine. Să sperăm. Vino, Tom. (les amîndoi din cameră. Herbert se întoarce să ia rochia. Tom s-a oprit în fața telefonului din hall).

HERBERT: Ai nevoie de bani?

TOM: Nu. Să telefonez de aici?

HERBERT: De ce să nu chemi de la Bill, dacă tot mergem la ei? Hai, vino! (Tom așează receptorul în furcă cu părere de rău). Dacă ai necazuri, spune-i lui Bill. Sîntem prieteni vechi. (Intră în biroul lui Bill). Bill e gata?

LAURA: Aproape. Îți vine bine rochia?

TOM: Foarte bine. Din păcate...

HERBERT (tăindu-i vorba): Îi permiteți lui Tom să dea un telefon?

LAURA: Sigur că da.

HERBERT: Trebuie să-l cheme pe regizor. Renunță la rol.

LAURA: Nu se poate! De ce?

HERBERT: Eu l-am rugat.

LAURA: Dar, domnule Lee, pentru Tom e o mare bucurie că a fost ales să joace acest rol!

HERBERT: Sînt sigur că Bill e de acord cu mine. Bill! (Îi dă Laurei rochia). Bill! Cine se ocupă de plesă? Tom vrea să-i vorbească. (Laura nu l-a slăbit pe Tom din ochi. Tom caută să-i ocolească privirea. Ea face un pas spre el. Tom, în schimb, se dă înapoi).

BILL (din culise): Fred Morrison. 777. Ești gata, Herbert?

HERBERT: Te aștept. . . Ascultă, Bill, mă gândesc la ceva ! De ce n-ar merge Tom în week-end cu echipa voastră simbăta viitoare ?

BILL: Face parte din comitetul de organizare. Dar dacă vrea, va fi binevenit. De altfel, a fost întotdeauna.

HERBERT (*ii întinde receptorul lui Tom*): Tom !

(*Tom șovăie. A observat că Laura nu-l slăbește din ochi. Pare că vrea să fugă. Încet, Tom traversează scena, ia receptorul, se așează*).

BILL: Te las la masă, Laura ?

LAURA: N-am poftă să cinez.

BILL: Ce s-a întâmplat ?

HERBERT: Dacă vreau să prind trenul, trebuie să mă grăbesc.

BILL: Laura.

LAURA: Nimic, nimic.

HERBERT: Atunci, la revedere, Laura. . . Și, așa cum ți-am spus: ești minunată. . . (*Lui Bill*). Este, știi tu foarte bine !

LAURA: Mulțumesc. . . (*Soșului ei*). Tot mai ești hotărît să te duci la decan ?

BILL: Bineînțeles. De altfel, n-am să întârziu, fii liniștită. . . Nu mă conduci puțin ? (*Laura face semn că nu.*)

TOM (*la aparat*): Sună ocupat !

HERBERT: Mai formează odată numărul ! Insistă ! Țin să vorbești cu el chiar astă seară. De altceva n-ai nevoie, ești sigur ? (*Tom dă din cap, în semn că nu*). Dacă vrei ceva, anunță-mă, nu sta pe gânduri. (*S-a întors spre Laura*). La revedere, Laura. La viitoarea mea vizită, povestea asta urită va fi uitată, sînt sigur. (*Herbert a ieșit*).

BILL (*care merge în urma lui, s-a întors*): Laura. . . (*Cu un gest, o invită, pentru ultima oară, să-i însoțească. Ea nu se clintește. Atunci se hotărăște să-l urmeze pe Herbert și lasă ușa deschisă*).

TOM (*la telefon*): Alo !. . . Domnul Morrison ? La telefon Tom Lee. (*Aruncă o privire spre ușa deschisă. Laura se duce și-o închide*). Vroiam să vă previn că-mi va fi cu neputință să jo simbăta în piesă. . . Nu. . . Nu pot. . . Da. . . Nu. . . Mi-e cu neputință. . . Am să vă explic miine, domnule Morrison, asta e situația. . . (*Îl ghicim pe Tom teribil de încurcat, incapabil să dea o explicație. Laura se apropie repede de el și-i ia receptorul din mînd*).

LAURA: Alo !. . . Fred ? . . . Eu sînt, Laura. . . Da. . . Știu. Am fost de față. Tatăl lui Tom e cel care se împotrivește. . . Găsește că fiul lui e foarte obosit. . . Crede că trebuie să se dedice în întregime examenului de sfîrșit de an. Țsta-i motivul. . . Ai pe cineva care să-l înlocuiască ? Da ? . . . Perfect ! Alo ! Îți inchipul ce decepție pe Tom. . . Era atît de bucuros că joacă rolul Țsta !. . . Bine, o să trec miine să te văd. (*Laura a închis. Umilit, Tom se ridică îndreptîndu-se către ușă, fără s-o privească pe Laura care, tulburată, nu-l slăbește din ochi, în timp ce Ralph și Steve o iau la goană pe scări, val-vîrtej*).

RALPH: Dacă vrei, n-al decît să stai tu lîngă el. Eu nici nu mă gândesc.

STEVE: Zău ? Îmi dai voie ? Dacă tu nu vrei, de ce să vreau eu ? (*Repede, Tom a închis la loc ușa biroului. A ascultat discuția dintre ei*).

ALLAN (*iese din cameră trăgînd pe mînd o haină*): Tom ! Tom ! (*Nu primește nici un răspuns și pleacă*).

LAURA: Tom ! (*Tom a deschis încet ușa*).

LAURA: Tom, ascultă. Am s-o poftesc miine pe micuța Gladys Harrison la mine, la ceai. Vreau să vii și tu. Și s-o inviți la bal. Îi vei cere să fie partenera ta.

TOM (*însăpămîntat*): Dar ne înțelesesem să mergem împreună !

LAURA: Da, Tom, însă...

TOM: Am înțeles. Știu de ce. Gândeți și dumneavoastră ca toți ceilalți. Gândeți ca tata. Nu-i așa?

LAURA: Tom!

TOM: Și-atunci, vrei să vă descotorosiți de corvoadă. Nu-i așa?

LAURA (îndreptindu-se spre el): Al încredere în mine, Tom. O invit pe Gladys ca să înăbuș povestea asta...

TOM: Dar ce poveste? Ce poveste?... (Tom o privește pe Laura. Se repede apoi la scara pe care e gata să coboare Phil. Tom se simte hăituit. S-ar întoarce, dar nu vrea cu nici un preț s-o mai înfrunte pe Laura. Cu mîna și-a ascuns fața și s-a rezemat de perete).

PHIL (neglijent, în trecere): Ce te-a apucat?... Nu ți-e bine?... (Tom n-a răspuns. Suie scara, intră în studio. Phil dă din umeri și pleacă. Tom a intrat și s-a sprijinit de ușă. În aceeași clipă, Laura se pregătește să iasă. Se ghicește că vrea să meargă să-l liniștească pe Tom. Dar ezită și închide la loc ușa biroului. Se așează, apucă ceainicul pe care-l freacă apăsător, ca să șteargă o pată. O simțim îngrijorată, nenorocită.

Sus se aud primele hohote ale lui Tom, în timp ce luminile scad și cortina cade).

ACTUL II

TABLOUL I

Același decor, două zile mai târziu.

Allan vorbește la telefonul public, fixat pe peretele primului palier. În realitate, mai mult ascultă decît vorbește.

ALLAN (la aparat): Da. (devine atent la ceea ce i se spune. O pauză destul de lungă) Da, tată... Știu (pauză). Nu, nimic pînă în prezent... decît că domnul Hudson este de acord să mă găzduiască anul viitor... Nu te neliniști din pricina asta... Înțeleg... Pentru a nu alimenta comentariile?... Înțeleg eu care... (ridică puțin vocea) Și totuși, tată, am locuit un an întreg cu el, și pot să-ți jur că niciodată... Pe onoarea mea, tată... Alo... Și cu toate astea, vrei să mă mut? Bine, îți promit... Nu-i nevoie să te ocupi tu. Fac eu tot ce trebuie. Numai decît. (Allan a lăsat telefonul în furcă. Pune mîinile în buzunare, cade pe gînduri).

RALPH (intră pe ușa principală și urcă scara): Allan!... (mai tare) Allan!

ALLAN: Da!

RALPH: Băieții vor să știe...

ALLAN: Ce anume?

RALPH: Tom n-a încercat niciodată cu tine?

ALLAN (dînd din umeri): Idiotule!

RALPH: În orice caz, dacă pot să-ți fac un serviciu, nu pregeta!

ALLAN: Ce serviciu?

RALPH: Pot să-ți împrumut centura mea de castitate!

ALLAN: Lasă gluma!

RALPH: Într-adevăr, nu-l nimic de ris... E și părerea băieților din echipă.

Sînt îngrijorați, închipuște-ți!

ALLAN: Și de ce, mă rog?

RALPH: Pune-te în locul lor! Tocmai cînd era gata să fii ales căpitan... tu faci casă bună cu...

ALLAN (*aproape amenințător*): Ralph, ajunge ! Mă auzi ! De data asta, ajunge !
RALPH: Nu mă crezi? Bine... Mama mi-a spus întotdeauna: «Trebuie să te păstrezi fără prihană pentru cea cu care te vei căsători». Mă vezi spunînd nevastei mele: «Draga mea, m-am păstrat pentru tine. Totuși, într-o seară, la colegiu, un prieten...»

ALLAN (*zgîlțindu-l*): Da' n-ai de gînd să mai închizi plîsul ăla îngrozitor?

ALLAN: Bine, bine... Dacă nu vrei să fii căpitanul echipei de base-ball, te privește... Mie puțin îmi pasă de toate astea... Îți dal seama !

ALLAN: Tu nu poți să-ți vezi de treburile tale?

RALPH: Numai că treburile mele nu sînt la fel de interesante !

ALLAN: Crede-mă, Ralph, Tom e un băiat foarte de treabă.

RALPH: Alurea ! De-aia pleacă toți băieții de la duș cînd vine el.

ALLAN: De cînd?

RALPH: De ieri. Nu ești la curent?

ALLAN: Nu. O, da' vă stă tare bine să faceți pe delicații ! În timp ce ore întregi vi se scurg ochii pe reviste pornografice.

RALPH: Mie-mi plac fetele ! Sînt un om normal ! Și goale, le găsesc încă mai nostime... dar pozele de bărbați goi, pe alea i le las lui Tom...

ALLAN: Pe ce că te fac să taci?

RALPH: N-ai decît să te uiți jos, în sertar ! E plin !

ALLAN: Ei și? Tatăl lui i le trimite !... Sînt fotografiile de atleți, ca să-i facă poftă să devină campion ! L-a înscris și la un curs special de cultură fizică !

RALPH: Apără-l dacă ai chef, dar o să fii ales căpitan cînd am să fiu eu decan. Cît de curînd !... Ești un mălai mare !... (*Ralph se îndepărtează, urcă scara*).

(*Allan ezită o clipă, apoi ciocănește la ușa Laurei*).

LAURA (*vine să deschidă*): Tu ești, Allan? Bună seara.

ALLAN: Bună seara, doamnă Reynolds. Domnul Reynolds e aici?

LAURA: Nu. Pot să te ajut cu ceva?

ALLAN: Am să trec mai tîrziu.

LAURA: Cum vrei !

ALLAN: Sau poate vrei să-l preveniți dumneavoastră că nu voi mai locul aici anul viitor. Și cum e ultima zi în care se poate anunța...

LAURA: O să-l pară foarte rău.

ALLAN: Voi locul la Hudson, vizavi.

LAURA: Cu Tom?

ALLAN: Nu.

LAURA: Aha !... (*o scurtă pauză*) Tom e la curent?

ALLAN: Încă nu.

LAURA: Trebuie să-i spui și lui, ca să știe ce să facă.

ALLAN: Bine înțeles.

LAURA (*după un scurt timp de gîndire*): Vrei să intri puțin, Allan?

(*Allan șovăie, dar intră și se așează*).

LAURA (*oferindu-i o țigară*): O țigară?

ALLAN (*e gata să primească, apoi refuză*): Nu, Mulțumesc... Din cauza antrenamentului...

LAURA: Bravo !, Ești înțelept !

ALLAN: Trebuie, doamnă Reynolds.

LAURA: Vreau să merg și eu să te văd jucînd simbătă după-amiază... Spune-mi Allan, nu prea te grăbești să-l informezi pe Tom?... Îți vine greu să-i

anunți această schimbare! (o scurtă pauză). Cred că am ghicit de ce nu vrei să mai stai cu el anul viitor. (Allan se mulțumește să dea din umeri, pentru a evita precizările). Ascultă-mă, Allan: știi tu ce reprezintă pentru Tom? Încrederea pe care i-o dai? Cît de mîndru este de prietenia cu un fruntaș al școlii? Știi toate astea?

ALLAN (încurcat): Exagerați de sigur. . .

LAURA: Nu înțelegi, Allan, ce înseamnă pentru el prietenia voastră? . . Cum se poate ca tu, atît de puternic, atît de leal, atît de independent, să fii atît de influențabil? Răspunde-mi !

ALLAN: Tatăl meu îmi cere să nu mai locuiesc cu Tom. Mi-a cerut să-i promit. Cum a aflat de povestea cu Harris? Habar n-am ! Nu de la mine, vă dați seama. Dar mi-a telefonat de trei ori pînă acum. . . A fost categoric.

LAURA: Și ce i-ai răspuns tatălui tău?

ALLAN: L-am apărut pe Tom cît am putut. I-am spus. . . (pauză) E mai bine să vorbesc despre toate astea cu domnul Reynolds.

LAURA: Stai puțin, Allan. Tu care ai stat cu Tom îl cunoști mai bine ca oricare altul. Și tocmai tu să-l dai lovitura de grație? Dacă pleci, înseamnă că dai dreptate tuturor celor care-l acuză. Te-ai gîndit la asta?

ALLAN: Să știi, doamnă Reynolds, că nu cred în ceea ce se spune.

LAURA: Dar nu ești sigur.

ALLAN (jenat): Trebuie să recunosc că. . .

LAURA: Haide, haide !. . .

ALLAN: Tom are — fără voia lui, asta nu înseamnă nimic, de sigur — dar în fine are niște purtări. . . puțin. . . bizare. . . Nu găști, doamnă Reynolds?

LAURA: Dar înainte, nu ți s-au părut niciodată bizare purtările lui ! Nu le-ai luat în seamă.

ALLAN: Nu, e-adevărat.

LAURA: Ce fel de purtări?

ALLAN: Felul lui de-a umbla, de exemplu ! Anumite mișcări. . . nu știu. . . Gustul lui pentru muzica clasică a compozitorului ăluia ciufulit. . . Așa, unele lucruri !. . .

LAURA: Adoră muzica. Vorbește despre ea. E firesc.

ALLAN: Nimeni nu l-a văzut cu o fată. . . Nici la bal.

LAURA: Poate are că motivele lui. . . Încerci să cauți argumente la care nu te-ai gîndit niciodată pînă acum !. . .

ALLAN: Fără doar și poate, e mai bine să vorbesc de toate astea cu domnul Reynolds. (Se pregătește să iasă, face cîțiva pași.)

LAURA: Allan ! (Allan s-a întors.) Uite-te la mine. . . (Ezită puțin.) Închlipuiește-ți că răspîdesc svonul că și tu ești. . . anormal. . . Dacă aș insinua. . .

ALLAN: Nimeni n-o să vă creadă, doamnă Reynolds !

LAURA: De ce nu?

ALLAN: Dar pentru că. . .

LAURA: Pentru că ești înalt, bronzat, athletic? Pentru că ești musculos, sportiv?

ALLAN: Da, poate.

LAURA: Eu am cunoscut bărbați ca tine și care nu erau. . . normali. Bărbați căsătorii, cu copii. . . (O pauză.) Ești chiar atît de sigur că nu m-ar crede nimeni? . . .

ALLAN: Mai întii că n-ai face așa ceva, doamnă Reynolds.

LAURA: De bună seamă că n-aș face. Vreau numai să-ți arăt cît rău poate pricinui calomnia. Cîte drame poate provoca o insinuație perfidă, o remarcă echivocă, un cuvînt, o privire, o tăcere. . . Să-ți demonstrez cît de ușor este să minșești,

să dezonorezi, să distrugi o valoare morală. . . Asta vreau să înțelegi. (*Allan a rămas în picioare în fața ei, foarte drept, cu minile în șolduri. Laura îl privește fix. Allan lasă minile în jos, apoi le aduce la spate.*)

ALLAN (*simplu*): Puneți-vă în locul meu, doamnă Reynolds. Tare-aș vrea să fiu căpitan la base-ball, la anu ' !

LAURA : Știu, Allan. Nu trebuie în nici un caz să pierzi ocazia. Dar să nu-l umilești pe Tom ! (*Tom a intrat în hall. Urcă scara încet. Intră în camera lui, închide ușa, se așează pe pat. E copleșit.*)

LAURA : Uite, s-a întors Tom. Îl cunosc după pași. Recunosc pașii fiecăruia din voi. (*Pauză*) Ei, ce-ai hotărât? Să-l spun domnului Reynolds că anul viitor ne părăsești?

ALLAN : (*după o clipă de gândire*): Nu.

LAURA (*ușurată*): Mulțumesc.

ALLAN : Am să-l spun chiar eu când am să-l întâlnesc.

LAURA : Ah ! . . .

ALLAN : Dar ce altceva pot face?

LAURA : Nu mai știu nici eu.

ALLAN : Iertați-mă că vorbesc așa, doamnă Reynolds. Dar dumneavoastră vă e mai ușor. Dumneavoastră nu sînteți decît o spectatoare. Dumneavoastră nu sînteți în cauză. Și nimic din tot ce se întîmplă nu vă poate atinge, pe cînd eu. . .

LAURA : Ai dreptate. Eu nu sînt în cauză. Și chiar te rog să mă ierți că ți-am cerut un sacrificiu. . .

ALLAN : Îmi pare rău, doamnă Reynolds. Căci sînteți într-adevăr cea mai extraordinară soție de profesor pe care am cunoscut-o vreodată. . . Pe cuvîntul meu că vă găsesc nemaipomenită ! . . . Dar ce pot face? Îmi pare rău.

LAURA : Și mie, Allan. Îmi pare rău. . . (*După o șovăire, Allan urcă în camera lui. Laura l-a urmărit din ochi, apoi s-a îndepărtat.*)

ALLAN (*îndărătul ușii lui Tom*): Ei, Tom ! Ești aici? (*Tom s-a îndepărtat de ușă.*)

ALLAN (*mai tare*): Tom ! Deschide, Tom !

TOM (*executîndu-se*): Dormeam.

ALLAN : Din picioare? Voial să fii singur.

TOM : Și tu, voiai să te bucuri puțin? Hai, șterge-o, băiete !

ALLAN : N-am de gînd deocamdată. (*Pauză. E vizibil jenat.*)

Frumoasă cravată !

TOM (*desfăcînd-o*): E a ta. Să ți-o dau?

ALLAN : Nu. De ce? Doar n-am să port două în același timp. (*Tom lasă cravata să-i atîrne în jurul gîtului.*)

ALLAN : Ți-a fost greu astăzi?

TOM : Da.

ALLAN : Știu.

TOM : Doamne Dumnezeule ! Ai și aflat !

ALLAN : Bineînțeles !

TOM : Și ce ți-au spus?

ALLAN : Porcării. Mai știu și eu? (*Allan stînjenit, se silește să-și perie părul, evitînd să se uite la Tom.*)

TOM : M-am dus la reuniunea comitetului. Și am fost informat că nu mai fac parte din comitet. . . Pentru că am renunțat la rolul din piesă. . . vorba vine. . .

ALLAN : Și tu nu te aperi? Nu faci nimic?

TOM : Ce să fac? Ce pot să fac?

ALLAN: Ce știi eu? E o copilărie. . . Al putea. . .

TOM: Când am intrat la duș, după meciul de tenis, toți cei care erau acolo au ieșit, înfășurați cu prosopul, fără să spună o vorbă.

ALLAN: Ce măgari! (*Allan vrea să plece.*)

TOM: Allan!

ALLAN (*tot fără să-l privească*): Da.

TOM: Știi ce-am ajuns să fac? . . . Să calculez gesturi pe care înainte le făceam fără măcar să mă gândesc la ele . . . Totul mă jenează. Când mă îmbrac. Când mă dezbrac . . . Sint ca paralizat . . . Nici nu mai îndrăznesc să ridic ochii. Am impresia că toți mă privesc țintă . . . că mă spionează . . . că rinjesc . . . că spun tot felul de glume proaste . . . Nu mai știu . . . nu mai înțeleg . . . (*Între timp, Allan s-a întors în camera lui, și-a scos cămașa. Se oprește deodată.*)

ALLAN: Ce m-a apucat? Doar mi-am făcut dușul astăzi.

TOM: Dezbrăcat în propria-ți cameră! Ce, vrei să ai și tu neplăceri?

ALLAN: Sigur că nu.

TOM: Spune-mi, Allan, e adevărat ce-am auzit? Pleci de-aici?

ALLAN: Ascultă, Tom . . . Aș vrea să te ajut, ca un prieten bun ce-ți sint. Îmi dai voie?

TOM: Cum?

ALLAN: E idiot ce vreau să-ți spun, dar cunoști lumea . . . Un amănunt e deajuns uneori ca să aranjeze lucrurile . . . Felul în care vorbești, în care te ții . . .

TOM: Am înțeles. Vrei să mă tund?

ALLAN: De ce nu?

TOM: Și în ce măsură părul tuns ca peria îți dă un aer mai bărbătesc decât părul lung?

ALLAN: Nu căuta să înțelegi. Așa e . . .

TOM (*care se privește în oglindă pe deasupra biroului*): Am încercat. Nu-mi stă bine.

ALLAN: Dacă asta rezolvă lucrurile, ce-ți pasă ție?

TOM: Am o scăfirlie ca un ou! (*Allan găsește o minge de base-ball pe calorifer; i-o aruncă lui Tom. Acesta zîmbește și i-o trimite înapoi.*)

ALLAN: Și-apoi felul cum mergi.

TOM (*furios*): Felul cum merg? Cum adică?

ALLAN: Încerc doar să te ajut!

TOM: Pînă acum mersul meu nu supăra pe nimeni! Nu avea nimic anormal, nu-i așa?

ALLAN (*în timp ce se îndreaptă spre salon*): Bine, bine. Să nu mai vorbim despre asta . . . (*Intră din nou în camera lui.*)

TOM (*după cîțva timp, aruncă furios mingea sub pat și se duce la ușă*): Allan!

ALLAN: Da?

TOM: Ce are mersul meu?

ALLAN: Fă cîțiva pași. Am să-ți spun. (*Tom se execută.*)

TOM: Poftim! N-am să mai îndrăznesc nici să merg! Dacă tot ce-am făcut pînă în prezent și care părea normal mă face acum să par un pederast . . . Ei hai, spune! Ce are mersul meu? . . . Ce are, pentru Dumnezeu? (*Tom umblă de colo pînă colo prin cameră.*)

ALLAN: Ai să te superi!

TOM: Ce are?

ALLAN: E poate puțin prea . . . ușor . . .

TOM: Ușor?

ALLAN: Noi înșine nu ne putem da seama, înțelegi?

TOM: Arată-mi !

ALLAN (*incercînd să-l imite pe Tom*): Nu. Nu pot.

TOM (*cu aprite*): Umblă și tu. Să te privesc puțin. N-am fost niciodată atent.

ALLAN: Dar de ce? . . . Eu merg ca toată lumea !

TOM: Și cum merge toată lumea? Să văd și eu ! Hai, dă-i drumul ! . . . (*Deodată, Allan își dă seama cât de greu e să mergi cînd ești observat. Face câțiva pași, se oprește.*)

TOM: Continuă.

ALLAN: Dacă spui vreodată băieților . . . (*Allan continuă să meargă. Tom îl imită și se ține după el . . . Apoi grăbește pasul și, aproape în delir, accelerează mișcarea, se învîrtește de jur împrejur cu iuțeală.*)

TOM: Dar așa? . . . Merge? . . . E mai bine? . . .

ALLAN (*calmîndu-l*): Tom, Tom ! . . . (*O pauză. Tom a rămas nemișcat.*) Ascultă-mă, Tom . . . Al călătorit de multe ori în grup, cu băieții. I-ai auzit de sigur vorbind să se oprească la Boston ca să meargă la fete . . .

TOM: Da. Și ce-i cu asta?

ALLAN: Nu te duci sîmbătă la bal?

TOM: Nu. Acum nu mă mai duc !

ALLAN: O cunoști pe Ellie Basket, fata care servește la barul de peste drum?

TOM: Din vedere. De ce?

ALLAN: Știi ce reputație are ! . . . Dacă tot nu mergi la bal, du-te la ea sîmbătă ! . . .

TOM: Și?

ALLAN: Doar nu vrei să-ți fac un desen . . .

TOM: Cu Ellie Basket !

ALLAN: De acord cu tine. Nu-i cine știe ce de capul ei, dar . . .

TOM: Cum asta? Dacă mă surprinde cineva la ea, voi fi eliminat . . .

ALLAN: Doar n-o să se ducă nimeni să-i spună decanului !

TOM: Atunci la ce bun?

ALLAN: Știi cum e ea ! Nu se va putea opri să nu trîncănească. Duminică dimineată, toți băieții vor fi la curent. Iar tu vei fi un om făcut ! Reputația ta va fi salvată !

TOM (*cu dezgust*): Glumești?

ALLAN: Ba de loc !

TOM (*scîrbit*): Ellie Basket !

ALLAN: Ascultă . . . Dacă am ajuns pînă aici, cel puțin să mergem pînă la capăt . . . Ai fost vreodată cu o femeie?

TOM: Tu ce crezi?

ALLAN: Nu.

TOM: Atunci?

ALLAN: Vrei să știi ceva?

TOM: Ce?

ALLAN: Nici eu . . . Dar dacă le spui celorlalți, te omor !

TOM: Cînd mă gîndesc la toate balivernele pe care le înșiri ! Ce aștepti ca să te duci la Ellie Basket sîmbătă seara?

ALLAN: Ce să fac acolo?

TOM: Așa e. Tu n-ai nimic de dovedit !

ALLAN (*pregătindu-se să iasă*): Era gata să uit ! . . . (*Încurcat.*) Închipuiește-ți că Hudson mi-a propus să stau la el anul viitor. I-a mai rămas o cameră. Și cum toți băieții din echipă locuiesc la el . . . m-am gîndit că ar fi mai comod . . . (*pauză*) Înțelegi? (*Tom evită să-l privească.*) Trebuia să-ți spun mai de mult, dar totul s-a stabilit foarte repede.

TOM : Înțeleg. (*Ușurat, Allan vrea să plece. Tom îl cheamă îndărăt. Allan s-a întors.*

Tom îi întinde cravata.) Ia-o!

ALLAN : Păstrează-o !

TOM : Ia-o, îți spun ! . . .

ALLAN (*fără s-o ia*) : Pe curînd, Tom (*lese. Tom a aruncat cravata pe birou, privește îndelung pe fereastră. Apoi pune un disc la patefon. Bill, venind din hall, intră în studio, cu o carte sub braț, se oprește o clipă, ascultînd discul. Apoi închide ușa în urma lui.*)

BILL : Laura !

LAURA (*în culise*) : Bill ?

BILL : Da.

LAURA (*intrînd cu o tavă cu ceai*) : Nu te așteptam așa devreme. Vrei un ceai ?

BILL : L-am bătut pe Harvey la handball.

LAURA : Bravo !

BILL : E pentru prima oară cînd îl dau gata. Și totuși era în formă. Cu notele pe care i le dau, îți închipui că a făcut totul ca să mă bată !

LAURA : Îmi dau seama !

BILL : Uite. Pentru tine. Volumul de poezii de care mi-ai vorbit.

LAURA (*după o privire furișă pe un exemplar din aceeași carte aflată pe un scaun*) : Mulțumesc, Bill. (*Vrea să-l sărute.*)

BILL (*care i-a surprins privirea și descoperă celălalt exemplar*) : Cum așa ? Îl aveai ? Și eu care credeam că-ți fac o surpriză . . .

LAURA : Păi să vezi . . . da . . . îl am, într-adevăr . . . (*În timp ce Bill a deschis cartea căutînd o eventuală dedicație.*) Am primit-o . . . (*O pauză.*) Tom știa că mi-o doream și . . .

BILL (*aruncînd cartea*) : Asta-i nemaipomenit ! . . .

LAURA : Bill ! . . . De ce te superi ? A vrut numai să-mi facă plăcere, asta-i tot.

BILL : Iar eu sînt vîoara a doua !

LAURA : Cum poți să spui așa ceva ?

BILL : Pentru că e adevărat !

LAURA : Nu-i adevărat. Știi foarte bine . . . (*S-a apropiat de el, ca pentru a-l săruta.*)

Sînt foarte impresionată că te-ai gîndit să-mi iei cartea. Îți mulțumesc, Bill. (*El a întors capul.*) Ce se întîmplă ? Nu-mi dai voie să te sărut ? E o corvoadă pentru tine ?

BILL (*uitîndu-se la ceas*) : Sînt în întîrziere, Laura.

LAURA : Știu. Trebuie să pleci . . . Dar de ce te îndepărtezi mereu de mine ? Nu te mai vîd de loc sau foarte puțin . . . Al cursurile tale, sportul tău, ești prins în altă parte . . . Știu și înțeleg . . . Dar nu mai există nici un fel de intimitate între noi, nici o tandrețe. S-ar spune că te ferești de prezența sau de atingerea mea. Sînt aici. Te privesc. Aștept un gest . . . (*O pauză.*) Bill ? . . . De ce ? . . . În Italia, păreal atît de fericit !

BILL : Italia ! Italia ! Tot timpul Italia ! Abia ne întîlnisem !

LAURA : Și astăzi ?

BILL : Astăzi ești soția mea. Luna de miere nu durează o veșnicie . . .

LAURA : Ești sigur că vorbim despre același lucru ?

BILL : Ce rost au vorbele astea tocmai acum ? Grozav moment ți-ai ales !

LAURA : Iartă-mă, Bill . . . Mulțumesc pentru carte . . . (*O deschide la pagina întîi.*)

BILL : Ce cauți ? O dedicație ? Pe o carte care nu-i scrisă de mine ?

LAURA : Sigur nu vrei un ceai ?

BILL : Nu, mulțumesc.

LAURA: De fapt, uitasem să-ți spun. Trebuie să vină micuța Gladys Harrison.

BILL: Nu, tocmai că nu vine. M-am întâlnit cu tatăl ei. M-a rugat să te anunț . . .

Ce idee s-o inviți !

LAURA: Credeam că ar fi putut să-l însoțească simbăta pe Tom. Face parte din comitet și n-are parteneră.

BILL: Nu. Tom nu mai face parte din comitet. A fost exclus. Tu nu vrei să te duci la bal?

LAURA (*vădit impresionată*): Am să văd.

BILL: Eu plec cu elevii mei în week-end. Barometrul arată furtună. Să sperăm că se va aranja.

LAURA: Să sperăm ! (*O pauză.*) Bill !

BILL (*nervos*): Ce mai e?

LAURA: Cineva trebuie, fără doar și poate, să se ducă la decan. Toate jignirile astea care i se aduc lui Tom sînt intolerabile.

BILL: Și ce vrei să faci decanul? Să se urce pe catedră și să declare: « Pentru numele lui Dumnezeu, nu-l mai martirizați pe bietul Tom ! Nu-i mai spuneți Grace ! »

Asta dorești?

LAURA: Nu. Caut modalitatea de a fi drepti cu el.

BILL: Ce modalitate? După ce că-l pierdem și pe Allan din vina lui.

LAURA: Ai aflat?

BILL: Hudson mi-a spus că va locui la el. Și fără îndoială va fi numit căpitanul echipei de base-ball. Sînt aproape opt ani de cînd n-am mai avut un căpitan la noi.

LAURA: Sînt dezolată.

BILL: Și totodată îmi vom pierde și pe Tom. Nici un elev nu va mai voi să stea cu el.

LAURA: Îmi pare foarte rău că pleacă.

BILL (*ironic*): Mă așteptam la asta . . . Bietul Tom, dragul de el ! . . .

LAURA: De ce ești supărat?

BILL: De unde vezi că sînt supărat?

LAURA: Te porți de parc-ai fi gelos !

BILL: Gelos, eu? Pe Tom? E ridicol ce spui.

LAURA: Cum se explică atitudinea ta?

BILL (*îndreptîndu-se spre ușă*): După curs, mă duc direct la cantină. Vii și tu?

LAURA: Sigur că da.

BILL: Și te rog, Laura, știi că nu ești conformistă, că-ți place să fii altfel decît celelalte femei, să nu gîndești și să acționezi ca ele. Dar, crede-mă, nu te amesteca în afacerea asta . . . Nu trebuie să-l vezi prea des pe Tom . . . Nu-l invita mereu să ia ceaiul aici . . . Invită-l împreună cu ceilalți. În mijlocul celorlalți . . . Nu singur. Pentru binele lui îți vorbesc . . . Ne întîlnim la cantină. Caută să fi punctuală, te rog. (*Bill a ieșit. Laura se sprijină de speteaza scaunului, își ascunde fața în mini. Poate că plînge. Bill, întîlnindu-se cu Allan pe scară.*) Mergi la curs?

ALLAN: Da, domnule Reynolds.

BILL: Te însoțesc . . . Hai ! . . . Va să zică, ne părăsești la anu' ? (*Au plecat amîndoi. Tom coboară scara și se oprește în fața telefonului din hall. Ezită. apoi pune o fisă în aparat și formează un număr.*)

TOM (*la telefon*): Alo? . . . Aș vrea să vorbesc cu Ellie Basket, vă rog. (*Sus Laura s-a dus să ridice cartea pe care Bill o aruncase în cămin. O mîngie. Surprinde vocea lui Tom. Ascultă îngrijorată; la aparat*): Aș vrea să vorbesc cu Ellie Basket . . . Vă rog . . . Ellie? . . . Aici Tom. Tom Lee. Vin deseori la bar cu prietenul meu Allan Thomson. Da. Eu sînt. Așa-mi spun colegii citeodată . . . Iată de ce te-am chemat. Simbăta nu mă duc la bal. Așa că m-am gîndit că dacă ai fi liberă . . . Știi că e un fel cam neobișnuit de a-și da întîlnire, dar aș putea să trec să te iau

după lucru? . . . Nu știu ce părere ai, dar știi, eu nu mă prea pricep. Mi-ar face plăcere să te văd . . . La ce oră termini? . . . La nouă? Foarte bine ! Pe mine, Ellie . . . O, mulțumesc Ellie. *(Laura a ieșit pe palier. Tom care n-a văzut-o, și-a îmbrăcat haina, s-a îndreptat spre ușa Laurei, a bătut, a intrat.)*

LAURA *(apare, cu o fărfurie cu biscuiți în mână)*: Ai venit la timp, Tom. Am tocmai biscuiții care-ți plac ție.

TOM: Și eu care veneam să vă spun că nu pot să iau ceaiul cu dumneavoastră azi după masă !

LAURA: Cum vrei . . . *(O pauză.)* Te simți bine?

TOM: Da.

LAURA: Nici Gladys nu poate veni.

TOM: Nu mă interesează de loc. E o puștoaică. De altfel, nici nu mă duc la bal.

LAURA: Dar ce-ai să faci?

TOM: Nu știu încă.

LAURA: Ei bine, de vreme ce nu te duci la bal, n-am să merg nici eu. Va fi un bun pretext.

TOM: Din cauza mea nu vă duceți?

LAURA: Uite ce e Tom. Am să-ți fac o propunere. Dacă tot nu ne ducem la bal nici unul nici călăit, de ce n-ai veni aici după cină? . . . Punem discuri. Jucăm cărți. Stăm de vorbă.

TOM: Nu . . . simbătă nu pot.

LAURA: Mi-ar face plăcere !

TOM: Și mie. Din nenorocire, e mai bine să nu contați pe mine.

LAURA: Îmi pare rău, Tom.

TOM: Și mie doamnă Reynolds, vă închipuiți ! Dar s-ar putea să fiu ocupat . . . Vă rog să mă înțelegeți. Aș vrea să vin . . . Mi-ar place mult să vin, dar, zău, nu pot.

LAURA: Bine. În orice caz, eu nu plec nicăieri. Dacă te răzgîndești în ultimul moment . . . *(Îi întinde mîna.)*

TOM *(după o clipă de ezitare, îi ia mîna)*: Mulțumesc.

LAURA: Poate-ți schimbi planurile pînă simbătă . . . Nu se știe niciodată *(Tom o fixează îndelung pe Laura. Îl ghicim perplex, torturat . . . Brusc, își ia rămas bun și pleacă în fugă. În picioare, în fața ușii, Laura îl urmărește cu privirea, în timp ce lumina se stinge și cortina cade.)*

TABLOUL II

Simbătă seara. E nouă fără un sfert. Focul arde în biroul profesorului Reynolds. În mijlocul tăcerii din jur, orologiul orașului a bătut sfertul. Laura pregătește masa. E elegantă cu sobrietate, și fermecătoare. Ușa biroului e întredeschisă. Laura îl așteaptă pe Tom. La rochie poartă o floare. Două-trei amănunte discrete, pline de cochetărie, pe lângă sobra eleganță obișnuită. În camera lui, Tom e aproape gata de întîlnire. Se freacă pe obraz cu o loțiune, se piaptănă cu grijă, se face frumos. Dar se vede că e morocănos, nervos. Intră Lily. A ciocănit la ușa Laurei, intrînd fără să aștepte răspunsul.

LILY: Laura!

LAURA: A, Lily ! *(Lily e în rochie de seară, foarte decoltată. Ține un impermeabil deasupra capului.)*

LILY: Cum? Încă nu ești gata? Și balul?

LAURA *(fără să se miște)*: Nu mă duc.

LILY: Și de ce?

LAURA: N-am poftă.

LILY: Vino cu noi ! Distrează-te puțin !

LAURA: Mulțumesc. Nu astă seară.

LILY (*care și-a scos impermeabilul și se privește în oglindă cu mulțumire*): Da' de mine ce zici?

LAURA: Ești foarte frumoasă . . .

LILY: Cum ți se pare rochia mea?

LAURA: Îți stă de minune.

LILY (*demonstrativ, în fața oglinzii*): Nu că aș fi cochetă, vanitoasă ori frivolă. Mă cunoști doar, Laura. Dar îmi place să fiu privită, să fiu socotită frumoasă, să fiu dorită !

LAURA: Fii liniștită ! Vei avea mult succes. Ca de obicei.

LILY: Hotărăște-te, Laura, te rog. Ne vom distra ca două nebune. Vom fi cele mai frumoase. Haide ! . . . (*Laura face semn că nu.*) Doar n-o să porți doliu că Bill te-a părăsit pentru uricioșii ăia de cățărători . . . Spune da !

LAURA: Nu.

LILY: Din cauza lui Bill?

LAURA: N-are nimic de-a face . . .

LILY: Timpul ăsta mizerabil te oprește?

LAURA: De loc.

LILY: Ne duce Franklin cu mașina.

LAURA: Nu-l face să aștepte.

LILY: Dacă vii, va dansa toată seara cu tine. Nu vei fi singură nici o clipă. Îți promit, Laura.

LAURA: Ești adorabilă, însă astă seară nu vreau să ies . . .

LILY: Dar decolteul meu? Prea adânc, poate?

LAURA: Va produce tot atâtea nădejdi ca și regrete.

LILY: Nu-i așa? . . . Franklin mi-a spus de altfel: « Toți puștii ăia au să-și piardă capul. O să-i înnebunești . . . »

LAURA: Și tu îl crezi?

LILY: Nu-i frumos să-mi vorbești așa.

LAURA: Cum ai putut, biată Lily, să vii să te înfunzi într-un colegiu de băieți, când ești atât de tipic făcută pentru o viață plină de strălucire?

LILY: Dar n-aș schimba nici pentru un imperiu, Laura. Unde mai găsesc eu trei sute de flirturi în același timp? Și încă trei sute de flirturi nevinovate, în fiecare an.

LAURA: Și dacă unul din cei trei sute ar vrea să meargă dincolo de un flirt nevinovat, ce-ai face?

LILY: I-aș arde o palmă, brutei ăleia mici ! . . . Un gest să-și permită, și i-aș pălmui. (*Suspiniind.*) Între noi fie vorba, Laura, prefer să nu mă gândesc la asta . . . Dacă n-aș fi atentă, aș ajunge să semăn cu Ellie Basket . . . Ea măcar profită ! . . . O cunoști?

LAURA: Azi după masă am văzut-o pentru prima oară.

LILY: Azi după masă?

LAURA: La barul ei.

LILY: Tu?

LAURA: M-am dus să cumpăr țigări . . . (*Rămîne pe gânduri.*) Și nici măcar nu-i drăguță . . .

LILY: Da' ce-ți pasă ție dacă e drăguță sau nu?

LAURA: Nu-mi pasă, bineînțeles.

LILY: Pari foarte tristă.

LAURA: Dezolată cel mult la gândul că sînt toți atât de tineri și se mulțumesc cu fata asta urîță și vulgară . . . Cînd mă gândesc că dragostea li se dezvăluie într-un

mod atât de mizerabil, când totul ar trebui să fie atât de frumos. (*Caută cuvîntul.*)

Atît de exaltant . . .

LILY: Dacă sînt mulțumiți de ceea ce li se dă, ce poți tu să faci?

LAURA: Găsesc . . .

LILY: Liniștește-te. Ei vorbesc mult mai mult decît fac. Și eu mult mai puțin decît aș dori ! . . . Dar să lăsam . . . floarea pe care o porți e de un gust . . . Cine ți-a dăruit-o?

LAURA: Mi-am cumpărat-o singură.

LILY: Ce vorbești !

LAURA: A fost întotdeauna floarea mea preferată.

LILY: Să nu insistăm. Și-acum, am șters-o. Franklin mă așteaptă să-i fac nodul la papillon . . . Te culci pînă mă întorc dîseară?

LAURA (*întinzîndu-i impermeabilul*): Așa cred.

LILY: Dacă văd lumină, vin să-ți spun cîți am palmuit.

LAURA: Mulți, nădăjduiesc.

LILY: Mulțumesc, Laura. Noapte bună. (*Lily iese. Laura lasă ușa întredeschisă și devine atentă la zgomotele de afară. La plecarea lui Lily, Tom se întoarce în camera lui, îmbrăcat într-un costum albastru-închis. Este elegant, sobru, fermecător. Înainte de a ieși, ia de sub pat o sticlă de whisky. Bea repede o înghițitură, ca pentru a-și face curaj. Murmură: « Niciodată n-am să fiu în stare ! » Apoi coboară scările, își pune impermeabilul, observă că ușa Laurei a rămas întredeschisă. Pășește ușor ca ea să nu-l audă. Dar Laura, care-l pîndea, deschide ușa și strigă.*)

LAURA: Tom ! . . . Ei, Tom ! . . . Te așteptam.

TOM (*jenat*): Eu . . . ple . . .

LAURA: Pleci la bal?

TOM (*din ce în ce mai încurcat*): Nu. Plecam. Trebuie să vă cer voie?

LAURA: Dacă al lua o ceașcă de cafea mai înainte?

TOM: Ei și, la urma urmelor puteți să spuneți cui vreți. Da. Am băut. Miine se vor povesti și mai multe pe socoteala mea. (*Scuzîndu-se.*) De altfel, n-am băut mult; mai prost e că n-am mîncat.

LAURA: Atunci intră, să măninci ceva.

TOM: N-am să pot. V-am spus că n-am să pot.

LAURA: Știu. (*Închide ușa.*) Ce timp urît !

TOM: Adevărat !

LAURA: Îmi pare foarte bine că nu m-am dus la bal. Ne vom simți atât de bine aici, la gura focului ! Nu vrei să stai jos?

TOM: N-aveam de gînd să vin.

LAURA: Atunci de ce floarea asta frumoasă? De ce cartea asta de vizită: « În speranța unei seri minunate »?

TOM: Am uitat. Era pentru bal.

LAURA: Îmi pare bine că ai uitat.

TOM: De ce?

LAURA: Mai întii, pentru că ador să primesc flori. Și apoi, și pentru că . . . (*O pauză.*) Puțină cafea, Tom?

TOM: Mulțumesc. Mă simt foarte bine. . .

LAURA: Poți s-o iei pe asta. N-am băut decît o înghițitură. Bea din partea cealaltă. (*Tom bea din același loc.*)

TOM (*încetîșor*): Și apoi, și pentru că . . .

LAURA: Ce vrei să spui?

TOM: Ați spus: « Ador să primesc flori. » Și-apoi și pentru că . . .

LAURA: Într-o zi de aniversare, e și mai fermecător !

TOM: O aniversare?

LAURA: Da.

TOM: Și domnul Reynolds nu-i aici s-o sărbătoriți împreună? . . . E aniversarea dumneavoastră și el aleargă pe drumuri de munte prin ploaie? Cum a putut să uite? (*Stîngaci, a răsturnat ceașca.*)

LAURA (*care a prins ceașca la timp*): Nu e aniversarea mea. E aniversarea altcuiva . . . (*Încearcă să-i scoată impermeabilul,*) Îmi dai voie?

TOM: Nu pot, v-am mai spus.

LAURA: Știu. Nu poți rămîne. (*Laura i-a pus mîinile pe umeri. Îi scoate ușor pardesiul, apoi îl privește.*)

LAURA: Îți stă foarte bine în albastru, Tom. Ești elegant astă seară.

TOM: Mi s-a spus că în albastru par un puști !

LAURA: Ba de loc !

TOM: Fiți sinceră ! Par cam sclivisit.

LAURA: Cum ai știut că-mi place floarea asta?

TOM: V-am auzit spunînd odată, de mult.

LAURA: Și ți-ai adus aminte?

TOM: E firesc.

LAURA: Era exact ca tine.

TOM (*tace un timp, dar e curios*): Cine?

LAURA: Primul meu soț. Cel cu aniversarea.

TOM: Nu știam.

LAURA: Avea cam vîrsta ta. Cîți ani ai?

TOM: Optsprezece. Mîine.

LAURA: Adevărat?

TOM: Vreți să-mi vedeți actele?

LAURA: Dar va trebui să sărbătorim cei optsprezece ani ai tăi ! E minunat.

TOM: Știi cum e cu proiectele. Mai bine să nu faci.

LAURA: Avea exact vîrsta ta . . . Cînd mă uit la tine, nici nu-mi vine să cred. Și totuși . . .

TOM: Par atît de puști?

LAURA: Nu de asta.

TOM: Mulți bărbați sînt și însurați la vîrsta mea.

LAURA: Ca dovadă . . . Avea numai cîteva luni mai mult ca tine. Dar, puțin timp după căsătoria noastră, s-a înrolat. A plecat . . . în război. (*Tom ghicește.*) Da, a fost omorît.

TOM: O ! . . .

LAURA: Îți semăna bine . . . Era sensibil. Prea. Se temea de oameni . . . Era atît de fragil . . . atît de diferit de toți ceilalți . . . În armată își băteau joc de el . . . Atunci, drept răspuns, s-a dovedit de un curaj nebun . . . Ceilalți credeau că-i laș. El a vrut să arate contrariul, înțelege?

TOM (*sincer*): Foarte bine.

LAURA: Și a murit în chip stupid.

TOM: Ca să le arate că e bărbat? Cum îl înțeleg !

LAURA: Îi semeni mult, Tom.

TOM: Eu?

LAURA (*luîndu-i ceașca*): Încă puțin? (*După ce bea, Laura îi întinde ceașca oferindu-i-o cu partea cealaltă.*) Era drăguț, blînd, singuratic . . . Știam că fericirea noastră nu va dura.

TOM: Era prea frumos?

LAURA: Poate... Îmi spunea: « De ce trebuie să socotim totul în funcție de durată? »

TOM: Avea dreptate. Pentru a ne bucura din plin de anumite clipe, ar trebui să n-o cunoaștem pe cea care urmează.

LAURA: Și pentru a dovedi că e bărbat, a murit ca un copil.

TOM: Fericit poate?

LAURA: Pentru că și-a dovedit curajul?

TOM: Da... Dar și... pentru că vă iubea și se știa iubit de dumneavoastră. (Se simte stînjenit însă de cele spuse. Se duce să-și ia pardesiul pe care ea îl ține pe genunchi.)

TOM: Trebuie să plec.

LAURA: Tom!

TOM: Trebuie.

LAURA: Întîlnirea ta e chiar atît de importantă?

TOM (întunecat): Foarte importantă.

LAURA: Te-am plictisit cu povestea mea?

TOM: O, nu.

LAURA: N-ar fi trebuit să-ți povestesc viața mea... dar ploaia asta, focul din cămin... Ai să uiți.

TOM: Niciodată.

LAURA: Ți se întîmplă și ție să depeni amintiri?

TOM: Numai că ar trebui să le am!

LAURA: De fapt, nu știu nimic.

TOM: Viața mea! Mai întîl că în trecutul meu nu există o primă căsătorie.

LAURA: Dar o primă dragoste?... Nici asta? Cine a fost?... Nu vrei să-mi spui?

TOM (lîngă ușă, impermeabilul lui zace pe jos): N-aveți o țigară?

LAURA (fericită să-l poată reține): Da! bine-nțeles. (O pauză.) Cine a fost?

TOM (aprinzîndu-și țigara): Miss Middleton, profesoara mea dintr-a șaptea... Aveam doisprezece ani... Era blondă, subțirică, puțin deosebită... Ochii mai ales.

LAURA: Dar e fermecător!

TOM: Fermecător?... A fost teribil... Am suferit, nici nu știți!

LAURA: Bietul Tom! Povestește-mi!

TOM: Părul ei avea culoarea mierei... Era înaltă, zveltă... Purta un mantou sport și conducea un automobil decapotabil... De atunci am rămas cu o slăbiciune pentru mantourile sport.

LAURA (veselă): Am și eu unul.

TOM: Știu!

LAURA: Și cum s-a terminat, pînă la urmă, aventura ta?

TOM: Aventura mea, e mult spus. Și în definitiv, ce putea să se întîmple? Am fost mai cu seamă ridicol. Îi duceam pachetele cînd făcea cumpărături. O pîndeam ore întregi. Doream să fiu peste tot unde era și ea... Eram risul colegiului. Toată lumea știa că eram îndrăgostit de ea, vă dați seama... N-am știut niciodată să ascund atunci cînd am iubit pe cineva.

LAURA: Și ea te iubea, îmi închipui.

TOM: Eram convins că era îndrăgostită de mine.

LAURA: Poate că te iubea cu adevărat!

TOM: S-a măritat în anul următor. S-a dat o recepție mare la colegiu. Și știți ce m-au pus să fac?... Mie mi-a revenit sarcina să rostesc urările de circumstanță. A trebuit să scriu anume un poem... (După o tăcere lungă). Mă îndrăgostesc întotdeauna de persoane pe care n-ar trebui să le iubesc.

LAURA: Așa pățește toată lumea !

TOM : Și dumneavoastră ?

LAURA: De ce nu ? Bineînțeles, asta nu duce la nimic. Dar într-o zi ți-aduci aminte. . .
(O pauză.) Și pe cine ai mai iubit ?

TOM (pentru a evita răspunsul, se uită la ceas): E aproape nouă. Am să întârziu.
(Se îndepărtează. Ea încearcă să-l rețină.)

LAURA: Chiar nu vrei să rămii ? . . . Ne înțelegem atât de bine !

TOM: Mulțumesc.

LAURA: Poate ți-aș fi încredințat și alte secrete importante din viața mea !

TOM (luindu-și impermeabilul): Aș dori mult, dar nu se poate.

LAURA: N-ai rămine nici ca să dansăm ?

TOM: Eu nu dansez.

LAURA (îndreptându-se către paterfon): Am promis c-am să te învăț.

TOM: Altădată.

LAURA (în timp ce discul se învîrtește): Tom, te rog ! . . . Pentru mine ! . . . Ca să-mi faci plăcere ! . . .

TOM (închizînd ușa): Aș vrea să știu. . . (O pauză.) De ce sînteți atât de drăguță cu mine ?

LAURA: E firesc !

TOM: Nu sînteți drăguță decît cu mine. Cu ceilalți nu.

LAURA: Indiscret ca un bărbat !

TOM: De ce ?

LAURA: Te plictisește, te supără ?

TOM (dînd din cap că nu): Întreb numai de ce.

LAURA: Pentru că ți-n la tine. Asta-i tot.

TOM: Pentru că vă e milă ?

LAURA: Pentru că ai fost întotdeauna foarte drăguț cu mine. E primul meu an în colegiul ăsta.

TOM: Din milă ?

LAURA: Nu din milă. Pentru că te înțeleg. Pentru că poate și tu mă înțelegi.

TOM: Domnul Reynolds e la curent ?

LAURA: Cu ce anume ?

TOM: Știe că ți-nești la mine ?

LAURA: Poate. Nu fac nici un mister din asta.

TOM: De aceea mă urăște ?

LAURA: Nu cred că te urăște.

TOM: Toată lumea de-aici mă urăște. În afară de dumneavoastră. Domnul Reynolds mă urăște pentru că l-a promis tatii să facă din mine un sportiv. A eșuat. Și mă urăște. Iar dumneavoastră, vă e milă. Iată adevărul !

LAURA: Sînt mult prea egoistă, ca să ți-n la tine numai din milă.

TOM: Ațitea lucruri pe care nu le înțeleg !

LAURA (luindu-l de braț): Nu ieși astă seară, Tom.

TOM: Trebuie. E singurul lucru limpede. Trebuie.

LAURA (întinzînd brațul): Am să te învăț să dansezi. . . (O pauză. Ea l-a strîns de braț, s-a apropiat. Într-un elan necontrolat, Tom o sărută pe gură, cu patimă. Și pentru a-și ascunde tulburarea, își ascunde numaidecît capul pe umărul ei.)

TOM: Doamne Dumnezeule ! . . .

LAURA: Tom ! . . . Tom ! . . . (El a ridicat capul, gata să reînnoiască gestul.)

LAURA: Nu, Tom. Nu. . . Eu. . . (La primul « Tom », el a slăbit strînsoarea, a ieșit alergînd, urcînd scara ce duce spre camera lui.)

LAURA: Tom ! Tom ! . . . (Tom s-a oprit și privește în jos.)

LAURA: Tom, eu... (Exact în clipa aceea, ușa de la hall s-a deschis și Phil, unul din alpiniști, apare, echipat de munte.)

PHIL: Ce faci aici? (Tom îl privește ținând. Phil urcă scara.)

TOM: Te-ai și întors?

PHIL: Toată lumea s-a întors. Ce să facem pe munte pe un potop ca ăsta?

BILL (intrând): Mergeți repede să vă schimbați! Cui îi e foame n-are decît să se prezinte la cantină. Grăbiți-vă! (Phil trece prin fața lui Tom, în timp ce Bill intră în birou.)

BILL: Ce vreme de cîine!

LAURA (care a rămas nemișcată acolo unde o lăsase Tom): Bună seara.

BILL (dînd jos rucsacul): Mereu aceeași poveste. Faci planuri. Îți spui: «A mea e fericirea, libertatea, aerul curat!...» Dar uiți amănuntul care poate strica totul... Afurisită vreme!... Tare sînt dezamăgiți băieții.

LAURA: Păcat!

BILL: Cred că așteptau să-l invite la cină... Dar prefer să rămîn singur cu tine! (O privește.) Am făcut bine?

LAURA: Da. (Și în timp ce Bill a trecut în camera de-alături, ea strînge repede impermeabilul pe care Tom l-a uitat și-l ascunde în comodă.)

BILL (apare ștergîndu-se pe mîini): Ah, ploaia asta! Nici nu poți să-ți închipui!... (Bill dispăre din nou. Laura s-a dus pînă la ușă și-a închis-o binișor. Ascultă o clipă, în nădejdea că Tom va urca scara și va intra în camera lui. Dar de îndată ce vede că Laura a închis ușa, după o clipă de ezitare, Tom și-a ridicat gulerul vestonului, a coborît din nou scara tiptil, ca un vinovat care caută să scape. S-a îndreptat spre ușa de la hall. Bill vorbește în culise, în timp ce Tom, mereu prudent, traversează hallul.) Mă supăra atît de tare ideea de a mă întoarce din drum, încît le-am propus să dormim în colibă, în mijlocul pădurii... Dar nîci n-au vrut să audă, curcile plouate! (Se aude închizîndu-se ușa de la hall. Laura nu-și poate opri o tresărire, numaidecît stăpînită. E disperată.)

BILL: Ce s-a-ntîmplat?

LAURA: Nimic.

BILL (ducîndu-se să-și ia pîpa de pe cîmin): Am să amîn excursia pe săptămîna viitoare, orice s-ar întîmpla... Dar singur. Așa nu voi mai fi cu mîinile legate. E atît de minunat singur! (Și Bill se instalează confortabil în fotoliul pe care Laura îl pregătise pentru Tom. Orologiul colegiului sună ora nouă. Bill îi întinde Laurei mîna... În picioare, lîngă ușă, Laura, care-și ascunde cît poate tulburarea, privește această mîna întinsă către ea, în timp ce lumina slăbește și cortina cade peste actul II din CEAI ȘI SIMPATIE

ACTUL III

A doua zi după amiază. În camera lui, Tom, întins pe pat. Se scoală, se duce pînă la fereastră, privește afară.

RALPH (la telefon): Alo! Mary? Ralph! Am să întirziu puțin... Îmi pare rău... N-am încotro... Avem un singur duș pentru opt și toți se reped în același timp... (Hotărît): A, nu, Mary! Nu acolo unde-am fost aseară... Vom dansa la han... Lasă, că-ți spun eu cînd ne vedem... Foarte bine. Te iubesc! (Apare Steve, prietenul lui Ralph. Ralph, la aparat). Nu. Nu pot să repet... Ai auzit foarte bine prima oară... (Foarte tare, în aparat, ca să audă ea.) Salut, Steve!...

STEVE: Am ceva foarte important să-ți spun. Închide.

RALPH (în aparat): Hai, la revedere. . . Da, da, da ! . . . Dar cum vrei să ajung la timp dacă vorbim într-una? . . . La patru. Pe curînd. (Lui Steve) Ce vrei?

STEVE: E foarte grav ceea ce am să-ți spun.

RALPH (încet, lui Steve): Ce pisăloagă poate să fie ! . . . (Nerăbdător) Alo? Cu cît închid mai repede, cu atît mai curînd voi fi alături de tine. . . Bine. La revedere. (A închis brutal) Și tu ce stai? Hai, dă-i drumul !

STEVE: L-ai văzut pe Tom?

RALPH: Nu.

STEVE: Știi ce-a făcut azi noapte?

RALPH: Ce-a făcut?

STEVE: S-a dus la Ellie Basket.

RALPH: Nu se poate !

STEVE: Fără glumă. Chiar ea i-a povestit bucătarului. În clipa asta, toată lumea e la curent.

RALPH: Tom la Ellie Basket ! . . . Nu cumva ai căzut în cap?

STEVE: Ascultă mai departe ! . . .

RALPH: Sint grăbit. Trebuie să mă îmbrac. (Începe să urce scara.)

STEVE (care se ține după el): După cum spune Ellie, a descins la ea pe la nouă, pus la patru ace și . . . (Dispar amîndoi, în momentul cînd Bill intră în hall și urcă repede scara. Pătrunde apoi, fără să ciocănească, în salonul lui Tom și Allan. Încearcă să deschidă ușa camerei, dar în zadar.)

BILL: Tom ! . . . (Zglîlîie ușa.) Tom ! Eu sint, domnul Reynolds. Deschide.

TOM: Nu vreau să văd pe nimeni.

BILL: Decanul mă așteaptă la ora patru. Vreau să-ți vorbesc înainte.

TOM: N-am nimic de spus.

BILL: Dacă nu deschizi, sparg ușa. Și-l trimit factura lui talcă-tu. Asta vrei? . . . Ce, ți-e frică de mine? (Tom s-a hotărît să tragă zăvorul. Bill a intrat repede. Tom s-a așezat pe pat fără să se uite la Reynolds.)

BILL: Ei, hai ! (O pauză). Acuma, vreau să cunosc toate amănuntele istoriei ăstela, înainte de-a mă duce la decan. Te ascult.

TOM: Cunoașteți amănuntele. Ce vreți mai mult decît atît?

BILL: Vreau precizări și le vreau de la tine . . . Vorbește.

TOM: Cînd pedagogii m-au adus azi noapte la colegiu, v-au spus: eram cu Ellie Basket.

BILL: Eral la ea, dar nu erai cu ea !

TOM: Cum adică?

BILL: M-al înțeles foarte bine.

TOM: Cine a spus asta?

BILL: Ellie Basket. A recunoscut chiar ea că pentru asta veniseși, dar că n-ai fost în stare . . . Atunci, pare-se, ai dat buzna în bucătărie; ai apucat un cuțit și ai vrut să te omori; ea a trebuit să se repeadă asupra ta ca să te împiedice. Apoi au sosit pedagogii și te-au luat. Așa e?

TOM: Și ce importanță are? Oricum, voi fi eliminat.

BILL: Doream numai să mă asigur că au spus adevărul.

TOM: E o ușurare pentru dumneavoastră.

BILL: De cînd vorbești pe tonul ăsta cu un profesor?

TOM: V-ați lămurit de mult în ceea ce mă privește. Dacă ar fi trebuit să vă revizuiți părerea, ați fi suferit îngrozitor

BILL: Dac-o iei așa, n-am să te pot ajuta.

TOM: Nimeni nu mă mai poate ajuta. Voi fi dat afară din școală.

Fiți mulțumit.

BILL: Nu. Sînt dezolat. Dezolat pentru tatăl tău.

TOM: Din moment ce sînteți sigur, ce așteptați să trimbițați noutatea? Grăbiți-vă.

BILL: Nu voi vorbi despre asta cu nimeni . . . decît cu decanul, bineînțeles.

TOM: Și cu tatăl meu.

BILL: Poate.

TOM (*după o pauză destul de lungă, în șoaptă*): Și cu doamna Reynolds?

BILL: Ea are dreptul să știe adevărul. . . (*Bill iese. Trece pe palier și strigă*) Ralph. . .

(*Tom a închis ușa și s-a așezat pe scaun. În timp ce Bill pornește în căutarea lui Ralph, Laura a intrat în biroul soțului ei. Ia din comoda unde-l ascunsese, impermeabilul lui Tom. Se pregătește să iasă în clipa cînd Herbert, tatăl lui Tom, ciocănește la ușă. Laura deschide*).

HERBERT (*cu o figură aproape bucuroasă, nu se știe prea bine de ce*): Bună ziua, Laura.

LAURA: A, bună ziua, domnule Lee. Bill nu-i aici, dar îl aștept dintr-un moment în altul.

HERBERT: Mi-a fost teamă să nu-l scap. Trenul a avut întârziere. Și trebuie să mergem împreună la decan peste cîteva minute.

LAURA (*foarte rece*): Știu.

HERBERT (*surprins de atitudinea Laurei*): Ce s-a întîmplat, Laura? Pari posomorîtă !. . . Am făcut ceva care să-ți displacă?

LAURA (*cu rezervă*): Ia loc, domnule Lee.

HERBERT: Acum cîteva zile înțelesesem că nu dezaprobi hotărîrea mea de a-l retrage pe Tom de la colegiu. Vezi că am avut dreptate !. . .

LAURA: Crezi?

HERBERT: Admit că o femeie nu poate să înțeleagă foarte bine. . .

LAURA: Nu foarte bine, domnule Lee. . .

HERBERT: Închipuieste-ți că îl retrăgeam pe Tom în urma scandalului provocat de domnul acela? . . .

LAURA (*puțin nervoasă*): Harris, domnul Harris.

HERBERT: O asemenea măsură l-ar fi marcat pe Tom pentru toată viața. . .

LAURA: Dar va fi eliminat ! N-ai aflat?

HERBERT: Ba sigur că da. Dar împrejurările sînt cu totul diferite. E vorba de-o istorie cu femei !

LAURA: Dacă înțeleg bine, domnule Lee, ești mîndru de Tom!

HERBERT: Mîndru, e mult spus. . .

LAURA: Pentru că a fost surprins cu o fată, iată-te mîndru de el ! Pentru prima oară, poate?

HERBERT: Știu că o femeie nu poate înțelege. . . dar sînt sigur. . .

BILL (*coborînd scările*): . . . că Bill va înțelege.

LAURA: Nu mă îndoiesc. . .

HERBERT (*lui Bill care intră tocmai atunci*): Bună, Bill !

BILL: Bună !. . . (*Herbert îi cercetează, rînd pe rînd, pe Bill și pe Laura și remarcă răceala ce domnește între ei*).

BILL: Vin de la Tom.

HERBERT: Și eu am de gînd să urc pînă la el după ce mă văd cu decanul. Ce mai face?

BILL: Bine.

HERBERT (*mulțumit*): Îmi închipui. Probabil că-și povestește aventura la toți colegii !. . .

BILL: Nu, e singur în camera lui. . . (*O cheamă pe Laura care se îndepărtează*). Laura !. . . (*Laura se întoarce*). Țin să rămii.

HERBERT: Tocmai îi explicam Laurei punctul meu de vedere în toată povestea asta. Sînt sigur că și tu îl împărtășești. Nu spun că e grozav... că Tom e eliminat din colegiu pentru o aventură cu o femeie... Nu... Nu merg pînă acolo... Dar în fine, pentru noi bărbații, nu-i atît de grav. (Lui Bill). Ce vrei, riscurile meseriei! Nu-i așa, Bill?

BILL: Bineînțeles. Din nenorocire, Herbert, situația... în ceea ce-l privește pe Tom... e puțin... diferită...

HERBERT: Adică?

BILL: Tom s-a dus într-adevăr la fata aia cu intenția de-a, mă-nțelegi — dar... fără nici un rezultat.

HERBERT: Cum așa? Scîrba aia nu l-a vrut pe fiul meu?...

BILL: Nu-l asta. Ea a vrut... Dar el...

HERBERT: Ce vorbești?

BILL: Chiar Ellie a declarat. Iar cînd Tom și-a dat seama că nu poate, a pus mîna pe un cuțit de bucătărie și a vrut să se omoare. Ea a trebuit să se lupte cu el ca să-l împiedice... A strigat după ajutor. De aceea au intervenit pedagogii... Așa a fost... (Herbert Lee, descumpănit, se așează)

BILL: Regret răul pe care ți-l fac, Herbert. Dar eram dator să-ți spun adevărul.

HERBERT: Și toată lumea e la curent?

BILL: Eliminarea lui Tom va fi motivată oficial prin vizita lui la Ellie. Nimic mai mult. Și singurul lucru care contează... (o pauză).

HERBERT: Dar de ce-a făcut una ca asta? Înainte, lumea se mai putea îndoi. Putea fi vorba de o calomnie... Dar acum, nici un dubiu nu mai e posibil...

LAURA (hotărîtă): În mintea dumneavoastră, poate.

BILL (repede): Laura, te rog!...

LAURA: Mi-ai cerut să rămîn!

BILL: Acum ai auzit. Poți pleca.

LAURA: Și de ce țineai cu orice preț să știu?

BILL: Pentru binele tău, Laura. Doream să cunoști tot adevărul.

HERBERT: Ascultă! Dacă m-aș duce s-o caut pe fata aia? Și așa face-o să tacă! Există un mijloc! Pot să plătesc! Dacă aș convinge-o, cu orice preț, să-și țină gura?

BILL: E prea tîrziu.

HERBERT: Dar de ce s-a dus la ea, dacă n-avea chef?... Nu înțeleg... Ce pot face?

LAURA: Nu te încăpățîna în greșala dumitale, domnule Lee!...

HERBERT: Ce greșală?... Povestea cu Harris se mai putea aranja încă. Am crezut-o chiar aranjată... dar asta? Cum s-o explic?... Ce-o să creadă lumea?... Asta contează în fond...

LAURA: Dar Tom? Ce gîndește el nu contează?

BILL: Ajunge, Laura. Haide, Herbert, să mergem la decan.

HERBERT: Tom e sus?

BILL: Da.

HERBERT: Își face bagajele?

BILL: Nu.

HERBERT: Ce-i spun eu acum?

BILL: Decanul ne așteaptă la ora patru.

HERBERT: Știu! Dar întîi trebuie să-l văd pe Tom. De fapt, ar fi trebuit poate să-l las la mama lui. În asemenea împrejurări, o mamă știe ce să spună...

(O pauză). Vii cu mine, Bill?

BILL (care-l va însoți): Halde!

LAURA (*hotărîtă*): Bill ! Aș vrea să-ți vorbesc.

BILL: Mă întorc. (*și iese cu Herbert*).

HERBERT (*din ce în ce mai nehotărît și perplex*): E poate mai bine să mă duc numai eu. Nu te superi, Bill?

BILL: S-a înmuiat probabil ! (*Herbert traversează salonul și bate la ușa lui Tom. Bill a rămas în hall. Tom s-a ridicat în capul oaselor pe pat, în timp ce Herbert încearcă să deschidă ușa*).

HERBERT (*în fața ușii*): Tom !... (*Tom a rămas nemișcat*). Tom !... E tata !... Deschide !... (*tare*) Tom !... Deschide-mi ! (*Dar Tom n-a deschis. Herbert se întoarce pe palier. Îl simțim anxios, preocupat, nenorocit. Lui Bill*): A adormit poate.

BILL: Sigur nu. Adineaori am plecat de la el.

HERBERT: Adoarme întotdeauna foarte repede. Când era mic, abia îl sculam din pat dimineața.

BILL: Insistă, trebuie să-l vezi.

HERBERT: Mai târziu... Mă întorc. E mai bine așa. După ce mă văd cu decanul.

BILL: Stai o clipă. Îmi dai voie? (*Bill intră în cameră, în timp ce Herbert așteaptă în birou, iar Tom, care s-a răzgândit, a deschis încet ușa și cheamă*).

TOM: Tată !... (*Puțin mai tare*). Tată ! (*Dar Herbert căruia i s-a părut că aude o voce, n-a recunoscut-o pe cea a lui Tom, în timp ce Phil, Ralph și Steve năvălesc pe scări alergând, să se ducă la bal. Tom a închis ușa*).

ELEVI (*plecând*): Tu te ocupi de Gladys... Prea bleagă pentru mine. Eu o prefer pe Mary, e mișto. Tu ce-ai să faci, Steve? Haideți !

(*După ce băieții au dispărut, Tom mai deschide o dată ușa și strigă « Tată ».* Dar nu obține nici un răspuns și se duce să se întindă pe pat).

BILL (*intrând la Laura*): Laura, eu plec la decan cu Herbert. La ora cinci, mă duc la tenis. Ne întâlnim la cantină.

LAURA (*ciudat de voluntară*): Aș vrea să te văd înainte.

BILL: Nu pot.

LAURA: Insist, Bill.

BILL (*uimit de strania hotărîre a Laurei, lui Herbert*): Mergi înainte la decan, Herbert. Vin și eu.

HERBERT (*luîndu-și rămas bun*): La revedere, Laura. Pe curînd, sper.

BILL: O s-o vezi din nou, peste cîteva zile, la împărțirea diplomelor.

HERBERT: O, nu știu dacă am să mai vin, acum... Da, poate... Nu mai știu... Spune-i te rog lui Tom că am încercat să-l văd. Mulțumesc, Laura.

BILL: Ce s-a întîmplat? Decanul mă așteaptă ca să discutăm despre toată afacerea asta.

LAURA: Despre același lucru vreau să discut și eu, să știu cine l-a împins pe Tom să procedeze astfel.

BILL: Nimeni nu l-a împins.

LAURA: Dacă ar fi izbutit să se omoare la Ellie Basket, nu te-ai fi simțit oarecum răspunzător?

BILL: Eu?

LAURA: Da, tu.

BILL: Laura, mi-ar place să te văd mai puțin emotivă și să te menții la fapte.

LAURA: La fapte? Ce fapte? Un băiat de optsprezece ani se duce să facă baie în tovărășia unuia din profesorii lui, singurul om din colegiu cu care se înțelege, pentru că e muzician ca și el, și gusturile lor comune au creat un climat de prietenie, de încredere. Dar voi aveți îndoieli asupra moralității acestui profesor și numaidecît vă gîndiți la rău, prea fericiți de a-i băga într-o oală și de a persecuta un elev pe care nu-l iubiți.

BILL: Și vizita lui la Ellie?

LAURA: De ce s-a dus la ea?

BILL: Știi tu poate?

LAURA: Pentru că, rănit de atacurile voastre, a vrut să arate că e bărbat, după legile voastre.

BILL (*aproape triumfător*): Și n-a putut să dovedească nimic!

LAURA: Pentru că e incapabil să simtă vreo plăcere de pe urma unui joc respingător, pentru că totul îl îndepărta de purtările acestei femei, pentru că, pentru el, dragostea...

BILL: Dragostea!

LAURA: Nu blestema, Bill. Da. Dragostea. Căci la el, în capul și în inima lui de copil, dragostea este însoțită de ideal. Pentru că e prea sensibil ca să-și trădeze visurile, iar visurile lui nu sînt ca ale altora. Și voi toți îl copleșiți și vă înverșunați împotriva lui. Distincția lui vă supără! Dacă același lucru s-ar fi întîmplat cu Allan, sau dacă Allan s-ar fi dus pe plajă cu Harris, ați fi tras aceleași concluzii? Răspunde-mi!

BILL: Cu Allan era altceva, într-adevăr.

LAURA: Ceea ce la Allan n-are nici o semnificație, are la Tom?

BILL: Dar bineînțeles.

LAURA: A, da?

BILL: Într-o întîmplare ca asta, Laura, ceea ce contează sînt martorii, reputația, aparențele, ceea ce spune și raportează fiecare, părerea pe care și-o face lumea, mai știu și eu?

LAURA (*tare*): Nimic. Nu știi *nimic*. Nici tu, nici altcineva. Astea sînt prejudecăți. Vă spuneți pur și simplu: « Băiatul ăsta nu ne seamănă, deci e în stare de orice! »

BILL: Ascultă, Laura. Tu ești sensibilă.. Nutrești o mare prietenie pentru Tom, știu. Admit că, din instinct i-ai luat apărarea. Șocul și decepția au fost dure-roase pentru tine. De unde revolta și această înverșunare să-l salvezi?

LAURA: Nu vreau să-l salvez pe el. Ci adevărul.

BILL: Ai făcut tot ce-ai putut pentru el. Mai mult chiar. Răspunderea ta nu trece dincolo.

LAURA: Dincolo de o ceașcă de ceai și puțină simpatie... nu-i așa? Am să-ți mărturisesc ceva, Bill, ceva care o să te mire.

BILL: E tîrziu, Laura...

LAURA: Aseară, am știut ce are de gînd să facă Tom. Am știut că se duce la Ellie Basket.

BILL: Cum ai știut?

LAURA: Am auzit la telefon.

BILL: Și n-ai făcut nimic ca să-l împiedici? Atunci, tu ești răspunzătoare.

LAURA: Da, eu sînt răspunzătoare, dar nu așa cum crezi tu. Am încercat să-l opresc. O, nu înclinînd ușile sau chemînd pedagogii. Am încercat să-l opresc dovedindu-i afecțiune, tandrețe, arătîndu-i că poate fi iubit... Dar deoarece trebuia cu orice preț să vă arate că e bărbat și Ellie Basket îi oferea acest prilej, l-am lăsat să plece. În ciuda dezgustului pe care-l aveam față de gestul lui. Și cu toate că...

BILL: Cu toate că?

LAURA (*cinstită*): Aș fi preferat să facă această dovadă cu mine.

BILL: Doamne Dumnezeu!... Doamne sfinte, ai auzit ce-ai spus?

LAURA: Sinceritatea mea te șochează? Mă miră și pe mine. Dar de data asta ai dreptate, eu sînt răspunzătoare. Știu bine ce-ar fi trebuit să fac. Am știut

de la început. Inima mea singera văzându-l pe acest tânăr atât de nefericit, atât de amărît din cauza ta, din cauza voastră a tuturor. Și așa fi vrut să-l ajut . . . Numai că iată, în ultimul moment . . .

BILL: Să spunem că ai putut în cele din urmă să treci peste o milă ridicolă.

LAURA: A, nu era numai milă. Mă simt foarte singură, Bill. De luni întregi. Îngrozitor de singură. Și toată ființa mea era învăluită de tandrețe în fața acestui băiat, pentru căldura pe care mi-o aducea.

BILL: Nu mai știi ce vorbești.

LAURA: Și totuși, sînt o femeie cinstită ! O femeie cinstită ! . . . Dar ce înseamnă asta? Și de ce? De ce?

BILL: Laura, vom discuta în altă zi, dacă vrei.

LAURA: Nu va mai fi altă zi, Bill. Te părăsesc.

BILL: Din cauza asta?

LAURA: Din cauza asta și pentru multe alte lucruri care s-au petrecut de la căsătoria noastră.

BILL: Pentru Dumnezeu, Laura, explică-te !

LAURA: Ți-am vorbit despre atâtea și tu n-ai înțeles nimic.

BILL: În fine, Laura, nu poți să pleci așa, în urma unui capriciu. Știi ce înseamnă asta?

LAURA: M-am gîndit la toate. Fii fără grijă. Cînd voi fi părăsit acest colegiu, toată lumea te va felicita. Se va decreta că și eu eram o oaie rioasă, nedemnă de comunitate . . . că e mai bine c-am plecat . . .

BILL (*furios*): Și mă părăsești din cauza puștiului ăstuia. . .

LAURA (*rece*): Puștiul ăsta e mai bărbat decît tine.

BILL: Într-adevăr, a și dovedit-o cu Ellie Basket !

LAURA (*stăruind*): Tom e mai bărbat decît tine.

BILL: Va să zică aici am ajuns !

LAURA: Ca să fii bărbat, nu ajunge să fii atlet, să practici sporturi, să conduci excursii pe munte, să te împăunezi. . . Trebuie să fii în stare și de afecțiune, de blîndețe, de înțelegere. . .

BILL: Ca și cum ai cunoaște bărbații ! Grozav de bine îți șade să vorbești așa ! Primul tău bărbat era un copil, un copil pe care l-ai răsfățat ! Dar pesemne că asta îți trebuie. Nu vrei să iubești un bărbat, simți nevoia să fii maternă. De aceea nici n-ai iubit niciodată.

LAURA: Te înșeli, Bill. Te-am iubit. Dar nu numai din cauza acestei virilități de care ești atât de mîndru. Ci pentru o clipă de uitare cînd m-ai lăsat să înțeleg că aveai nevoie de mine. Și, de un an, aștept. Trăiesc cu amintirea acelei clipe pe care n-am regăsit-o niciodată. De ce te-ai însurat cu mine, Bill? De ce?

BILL: Pentru că te-am iubit ! Dar pentru ce crezi? . .

LAURA: Nu, Bill, nu m-ai iubit. Întotdeauna mi-ai purtat pică. Din ziua căsătoriei noastre. . . De altfel, n-ai dorit niciodată să te însori. Dar un director de colegiu trebuie să fie căsătorit. Asta e, nu-i așa? Ai simțit tot timpul o oarecare jenă față de mine. . . Aproape teama unei apropieri fizice. Ai fost mult mai fericit continuînd să trăiești ca înainte, liber, printre elevii tăi.

BILL: Asta face parte din meseria mea.

LAURA: Găsești că e firesc să tragi mereu după tine doi-trei tineri cînd plecăm împreună în week-end sau în vacanță?

BILL: Elevii ăștia n-au părinți și . .

LAURA: Iar eu n-am soț.

BILL: N-ai soț ! N-ai fost niciodată o soție.

LAURA: Dar nu m-ai lăsat, Bill . . Nu mi-ai dat voie . . .

BILL (o ia de umeri): Ce înseamnă asta . . . ? Nu ți-am dat voie?

LAURA (speriată aproape de ceea ce are de gând să spună): Nu te-ai gândit niciodată, Bill . . . că persecuți la Tom tocmai ceea ce te temi cel mai mult să nu găsești în tine însuși? (El o măsoară cu ură, un timp, ca și cum ar vrea s-o lovească. Apoi se dă înapoi continuând s-o privească. Și, încet, se îndreaptă spre ușă.)

BILL: Sper să nu te mai găsesc când mă întorc.

LAURA: Nu mă mai găsești. O, Bill . . . Am fost crudă . . . Îmi pare rău . . . Dar de asta m-ai chemat, ca să te salvez, nu? . . . Și am încercat . . . (Bill a ieșit. Singură.) Din toate puterile . . . am încercat. (Apoi, încet, a strâns impermeabilul lui Tom. Și mai încet încă, urcă scara. Ciocănește la ușa salonului.) Tom ! (Străbate salonul. La ușa lui Tom, cheamă din nou,) Tom ! (Tom se ridică pe pat.) Pot să intru? (El nu răspunde. Laura a intrat.)

LAURA: Ți-am adus pardesiul. L-ai uitat aseară.

TOM: Mulțumesc.

LAURA: E prima oară când mă aventurez aici. Ai o cameră drăguță !

TOM: Credeam că nu mai vreți să mă vedeți.

LAURA: Dar de ce?

TOM: După cele ce s-au petrecut aseară la dumneavoastră. Îmi pare rău.

LAURA (cu o privire mai directă): Mie nu.

TOM: Îmi închipul că ați aflat urmarea?

LAURA: Da.

TOM: Tot?

LAURA: Tot.

TOM: Soțul dumneavoastră n-a pierdut vremea !

LAURA: Nu.

TOM: Atunci și dumneavoastră v-ați format părerea?

LAURA: Adică?

TOM: Știți că ceea ce s-a spus despre mine e adevărat?

LAURA: Tom !

TOM: Acum, dovada există.

LAURA: Care dovadă?

TOM: Că nu sînt bărbat. Ellie o știe. Toată lumea o știe. Numai eu nu știam, dar acum am aflat.

LAURA: Tom . . . Tom . . . băiatule ! Nu e așa de simplu . . .

TOM: Am strîns-o în brațe. N-am simțit nimic . . . Nimic . . .

LAURA: Pentru că nu erai îndrăgostit de ea.

TOM: Nici ceilalți nu-s. Ce-are a face?

LAURA: Pentru tine poate că are. . .

TOM: De ce nu m-au lăsat să mă omor?

LAURA: Tom, uită-te la mine. . . (Pauză) Aseară, m-ai sărutat. (Tom își lasă capul în jos) De ce m-ai sărutat?

TOM: O amintire neplăcută pentru dumneavoastră, nu?

LAURA: De ce-mi spui asta?

TOM: M-ați gonit.

LAURA (care s-a apropiat de el): Tom, am să-ți fac o mărturisire. . . (Pauză) Tom. . . Sărutarea asta a fost cea mai minunată din viața mea. (Tom s-a întors încet și o privește pe Laura cu uimire) Am venit să-ți spun la revedere, Tom. Am să plec. Sigur că n-o să te mai văd. . . Îl părăsesc pe Bill. (Tom o cercetează uimit și plin de teamă) Îl părăsesc din mai multe motive. Unul dintre ele este răul pe care ți l-a făcut. . . (Pauză) Dar înainte de-a pleca, voiam să-ți spun ceva. . . Ascultă-mă cu atenție, Tom : tu ești mai bărbat decît el. (Tom face un

gest neîncrezător). Poți să mă crezi... (Pauză) Într-o zi, ai să întâlnești o fată simțitoare, care să-ți semene... Și ai să fii fericit. Trebuie să mă crezi. TOM: Aș vrea să vă cred. Dar după cele petrecute aseară? (Trist) Oricum, mulțumesc.

(Laura l-a privit pe Tom îndelung. Pe chipul ei se vede tandrețea și regretul că trebuie să plece. Totuși, s-a ridicat și se îndepărtează. Șovăie, iese, dispărînd pentru o clipă. Auzind ușa închizîndu-se, Tom crede că a plecat pentru totdeauna. Disperat, se îndreaptă spre pat să se lungească. Și atunci, Laura deschide ușa fără nici un zgomot. Îl privește pe Tom, pe urmă închide ușa cu grijă. Tom se-ntoarce brusc. Și, surprins, o privește pe Laura care încuie ușa. Ea se apropie de Tom, strecurîndu-și încet mîna pe sub capul lui. Pe urmă i-o întinde lui Tom, în vreme ce cu mîna cealaltă își strînge bluza pe lîngă ea. Încet, Tom intră în joc. Laura-i strînge tare mîna, așezîndu-se pe pat, lipită de el. Îi urmărește privirea. Tom ridică la buze mîna Laurei, sărutîndu-i-o îndelung.

LAURA (în șoptă): Mai tîrziu, cînd ai să povestești întîmplarea asta — fiindcă ai s-o povestești — să fii îngăduitor... vrei?

(În clipa în care ea e gata să se dăruie, lumina slăbește și cortina se lasă peste ultimul act al piesei CEAI ȘI SIMPATIE).

În românește de SANDA RÂPEANU

* Textul prezentei traduceri urmează versiunea franceză semnată de Roger-Ferdinand și publicată în L'Avant-Scène nr. 152

CEAI și SIMPATIE

sau drama aspirației spre puritate

Ceai și simpatie este ceea ce (în limbaj de teatru) se numește o piesă de succes. Și este o piesă de succes în asemenea măsură încât numele ei a căpătat o stare civilă autonomă, fiind mai cunoscut chiar decât numele autorului. E o piesă de succes care la premieră (New York — 1953), s-a bucurat de interpretarea unei artiste ca Deborah Kerr și de regia lui Elia Kazan, iar la reluarea ei pariziană din 1957, protagonista a fost Ingrid Bergman. Selectată de celebrul regizor și îndrumător american Lee Strasberg printre piesele cele mai reprezentative ale deceniului 1950-1960, ea figurează în antologia alcătuită de acesta alături de *Camino Real* a lui Tennessee Williams, sau *The Zoo Story* a lui Edward Albee¹.

Sînt suficiente și aceste sumare date pentru a trasa destinul fericit al piesei de față. La toate considerentele amintite să adăugăm și « succesul de casă » care a fost, după cite ne încredințează un critic și animator precum Harold Clurman², superior acelula realizat cu spectacolul *Moartea unui comis voiajor* de Miller, jucat tot în înscenarea lui Elia Kazan, patru ani mai înainte. Fără îndoială, toate aceste elemente nu sînt suficiente pentru a demonstra și cealaltă coordonată a adevăratului succes — valoarea artistică. Care e deci locul piesei lui Robert Anderson în structura dramaturgiei americane contemporane? Contribuie ea la definirea unor direcții fundamentale ale teatrului de peste ocean? Deceniul apariției piesei este deceniul afirmării plenare a lui Arthur Miller și Tennessee Williams. Cel dintîi, după *Toți fiii mei* (1947), *Moartea unui comis voiajor* (1949), își va defini personalitatea prin *Vrăjitoarele din Salem* (1953), *Vedere de pe pod* (1955) și *Amintirea a două dimineți de luni* (1955). Un ritm susținut marcat de piese ce s-au impus ca și cele ale confratelui său, în circuitul universal, va avea și Tennessee Williams care după ce dăduse *Menajeria de sticlă*, *Un tramvai numit dorință*, *Vară și fum*, își va împlini universul prin *Trandafirul tatuat* (1951), *Camino Real* (1953), *Pisica pe acoperișul fierbinte* (1955), *Dulcea pasăre a tinereții* (1959).

Dacă cei doi confrați atît de deosebiți ca structură artistică au dus pînă la ultimele consecințe lucida disecție a zonelor normale și patologice atît ale unui sistem social, dar și ale ființei umane, — deceniul este caracterizat și prin apariția unor alte tendințe. Criticii sînt de acord că William Inge, autorul unor comedii

¹ *Famous American Plays of the 1950*, Selected and introduced by Lee Strasberg. The Laurel Drama Series

² Harold Clurman: *Lies like truth* Grove Press, Inc. 1960 p. 9

amabile, cu eroi a căror liniște rezultă din «incapacitatea de a-și făuri un destin și o viață diferită de cea cunoscută¹, marchează o direcție ce se situează în descendența unei anume viziuni sociale și etice ce își află sorgintea în *Orașul nostru*, piesa lui Thornton Wilder și creează o atmosferă diferită de cea cunoscută din opera marilor contemporani amintiți mai sus.

În acest context, *Ceai și simpatie* apare drept o piesă singulară, mai cu seamă că autorul ei — așa cum observa și Lee Strasberg — nu și-a ținut făgăduința oferită de succesul acestei prime piese. Și totuși, o privire mai atentă ne arată că *Ceai și simpatie* se înscrie în contextul dramaturgiei americane, așa spune la confluența dintre cele două tendințe amintite mai sus. Descinde din Thornton Wilder, Elmer Rice și se integrează în direcția creată de Inge pentru că, așa cum o definește Lee Strasberg, este «o operă dramatică frumoasă, directă, sensibilă și onestă». Atmosfera de «caldă umanitate», «sensul participării» și «compasiunea față de personaje»² pe care același om de teatru nu le mai afla în piesele următoare ale lui Robert Anderson, ne fac să includem *Ceai și simpatie* în familia *Orașului nostru* sau a *Scenelor de stradă*. Și aceasta pentru că în fond e vorba de o lume obișnuită care duce o viață aparent liniștită, într-un obișnuit colegiu american unde se pregătește o tradițională serbare de simbăță seara. Dar în momentul când piesa pare să intre pe făgașul micilor bucurii cotidiene, se plasează tot mai mult în universul ce formează sursa pieselor lui Miller și Tennessee Williams: o ferocitate a neînțelegerii, o ură deslănțuită fără cruțare, prezentă și în *Vedere de pe pod*, și în *Orfeu în infern*, și în drama *Un tramvai numit dorință*. În fond, adolescentul Tom Lee trăiește drama lui Val, Blanche du Bois sau a tânărului din *Vedere de pe pod*. Și lui i se impută de către cei din jur moravuri altele decât cele firești, și lui îi va fi stabilită o altă identitate morală și asupra lui va apăsa stigmatul unei infirmități. Și Tom devine un om din ce în ce mai izolat, un damnat suportând povara unor vini imaginare. Sau, cum se spune la un moment dat în piesă, trăiește drama omului onest, și, ca de obicei, lipsit de apărare împotriva calomniei. Aici stă de fapt sensul piesei, așa cum a fost subliniat și de criticii americani: valul de minciuni și suspiciuni ce se țeș în jurul lui Tom pornește de la faptul că în sufletul lui fraged dragostea reprezenta un ideal. Tom și Laura trăiesc pe tărîmul sentimentelor pure, al unei prietenii ce trece dincolo de impulsul sexual. Dar unii cum ar fi Bill, soțul Laurei, nu văd în atitudinea lui Tom decât proiecția propriilor defecte; alții, colegi nesăbuiți sau invidioși, se lasă pradă cruzimii adolescentine, dispusă să-și exercite răutatea asupra celui sensibil și lipsit de apărare. Așa cum spune și Jean Mercure — directorul de scenă al spectacolului parizian — Tom e tipul adolescentului în permanență pradă persecuțiilor colegilor mai puțin sensibili decât el. Este Tom un orgolios? Are un sindrom de superioritate? Nici-

¹ Leonie Villard, *Panorama du théâtre américain*, Ed. Seghers 1964

² Lee Strasberg, *introducerea la ediția citată* p. 20

decum ! E, un tânăr obișnuit, dar discret și delicat și în același timp lipsit de afecțiune maternă. Tatăl — cum mărturisește el însuși — l-a sustras cu bună știință influenței mamei sale, pe care Tom n-a mai văzut-o din copilărie. Târziu, părintele își dă seama că, de fapt, n-a stat cu adevărat de vorbă cu fiul său decît o singură dată. De aceea aș avansa supoziția că, prin Laura, Tom caută să-și compenseze copilăria frustată de dragostea maternă. Astfel Tom regăsește afecțiunea ce i-a lipsit. Iar Laura revede în Tom pe primul ei soț, și el sensibil, și el deosebit de cei din jur, mort în timpul războiului pentru a dovedi celor ce îl umileau că e un adevărat bărbat.

Piesa e construită pe un joc subtil de nuanțe. De la sentimentul de compensație pe care Tom și Laura îl trăiesc unul alături de celălalt, pînă la încrederea în sine pe care Laura i-o restituie lui Tom, fiecare moment este supus unui delicat joc al stărilor sufletești. Tom nu-i un om de duzină, dar nu-i nici un anormal. E un adolescent timid, aflat într-un moment de răscruce, încercuit de răutatea, dusă pînă la sadism, a colegilor și profesorului (alci piesa își află punctul de impact cu creația lui Tennessee Williams).

Un tânăr care caută dragostea adevărată, înnobilită de fiorul afecțiunii și al purității, ferită de indiscreție și indecență, un tânăr curat sufletește asupra căruia se abate urgia unei cumplite calomnii. Iar finalul piesei tocmai către o asemenea concluzie ne duce. Gestul Laurei simbolizează împlinirea și triumful dragostei care îl va ajuta să biruie gravul impas prin care trece, impunîndu-și adevărata-identitate sufletească.

VALENTINA HODASEVICI

T A T L I N

Vladimir Egrafovici Tatlin este incontestabil un fenomen aparte ! Nici ca prezență fizică, nici ca prezență spirituală nu aduce cu nimeni altul.

Înfățișarea sa nu ne-ar îngădui să-l numim frumos. E foarte înalt și slab. O față prelungă, îngustă, piele incoloră fără picătură de sînge. Nici o trăsătură frumoasă pe chipul lui: niște ochișori mici, gene albicioase, sprincene incolore și fără expresie, de la distanță nici nu se zăresc. Nas mare, Inform, buze incolore, un păr în şuvițe drepte ce-i cad pe frunte. . .

Dar primele cuvinte pe care le rostește, totdeauna neașteptate, îți captivează atenția și începi să-l asculți plin de interes. . . Își dă seama de aceasta, de aceea pe acest teren dă bătălia și curînd te simți stăpînit de puterea lui, îl admiri și înțelegi că este un om cu totul deosebit.

Cînd l-am văzut prima oară mi-am zis: e imposibil să te îndrăgostești de el, dar e tot atît de imposibil să nu-l îndrăgești ca prieten.

. . . Tatlin era individualitatea artistică cea mai cristalizată dintre noi. El nu mai făcea studii după modele, ci dădea opere finite, pînze monumentale, convingătoare, frumoase, de un colorit interesant. El nu făcea teorii, nu declara nimic, lucra cu asiduitate, căuta să pătrundă natura pentru a găsi confirmarea căutărilor sale, dar nu i se supunea ca un sclav și nici nu o copia.

Puțin cărbune, puțin ocră, siena sau umbria, culorile lui preferate pe care le folosea cu atîta iscusință, și privindu-i lucrarea ziceai că este o minune, poate chiar o jonglerie. Cu cită precizie știa să tragă o linie subțire ca un fir de păr sau lată de doi centimetri, apăsînd din ce în ce mai tare spre capăt. Era un artist iscusit și sever. Ca să ajungă la această iscusință era foarte exigent față de el însuși.

Ce desene de mare finețe pe hîrtie de calc a făcut el pregătînd decorurile pentru opera sa preferată « Vasul fantomă » de Wagner ! Prin finețea și desăvîrșirea lor aminteau pe cele ale lui Holbein. . . În cu totul altă manieră au fost cele pentru opera « Ivan Susanin ». În cîteva trăsături și tușe bine alese ce se confundau parcă cu suprafața hîrtiei, a realizat pădurea, fundalul pe care își va cînta aria tragică Susanin.

Cel mai închis în sine și mai serios dintre noi toți era Falk. Se vede că se născuse cu dragostea pentru culorile închise, amare, apăsătoare pe care talentul lui știa să le îmbine și să le însuflețească dându-le o frumusețe nouă. Tot ceea ce picta Falk avea spațiu, exista în trei dimensiuni, și aceasta se datora nu unui volum iluzoriu sau a perspectivei obiectelor, ci faptului că era înconjurat de un spațiu aerian.

La început mă întrebam de ce în pânzele lui carnația alb-trandafirie a unei fete tinere devine neagră, violetă, maron, verzuie? Dar era atât de frumos, încât pînă la urmă îmi spuneam că nu mai are vreo importanță că fata care ne pozează nu are acest colorit. Nimeni nu o cunoaște, ea are să moară într-o bună zi, iar pînza frumoasă a lui Falk va rămîne. Fiecare dintre noi, cei ce lucram în atelierul lui Tatlin, gîndeam, cercetam, învățam.

... În 1915 se discuta cu înflăcărare printre artiști, printre pictori, despre noul în arta plastică, despre individualitatea omului de artă. Ne pasionam după volume, combinări de forme contrastante de materiale și culori, de facturi noi. Unii se îndreptau tot mai mult spre renunțarea definitivă la pictura figurativă. Apăruseră fanatici ai noilor doctrine.

Unii pictori își găsiseră drumul lor, un limbaj propriu, așa erau Kandinski, Tatlin, Malevici, Martiros Sarian, Iakulov, Altman, Lenkulov, Koncealovskii, Falk, Larionov, Natalia Gontcearova. La el se întîmpla și cu unii scriitori, futuriști: David Burliuk, Vladimir Maiakovski, Vasili Kamenski.

Apăreau tot felul de expoziții de grup: Uniunea tineretului, Coadă de măgar, Valetul de caro, Tramvaiul C, expoziții ale curentelor de stînga la Leningrad și Moscova. În cataloagele expozițiilor începură să apară termeni noi:

V. C. Kandinski — improvizație și compoziție sub numărul ...

S. C. Malevici — suprematism

V.E. Tatlin — contrareliefuri, reliefuri plastice și reliefuri de unghieri.

M. F. Larionov — iradiieri plastice

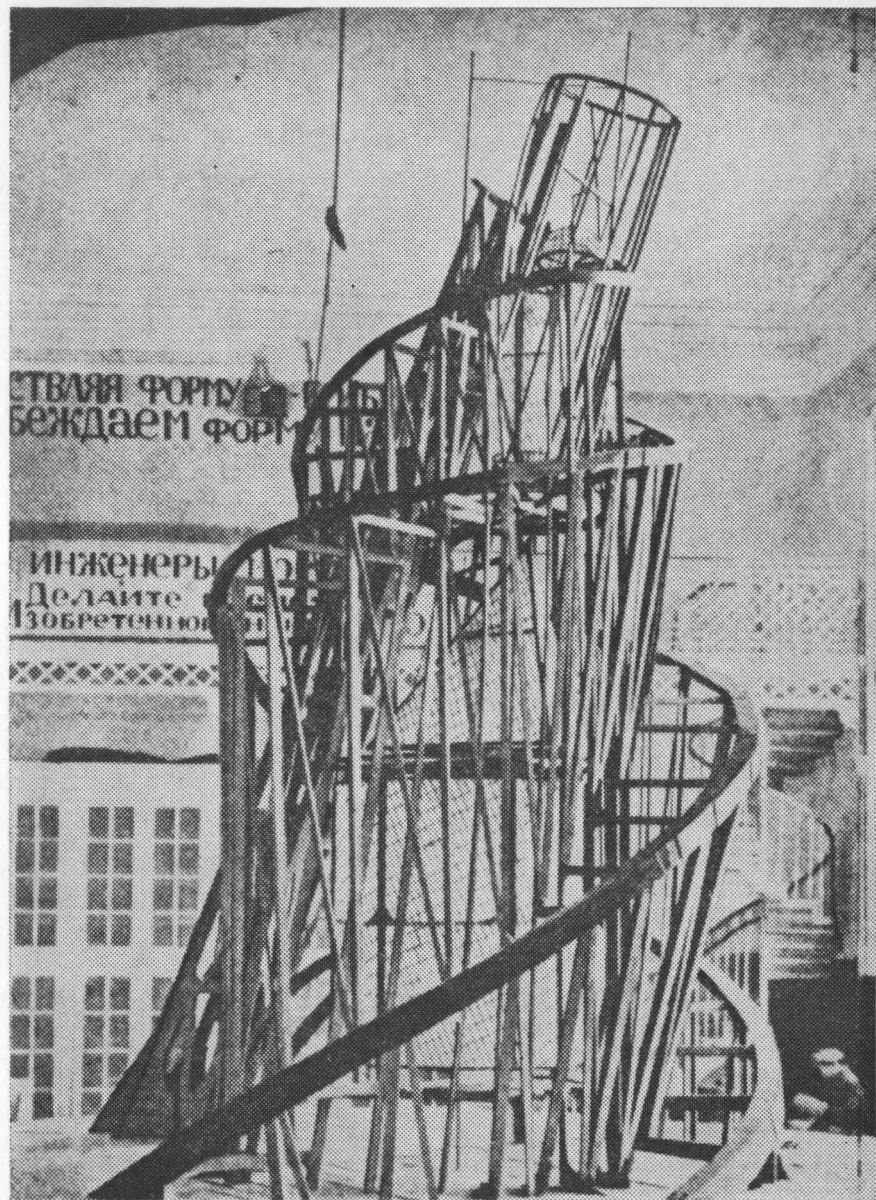
D.D. Burliuc — suprafață plană cu ghimpi

În 1915 Tatlin veni la Petrograd unde peste cîteva zile urma să se inaugureze expoziția « Tramvaiul C », la care și el participa cu cîteva din « Contrareliefurile » sale. După ce le predă la expoziție își făcu apariția în casa noastră.

Curînd urma să se deschidă și o expoziție la Moscova, la care Tatlin ar fi vrut să ia parte. Și eu aveam intenția să expun cîteva din pînzele mele. Din discuție reieși că Tatlin nu avea ce expune la Moscova. Mi-o mărturisi cu un aer sumbru și mă rugă să-l primesc pentru cîteva zile în atelierul nostru, ca în timpul ăsta, cu ajutorul meu, să poată face ceva pentru expoziție... Seara tîrziu intră în atelier și începu să umble cu un aer ciudat în jurul unui pian mare care se afla acolo. Nu știu de ce îl mîngîia, îl ciocănea, ba se băga și dedesubtul lui, examinîndu-l. În chip deosebit îi atraseră atenția picioarele pianului. Picioare masive, negre, lustruite ...

Era tîrziu. Pe neașteptate Volodia parcă se trezi din transă și spuse: « Nu pleca Valia, mi-a venit o idee grozavă. Pentru început dă-mi un fierăstrău ... Am să tai piciorul din spate al pianului ... În locul lui o să punem deocamdată ceva să-l susțină, piciorul am să-l tai în două, de fapt nu am nevoie decît de jumătate. Restul o să-l fixez la loc mîine ... Grozavă chestie o să fie! Nimeni n-o să aibă ceva asemănător! Colosal! Presimțeam eu că dumneata ai să mă ajuți.»

Luată prin surprindere, fiind și ora înaintată, sub impresia numeroaselor discuții din seara aceea, am rămas cu gura căscată și nici n-am știut ce să-i răspund pe loc, mai ales că Tatlin era un om care se supăra ușor. Pînă la urmă am spus:

«Nu-ți pot îngădui să tai piciorul pianului, pianul aparține cumnatului meu și stă la noi numai pentru câteva zile (așa și era în realitate). Mai bine du-te și te culcă. Găsim noi mîine o soluție ...»

Tatlin era palid, nefericit, tremura tot de supărare, pe neașteptate în atelier intră soțul meu Andrei Romanovici, trezit de discuția noastră zgomotoasă și asta îl făcu pe Tatlin să se potolească.

A doua zi se simțea jenat, era foarte blînd și politicos. Ne descusu în amănunt cînd a fost construită casa în care locuiam, — o casă veche de lemn, — dacă avem pivniță și în cele din urmă prinse curaj și spuse: «Mă interesează pivnița, aș dori s-o examinez și totodată să-mi îngăduiți să iau de acolo lucruri vechi și inutile. De pildă: bucăți de sticlă, de lemn, de fier, de aramă sau altceva ce mi-ar place ca să mai fac cîteva compoziții pentru expoziția «Tramvaiul C». În ce privește piciorul pianului vă rog să mă iertați, îmi dau seama că a fost un lucru deplasat ...

I-am propus să coborîm de îndată în pivniță căci și pe mine mă pasionau săpăturile arheologice ce le puteam întreprinde acolo ...

Am ieșit murdari, plini de fire de păianjen în cap, dar cu o pradă bogată. Ceea ce visase Tatlin, găsi acolo din plin. Totul fu adus în atelier.

După masă ne-am odihnit, iar apoi ne-am apucat de lucru. Eu mai aveam de terminat o schiță pentru Moscova. Întrucît atelierul era mare mi-am zis că Tatlin n-are să mă deranjeze. Cînd colo el avea alte planuri. Se odihni și avea atîta energie și sete de lucru încît abia reușeam să fac față: îmi cerea mereu alte lucruri pe care le inventa fantezia lui dezlănțuită: ba un ferăstrău, ba un topor, sîrmă și cuie, hîrtie colorată, pulverizatoare, lampă cu gaz, pensule, culori ... Într-un cuvînt era într-o febră de creație atît de mare, încît eram gata să-l ajut cu ce puteam, fără a înțelege prea bine ce avea de gînd să facă și la ce rezultat o să ajungă. Atelierul nostru semăna a depozit de lucruri vechi, iar Tatlin repeta: «Am știut eu, Valia, că aveți casă înstărită, casă de oameni cu dare de mîină. Așa și este. Îți mulțumesc!»

Țăie, dădu la rîndea, sparse bucăți de sticlă, desfăcu cleiul, admiră îndelung o foaie de tinichea, găuri cîteva pînze pregătite de mine pentru niște portrete, introduse niște sîrmă cu care prinse cîteva bucăți de lemn, cocoloașe de hîrtie etc ...

A doua zi dimineață, Tatlin își duse reliefurile la expoziția care se inaugura seara ... Ca acum țin minte cîteva săli, cîteva încăperi. Semiîntuneric. Ici colo becurile (albe, roșii și galbene) luminează niște obiecte ciudate, reflectîndu-se în sticlă, metal, suprafețe lustruite. Totul trezește angoare ... Pe neașteptate în întuneric cineva izbucnește în rîs ... Ai senzația că te afli într-un laborator misterios. «Reliefurile» lui Tatlin atrăgeau cel mai mult atenția prin logica compoziției și se deosebeau de celelalte opere prin frumusețea lor originală. Volodia era mulțumit, îmi spuse: «La expoziția din Moscova am să duc pictură, acolo «Reliefurile» mele sînt cunoscute ...

Seara Tatlin se plimba tăcut, măsurînd în lung și-n lat atelierul, pentru ca brusc să deschidă biblioteca plină de monografii despre pictorii din diferite țări și epoci ... Scoase în cele din urmă o carte (era o monografie despre Lucas Cranach) și cîteva clipe nu-și putu lua ochii de pe o pagină. Pe neașteptate spuse: «Am să le dovedesc că pentru un artist adevărat este indiferent ce înfățișează, o Madonă sau o femeie de stradă; el are de rezolvat problemele sale proprii, chipul pe care-l alege îi este indiferent. La vremea aceea se cereau madone ... Uită-te, Valia, «Madona cu pruncul», dar pentru mine e lîmpede planul lui Cranach, el avea nevoie să facă o compoziție din triumfiuri și a rezolvat-o splendid. Iar ca să fie mai înțeles (sau poate că era o comandă) a desenat în triumghi o femeie cu copilul — ce temă

Tăietură de ziar cu inscripția «Noul fel de viață al lui Tatlin». Reproducerea îl arată pe artist în haina de lucru «funcțională» (și modelul), elaborată de el însuși. Soba a fost inventată de Tatlin în anii grei 1918—1919 și cu ajutorul ei a procurat căldura necesară printr-un consum redus de combustibil.

duioasă ! să verși lacrimi, nu alta. Am înțeles totul, am să dezvălui tot șiretlicul lui și o să vezi ce lucru neobișnuit o să iasă ! O să mă invidieze multă vreme ! » — « Cine o să te invidieze ? » — D-alde Maiakovski, Kamenski și Malevici o să cadă pe gânduri . . . Să nu crezi, că și ei nu se întreabă acum la Moscova ce-am să expun . . . Fii bună și dă-mi un carton alb, niște tempera și acuarelă. Pot să iau și o pensulă bună ? Ai să dai faliment cu mine . . . »

Madona din triunghiuri era splendidă, ai fi zis că Volodia lucrase la ea un an întreg.

La Moscova am sosit amândoi veseli. Tatlin s-a dus direct la salon să-și aleagă și să-și rezerve un loc pentru tabloul lui, urmînd să-l expună a doua zi dimineață cu cîteva ore înainte de vernisaj . . . ca nu care cumva . . . « Vreau să-i uimesc pe toți », spunea Volodea cu o mutră misterioasă . . .

Într-una din săli m-am întîlnit cu Vladimir Maiakovski care mi-a declarat că ia parte la expoziție și m-a rugat să-l ajut să controleze funcționarea elementului de bază al operei sale. Deși mă obișnuisem cu excentricitățile prietenilor mei futuriști, totuși n-am prea înțeles ce mi-a spus Vladimir Maiakovski. Pe unul din pereții sălii nr. 3 era prinsă o policioară de sticlă pe două suporturi metalice, iar deasupra ei aproape de tavan, o gaură pentru ventilație. Tocmai aceasta eu nu o băgasem în seamă. Maiakovski îmi spuse : « Dumneata stai aici, iar eu să mă duc să controlez dacă funcționează . . . » Am fost luată prin surprindere : a răsunat un urlet violent ca de sirenă, aducînd în același timp cu mugetul unui leu și concomitent a năvălit un curent foarte puternic de aer rece. Speriată, am sărit în partea cealaltă a sălii. În aceeași clipă apărură Maiakovski foarte mulțumit și mă întrebă : « Ei, ce zici, e grozav ? O să atragă publicul nu glumă ! » « Nici vorbă, dar de expus, ce expui ? » « Dacă nu spui nimănui, nici chiar prietenului dumitale Tatlin, atunci uite, și scoase din buzunar o sticlă goală de votcă și din niște hîrtii doi pantofii rupți, legați printr-o sfoară. « Mîine înainte de vernisaj pun sticla pe policioară, pantofii îi atîrn, iar dedesubt scriu VLADIMIR MAIAKOVSKI ». Mi-am zis în sinea mea : « Da, bietului Tatlin o să-i vină cam greu să concureze cu asemenea invenție (el totuși nu face decît să picteze) . . . Dar m-am înșelat.

Se apropia ora vernisajului. Am venit cam cu o oră înainte de inaugurare. L-am văzut pe Tatlin tirîndu-se pe podea și bătînd în cuie un obiect de la care pornea o linie de vreo trei centimetri lățime în diagonală spre locul unde urma să fie așezată Madona. « Sînt istovit », mi-a spus Tatlin. De-abia l-am putut recunoaște, și mai cenușiu decît de obicei, cu o expresie de suferință în ochi; de pe frunte, din părul lipit și din virful nasului îi curgeau broboane de sudoare. Mi-am dat seama că această expoziție se va alege cu scandal. . . Tatlin reuși să prindă de podea un ceas de nisip, apoi puse madona pe perete lăsînd partea de jos a tabloului la distanță de 50 cm de perete. Tatlin era foarte mulțumit; « Grozav. Nimeni n-o să poată ocoli madona mea. De vor sau nu, tot vor trebui s-o privească și mai e și linia albă care le-o indică » . . .

Prima intră în sală Nosova, o bine cunoscută doamnă bătrînă protectoare a artelor. Ea se opri, privi în jur și întrebă : « Dar ce atîrnă acolo atît de ciudat pe perete ? » Făcu cîțiva pași și se opri înfuriată. Coadă rochiei se prinsese de ceas. « Cine este administrator aici ? » întreabă ea furioasă. Bietul Kandaurov, se înființă palid în fața doamnei Nosova, ca un școlar care făcuse o poznă. Nosova vroi să plece, dar Kandaurov o convise să rămînă și să trecă în sala următoare.

Apărură femeie cu șurubelniță și cîrpă udă, deșurubă ceasul și șterse linia albă. Kandaurov îl ajută pe Tatlin, supărat, să-și mute Madona în alt loc. . .

Într-o zi, era în primii ani după revoluție, Tatlin trecu pe la noi rugîndu-ne să ne ducem la vernisajul unei expoziții care se deschidea a doua zi în sălile

Academiei de pictură. Ne rugă să nu întârziem, să venim chiar la deschidere. Întrucât soțul meu era plecat la slujbă m-am dus singură. La intrare mă aștepta Tatlin într-o stare de evidentă enervare; îmi spuse să trec repede în ultima sală unde erau expuse lucrările lui. Trecând prin cea de-a doua sală am văzut lucrările suprematiste ale lui Malevici și ale elevilor săi. Tatlin expusese desene, pictură, contra-unghiuri și opere de factură constructivistă. Îmi spuse repede că o să-i admir lucrările mai târziu, iar acumă mă roagă să stau la intrare și de va veni Malevici sau cineva din «șlehta lui» să nu-i las cu nici un chip să intre. «Eu fug la intrare, îmi spuse el, să-i prind și dacă vreunul va îndrăzni să pătrundă în rup nasul și urechile.» Eram îngrozită, căci îmi dădeam seama că-și poate aduce amenințarea la îndeplinire. Am stat ca o caraghioasă la intrarea în sală până când m-am plictisit și am început să-i privesc lucrările, care erau într-adevăr admirabile. Tatlin mă surprinsese asupra faptului, mirii ceva și-mi spuse că nu sînt un om de încredere, că pot să mă duc unde vreau «chiar și în sala lui Malevici»! «Rămîn eu aici și nimeni dintre ei nu va intra!»... Am ieșit repede, zicându-mi că mai viu altă dată, în alte împrejurări. Coborînd scara l-am întîlnit pe Malevici, care m-a salutat politicos și liniștit.

Tatlin era mereu obsedat de ideea că unii pictori ar putea să-i fure ideile și să-i-o ia înainte. De cîte ori n-am încercat să-l explic că se subapreciază, că nu e chiar atît de ușor să gîndești și să muncești ca Tatlin! «A da, da, așa e, și totuși...» spunea el cu mină tragică. Îngrijorată că nu-i mai văzusem de mult soția și copilul, micuțul Volodea, am trecut într-o zi pe la ei. Am găsit un tablou sumbru. Întineric beznă. Tatlin șezînd pe vine termina de refăcut soba. Era frig și umezeală. Întreb unde e Molecula? (așa îi poreclisem noi nevasta) «La bucătărie. Copilul doarme. Pregătește masa. Rămii și dumneata cu noi». L-am întrebat de ce e întineric, de ce ferestrele sînt acoperite de două placaje mari cînd afară e zi și soare. Tatlin sări în sus murdar de lut: «Vis-à-vis este o casă, la același etaj, chiar în fața ferestrelor noastre locuiește ticălosul de Malevici care mereu urmărește ce fac eu. Nu e în stare să invente nimic singur. De aceea mi-am făcut acest zid de apărare...»

Revenind peste cîteva zile nu l-am găsit pe Tatlin acasă. Soția lui, o femeie vitează care știa să se stăpînească, ședea și plîngea. Mi-a povestit că s-a întîmplat un lucru îngrozitor pe care ea nu l-a putut preîntîmpina. Leșise cu băiatul să se plimbe nițel în stradă la soare și lumină, și cînd s-a întors a găsit soba arzînd cu o flacără uriașă. Însăpămîntată a crezut că-i un incendiu. Nu. Tatlin și cîțiva elevi de-ai lui ardeau minunatele sale desene și pînze. Femeia a încercat să stingă focul, dar el a împiedicat-o. Era ca-ntr-o stare de nebunie. Striga într-una: «Acum n-au decît să se uite. Deschideți ferestrele...»

În primăvara anului 1924 am plecat cu soțul meu în străinătate, cu o bursă. Molecula și băiețelul au rămas să locuiască în apartamentul nostru situat pe Cîmpul lui Marte. Toamna a avut loc o inundație uriașă la Leningrad... În momentul culminant al catastrofei, Tatlin a trecut din Piața Isakii prin Piața Palatului de Iarnă mergînd pînă la briu în apă. Vroia să-și vadă familia. Din strada Milionaia pînă în cîmpul lui Marte a trebuit să înnoate luptînd cu valurile și curentul puternic. A ajuns cu bine la țintă.

E neîndoielnic că lucrînd la contra-reliefuri și mai apoi la contra-reliefurile în unghi, Tatlin și-a pus probleme de construcție, probleme de inginerie, dar problemele pur estetice continuau să existe pentru el în aceeași măsură (acea legătură între artă și știință care de abia în ultimii ani și-o pun pictorii din Apus). De aceea era atît de frumos și de măreț monumentul închinat celei de-a Treia Internațională conceput de el, exprimînd în logica construcției metalice, avîntul

Imperios al spiralei spre înălțimi și totodată Idealul umanist al năzuinței omenirii spre viitorul măreț al comunismului.

Modelul acestui monument la scara 1—20 din mărime naturală, Tatlin l-a construit împreună cu elevii săi în atelierul urlaș al Academiei de arte plastice din Petrograd. L-a ajutat să-și realizeze planul Anatolii Vasilievici Lunacearski, comisar al poporului pentru învățământ, fire de artist și el, care, înțelegând și apreciind talentul lui Tatlin, a căutat să-i vină și ulterior în ajutor.

I s-a îngăduit să construiască într-un turn al mînăstirii Novodevice din Moscova (pe atunci părăsită) aparatul de zburat care-l preocupase de mult, « Aviatatlin ». Nu știu de ce cu timpul acesta a fost dat uitării, dar am auzit că unele din soluțiile la care ajunsese Tatlin au trezit interes printre constructorii de avioane și au și fost folosite în construirea tipurilor ultramoderne de aparate, fapt pentru care Tatlin a primit chiar o recompensă în bani.

Anii treceau, Tatlin locuia la Moscova, ne vedeam rar, întîmplător. În 1943 trecînd din evacuare prin Moscova am aflat că Tatlin a făcut decorurile pentru spectacolul « Incursiune în spatele frontului » care se juca la Teatrul Academic de Artă. M-am dus să-l văd; și de astă dată Tatlin se dovedi același maestru iscusit.

În artă Tatlin n-a mers niciodată pe drumul compromisurilor. De aceea a avut destui adversari printre oamenii mărginiți și adesea a dus-o greu. A murit la 31 mai 1953 la Moscova, dar operele lui continuă să trăiască și să fie prețuite în lumea întreagă.

În românește de TATIANA NICOLESCU

correspondență de la New York

Expoziția Brâncuși

Pe drumul spiralat al melcului uriaș care e Muzeul Guggenheim ne-am întâlnit din nou cu Brâncuși, după ce l-am văzut luna trecută la Philadelphia. Acolo se strîngeau laolaltă foarte multe piese într-un spațiu destul de mic, cu lumina nu întotdeauna suficientă, pe un fond alb tern. Privitorul stătea pe același plan cu piesele, se putea învîrți în jurul lor, se adunau în cîte o încăpere mai toate variantele la îndemînă, pe o temă dată, din acelea grav, dureros, infinit repetate de sculptorul însetat de esențe. Mai toate păsările la un loc, mai toate ouăle împreună, mai toat emuzele înșiruite, în bronz, marmoră, lemn.

Impresia era copleșitoare, plecai de acolo strivit, cu o înțelegere globală a enormului travaliu desfășurat de marele artist al secolului XX. Specialistul putea urmări istoria operei, istoria temelor fundamentale, unitatea stilistică dinăuntrul unei perioade de creație, dar mai puțin înlănțuirea interioară a relațiilor din viziunea artistului. Te găseai în universul lui Brâncuși, simțezi însă nevoia să te uiți la date, să citești detaliile indicațiilor. Adică, estetic vorbind, imaginea cu care rămînei, nu era suficientă.

Aci, la New York, lucrurile s-au schimbat și, după părerea mea, intervenția directorului Thomas Messer și mai cu seamă a criticului de artă Sidney Geist, în materialul care avea să fie expus, a fost de o calitate remarcabilă.

Mai întâi s-a operat o selecție esențială. Apoi toate operele au fost așezate în funcție de structura specială a muzeului. De jos nu vezi nimic (mai cu seamă din furnicarul acela elegant al muzeului). Începi însă, suișul lent, pe nesimțite, al serpentinei unice care alcătuiește de fapt Muzeul. Un timp, încă nu pricepi nimic, ceea ce, evident, îți sporește curiozitatea, îți crește puterile interioare, le pregătește, le ascute.

Și deodată, o firidă, strălucitoare, ca o peșteră tainică, de alburi elementare, originare, imaculate. În ea, Regele de lemn, ca de basm Lapon (în extrema stângă) și care nu mai e chiar Regele Regilor (cum se plîngea un critic american, neînțelegînd că pierderea în perspectivă dimensională a fost înlocuită cu poezie), și Vrăjitoarea în extrema dreaptă, cu tichie conică, așa cum o visam în vremea copilăriei noastre, cu două forme ținînd loc de aripi ori mîini asimetrice, făcînd-o șuie și hîdă, semn al magiei negre. Printre ele, zigzaghează întins, chemat de zenit, Cocoșul, de bronz lustruit, pe pedestal de piatră și lemn vechi, și scînteie străfulgerarea de sabie a păsării metalice în spațiu. Și toate stau sau svîcnesc în jurul unei forme de marmoră, ca o focă ce iese, centru calm, din ape.

Aceasta e zona revelației celei mai puternice a diversității brîncușiene, aci apar chemările către toate punctele cosmosului, contradicțiile de pe toate coordonatele materiei și rezolvările lor de spirit. Albul galeriei neîntrerupte, al unicei galerii, are însușirea unică de a face să joace pe el toate volumele, formele și toate umbrele lor. Rugăciunea, într-o altă firidă, își schimbă neconținut liniile și unghiurile, luînd o înfățișare de perpetuă mișcare, contrastînd cu două exemplare românești ale Torturii, cu formele închise și statice ale unei perioade mai vechi, rodiniene, de creație brîncușiană. Două piese, aci, din tema mereu reluată a copilului chinuit în perioada încă figurativă. Două capete de negresă, mai departe. Apoi două torsuri gemene, două păsări. În marmoră, în metal, în lemn, în piatră, în alb, și cenușiu.

Perechea a fost aleasă ca expresie predilectă a selecției și e un simbol care, estetic vorbind, ne place, fiindcă reduce la ultima expresie diversitatea, atingînd totuși limitele unității, ca o concentrare a extremelor. Stau alături două păsări și e destul pentru toate păsările de marmoră. Una e albă, cealaltă palid-cenușie. În cea albă este pondere și incertitudine, în mișcarea imperceptibil sfioasă a gîtului mîndru. În cea gri, Musée d'Art Moderne — Paris — 1915) aflată pe un pedestal mic cu trei moduluri de coloană, e un amestec de zbor și oprire. Rotunjimile de pe aripile polisate fără exces par a se învîrți în ele înșile, tăcut și nemișcat. Imobilitatea păsării e nobilă, solemnă și ușoară, lipsită de pondere, ca punctul fix al unei osii aflată în mișcare. Capătul de co-

BRANCUSI

Ioană pe care pasărea e pusă, și el « capăt al osiei lumii », îi dă valențele magice ale aspirației spre absolut, legate de folclor și filosofie. Și câte nu s-ar putea spune (fiindcă întâia oară parcă le-am văzut) despre pedestalele lui Brâncuși care ascund atâtea semnificații de simboluri și mit, dublând sau întregind chiar opera ce se sprijină pe ele, cu forma, cu materialul, cu culoarea lor, pusă fără pereche în valoare de albul explosiv al pereților de la Guggenheim.

Pe drumul lent sînt presărate desene ale sculptorului printre care și Păsări în spațiu, triumphiuri albe pe fond albăstrui, oprite pete pe largul apei mișcătoare. Sau un portret al lui James Joyce, prieten cu Brâncuși. Iar la o cotitură, din nou, brusc, o altă valoare se descoperă, un ou, o broască țestoasă zburînd.

În expoziția de la New York s-a lucrat pe elementul de surpriză fascinantă, pe dezvăluirile treptate, aproape misterioase, pe filarea plăcerii estetice, pe integrarea obiectului de artă în mediul dat, pe tot ceea ce face din Brâncuși artistul genial, magul creator de forme primordiale. De aceea, la New York nu mai simți nevoia să privești datele și inscripțiile, ci te plimbi și te adîncești în meditație asupra sensurilor celor mai închise ale ideii, delectîndu-te cu formele clasice ale creației brâncușiene care te înconjură, într-adevăr ca un univers, permeîndu-te tăcut și esențial. S-a creat astfel aci, în chip desăvîrșit, impresia rafinată a unei opere create parcă pentru un muzeu, sau mai degrabă a unui muzeu făcut pentru a primi harul creației lui Brâncuși.

Și în aceasta constă poate, superioritatea expoziției de la New York asupra celei de la Philadelphia.

TEODOR VÂRGOLICI

Despre originalitatea liricii românești în limba franceză

În volumul *Imagini și cărți din Franța*, apărut în 1921, B. Fundoianu suferea un straniu accident de opacitate intelectuală, hazardându-se în a afirma că « literatura noastră a fost un simplu parazitism » pe trunchiul literaturii franceze. Ba mai mult, încerca să acrediteze ideea inexistenței unui specific național, emițind părerea, falsă, evident, că « n-avem suflet — un suflet diferit și personal — de vreme ce nu putem crea o literatură care să stea în picioare, fără nici o atîrnare din afară ». În aceeași perioadă, criticul N. Davidescu afirma, iarăși în mod eronat, în volumul II din *Aspecte și direcții literare*, că înainte de simbolism nu a existat nici un fel de literatură română, care să merite a fi luată în considerație.

Împotriva acestor opinii, denigratoare în fond, s-a manifestat cu o pilduitoare demnitate E. Lovinescu. Într-un admirabil articol, intitulat *Există o literatură română ?*, publicat în *Sburătorul* din 1922 și reprodus apoi în volumul IX din *Critice* (*Poezia*

noă), cu titlul *Caracterele esențiale ale literaturii române*, E. Lovinescu a demonstrat convingător inconsistența acestor opinii, relevând pregnant specificitatea națională a literaturii române și aportul ei particular în sfera literaturii europene: « Departe de a păși în pragul Europei cu mâinile goale, pășim nu numai cu posibilitățile unui suflet original, și ca fond și ca formă, ci și cu afirmații categorice, solidare între ele, dar diferențiate în cromatica literaturii universale ».

Adevărul exprimat de E. Lovinescu se verifică pe întreaga întindere a evoluției literaturii române, sub numeroase și variate aspecte. De la începutul secolului al XIX-lea și până în perioada contemporană, contactele atât de strînse și interferențele adesea structurale dintre literatura română și literatura franceză au fertilizat, printre altele, și o lirică românească în limba franceză. Nu trebuie însă să vedem în aceasta o detașare sau o negare a culturii naționale, un exercițiu redus la pastişă sau imitație sterilă. Bazată pe afinități spirituale, lirica românească în limba franceză era determinată de nobila dorință a poezilor noștri de a se situa la un nivel european, de a face mai ușor accesibile valorile autohtone, răspunzînd astfel eforturilor de afirmare națională, atât de entuziast și rodnic depuse la mijlocul secolului al XIX-lea.

Penetrația liricii românești în Franța s-a realizat pe două căi, una a traducerilor, iar alta a operelor scrise direct în limba franceză. Primul moment important l-a înscris traducerea *Doinelor* lui Vasile Alecsandri, de către I.E. Voinescu, în volumul *Poésie roumaine — Les Doïnas, poésies moldaves*, apărut la Paris, în 1853. După doi ani, în 1855, apare o a doua ediție, din această culegere, menită să atragă și mai mult atenția și simpatia asupra poporului român, într-un moment de acută importanță istorică a luptei sale pentru libertate și unitate națională. Știut este faptul că, atât prima cît și cea de-a doua ediție s-au bucurat de un viu interes în Franța. În *Revue de l'Orient*, tom. XV, sem. I, 1854, p. 384, A. Grün comentează elogios poeziile lui V. Alecsandri. Iar Jules Michelet, în *Légendes démocratiques du Nord* (Paris, 1854), le consacră un capitol aparte, îndemnînd publicul francez să le citească. La acestea se adaugă încă un comentariu, necunoscut pînă acum, semnat de Paulin Lymayrac în ziarul *La Presse* din 7 martie 1855, p. 1—2, în care se relevă sensul profund național al poeziilor lui V. Alecsandri, nota originală distinctă introdusă de poet în lirica românească a epocii, insistîndu-se mai ales asupra posibilității pe care aceste poezii o oferă străinătății spre a cunoaște trăsăturile specifice poporului român, situația sa în cadrul împrejurărilor istorice europene din acel timp: « Poetul Alecsandri este primul care, hrănit de cronicile române și de vechile poezii, a descoperit adevărata vină a poeziei naționale. Înainte de el, poezii române se lăsau pradă imitațiilor străine și nu trăiau din viața lor proprie. . . Alecsandri este deci un adevărat poet român, și eu îndemn la citirea *Doinelor* pe toți cei cărora le place să pătrundă în inima naționalităților necunoscute și să respire mireasma acestor flori originale care cresc în colțuri neexplorate. »¹

Cel de al doilea moment important al afirmării liricii românești prin intermediul limbii franceze, moment asupra căruia ne vom opri mai pe larg în rîndurile ce urmează, îl constituie volumul lui D. Bolintineanu, *Brises d'Orient*, apărut la Paris în 1866. Între aceste două momente există însă o diferențiere, care le conferă semnificații aparte. În timp ce poeziile lui V. Alecsandri au fost traduse în limba franceză de I. E. Voinescu, poeziile lui D. Bolintineanu au fost tran-

¹ « Le poète Alecsandri est le premier qui, nourri des chroniques roumaines et des poésies anciennes, a découvert la véritable veine de la poésie nationale. Avant lui, les poètes roumains se livraient aux imitations étrangères et ne vivaient pas de leur vie propre. . . Alecsandri est donc un véritable poète roumain, et je conseille la lecture des *Doïnas* à tous ceux qui aiment à pénétrer au cœur de nationalités inconnues, et à respirer le parfum de ces fleurs originales qui croissent dans des coins inexplorés. ».

spuse de el însuși, și nu numai atât, au fost re-create, în limba franceză, au fost re-gîndite și re-scrise în limba lui Lamartine, putînd fi considerate, din acest punct de vedere, ca producții lirice românești în limba franceză.

Datorită acestui fapt, încă de la apariție, volumul *Brises d'Orient* al lui D. Bolintineanu a fost apreciat de scriitorii și criticii literari din Franța ca aparținînd și sferei literaturii franceze, însă niciunul dintre aceștia nu l-a metamorfozat pe poetul român în poet francez. Dimpotrivă, toți comentatorii francezi au văzut în versurile lui D. Bolintineanu o expresie elocventă a specificității literaturii române care ncepea să se afirme cu plenitudine, o manifestare demnă de luat în seamă a particularităților naționale, precum și o mărturie indubitabilă a originalității poetului nostru. În prefața care însoțea volumul, Philartète Chasles, profesor la Collège de France și personalitate proeminentă a literaturii franceze din acea epocă, sublinia că versurile lui D. Bolintineanu aduc « un accent nouveau », o notă nouă, adăugînd: « Îmi place această notă nouă, amestecîndu-se cu o gingășie neînbăuită în vasta armonie, în marele concert al inteligenței europene. Ea ne arată ce este sufletul acestui tînr popor, care n-a avut o literatură propriu-zisă pînă în secolul al XVIII-lea, ci numai poezii populare ». ¹

Apreciînd, pe bună dreptate, că transpunerea în limba franceză a versurilor lui D. Bolintineanu de către el însuși depășește cadrul unei simple traduceri, Philartète Chasles argumenta că această transpunere prezintă un viu interes datorită tocmai faptului că versiunea franceză oferă imaginea geniului particular al românilor: « Încercarea n-ar avea nimic extraordinar dacă geniul specific al României, în naivitatea sa, n-ar fi rămas întipărit pe această traducere cu adevărat originală, dacă geniul noului popor nu era atât de viu în opera artistului român, devenit poet francez ». ²

La apariție, în 1866, volumul *Brises d'Orient* al lui D. Bolintineanu, care însuma o mare parte din ansamblul creației sale poetice, s-a bucurat de o primire favorabilă, elogioasă din partea scriitorilor și criticilor literari francezi, toți fiind unanimi în a revela trăsăturile proprii ale poetului român, nota nouă pe care o introducea în lirica vremii. De pildă, în articolul *Les poètes nouveaux*, publicat în *Revue du XIX-ème siècle*, tom. III, octombrie 1866, p. 138, Théodore de Banville îl discuta pe D. Bolintineanu alături de François Coppée, Jose Maria de Heredia, Valéry Vernier, Albert Méral, Charles Diguët, mărturisînd: « Pentru mine, ceea ce admir înainte de toate, ceea ce mă uimește dincolo de orice expresie, este că un străin, cit ar fi de poet, a știut astfel să surprindă secretele cele mai intime ale versificației noastre ». ³ De asemenea, un prestigios critic al timpului, Henri Lavolx, comentează în termeni superlativi volumul lui D. Bolintineanu, într-o cronică literară publicată în *Le Moniteur Universel*, nr. 128, 8 mai 1866, p. 551, în care spunea: « Bolintineanu minuieste cu abilitate limba noastră poetică. El are energie și gingășie. . . Farmecul specific al volumului se află în savoea poetică ce se degajă din aceste poeme; seva este în idee, și atât de abundentă, încît atunci cînd lipsește cuvîntul pentru a o reda complet, cititorul desăvîrșește gîndirea autorului ». ⁴ Mai putem cita, în același sens, recenzia

¹ « L'aime cette nouvelle note, se mêlant avec une grâce imprévue à la vaste harmonie, au grand concert de l'intelligence européenne. Elle nous apprend ce qu'est l'âme de ce jeune peuple, qui n'a pas eu de littérature proprement dite jusqu'au dix-huitième siècle, mais seulement des poésies populaires. »

² « La tentative n'aurait rien d'étonnant si le génie particulier de la Roumanie, dans sa naïveté, n'était pas resté empreint sur cette traduction vraiment originale, si le génie du nouveau peuple n'était pas tout vivant dans l'œuvre de l'artiste roumain, devenu poète français. »

³ « Pour moi, ce que j'admire avant toute chose, ce qui m'étonne au-delà de toute expression, c'est qu'un étranger, tout poète qu'il est, ait su ainsi surprendre les secrets les plus intimes de notre versification. »

lui André Lefèvre, în *L'illustration*, an. XXIV, vol. XLVII, nr. 1212, 19 mai 1866, p. 314, precum și cea semnată cu inițialele A.G. în *Athénæum Français. Bulletin bibliographique de la Revue Contemporaine*, seria II-a, nr. 2, 15 mai 1866, p. 16, în aceasta din urmă scriindu-se: « Traducându-se pe sine însuși, ne oferă în întregime un bogat și suav sipet de poezii impregnate de miresmele Orientului, luminate de pătrunzătoarele lumini ale civilizației occidentale. Din această uniune a celor două lumi ale gândirii umane, aici contemplativă și acolo militantă, rezultă o operă savuroasă, în care se adună altceva decât reverii și melopee; filozoful, soldatul, patriotul trăiesc și cîntă cu o voce sonoră și profundă în aceste versuri bine cizelate, unde ritmul este ca un ecou al cîmpurilor de bătălie, și unde strofa, în întregime impregnată de legendă, se avîntă cu o robustă ardoare către luminoasele speranțe ale lumii moderne. »¹

În pragul secolului al XX-lea, ecurile pe care poeziile lui D. Bolintineanu le-au avut în Franța nu se stinseseră încă. În 1895, în ampla sa lucrare *Histoire de la littérature Française hors de France*, Virgil Rossel îi consacră poetului nostru un capitol aparte, relevîndu-i particularitățile liricii sale. Nu vom mai insista asupra acestui lucru, nemenționat pînă acum în niciuna din exegezele consacrate la noi lui D. Bolintineanu, deoarece l-am comentat într-un articol publicat în *România literară* din 5 iunie 1969. Ceea ce vrem să subliniem este faptul că, peste trei ani, în 1898, Virgil Rossel publică un nou studiu consacrat liricii românești în limba franceză, *La poésie française en Roumanie*, în *Revue d'Histoire littéraire de la France*, an. V, nr. 1, 15 ianuarie 1898, p. 125, studiu de asemenea nemenționat pînă acum la noi, în care supune opera lui D. Bolintineanu unei analize mai adîncite, făcînd totodată judicioase referințe și la producția lirică în limba franceză a lui Hașdeu, Elena Văcărescu, Al. Macedonski și Alexandru A. Sturdza. Încă din preambulul studiului său, Virgil Rossel atrage atenția că acești poeți nu sînt imitatori palizi ai liricii franceze, ci izbutesc să aducă prin versurile lor în limba franceză un suflu nou, particular, un vlu ecou al sensibilității, spiritualității și realității românești: « Dacă întîlnim aici influențe foarte directe sau imitații de-abia disimulate, vom vedea curînd că această poezie are citeodată un accent propriu, pe care adierele Orientului o însuflețesc și o leagănă; se simte aici vibrînd un suflet care, orice s-ar spune, nu este al nostru. Ea are culori și imagini, melancolii și gingășii, mîngieri și elanuri care aparțin însăși țării și rasei. »²

Oprindu-se din nou, mai pe larg, asupra volumului lui D. Bolintineanu *Briser d'Orient*, Virgil Rossel depune o frumoasă mărturie despre personalitatea poetului român, care a sublimat într-o viziune originală tot ceea ce spiritul și

¹ Bolintineanu manie habilement notre langue poétique. Il en a l'énergie et la grâce... Le charme particulier de ce volume est dans la saveur poétique qui se dégage de ces poèmes; la sève est dans l'idée, et si abondante, que lorsque le mot manque pour le rendre complètement, le lecteur achève la pensée de l'auteur. »

² « Se traduisant lui-même, il nous livre tout un riche et suave écriin de poésies imprégnées des parfums de l'Orient, éclairées par les pénétrantes lumières de la civilisation occidentale. Il résulte de cette union des deux mondes de la pensée humaine, ici contemplative et là militante, une œuvre savoureuse, où l'on recueille autre chose que des rêveries et des mélodies; le philosophe, le soldat, le patriote vivent et chantent d'une voix sonore et profonde dans ces vers bien frappés, où le rythme est comme un écho des champs de batailles, et où la strophe tout imprégnée de la légende, s'élance avec une ardeur puissante vers les lumineuses espérances du monde moderne. »

« Si nous y rencontrons des influences très directes, ou des imitations à peine dissimulées, nous verrons bientôt que cette poésie a parfois un accent à elle, que les souffles d'Orient l'animent et la bercent; on y sent tressaillir une âme qui, malgré tout, n'est pas la nôtre. Elle a des couleurs et des images, des mélancolies et des grâces, des tendresses et des elans qui viennent du pays même et de la race. »

afectivitatea sa dobîndiseră prin contactul cu romantismul francez: « El a citit romanticii noştri, i-a pătruns. Nota sa este în acelaşi timp personală. Nu e vorba aici de reminiscenţe sau de adaptări banale. Este un adevărat Lamartine, sau, accidental, un Victor Hugo român, dar cu originalitatea sa proprie. »¹ Pornind în primul rînd de la titlul volumului, Virgil Rossel încadrează poezia lui D. Bolintineanu în lirica europeană, dar mai ales franceză, consacrată zonelor inedite ale Orientului, spre care începuse să se îndrepte în perioada romantismului, îndeosebi după *Les Orientales* ale lui Victor Hugo, însă accentuează cu claritate că versurile poetului român excelează prin autenticitate, evocînd Orientul din Interior, îndeosebi în ciclul *Florile Bosforului*, prin însuşi specificul său: « Versurile lui Bolintineanu nu ne arată de loc Orientul tradiţional, poezia artificială şi în întregime exterioară a acestei lumi, pe care cea mai mare parte din poeţii noştri au cîntat-o de la distanţă şi fără să o cunoască. . . Cu Bolintineanu, noi regăsim nu numai cerul şi peisajele minunate, ci şi însuşi sufletul Orientului. »²

Pentru a ilustra afirmaţiile sale, Virgil Rossel se referă în detaliu la primul ciclu *Les Fleurs du Bosphore*, precizînd: « Cei care n-au vizitat Orientul pot să-l admire în întregime în *Florile Bosforului*. O monotonie de un farmec învălîtor e răspîdită în această primă parte a operei. În faţă un orizont de o incomparabilă seninătate, de o splendoare somnolentă şi voluptuoasă, într-o vastă radiere de culori calde şi limpezi, totdeauna asemănătoare. Este viaţa şi visul, o prelungire a vieţii în vis. Dar Bolintineanu nu s-a mărginit de loc la a descrie tulburătoarea şi delicioasă melancolie a naturii orientale. El a ştiut să picteze obiecturile şi să vadă existenţa acestei societăţi. . . »³

Virgil Rossel s-a dedicat cercetării poeziei româneşti în limba franceză nu din circumstanţă, ca un gest de confraternitate spirituală, ci cu obiectivitatea istoricului literar, apreciînd pozitiv, elogios, ceea ce merita într-adevăr şi exprimîndu-şi rezervele faţă de ceea ce nu considera desăvîrşit. Despre *Legende* scrie, mai întîi: Aceste poeme: « semi-legende sînt închinare gloriei patriei. Ele au aproape simplitatea robustă şi sobrietatea energetică a artei noastre. »⁴ De asemenea, despre *Basme* arată că poartă amprenta sufletului poporului român: « Dacă în *Legende* predomină inspiraţia epică şi războinică, vocea poetului se temperează în *Basme*, aceste povestiri de fezătoare de o atît de originală savoare. Fibrele cele mai intime ale sufletului popular vibrează sub vălul transparent al ficţiunii lirice. »⁵ Satisfacţia prilejuită de calităţile liricii lui D. Bolintineanu nu-l împiedică să dezvăluie şi unele puncte nevralgice: « Pentru a versifica poveştile româneşti, pentru a restitui « rap-

¹ « Il a lu nos romantiques, il s'en pénétré. Sa note dependant est personnelle. Il ne s'agit point ici de reminiscences ou d'adaptations banales. C'est bien un Lamartine ou, par accident, un Victor Hugo roumain, mais avec son originalité propre. »

² « Les vers de Bolintineanu ne nous montrent point l'Orient traditionnel, poésie artificielle et tout extérieure de ce monde que la plupart de nos poètes ont chanté à distance et sans le connaître. . . . Avec Bolintineanu, nous retrouvons non seulement le ciel merveilleux et les merveilleux paysages, mais l'âme elle-même de l'Orient. »

³ Ceux qui n'ont pas visité l'Orient peuvent l'admirer tout entier dans *Les Fleurs du Bosphore*. Une monotonie d'un charme enveloppant est répandue sur cette première partie de l'œuvre. Devant un horizon incomparablement serein, d'une majesté somnolente et voluptueuse, dans un large rayonnement de couleurs chaudes et claires, toujours pareilles. C'est la vie et c'est le rêve, un prolongement de la vie dans le rêve. Mais Bolintineanu ne s'est point borné à décrire la troublante et délicate mélancolie de la nature orientale. Il a su peindre les mœurs et voir l'existence de cette société. »

⁴ Aceste poeme « semi-légendaires sont consacrés à la gloire de la patrie. Ils ont presque la simplicité forte et la sobriété nerveuse de notre art. »

⁵ « Si dans les *Légendes* prédomine l'inspiration épique et guerrière, la voix du poète s'adoucit dans les *Basmes*, ces contes de veillée d'une si originale saveur. Les fibres les plus intimes de l'âme populaire tressaillent sous le voile transparent de la fiction épique. »

sodia » inițială, trebuie o extremă finețe și mai ales înțelegerea exactă a fondului mitologic al acestei poezii. Or, autorul tratează subiectele sale, ca de obicei, în teme galante, în maniera lui Ovidiu, André Chénier sau a fraților Deschamps și transformă folclorul în mitologie hellenizantă și amoroasă. »¹

În studiul *La poésie française en Roumanie*, trecînd la discutarea altor poeți români care au scris în limba franceză, Virgil Rossel aduce mai întîi un mișcător omagiu postum lui Hașdeu, stînsă din viață atît de timpuriu, a cărei operă poetică o așează la o superioară treaptă valorică, în ciuda unor neîmpliniri datorate vîrstei de 17—18 ani, la care a fost scrisă, precum și suferinței fizice care a mistuit-o cu necruțare. Ideea centrală pe care criticul francez o urmărește și în analiza liricii lui Hașdeu, ca de altfel și în celelalte analize, este aceea a descifrării timbrului propriu al fiecărui poet român care a scris în limba franceză, a revelării notelor de originalitate și de specificitate națională transmise prin intermediul limbii lui Victor Hugo: « Aceasta nu este eleva de pension care reface cu stîngăcie versurile altcuiva; este deja poetul care crează sau care se străduie să scuture jugul reminiscențelor. Putem să ne dăm seama de aceasta citind *Rose au vase*, care amintește, fără să parafrazeze, *Vase brisé* de Sully Prudhomme, și care este o emoționantă aluzie la mica româncă dezrădăcinată din țara ei și bolnavă în marele Paris. »²

Aceeași preocupare o are și cînd aduce în obiectivul cercetării sale versurile Elenei Văcărescu din volumele *Chant d'aurore* premiat de Academia Franceză, și *Ame sereine*, remarcînd: « Ele celebrează tradițiile, amintirile, gloriile patriei; ne aduc un viu și încîntător ecou din cîntecele populare ale României, ne vorbesc despre presimțirile, visurile și bucuriile unei inimi de douăzeci de ani. Și adesea, în povestirile de război, ele au frumoasa sonoritate și îndrăzneala bărbătească; și întotdeauna, în paginile intime, ele au un fel de gingășie afectuoasă care este extrem de seducătoare. »³

Comentînd volumul *Les Facettes* al lui Alexandru A. Sturdza, Virgil Rossel descoperă în cuprinsul lui și numeroase poezii care se detașează de modelele măștrilor francezi: « Dacă un număr de bucăți, pe care le-a ordonat în mod arbitrar sub aceste diverse titluri, sînt destul de dibace pastişe ale măștrilor noștri contemporani, există numeroase altele de o factură foarte personală sau de o armonie foarte savantă. »⁴

De bună seamă, mărturiile despre originalitatea liricii românești în limba franceză nu se limitează la cele enumerate mai sus. Din multitudinea și varietatea lor am desprins doar cîteva, insistînd asupra studiului atît de semnificativ al lui Virgil Rossel *La poésie française en Roumanie* din *Revue d'Histoire littéraire de la France*, care nu s-a bucurat pînă acum de atenția cuvenită.

¹ « Il faut, pour versifier les contes roumains, pour restituer la « rapsodie » primitive, une extrême délicatesse de main et surtout la compréhension exacte du fond mythologique de cette poésie. Or, l'auteur traite à l'ordinaire ses sujets en thèmes galants, à la façon d'Ovide, d'André Chénier, ou des frères Deschamps, et transforme le folklore en mythologie helléniste et amoureuse. »

² « Ce n'est pas la pensionnaire qui refait maladroitement les vers d'autrui; c'est déjà le poète qui crée, ou s'efforce de secouer le joug des reminiscences. On peut s'en rendre compte en lisant sa *Rose au vase*, qui rappelle, sans le paraphraser, le *Vase brisé* de Sully Prudhomme, et qui est une touchante allusion à la petite Roumaine dépaycée et malade dans le grand Paris. »

³ « Ils célèbrent les traditions, les souvenirs, les gloires de la patrie; ils nous apportent un vif et charmant echo des chansons populaires de la Roumanie, ils disent les pressentiments, les rêves et les joies d'un cœur de vingt ans. Et souvent, dans les récits guerriers, ils ont la belle sonorité et la hardiesse virile; et toujours dans les pages intimes, ils ont une sorte de délicatesse chaleureuse qui est extrêmement séduisante. »

⁴ « Si nombre des pièces qu'il a rangées arbitrairement sous ces divers titres sont d'assez adroits pastiches de nos maîtres contemporains, il en est plusieurs d'une note très personnelle ou d'une harmonie très savante. »

COTIDIAN ȘI SPECTACOL TEATRAL LA BUDAPESTA

Budapesta e frumoasă chiar cînd piclele iernii și funinginea foarte fină a cărbunelui folosit pentru încălzit îi dau o vagă tentă ternă în contrast cu ivoriul zăpezilor. Dunărea își continuă drumul majestuos străjuit de muntele Gellert încununat de ruinele Citadelei și înaripatul monument al Eliberării, iar în apropiere, Colina Castelului, împetritată de uriașa îngrămădire de pitorești clădiri ce alcătuiesc Buda, culminează cu dantelăria goticului flamboiant al catedralei lui Mateiaș Corvinul și cu mai recentul Bastion al Pescarilor, impozantă construcție de marmură albă. De aici podurile caligrafiază liniar Dunărea și acolo mișcarea febrilă a autobuzelor, a mașinilor și tramvaielelor — pare că se încetinește și se împotmolește în ceața ce stăruie îndelung în orele dimineții. Un pictor impresionist ar fi aici suprasolicitat. Peisajul, cu toată amploarea lui, capătă aspecte aproape miniaturale. Te stăpînește o senzație de fixitate, de basm încremenit. Departe, deabea dacă mai zărești podul Arpad, și insula Margareta somnolează în apele molcome ale Dunării, cu mindrul ei hotel, cu modernele construcții sportive, cu plajele și aleele abandonate, cu pomii și vegetația germinînd în așteptarea exploziei primăverii. Mai aproape podul Kossuth, podul cu Lanțuri sau podul Elisabeta filigranează Dunărea cu delicatele lor suprapracțiuni, iar de pe celălalt mal își unduiește umbrele masive clădire în stil neogotic a Parlamentului din Pesta.

Cu toată vremea mohorîtă pe străzile sinuoase în pantă ale Budei ești invitat permanent la hoinăreală. Mai că-ți vine să intri în fiecare casă pe

ale cărei ziduri e încrustată o inscripție de marmoră amintind cine știe ce eveniment. Zăbovești într-o curte unde bătrîne arcade și coloane fac bună vecinătate cu locuințe construite de curînd — cu un remarcabil bun gust fără să dăuneze arhaicului pitoresc. Întîrzi ore îndelungate în interminabilul muzeu deschis recent în străvechile palate de pe Colina Castelului, restaurate cu minuțiozitate și migală; și nu poți să-ți închei plimbarea în Buda fără să iei o cafea și o delicioasă prăjitură cu castane la micuța cofetărie Ruswarm cu mobila de un grațios stil Bidermayer.

Dar dacă în Buda te încîntă pitorescul, în Pesta ești captivat de o anumită fervoare cotidianului. E un optimism tonic în forfota oamenilor, mereu preocupați și binevoitori, în autobuzele cu remorcă unde taxatoarele simpatice anunță politicos prin difuzoare fiecare stație, sau în tramvaiele parcă miniaturale, mai totdeauna supraaglomerate. Și nu te plictisești nicicînd privind în centrul Pestei suvoitul de oameni prin somptuoasele geamuri ale cochetei cafenele Hungaria — cu o veche tradiție a boemei literare — degajînd și acum nu știu ce iz desuet, cu mobilierul ei masiv, cu garderobiera și chelnerii gravi și înțelegători, cu velsa voit arhaizantă.

★

Viața teatrală la Budapesta ține și ea pasul cu ritmul avîntat al orașului. Teatrul și cinematograful sînt iubite, și la spectacolele bune ești asaltat ca și la noi cu solicitarea stăruitoare: «aveți un bilet în plus?»; iar spectacole bune poți vedea și la acest sfîrșit de an.

La Operă sau Teatrul Erkel reper-toriul e mai ales, clasic: Mozart,

Wagner, Verdi, Puccini, Bizet, Gounod, Rimski-Korsakov; de o bună reputație se bucură baletele clasice — Ceaikovski, — sau mai moderne, — Stravinski, Bartok, Hacıaturian. Am văzut cu interes « Flautul fermecat » de Mozart într-o montare și interpretare îngrijită, dar muzica aș fi dorit-o mai alertă, mai îmbibată de acel spirit sprintar ce constituie tot farmecul mozartian.

Teatrul de Operetă își are ca și la noi publicul lui constant ce umple sala pînă la refuz fie că se joacă operele lui Johan Strauss sau Imre Kalman sau o operetă cu pretenții mai intelectuale ca « My Fair Lady », adaptată de Frederick Loewe după piesa lui Bernard Shaw. De un frumos succes se bucură și opereta americană « West Side Story » de Leonard Bernstein, cu o coreografie modernă bine pusă la punct, care mi-a amintit de frumoasa evoluție și în București a înzestratului ansamblu de balet de la Pecs.

Repertoriul teatral caută o cumpănă, un anumit eclectism între clasicul și modernul. Alături de « Comedia erorilor », « Richard al III-lea » sau « Timon Atenianul » de Shakespeare, « Maria Stuart » de Schiller, « Tragedia omului », de Imre Madach sau « Diligența roșie » de Krudy Gyula și altele, se joacă piese moderne: « După cădere » și « Prințul » de Arthur Miller, « Pisica pe acoperișul fierbinte » de Tennessee Williams, « Jocul cu autobiografiile » de Max Frisch, « Melodia varșoviană » de L. Zorin sau « Comedie pe întuneric » de Peter Schafer (reprezentată și la noi acum doi ani pe scena teatrului Bulandra). Adaptările sînt la loc de cinste: « Divina Comedie » și « Kalevala », « Idiotul » după Dostoievski și « Cui îi bate ceasul » după Hemingway.

Asiști cu plăcere la spectacole. Actorii sînt totdeauna buni, cu o atenție riguroasă pentru interpretarea rolurilor; costumele de o aleasă acuratețe, permanent selectate

cu deosebit bun gust; regla îngrijită. Efortul spre exigență e vizibil, respectul pentru spectator evident.

ALEXANDRU BACIU

LITERATURĂ ȘI ÎNVĂȚĂMÎNT

Necesitatea revizuirii metodelor de predare a literaturii în școli constituie, nu numai la noi, o preocupare la ordinea zilei, indisolubil legată de efervescența pe care o cunosce în ultimii ani disciplinele umaniste. Simptomatic este faptul că pretutindeni dezbaterile acestor probleme angajează în cele din urmă însăși situația literaturii și perspectivele prospectării sale, implicit deci, orientarea, tehnica și stadiul actual al criticii și istoriei literare. O dovadă a furnizat-o decada de discuții sub auspiciile Centrului Cultural Internațional organizată la sediul său din Cerisy-la-Salle cu participarea unor cadre didactice, studenți și cercetători literari din mai multe țări europene și de peste ocean. Conduse de doi reputați exponenți ai noilor direcții ce se impun în domeniul teoriei literare, Tzvetan Todorov și Serge Doubrovsky, lucrările decadelor s-au desfășurat în spiritul exigenței științifice cerute de însuși nivelul civilizației actuale, marcată de înaltă tehnicitate. Mulți participanți au subliniat incompatibilitatea dintre spiritul inovator, riguros al epocii noastre și rutina metodelor de predare a literaturii pe temeiul rezultatelor istoriei literare « tradiționale », în cuprinsul căreia cunoașterea reală apare adesea înlocuită de mituri și grevată de prejudecăți, încurajînd improvizația și impresionismul. În vederea înlăturării ambiguităților și aproximațiilor, unii vorbitori au căutat sugestii pentru abor-

darea literaturii cu mijloace precise, exacte, în practica dinaintea și din vremea Renașterii când învățămîntul era dominat de vigoarea gramaticală. Diversele relatări asupra decadelor lasă să se înțeleagă limpede cît de greșit ar fi să se vadă în tendințele exprimate către « formalizarea » studiului literaturii o resurrecție anti-istorică, negarea radicală a perspectivei istorice. Ca și Roland Barthes care vorbește numai de o « contra-istorie », participanții la decadă au denunțat doar acea istorie preocupată strict de descrierea circumstanțelor exterioare și a ideilor, dezinteresîndu-se de însăși transformarea formelor literare. Numeroși vorbitori au avertizat împotriva sărăcirii creației prin reducerea ei la un strict ansamblu de forme verbale și au insistat asupra capitalului de afect investit în orice cercetare literară eficientă. Intervențiile criticului Bernard Pingaud și poetului Michel Deguy au accentuat preponderența aspectelor de specialitate literară la această decadă rezervată totuși pedagogiei predării literaturii, dar în același timp au avut darul să facă mai evidentă nevoia atragerii corpului profesoral în tentativa literaturii moderne de a recîștiga publicul și a-l face aliatul său în elucidarea condiției omului de astăzi.

COMPLETĂRI LA ANTOLOGIA BAUDELAIRE

Salutată ca un eveniment, antologia Baudelaire întocmită de Geo Dumitrescu, secondat voluntar de un apreciabil număr de confrăți, n-a format totuși — cum era de presupus — obiectul unei discuții aplicate, pe măsura interesului pe care îl prezintă un efort editorial de asemenea ample. Ce prilej mai potrivit se putea găsi pentru verificarea posibilităților și limitelor actului traducerii decît aceste serii de

succesive versiuni ale unor poeme celebre, o confruntare vastă de soluții mai izbutite sau mai fanteziste, puțin oricum să ducă la constatări și la concluzii de natură a stimula activitatea în domeniul respectiv ! Ce prolifică recoltă, apoi, culeasă de pe întinderea unui veac aproape de evoluție literară, pusă la dispoziția celor dornici să urmărească procesul adaptării limbii noastre la exigențele lirismului modern ! Desigur timpul nu este trecut, ocazia n-ar trebui socotită ratată, dacă n-am cunoaște cît de îngustă și exclusivistă este, adesea, noțiunea noastră despre actualitate și ce repede sînt scoase din conul de lumină al acestora lucrări abia recepționate numai pentru că s-au scurs cîteva luni de la apariția lor. Date fiind puținătatea și imperfecțiunea mijloacelor noastre de orientare bibliografică, realizarea volumului ca atare, constituie o reală performanță, datorată în bună măsură aportului colectiv, indicațiilor primite din foarte multe direcții și care nu pot fi considerate epulzate prin tipărirea antologiei. Abia existența acesteia așa cum se înfățișează atrage atenția asupra eventualelor omisiuni sau piste neinvestigate. Nu mai departe decît nota editorului (de la pag. XXXV), dezolat de a nu fi identificat cîteva referințe la alți traducători prezumtivi ai lui Baudelaire, atrage luarea aminte. Măcar unul dintre cei pomeniți, și anume Mihai Dragomir, este sigur că a participat la vasta competiție baudelaire-iană. El a publicat, încă în anii săi de început, o versiune a *Albastrosului* în revista brăileană « *Flamura* » (an III, nr. 9, mai 1939), meritînd a fi redată cititului cu titlu documentar: *Arare, matoșii, copii ai bucuriei, / prind albatroși ce zboară, în urma lor, pe mare / și în tovărășie, trîndavi, călătoriei, / în lunecarea năvii pe hăurile-amare. // Dar abia pus să imble, de cruzii marinari, / acest rege-al tării se pierde-n sfîciune / și lasă să atîrne aripile lui mari, / ca niște vîsle-n*

lături, nimicului azi bune. // Colindător de-azururi, n-ainte-aşa frumos, / cît de urît e-acuma, tîrîndu-se-n aripă ! / Unu-l schimonoseşte, — olog neputincios, — / şi altul, să-l aţîţe, îi viră-n cioc o pipă. // Poetul e asemeni cu prinţul înălţimei, / care dă piept furtunei şi ride de arcaş ! / Dar doborît din slavă în mijlocul mulţimei / l'împiedică în umblet aripa-i de uriaş.

Din categoria omisiunilor ar mai putea fi citată versiunea poeziei *Peisaj* semnată de E.H. Ghermani şi inserată în « Tribuna poporului » din 18 sept. 1944 sau o versiune a poemei *Reculegere*, din seria « adăugatelor », încercată de Aurel Tita (« în Curentul literar », 14 iulie 1940), tălmăcitor din care se reproduc numai lucrări mai recente.

Din păcate, studiul eficient, atent al antologiei este mult îngreunat din cauza absenţei oricărui indice. Un indice de nume şi titluri ar fi făcut evidentă imediat frecvenţa anumitor piese şi anumitor traducători şi scutea de obligaţia foietării întregului op pentru a verifica o prezenţă sau alta. De asemeni un indice cronologic ar fi sugerat curba de creştere şi descreştere a interesului faţă de diversele sectoare ale creaţiei poetului francez. În cadrul aparatului tehnic absolut obligatoriu pentru o astfel de ediţie şi-ar fi găsit locul încă cel puţin două tabele bibliografice. Acolo unde se încearcă epuizarea traducerilor de versuri, se cuvenea să figureze sub forma unei liste de evidenţă şi tentativele de transpunere în româneşte a « poemelor în proză ». Utilitatea unei asemenea evidenţe se confirmă chiar în raport cu ediţia de faţă. În timp ce sînt reproduse atîtea tentative ocazionale ale cite unui tălmăcitor de versuri, un traducător asiduu din Baudelaire, care a evoluat şi ca scriitor original sub influenţa lui, cum a fost Al.T. Stamatiad, nu este nici măcar consemnat, din cauză că tentativa lui

s-a aplicat exclusiv asupra paginilor de proză şi eseistică. Indiferent de calitatea acestor traduceri, ele există şi comportă o serie de implicaţii de ordin istoric-literar imposibil de ignorat. Pot fi aspru criticate, cum procedează Vladimir Streinu în introducerea sa, dar nu se poate omite faptul că ele au apărut iniţial în revista « Vieaţa Nouă », incriminată absolut gratuit de acelaşi critic pentru că n-ar fi arătat antene sensibile faţă de posteritatea lui Baudelaire. Că afirmaţia este inexactă se certifică, de altminteri, chiar în cuprinsul volumului, la paginile 620 şi 661 unde figurează piese extrase din paginile revistei lui Ovid Densusianu. O asemenea bibliografie lărgea cadrul de înţelegere şi apreciere chiar al prezenţei unora dintre traducătorii incluşi în antologie. Pentru a da un singur exemplu, B. Fundoianu, traducător al unei singure poeme *Don Juan în Infern*, a manifestat o înclinaţie mai susţinută spre baudelaire-ianism, el fiind şi traducătorul cîtorva poeme în proză şi autorul unor articole, dintre care trebuie menţionat măcar acela despre « ediţiile Baudelaire » din « Adevărul Literar » (30 oct. 1921). Cea de a doua bibliografie extrem de folosită ar fi fost tocmai rezervată articolelor şi studiilor dedicate poetului francez pentru a avea tabloul complet al receptării sale la noi.

Este de dorit ca succesul şi mai ales experienţa editorială implicată în antologia Baudelaire să dea loc altor iniţiative similare. Tot atît de interesant ar fi de pus faţă în faţă, între copertile unui singur volum, multiplele versiuni existente în româneşte ale unor creaţii fundamentale din patrimoniul liricii universale, cum ar fi *Corbul* lui Poe sau *Cimitirul marin* al lui Valéry.

GEO ŞERBAN

Corectura: LIDA IGIROŞIANU

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică»

PREZENTAREA TEHNICĂ

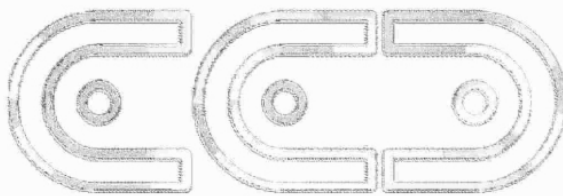
I. BROD

Secolul 20

REDACȚIA: CALEA VICTORIEI, 115. TEL. 16.79.22
ADMINISTRAȚIA: ȘOSEAUA
KISELEFF, 10—TEL. 18.33.99
BUCUREȘTI

Lei 10

43 804

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

